34-2-F-13

2

176

CONFESSIONA-
LE PRO INSTRVCTIONE CONFES

ſorum Reuerendi patris fratris Hyeronimi Sauo-
narolæ ordinis prædicatorum. Inſuper recolle
ctorium rudimentorum ſacræ theologiæ
pro nouis prædicatoribus & confeſ
ſoribus fructuoſiſſimū. in quo
ſunt inſertæ omnes cenſu
ræ papales & epiſco
pales. Nouiſſime
recognita
cun-
ctisq; mendis expurgata.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

¶ Reuerendi patris fratris Hieronymi ſauonarole: ordinis predicatoꝝ: venerabiliū ſacerdotū: in audiendis ꝯfeſſionibus: Introductorium preſtantiſſimum.

POnite hec verba mea in cordibus & in auribus: & ſuſpendite ea pro ſigno in manibus: & inter oculos veſtros collocate, docete filios veſtros: vt illa mediteñ deuteronomii.xi.capľo. Quoniā ea: que a ſummis pontificibus: ſacriſꝗ doctoribus de regimine aiaꝝ (qđ oiumeſt difficillium:) nobis tradita ſunt: & cōſcripta: tum librorū & queſtionū: ac canonum multitudine: tū opinionū diuerſitate: in imenſum adeo excreuerunt: vt rudiores: nouelliꝗ cōfeſſores tanꝗ intransfretabile pelagus ingreſſuri ab eis deterreañ: ſtatui pro aſſidua fratrū meoꝝ inſtātia: ad eorum vtilitatē cui maxie inſeruiēdū eſt: breui cōpēdio: relicta allegationum, & queſtionū numeroſitate: iuris naturalis, & diuini claues: ſeu regulas vtiles: ac patꝝ ſanctiones: iuriſꝗ poſitiui ſtatuta: que cōmuniter in cōfeſſionibus occurrere ſolent: breui cōpēdio colligere: & inſtar cathene eo ordine cōnecctere, quo a principio vſꝗ ad finē recipiendus eſt peccator, examinandus, & abſoluēdus, atꝗ dimittēdus. Hoc enim q̄ſi tuo nauigio ſe cōmitentes: vaſtum equor enauigare poſſūn. Per hec enim, ſi ſubtiliter fuerit intellecta, & tenaciter memorie retēta: tanꝗ ꝑ claues, que ab a'i's edita ſunt, aperieñ, & dubia facile ſolueñ. Ponite ergo ꝯfeſſores hec verba mea in cordibus, & in auribus veſtris, qui in hoc genere librorū magnitudinē & numeroſitatē, obſcuritatemꝗ timetis. Et ſuſpendite ea pro ſigno in manibꝰ, vt que legitis, & memorie mādatis, opere exerceatis, quia (vt dicit phs) expertus medicus magis ꝓficiet tm̄modo ſcientie. Et inter oculos veſtros collocate, eo ꝙ hec niſi quotidie reuoluantur, & impleañ, faciliter e corde labuñ. Docete filios veſtros qui cōtriti ad vos tanquā ad ſpirituales patres currunt. vt illa mediten tur die ac nocte in bonis opibus ꝑſeuerando. Vt autem

congruo ordine procedamus libellum in tres partes di
uidemus: Prima Declarabit quid agendum ſit antequã
penitens detegat peccata ſua. Secunda quo ordine: & de
qbus ſit interrogandus. Tertia. que & qualis penitentia
pro ſatiſfacionis & medela ſit ei iniungenda.

¶ Prima pars aget de his: que pertinent ad cõfeſſorem: antequã peccator ei ſua peccata manifeſtet.

COnfeſſor cũ vocat ad audiendũ penitentem: ante oĩa ſtatim ad deũ p orõnẽ ſe ꝯuertet d;: qa ars eſt artiũ regimẽ aĩaꝝ: & bñ regere ſicut & bñ regi ẽ donũ dei ſingulare. Conuerſus ergo ad deũ dicat humilr. (Cor mũdũ crea in me deus): qa cor imũdũ non põt animas mũdare. (Et ſpiritũ rectũ inoua in viſſeribus meis) ne cupiditate: vel inani gloria: vel curioſitate. vel: ſenſualitate ducar: ſed ſolũ hoc faciã pro gloria tua, & aĩaꝝ ſalute. (Ne picias me a facie tua). i. a lumine vultus tui: ne p ignorãtiam errans velut cecus ceco ducatũ pſtem. (Et ſpm̃ ſanctũ tuũ ne auferas a me). i. non me pmittas cadere in tentationẽ audiendo aliena peccata: p quẽ caſum ſpm̃ tuũ a me auferes. (redde mihi letitiam ſalutaris tui:) poſt confeſſionẽ auditã: ne remanentibus in me peccatoꝝ: (que audiero) phãtaſmatibus: letitiã deuotionis Ieſu chrĩ filii tui penitus amittã. (Et ſpiritu principali ꝯfirma me:) vt. ſ. ſemp fortior ſim: pſeuerẽ ſine pcõ. (Sic.n. docebo iniquos vias tuas: q̃ ſunt mandata tua: & impii ad te cõuertentur:) & beue viuent: ad honorem: & laudem: & gloriam tuam in ſecula ſeculorum. Amen.

¶ Deinde ſurgat cum timore ac tremore: non querens que ſua ſunt: ſed ſitiens animarũ ſalutẽ: & accedens ad peccatorem ſuſcipiens eũ alacri grauitate: ne ſi ſe ſtatim rigidum oſtendat: terreat ipſum: atq; perturbet. Debet nanq; ꝯfeſſor eſſe dulcis: & affabilis: atq; miſericors ad amandũ peccatorẽ: vt aperiat ei oĩa vulnera ſua: ſciens ꝙ opus eſt in hac parte magna vti prudentia: ſed vnctio ſpiritusſancti docet de omnibus. Suſcepto igit̃ peccatore: ſi non decenter ſe habet in genuflexione: & alius exte

rioribus ad talem actū requiſitis: debet primum mouere ipſum dulciter ac inſtruere: qualiter deo nō homini confitetur: & ideo debet reuerenter ac verecunde ſe habere cū omni humilitate verſa facie: nō ad cōfeſſoris vultū: ſed taliter: ꝙ ad latus confeſſoris genibus ambobus flexis faciem vertat ad reclinatoriū ipſius: & maxime ĩ hoc adhibēda eſt cautela circa mulieres. Diſpoſito ergo peccatore corporaliter doceat eū (ſi neſcit) facere ſibi ſignū crucis: quod fieri debet hoc modo. Primo manū dexteram ponat ſuꝑ frontem & dicat In nomine patris: quia pater eſt principium totius deitatis (vt dicit Auguſtinus.) Deinde ſuꝑ vmbilicum: & dicat. Et filii: qa filius eternaliter procedens a patre deſcendit temporaliter in ventrem virginis. Deinde ponat manū ad ſcapulā ſiniſtram trahens illā ad dexteram dicendo. Et ſpiritusſancti: qa ſpiritusſanctus procedit vt amor: & eſt tanquā nexus patris & filii ab vtroqꝫ procedens. Et nos a ſiniſtra ideſt a tribulationibus huius mundi tranſire ſperamus ad dexteram eterne felicitatis. Deinde eleuata manu dicat (Amen). i. fiat. Poſt hoc aūt faciat: ꝙ peccator cōfiteat̄ in generali peccata ſua dicendo. (Cōfiteor:) ꝓut dicitur in miſſa. Quod ſi ignarus eſt faciat ſecū dicere cōfeſſor vulgari ſermone hoc modo. Io mi confeſſo a dio omnipotente: & alla glorioſa vergine Maria madre di dio: & a tutti ſāti & ſāte: & a voi padre: che io ho peccato in male penſare: in male parlare in male opare: & molte omiſſione: & di tutti miei peccati dico mia colpa ⁊ ꝑgo dio che mi perdoni & voi padre che mi aſcoltiate: & che me diate la aſſolutione & la penitentia. Poſt hec: ſi non cognoſcit conditionem eius interroget eum de ſtatu ſuo puta ſi eſt coniugatus: vel coniugata: cuius ſit exercitii: vel artis. ſi habet filios, vel non &c. ex quibus poſſit eum conuenienter interrogare. Non enim ſunt omnia ab omnibus interroganda: & maxime adhibenda eſt cautela circa iuuenculas: & circa ſimplices pueros: ne doceamus eos ea, que neſciunt. Item interrogandum eſt

quantum tẽporis eſt, ex quo non eſt confeſſus, qa vnuſ⸗quiſq; teneť ſaltẽ ſemel in anno, cum ad annos diſcretionis puenerit cõfiteri, & cõmunionẽ accipere. Quod ſi nõ fecerit: mortaliter peccauit, & totiens quotiens ꝓpoſuit nõ facere deliberato aĩo, etiã mortaliter peccauit. Annos aũt diſcretionis maxime quo ad cõmunionẽ incipimus ſm ſanctũ Thomã a decimo, vel vndecimo anno, ꝛ plus & minus ſm ꝙ malitia ſupplet etatẽ. Cũ enim ſciũt diſcernere inter ſacr̃m altaris & panẽ, quo quottidie veſcimur, & oñdunt ad ipſum aliqua ſigna deuotionis, ſignũ eſt eos ad annos diſcretionis huõi peueniſſe: & in hoc ſtãdum erit iudicio eorũm, qui hñt curã aĩe eius. Pueri tñ, vel puelle, q poſt annos diſcretionis non fuerunt de hoc inſtructi, non ſunt facile cõdemnandi de peccato mortali: q̃uis ſint acriter reprehendendi. Interrogandus eſt ẽt peccator, ſi in vltima cõfeſſione malitioſe tacuit aliquod pctm̃ mortale, vel quod credidit eſſe mortale qa peccauit mortaliter, violando ſacramentũ penitentie cum abſolutio facta ſit ꝑpter eius malitiã ſuper indebita materia. & indiſpoſita, & ideo teneť iterare cõfeſſionẽ illã, & oẽs p̃cedentes ꝯfeſſiones ſic imperfectas, qa in illis, quas hoc modo fecit non fuit vere ſacramentũ penitẽtie. Interrogandus eſt ẽt, ſi fecit penitentiã a ſacerdote impoſitã pro peccatis mortalibus ꝯfeſſis, qa ſi nõ fecit eã: ex dolo peccauit, & tenetur eã facere, ſi habet eam ĩ memoria. Q̃ď ſi nõ h; eam in memoria, teneť iterare cõfeſſionem ſm opinionem magis cõem, quia ſacr̃m penitentie ſine ſatiſfactione non h; vltimam ſuam pfectionẽ, eo ꝙ vna pars deficit ei. Confeſſor tñ poſſet eã commutare, ſi habere eã in memoria, dũmodo non fuiſſet data a ſibi ſuperiori, puta ab epiſcopo pp peccata & caſus, a qbus ipſe, vel alius ĩ inferior non poſſet abſoluere. Interrogandus eſt ẽt peccator, ſi eſt excõmunicatus aliqua excõmunicatione maiori: vel minori. Quia ſi ſit, d; prius abſolui ab eis q̃ a peccatis, eo ꝙ excõicatus nõ eſt pticeps ſacramentorum, excõicatio enim eſt excluſio a ſacris, cõmunioneq; fideliũ.

179
Et hoc tene, licet quidam ignoranter ꝯtrariū dicant, ne-ſcientes diſtinguere inter penitentiā, que eſt virtus quam qlibet excōicatus pōt habere, & penitentiā: q̄ eſt sacrm̄, quam nullus excōmunicatus pōt ſuſcipere. Si āt nō pōt eum ab excōmunicatione abſoluere, mittat ad ſuperiorē qui poſſit ipſum abſoluere: ante q̄ eū audiat vel abſol-uat a peccatis: vel a ſuperiore habeat licentiā abſoluen-di & eū primū abſoluat ab excōicatione. Excōicationes aūt ſubiungemus in breuitate: q̄s tn̄ debēt cōfeſſores in fonte videre pp̄ dubia: que ſepe mouent̄ in tali materia. Non autem opꝫ quēlibet interrogare de oībus: ſed iuxta ꝯditionē cuiuſlibet opꝫ interrogationes formare:

¶ Excōicationes papale, que ſunt in corpore iuris.

Siquis ſuadente diabolo enormiter percuſſerit cle-ricum, vel religioſum: ſeu religioſam ēt nouitium: vel ꝯuerſum. xvii. q. iiii. ſi q̄s ſuadente. Notandū eſt aūt: cum dicit ſuadente diabolo. Siquis pcuteret clericum ex ioco: vel dum pcutit̄ ab eo: ipſe ſubito ſine deliberatione repcuteret, vel cauſa correctionis prelatus pcutit ſubditū ſuum: vel magiſter diſcipulum, vel pater filiū. Item, cum q̄s aliter ſe defendere non pōt, vel cum q̄s inuenit cleri-cum turpiter opantem cū matre: vel vxore vel ſorore: vel filia: vel cū pcutit eum q̄ perdidit priuilegium clericale, qua nō ꝓprie iſte pcutit ſuadēte diabolo. Et breuiter in his nota, ꝙ q̄ pōt facere ſibi ꝯſciētiā ꝙ nō peccauit mor-taliter, pōt ēt ſibi facere ꝯſciam ꝙ nō ſit excōmunicatus: q̄a excōicatio rite lata non fert̄ niſi pro mortali & graui: cum ſit grauiſſima penarū, eo ꝙ totaliter ſeparet homi-nem a corpore chr̄i: & eccleſie. Si q̄s a delegato pape fuit excōmunicatus, poſt annū a ſnīa diffinitiua, nō pōt ab-ſolui niſi a papa extra de offi. de le. querenti. iūcta gloſa. Excōmunicati ex generali ſnīa ſuorū dioceſanorum, ha-bentes litteras apl̄cas falſas, niſi infra. xx. dies poſtquā cognouerit ſe habere litera falſas illas deſtruxerint: aut illas reſignauerint nō pſſit abſolui poſt lapſum. xx. die-rū niſi a ſede apoſtolica, extra de crimi. fal. c. dura. Cleri-

ci: q participant in diuinis ſciēter & ſponte cū excōmunicato a papa ſententialiter: vel iudicialiter: extra de ſen. excōmu ſignificauit. Hoc eſt verū ſm aliquos: aliq tñ ſentiunt ↄtrarium ſerua ergo tutiorem ptem. Incendiarii: & fractores eccl'iaꝝ, vel monaſteriorū, & pioꝝ locorū ſunt excōicat: excōicatione epali ipſo iure: ſ; poſtquā ſunt denuncia, ſunt excōicati ex cōicatione papali. Incendiarii vera aliorū locoꝝ ſi & cōicātur, & fuerint denunciati, talis excōicatio eſt papalis, eo. ti. c. tua nos & c. cōqueſti. In ſecutores cardinalium: & fauentes : ſimilr dñi tpales non. facientes obſeruare infra menſē hāc ↄſtitutione; ↄtra īſecutores cardinaliū pdictos, extra de pe. c. felicis. li. vi. Qui ſine licentia ſedis apſice ingerit ſe electioni ſenatorū vrbis Rome: vel ſe ꝑ ſenatore gerit &c. extra de ele. fundamenta. li. vi. Dantes lniam offendendi: vel grauādi eos: q ſnias excōicationis vel interdicti tulerūt ↄtra quēcunq;: niſi lnia; ipſam reintegra reuocauerint, vel ſi ad bonorō captionem occaſione ipſius lñie ſit ꝓceſſum, niſi bona ipſa fuerit infra octo dierū ſpatiū reſtituta, aut ſatiſfactio ꝓ ipſis ipenſa, ſunt excōicati, que qdē ſnia vſq; ad duos menſes eſt epiſcopalis, exinde vero papalis, eo. titu. c. qcunq; lib. vi. Inquiſitores, qui cōtra conſcientiā cōmiſerint ꝓcedere cōtra aliquē hereticū: vel iniuſte alicui crimē hereſis iпоſuerint, & vexauerint, in cle. multo. de here. Oēs religioſi, q ſine lñia preſbyteri parrochialis miniſtrāt ſacramenta. ſ. extremam vnctionem vel euchariſtiā laycis, aut ſolemnizant matrimonia, aut abſoluunt ex cōmunicatos a iure, vel ſynodalibus, aut a culpa, & a pena, in cle. religioſis. de priuile. Iniurioſe retinentes, capientes, aut bānientes epiſcopos, & q cōſiliū, vel fauorem dederit, vel ratū habuerit, in cle. ſiquis ſoadente. de pen. Religioſi, & clerici ſeculares, qui inducūt ad iurandū, vel vouendū, vel alias ꝓmittendū aliquē de eligendo ſepulturā ad eccleſias eorū, vel q iā electam non mutet, in cle. cupientes de pe. Dñi temporales etiam ſi ſint epi, q cogūt tpe interdicti in locis ſuis cele

brari diuina. Et oẽs: q vocãt iterdictos, & excõicatos ad audiendũ ea, vel ꝓhibent, ne de eccl'ia egrediantur. Et ipſi interdicti & excommunicati moniti nominatim, vt exeant ſi nolunt exire, in cle. grauis de ſeu. excõ.
¶ Excõmunicationes, que ſunt in proceſſu ãnuali.

EXcommunicãtur oẽs heretici, ſciſmãtici & fautores adherentes & q cõmerciũ cun eis habent, & ſimiliter illi, qui vicleuiſtis hereticis deferũt arma: vel alia ꝓhibita aut vinũ, & oleum, veſtes: granum. & huiuſmodi Pyrrhate, & latrũculi marini, & dantes fauorem. Qui in terris ſuis noua pedagia imponunt, vel prohibita exigunt. Et qui imponunt collectas, vel onera eccl'iaſticis pſonis, & qui exigunt tam realia ꝙ pſonalia. Falſarii literarũ apoſtolicarũ, vel vicecancellarii, ſeu gerentiũ vices eorũ. Nota ꝙ hec de iure eſt epãlis, vt extra de cri. fal. c. ad falſariorum, eſt aũt papalis ex hoc ꝓceſſu. Qui equos, arma, ferrum, lignamina, & alia prohibita deferũt ſarracenis, turcis, & aliis infidelibus. Verberantes, vel capientes, ſeu ſpoliantes eos: qui ad ſedem apoſtolicam vadunt vel ab ea recedũt vel eo tempore: quo morantur in curia. Impedientes & inuadentes eos, q victualia, & alia neceſſaria ad vſum romane curie deferũt. Qui verberant, vel capiunt, ſeu bonis ſpoliant eos, qui cauſas ſuas pſequuntur in curia, vel aduocatos, ſeu ꝓcuratores eorum ꝑpter huiuſmodi pſecutionem earum. Qui prohibent, ſeu ſtatuunt, ne pareant literis: & mandatis apoſtolicis, ſeu legatorum, & nunciorũ, & iudiciũ delegatorũ dñi pape & fauẽtes. Qui ſe ab eccleſia romana ſubtrahunt, & fauentes. Qui vſurpant ſibi iuriſdictionem, ſeu fructus ad eccleſiaſticas perſonas ptinentes, & dantes conſilium, auxilium, & fauorem. Omnes dominium ſeu ſupioritatem habentes, quacũq; ẽt eccleſiaſtica dignitate prefulgeant, qui prohibent quo quomodo, ne aliquis de vacatione alicuius beneficii ſcribat, ſeu certiorem reddat quempiã extra dominiũ eorum exiſtentẽ, vel impediunt directe, ſeu idirecte, ne ꝓuiſiones bñficiorum

ſeu dignitatum ſibi auctoritate apoſtolica factus proſe-
quať. Et omnes conſulentes: vel nõ obuiantes: cum poſ.
ſunt: &c. Verberantes vel capiẽtes: ſeu depredantes ro-
mipetas: accidẽtes: morantes: & recedẽtes. Et ſimiľr dan
tes auxilium: vel fauorem. Hoſtiliter diſcurrentes per ter
ras eccleſie: & fautores. Qui abſoluit a p̄dictis caſibus:
niſi in articulo mortis: in quo ẽt op;: ꝙ excõmunicati p̄
ſtent fidem de ſatiſfatione: vel ſufficientẽ cautionẽ: ſunt
excõmunicati Et nota, ꝙ a penis, & cẽſuris poſitis i hoc
ꝑceſſu nulla pſona exĩmiť: nec epiſcopi: nec patriarche,
nec quiuis alius quacũꝗ fulgeat dignitate eccleſiaſtica:
vel ſeculari. Et nota, ꝙ ꝑceſſus annuales inueniuntur
differentes, & quidã plures, qdam vero pauciores caſus
continẽt, & ideo oportet ſemꝑ habere apud ſe illum, qui
a papa viuẽte emanauit. Ego autẽ hic poſui caſus quos
inueni in proceſſu innocentii octaui.

¶ Excõicationes papales, que ſunt in extrauag ntibus.

Sixtus quartus in quadã extrauaganti que incipit. (Et ſi dominici gregis:) excommunicat oẽs: q ab-
ſoluunt aliquẽ a p̄dictis excõmunicationibus: que ſunt
in ꝑceſſu annuali: p̄textu cuiuſcũꝗ priuilegii: niſi faciat
de hoc ꝑceſſu mentionẽ expreſſam. Et ſimiľr oẽs: qui di
ſpenſant in votis: in bullis cõmuniter exceptis: vel in ſu
ſpenſione, & irregularitate. Faciẽtes pactum: & ꝓmiſſio
nẽ, vel recipientes aliqd pro aliqua gr̃a: vel iuſtitia obti-
nenda in curia vltra taxas curie: Item q hoc ſciuerit: &
non reuelauerit ſummo pontifici infra ſpatium triũ die
rum: vel alicui: qui fideľr hoc ei manifeſtet Item ſcienter
vtentes hmõi gratiis vel iuſtitiis: nec p̄nt abſolui niſi in-
tegraliter id qd̄ p̄ceperunt, erogent puaperibus: ꝑ extra-
uagantem Bonifacii: viii. Et ſimiľr vtentes talibus. Qui
dam dicũt hanc fuiſſe reuocatã: quidã vero dicũt eã du-
rare: quod ergo verius ſit, incertũ eſt, tñ in curia nõ ſerua
tur: Exenterantes, & in fruſta incidentes corpus mortui:
& in aqua coquẽtes, vt oſſa ſeparant a carnibus: quate-
nus ad alium locũ corpus ſepeliẽdum deferať &c. Bo-

nifacius.viii.Emendatores literarum aplicarum vt dicit Hoſtieñſis per ſniam latam in curia romana: Euntes ad ſepulchrũ ſine licentia ſummi pontificis ẽt cauſa implẽdi votum,hoc reperitur in libro penitentiarie.Martinus qntus excõmunicat mẽdicantes ad ordines nõ mendicantiũ tranſeuntes ꝑtextu cuiuſuis licẽtie aplice generalis,& ipſos ẽt recipientes.Excipiunt carthuſiẽſes: Oẽs ſymoniacos in ordine,vel beneficio: Paulus & Sixtus. Qui libellos famoſos,vel rhythmos faciunt ꝯtra ordinẽ ꝑdicatorũ:& minorum,Alexãder quartus. Similiter dicentes,vel defenſantes,ꝙ nõ ſunt in ſtatu pfectionis: vel ꝙ non licet eis de elemoſynis viuere: aut ꝙ non pñt ꝑdicare,& cõfeſſiones audire.Et ſimilr eos, qui faciunt violentiã damnabilã in eorũ locis,oẽs tales nõ pñt abſolui,niſi a papa,vel a cõſeruatoribus dictorum ordinũ. Item ingredientes monaſteria eorũdem monialium,preterq̃ in caſibus conceſſis per earum regulas vel ſtatuta non poſſunt abſolui, niſi a papa, vel a magiſtro generali ordinis dictorum ordinũ.Recipientes aliqđ tẽporale, vel dantes pro ingreſſu monaſteriorum. Vrbanus quintus in extrauaganti,que incipit: Ne vinea.Dominus aũt archiepiſcopus florentinus dicit ſe audiſſe a fidedignis: ꝙ martinus.v.dixit ſe nolle hanc extẽdi ad mulieres.

¶ Caſus a qbus epi abſoluere poſſunt de iure.

PRincipes & officiales,q tertio admoniti ab epis: vel eccleſiaſticis ꝑlatis,recuſant eis facere iſtitiam ſup eorum cauſis.xxiii.q.v.adminiſtrantes, Qui ꝯtumaciter aſſerunt romanam accleſiam non eẽ caput oium eccleſiarũ.d.xix.nulli fas. Tu tñ nota,ꝙ magis hoc habetur in glo.q̃ in tex.qa talis eſt cenſendus hereticus, & iõ eſt excõmunicatus excõmunicatione papali p ꝓceſſum annualem.Impugnantes lr̃as pape ante coronationem eius in extrauaganti Bñdicti.xi.epalis.Percutiẽtes clericos,ſi nõ fuerit enormis iniuria,extra de ſen. excõ. puenit Nota aũt,ꝙ in aliquibus caſibus, vbi eſſet enormis iniuria põt epiſcopus abſoluere vt cũ quis habet leg

timun impedimentũ: quo non poteſt papam adire, vel alium hñtem abſoluendi auctoritatem. Item ſi ſunt pſo ne magne potentie. Similiter mulieres: filiifamilias, qui nõ ſunt ſui iuris. Et ſerui: maxime ſi ex eorũ abſentia, pa ter, vel dñs damnum graue pateret. Impuberes quoq; poſſunt ab epis abſolui, qa iniuria eorum non reputat enormis ꝓpter defectum etatis, vel ẽt quia itineratio eo rum eſſet piculoſa. O portet ergo diligenter tales caſus examinare: de qbus diffuſe doctores ſcripſerunt. Exer centes regimen in nauibus infidelium: extra de iude. c. ita quorundã. Vbi etiam excõmunicantur, qui deferunt arma, vel lignamina ſarracenis: de quibus dictũ eſt in ꝓceſſu annuali. Electus in papam a paucioribus q; a duabus partibus cardinaliũ, ſi aſſentit electioni, & ſimi liter oẽs recipientes eũ, extra de ele. licet. Hi q innitunt ordinationibus vel alienationibus a ſciſmaticis factis extra de ſciſmat. c. 1. Q ui ſe igerit ad curã alicuius popu li alterius lingue ab eo: extra de offi. iudi. or. qm̃. Hoc ãt ꝓpterea prohibet: qa in aliqbus dioceſibus ſunt popu li diuerſarũ linguarũ: & rituum, qbus eps tenet ꝓuide re viros idoneos ſm diuerſitatem rituũ, & linguarum. Hi qui faciunt ſtatuta, & ſcribentes ea, & ſeruantes, & iu dicantes ſm ea contra libertatem eccleſiaſticã, & iudica ta in publicã formã redigentes extra de ſen. excõ. c. noue rit Layci recipientes in curia romana literas de manu alicuius: niſi ipſius domini pape, vel officialium ad hoc deputatorũ: vel per nunciũ eas recipientẽ de manibus eorũ: qñ eſt pſona magne auctoritatis, extra de crim. fal c. dura. Magiſtri & ſcholares tractãtes cum aliquo ciue bononiẽſi de ꝯductione hoſpitii, irrequiſitis inqlinis: ni ſi tempus conductionis fuerit elapſum: extra de loca. & conduc. c. 1. Hi qui vſurpant de nouo cuſtodiam vacan tium eccleſiarũ, piorũ locorũ, ſeu occupant eorũ bona, ex tra de ele. c. generali. li. vi. Et ſimiliter clerici: & monachi qui hoc fieri procurant. Hi qui ab eccleſiaſticis perſonis exigunt pedagium, vel guidagium pro perſonis: vel re

bus: quas non cauſa negociationis deferunt: ſi ſunt ſin gulares pſone excōmunicate ſunt. Si aūt eſt ciuitas vel caſtrum: interdicte ſunt: nec poſſunt abſolui, niſi exacta reſtituerint: & de trangreſſione huiuſmodi ſatiſfacerint cōpetenter. Similites facientes exactiones indebitas ec-cleſiis: vel clericis: ſi poſtquā moniti fuerint nō deſiſtant: extra de īmuni. eccle. c. non mitius: & extra de cenſi. quā q̄ lib. vi. Similiter etiam clerici predicta ſoluentes: vt patet infra de immuni. eccle. clericis. lib. vi. Nota tamen: ꝙ hoc capitulum fuit annulatum a Clemente quinto in cōcilio vienienſis vt patet in clemē. qm̄ de immu. eccle. Et ideo clerici ſoluētes nō ſunt excōmunicati: quāuis nō de beant ſoluere niſi prius romanus pontifex conſulat̄. Et nota ꝙ quāuis de iure he excōmunicationes ſint epiſco-pales: ex ꝓceſſu tn̄ annuali ſunt papales. Hi qui abſolu-tionē ab aliqua excōmunicatione, ſuſpenſione: vel inter-dicto extorquent per vim. vel metū. extra de his q̄ vi vel me. cā. fi. c. vi. vnico. lib. vi. Hi qui per aſſaſſinos mandant interfici chriſtianos: ēt ſi caſus non fuerit ſequutus aut eos receptauerit: vel defenderint: ſeu occultauerit extra de homi. pro humani. li. vi. Qui cōcedunt repreſalias ʒtra pſonas eccleſiaſticas: ſpecialiter: vel generaliter: ſi ſunt ſingulares pſone, ſunt excōmunicate: ſi vero vniuer ſitas: eſt interdicta. extra de iniur. & dā, da. c. vnico. li. vi Rectores ſeculares impediētes officium inquiſitorū, vel dioceſanorū cōtra hereticos. Nec non etiā qui ſciēter in ꝑdictis dederint auxilium, conſiliū. vel fauorem: ſunt excōicati, quam excōmunicationē, ſi per annum omnino ſuſtinuerint: ex tunc velut heretici condēnent̄. extra de here. vt inqſitionis lib. vi. Dñi temporales interdicentes ſubditis ſuis: ne eccleſiaſticis pſonis quicquā vendant, vel ab eis emāt, ſeu alia obſequia prebeant. extra de im-mu. eccle. c. eos. lib. vi. Et quia talia ꝑſumunt̄ eſſe in de-rogationē eccleſiaſtice libertatis: vt dicit tex. videt̄ poti⁹ eſſe excommunicatio papalis q̄; epiſcopalis. Qui impe-diūt aliquē: ne poſſit optinere iuſtitiā corā iudicibus ec-

cleſiaſtis: vel ordinariis in cauſis, que ad eos ptinent de iure: vel de antiqua cõſuetudine: a qua nõ poſſunt abſolui: niſi ſatiſfecerint de iniuria: & de dãnis: & iudici: ꝛ parti leſe: extra de immu. eccle. c. qm̃ lib. vi. Qui pſonas eccleſiaſticas cõpellunt ad ſubmittendũ laycis: vł alienandum bona imobilia: ſeu iura eccleſiaꝝ: & layci ea illicite vſurpãtes, ſi nõ deſtiterint, poſtquã fuerint moniti, extra de reb. eccle. non ali. c. hoc ꝯſultiſſimo: li. vi. reſtituendo ẽt cui taliter vſurpauerint. Qui ſingũt aliquẽ caſum fraudulẽter: ꝑ quẽ iudex mittat ad aliquã mulierẽ pro teſtimonio ferẽdo. extra de iudi. c. mulieres. li. vi. Qui vocãtur ad dirigendas moniales in electiõibus: niſi abſtineãt ab his: ꝑ que poſſet in eis oriri diſcordia, vel nutriri. extra de ele. c. indemnitatibus. li. vi. Qui ꝓcurant: ꝙ cõſeruatores dati ſe intromittant de aliis que de manifeſtis iniuriis: & violẽtiis: ſeu de aliis: ꝙ de his: que ad iudicialẽ indaginẽ exigunt. Et non pñt abſolui: niſi ſatiſfaciant eis: quos ſic fatigauerint. extra de offi. dele. c. fi. li. vi. Qui grauant eccleſiaſticos pſonas aliquo mõ in ſe: vel in ꝯſanguineos: pro eo ꝙ noluerunt eligere eum: ꝑ quo rogabantur. extra. de ele. ſciant. li. vi. Qui loquunt̃ ſecrete: vel mittunt ſcripturam: vel nuncium alicui cardinalium: qñ ſunt recluſi occaſione electionis pape: extra de ele. vbi piculum. li. vi. in quo ẽt capitulo excõmunicant̃ dñi rectores: vel officiales, qui non ſeruant hmõi ꝯſtitutum capituli: vel circa ipſum fraudẽ cõmittunt. Et ſi eſt ciuitas: remanet interdicta: & põtificali dignitate priuata. Religioſe perſone de clauſtris exeuntes ad audiẽdũ leges: vel phyſicam: niſi infra duorũ mẽſium ſpatiũ ad clauſtrum redierint. extra ne cle. vel mo. c. fi. Doctores & magiſtri: qui ſciẽter docent leges. vel phiſicam: aut in ſcholis ſuis auſi fuerint retinere religioſos: qui temere dimiſerunt habitũ. extra ne cle. vel mona. vt piculoſi. li. vi. In quo ẽt capi. excõicantur ipſi religioſi temere habitum dimittẽtes ſeu accedẽtes ad queuis ſtudia ſine ꝯſenſu ꝑlati ſui & maioris partis ꝯuentus. Rectores tempo-

rales: qui nõ faciunt: vel non fecerũt obſeruari ea, q̃ ſta-
tuunt ꝯtra inſecutores cardinaliũ. extra de pen. c. felicis
lib. vi. Dñi ſeu rectores, aut ciuitates: ſeu alie ſingulares
pſone: tam eccleſiaſticesq; ſeculares infra dignitatẽ epi-
ſcopalẽ ꝯducẽtes alienigenas: & nõ oriundos de terris
ipſorum, vel ꝯductis domos locantes vel in terris ſuis
eos habitate pmittẽtes ad hoc: vt vſuram publice exer-
ceant, niſi infra tres mẽſes eos de terris ſuis in ppetuũ
expellant, vel ẽt quocunq; modo eis domos locãtes: ſũt
excõmunicati, & ciuitates interdicte. Epiſcopi vero, & ar
chiepi, & patriarche ſunt ſuſpẽſi. extra de vſu. cap. i. lib.
vi. Religioſi mẽdicantes: qui domos ad habitandũ: vel
loca de nouo recipiunt: vel mutant: vel alienãt: vel de no
uo aliquẽ ad pfeſſionẽ admittunt: ſniam excõicationis
incurrant: extra de religi. domi. capitu. vnico. lib. vi. De
qua excõmunicatione habes in ca. fina. eodẽ titu. in de-
recta. Officiales: qui faciunt ſtatuta: vel qui ſcribũt: vel
dictant: vel iudicant ſecundũ ea: vel nõ deleuerint infra
tres mẽſes ſi ſup hoc hñt poteſtatẽ: p que quis cõpellat
ſoluere vſuras: vel ſolutas nõ repetere. in cle. de vſur. c.
ex graui, In quo ẽt capi. dr: ꝙ qui pertinaciter affirmat:
vſurã nõ eſſe peccatũ velut hereticus eſt puniẽdus. Con
trahẽtes matrimonia cum conſanguineis: vel affinibus
vel monialibus pfeſſis: vel religioſis: & cũ clericis in ſa
cris ordinibus cõſtitutis: ipſi clerici: & religioſi: & monia
les matrimoniũ cõtrahentes: in clemen. vnica. de conſan
gui. & affi. Qui impediunt viſitationes monialiũ: ſi mo
niti nõ deſtiterint in clemen. de ſtatu mona. capi. i. Im-
pediẽtes ſequeſtrationẽ: vel fructus ſequeſtratos occupã
tes poſt vnã diffinitiuã ſniam apud ſedem apoſtolicam
pmulgatam ſup aliquo bñficio: ẽt ſi nulla foret: in cle-
men vnica de ſequeſtra. Beghine: & religioſi fauentes
eis. in clemẽ prima de religio. Domi vt epiſcopo ſint ſub
iecte. Qui ſepeliunt corpora in cimiteriis tempore inter
dicto in caſibus non cõceſſis a iure: vel excõmunicatos
nominatim: vel interdictos: vel vſurarios manifeſtos

ſcienter:in clemen.eos de ſepultu. Religioſi decimas ec
cleſiis debitas ſibi appropriantes : vel fraudantes eccle-
ſias circa eas vel eas ſolui nõ permittẽs, niſi requiſit de-
ſtiterint ĩfra menſem:ſi non hñt adminiſtrationes: ſunt
excõicati:ſi hñt ſuſpenſi:in clemen.pri, de deci. Mona-
chi:vel canonici regulares qui non hñt adminiſtratio-
nes:ſi ad curias principũ ſine licentia ſuorũ prelatorũ ſe
cõferunt:vt damnũ aliquod inferant ſuis p̃latis:aut mo
naſteriis.in cle.ne in agro.de ſta.mo. Vbi et excõicantur
monachi infra ſepta monaſteriorũ ſine licẽtia abbatum
ſuorũ arma tenẽtes. Inquiſitores hereticorum. pretextu
officii pecuniam extorquẽtes : vel ſciẽter bona eccleſiarũ
ob delictũ clericorum fiſco etiã eccleſie applicantes : nec
pñt abſolui niſi ſatiſfacerit:in cle.ii. de here. Religioſi.
qui nõ ſeruant interdictũ:quod ſeruat matrix eccleſia.in
cle.pri.de ſen.excõ.Et hec pena extẽditur ad eos:qui nõ
ſeruant ceſſationẽ a diuinis generalem:ſeu interdicta in
dicta per cõcilia generalia.Religioſi:qui in ſermonibus
retrahunt populum a ſolutione decimarũ:vel ſibi confi-
tẽtibus non faciũt ꝯſciẽtiam ſcienter de decimis ſoluen-
dis:ſi fuerit reqſiti:ab officio p̃dicationis : ſunt ſuſpenſi:
donec fatiant eis de hoc ꝯſciam:cum cõmode poſſunt.
Et interim:ſi p̃dicant:ſunt excõicati.in cle. cupientes de
pen. Ad requos monaſteriorũ:vel eccleſiaruũ decimas p
cip.entiũ hoc non extendit. Fratres minores: qui tẽpo-
re interdicti recipiunt ad diuina fratres:vel ſorores de
tertio ordine.in cle.cum ex eo.de ſen.excõ. Verum nunc
priuilegiũ hñt ſpeciale cõtra hanc cõſtitutionem.Clerici
pſonatũ hñtes:ꝙ quicũq; presbyteri audiẽtes leges : vel
phyſicã:extra ne cle. vel mo.c.nõ magnope & ca.ſi. Poſt
quã aliquis fuerit excõicatus: qui cum eo participat in
crimine.ꝑpter quod crimen ille eſſet excõmunicatus: in
cedit in eadẽ ecõmunicationẽ:extra de ſen.excõ. ſi cõcu
bine. Abſoluti ab excõmunicatione ꝑpter articulũ mor
tis:vel aliquod impedimẽtũ ſi non rep̃ſentant ſe quanci
tius poſſunt ad eum:a quo debent abſolui recidunt in
eandem.

184
eandem. Et ſiľr qui abſoluunť a ſede apľica: vel legatis vľ iniungitur eis: ꝙ ſe repſentent ordinariis: vel aliis penitentiā ſuſcepturi: vel paſſis iniuriā: vel eis: qbus ſunt obligati: ſi hoc nō faciunt: reincidūt in eadem extra de ſen. ex. eos. lib. vi. Quia autem quelibet dioceſis habet ꝓprias ſynodales conſtitutiones: debet confeſſor habere illas apud ſe: q̄ ſunt vtiles ad regimen conſcientie: & preſertim excōmunicationes. Quas qdem hic nō ponim⁹: quia in diuerſis locis diuerſimode variant: & epiſcopi non eodem modo reſeruant ſibi caſus. Et ideo melius eſt intelligere ab eis: quos ſibi caſus reſeruant.

De excommunicatione minori.

POſtquā igiť tractatimus de excōmicatione maiori: nūc aliqd dicendū eſt de minori: aqua pōt qlibet ſacerdos abſoluere. Cuius effectus eſt excludere a participatione ſacramentoꝝ: non aūt a participatione diuinorum. Vnde excōicatus minori licite pōt audire miſſam: & eccleſiam officiare: dum tñ nullum ſacr̄m pcipiat: nec matrimonium: nec aliud: niſi prius ſit abſolutus: aliter peccaret mortaľr nec tñ incurret in irregularitatē. Incurritur aūt in hanc excōmunicationē: primo ꝓpter participationē cum excōmunicatis maiori: dūmodo participet cum eis in aliis q̄ in crimine: videlicet: ꝙ participet in his: que cōtinenť in verſu infraſcripto. Os: orare, vale: cōmunio: menſa negatur. Quia nō debet loqui cū eo: nec orare: nec eum ſalutare: nec in actibus humane conuerſationis aliquā cōmunionem habere con eo: nec comedere cū eodem. Non tñ ſemper peccat mortaľr ille: q ſic participat cum talibus excōmunicatis. qa hoc eſſet nimis durū pro parua videlicet re obligare hoies ad peccatū mortale: vt dicit. S. Thomas i. iiii. ſentē: diſt. xviii. q. ii. ar. iiii. niſi participet cum illo in cōtemptū eccliſiaſtice diſcipline: vel contra ꝓhibitionē p̄ceptoria ſuperioris. Excipiuntur tñ qdam caſus: in: qbus participantes cum eis nō incurrēt in hanc excōmunicationem: qui caſus in hoc verſu ifraſcripto comprehenderūť. Vtile: lex: humile

res ignorata neceſſe. Primo videlicet quando quis hoc facit, vt procuret vtilitatem anime ipſius excõmunicati: vel etiam vtilitatẽ ꝓpriam, vtputa, cum petit quis ab excõmunicato id, quod ei excommunicatus dare tenetur ⁊ debet, aliter excũmunicatus de ſua excommunicatione cõmodum, & vtilitatẽ reportaret, vel etiam cum petit ab eo conſilium pro remedio aĩe ſue, quando ſcilicet nõ poteſt habere recurſum ad aliquem aliũ: Secundo excuſat lex ſcilicet matrimonii ex parte mulieris, que põt cõmunicare viro excõmunicato, cum ſit ei ſubiecta. Vir tñ non excuſatur participando cum vxore excõmunicata, quia poteſt eam corrigere cogẽdo ipſam, niſi in redditione debiti. Tertio excuſat humilitas ſubiectionis, vel ſeruitutis, vnde filii, qui ſunt in patris poteſtate, vel etiam emancipati, ſi ſunt cõmenſales patris, & ab eo recipiunt victualia, vel neceſſaria excuſantur, alias non. Et ſerui & ruſtici, & alie ſubiecte perſone ſimiliter excuſanť, ſi participant cum ſuis dominis excõmunicatis. Alioquin ſi tales ꝑſone non excuſarẽtur, ſequerentur infinita inconueniẽtia, & dãna innocẽtibus. Nõ tñ ſup̃iores excuſantur ſi participãt cũ inferrioribus, niſi forte ꝑticipent in eis rebus, q̃ tenentur prouidere: illis maxime, ſi per illos non ſtetit, quin eos corrigerent, & pro eis quererent abſolutionẽ. Quarto excuſantur ignorantes, non ignorantia iuris craſſa, ſed ignorãtia facti, cum ſcilicet eis non conſtat illũ eſſe excõicatũ. cum quo participant. Quinto excuſat neceſſitas, quia quilibet in neceſſitate cõſtitutus poteſt ab excõmunicatis elemoſynã recipere, & econuerſo etiã excõmunicatis in neceſſitate conſtitutis elomoſſinam erogare qlibet põt, nec ẽt eſt expectãda vltima neceſſitas, & extrema. Vnde ſi excõicatus petat hoſpitiũ non teneť qs expectare, ꝙ ab omnibus ſit repulſus. Excõicationẽ minorem etiam quis incurrit pro ſacrilegio. xvii. q. iiii. minor. Similiter pro notoria fornicatione precipue clerici. extra de cohabi. cle. veſtra. Itẽ cum quis recipit eccleſiam de manu layci. xvi. q. vii. ſiqs deinceps: difficile tñ

non eſt hoc elicere ex textu. Notandum eſt tñ ex cõſtitu-
tione Martini quinti in concilio conſtantienſi, ꝙ nullus
incurrit excõmunicationẽ minorẽ ex participatione cũ
excommunicatis q̃cunqꝫ excõicatiõe maiori, nulluſqꝫ te
neť vitare eos ẽt in diuinis, niſi fuerint publicati & denũ
ciati ſpãliter & nominatim: excepto ſiqs ita notorie pcuſ
ſiſſet clericũ, ꝙ nõ poſſet aliqua tergiuerſatiõe celari, nec
aliquo mõ excuſari. Quilibet eni teneť in hoc caſu hmõi
percuſſorem deuitare, ẽt ſi nõ fuerit publice denũciatus:
atqꝫ hec de excõmunicatione dicta ſufficiant. Quia vero
aliquando non ſeruantes interdictum incidunt in excõ
municationem, & ſepe propter contemptum excommu-
nicationum fiunt interdicta: & inde ſequuntur ſuſpenſio
nes, & irregularitates, de huiuſmodi cenſuris aliquid di
cendum eſt. Quod tamẽ breuiſſime faciemus ne cõtra
intentionem noſtram in hoc opere ſcribere videamur.
Sufficere enim putamus mentẽ confeſſoris excitare: ne
per craſſam ignorantiã: vel per incõſiderationẽ talia per
tranſeat, ſed vt per hec, que ſcribemus, cum cepit dubita
re, ſubſiſtat, & ad doctores qui hmõi diffuſe pertractant
ſe conferat, & ſolutiones inueniat. Primum ergo di-
cemus de interdicto, deinde de ſuſpenſione: poſtremo de
irregularitate.

¶ De interdicto.

Interdictum eſt ſeparatio a certis ſacramentis, &
oibus diuinis officiis, & eccľiaſtica ſepultura. Et
qñqꝫ fertur a iure, qñqꝫ ab hoie. A iure iuterdiciť colle-
gium cardinalium, vel vniuerſitas, & cogit eccľias, vel ec
cľiaſticas pſonas ſoluere guidagia vel pedagia, vel ga-
bellas ꝑ rebus ꝓpriis. Itẽ vniuerſitas: q̃ domos locaue-
rit: vel ꝯductas haberi pmiſerit alienigenis vſurariis in
terra ſua ad exercẽdũ fenus. Et q̃ repſalias cõtra pſonas
eccľiaſticas cõcedit, & q̃ nõ ſeruauerit ea, ad q̃teneť p de
cretalẽ: vbi periculũ, de elec. li. vi. qñ in ea electio romani
pontificis eſt celebrãda. Et que conſentit occidentibus,
vel percutientibus cardinales ſancte romane eccleſie:

vel ſi infra mẽſem non punit delinquẽtes: ſi põt. Et que epiſcopum ꝓprium temere ꝑcuſſerit: vel ceperit: vel banniert: vel in his fauorẽ dederit vel non defenſauerit. Eſt etiam aliqđ interdictũ ſpeciale: vt cõ interdicit eccleſia ꝓpter iniurioſum ſanguinẽ ibi effuſum: & ꝓpter effuſionẽ humani ſeminis ſtudioſe ꝓcuratũ. Et quando ꝓpter diſcordiã patronoꝝ eps claudit oſtia: & ꝑcipit: & nullus in ea celebret. Et quãdo ſymoniace: vel principaliter ꝓ queſtu: vel ſine licentia epiſcopi: vel ſine reliquiis in loco deſerto fuit cõſecrata. In hoc tam ſpeciali eccleſie interdicto celebrantes in ea non efficiuntur irregulares.

De ſuſpenſione.

SVſpenſio eſt cenſura eccleſiaſtica: qua interdicitur aliqđ officiũ: vel exercitium competens perſone eccleſiaſtice aliqñ a iure: aliqñ a iudice prolata. A iure ergo ſuſpenduntur ſymoniaci in ordine: vł bñficio: notorii fornicatores. Epiſcopus: qui ordinat alienũ clericũ ſine licentia ſui ſuperioris ſcieter: ſeu affectata ignorãtia. Qui cõfert tõſuram clericalẽ infanti: vel illiterato: vel cõiugato. Epi: & ſupiores eis: ideſt archiepiſcopi, & patriarche locantes aliquã domum vſurariis alienigenis: vel ꝑmittentes hmõi habitare in terris ſuis ad fenus exercẽdum. Proferẽtes ſniam excõmunicationis: ſuſpẽſionis: vel interdicti: ſine debitis circonſtantiis. i. non p̃miſſa admonitione non adhibitis teſtib⁹: & in ſcriptis: &c. Vltra mõtani ordinati ab epis italie ſine licentia epi. vñ ſunt oriũdi: vel in cuius dioceſi ſunt bñficiati. Qui ordinant̃ a nõ ſuo epo ſine licẽtia ipſius: niſi ſub ſperati habitionis. Archiepiſcopus: qui cõfirmat electionẽ conſecrans electũ: nõ cognito: utrum ꝑ aliquã prauitatem ſit ab appellatione receſſum: que erat interpoſita ad papam. Quicunqꝫ de collegio vacantib⁹ eccleſiis collegiatis quibuscunqꝫ occupant aliqd de bonis illarum. epiſcopi, & ſuperiores: & etiam inferiores eis: qui viſitantes recipiunt munera: aut viſitationis officio non impẽſo: ꝓcurationes in pecunia: vel victualib⁹. Qui recipiunt aliquẽ ex ordinibus ſa

ctis ab epiſcopo, qui renunciauit loco, & dignitati. Reci‑
piētes aliquē ordinem ſacrum extra ſtatuta tempora or‑
dinationū. Promoti p̄ ſaltum, qui recipiunt eadem die
minores ordines cum ſuadiaconatu, vel duos ordines
ſacros. Cātrahētes matrimonium p̄ verba de preſenti, ⁊
ante carnis copulam facientes, ſe ad ſacros ordines or‑
dinari, per hoc enim non diſſoluitur matrimonium. Or‑
dinati ab heretico, vł ſiſmatico, vel excōmunicato, vel de‑
poſito. Apoſtate religionū in apoſtaſia ſuſcipiētes ordi‑
nes. Celebrantes, ſeu participantes in diuinis ſcienter cū
excōmunicatis publice, & interdictis. Clerici, qui ſciēter
eligunt indignum ad epiſcopatū. Eligentes, ſi infra octo
dies ipſam electionē electis diſtulerint p̄ſentare. Iudices
eccleſiaſtici, qui cōtra iuſtitiam, & grauamē alterius par‑
tis in iuditio quicquā faciunt p̄ gratiā, vel per ſortes. Re‑
ligioſi, qui cōcedunt alicui ad vitam vel ad certum tēpus
lucra. redditus, poſſeſſiones adminiſtrationū, quibus p̄‑
ſunt. Fratres predicatores aſſumpti ad epiſcopatum, vel
alias p̄laturas, ſi prius recipiunt munus conſecrationis,
q̄ reſignent ordini libros, & alia: que hn̄t, Fratres predi‑
catores perturbantes officium inquiſitionis exercitatū p̄
fratres minores, & ſimiliter minores, ſi p̄turbant in hoc
p̄dicatotes. Fratres predicatores, & minores recipientes
aliquē ad profeſſionem ante annum ꝓbationis elapſū
Religioſi, qui decimas non p̄cipiunt, ſi ſciēter omittant
facere cōſciētiam confitentibus de decimis ſoluendis: ſi
fuerint req̄ſiti. Cōſeruatores, ſi de aliis, q̄ de manifeſtis
iniuriis, & violentiis ſe intromiſerint. Religioſi grauan‑
tes, vel fraudantes eccleſias circa decimas eis debitas,
ſi requiſiti non deſiſtunt, vel de vſurpatis emēdam nō fe‑
cerint, Doctor vel magiſter, q̄ doctorat aliquē, niſi prius
exigat iuramentū a doctorando, ꝙ non expēdet ꝓ ſuo
doctoratu vltra ſummam triū milium turonenſium ar‑
gēteorū. Qui pro alienis debitis eccleſiam ſuam grauat,
aut literas, ſeu ſigilla ꝯcedit, q̄bus poſſint eccleſie obliga‑
ti, Prelati non ep̄i, qui eccleſias ſibi commiſſas, ſeu bona

ipſarum ſubiiciunt,aut ſupponunt laycis: abſq; ꝯſenſu capituli: ⁊ ſedis apoſtolice licentia. Qui prohibiti ſunt audire leges: vel phyſicam: ſi audiunt eas.

De irregularitate.

IRregularitas eſt impedimentum canonicu; :quo quis ꝓhibetur ad eccleſiaſticos ordines promoueri: ⁊ in eiſdem miniſtrare. Et cõtrahitur multis modis. Aliquando ex indebita celebratione: vel executione ordinũ: vt cum quis excõicatus maiori: vel ſuſpēſus: vel in loco interdicto celebrat: vel cõ quis exequit̃ actũ alicuiꝰ ordinis ſacri: quē nõ habet ſolenniter. Contrahitur et propter homicidium: vel mutilationē membri: ſiue hec opere: ſiue mãdato: aut cõſilio vel defenſione: ſiue iuſte ſiue iniuſte ꝑpetrent̃. Bigami quoq; oẽs irregulares ſũt. Dicitur aũt bigamus: q vxorem viduã vel corruptam duxit: & cognouit vel ꝓpriã vxorē cognouit: poſtquam fuit ab altero cognita vel duas habuit vxores: ⁊ cognouit eas: etiã ſi alterã earũ non poterat habere. Similiter cũ quis in ſacris ꝯſtitutus vel poſt profeſſionem in regula ꝯtrahit cũ corrupta. Prohibetur aũt bigamus ꝓmoueri: quia diuiſit carnem ſuã. & ꝯiunctio ꝯiugalis facta ꝑ ipſum non poteſt ſignificare coniunctionem chriſti: & eccleſie: qui eſt vnus ſponſus immaculatus cu; vna ſpõſa ĩmaculata. Vnde irregularitas hec nõ tollitur ꝑ baptiſmũ: ſicut irregularitas homicidii: quia baptiſmus nõ omnino ſoluit matrimoniũ. Nam ſi ambo cõiuges ꝯuertantur: & baptizentur: non poſunt ab inuicem ſeparari: & aliis matrimonialiter coniungi. Immo ſi altte ipſorũ baptizaretur: altero in infidelitate permanēte: ſed volente fideli cohabitare ſine iniuria creatoris: & poſſet fidelis ab eo diſcedere: non tñ poteſta alteri coniũgi: vt infra dicemus. Item qui duxit vxorem vilem mulierem: vtputa ancillam: ioculatricem vel aliquam ex illis: que publicis ſpectaculis mancipantur: repellitur ab ordine propter dignitatem clericatus. Illegitimus quoq; propter deteſtationem paterni ſceleris. Corpore viciatus: quando in

eo eſt inhabilitas ad officium exequẽdum: vel talis deformitas: que ſcandalum: ⁊ deriſionem generaret: vel cũ ſponte: & ſine iuſta cauſa quis eſt priuatus aliquo membro: etiam paruo: vel occulto: ſecus ſi iniuſte vel vi fuit priuatus. Hereticus poſt penitẽtiã: qui fecit penitentiã ſolẽnem. Qui diſtulit baptiſmum vſq; ad egritudinem quem tunc ſuſcipit timore mortis. Qui bis ſuſcipit ſacramentum imprimens characterem. Curiales niſi ſint abſoluti a curia. Obligat⁹ alteri ad ratiocinia. Hermaphroditus propter monſtruoſitatẽ. Seruus antequam conſecutus fuerit plenam libertatem. Crimen quoq; nõ mediocre: puta adulterium: furtum fraudulentiã: ſacrilegium: periurium: falſum teſtimonium: & ſimilia: ſi eſt manifeſtum p ſententiam: vel propriam cõfeſſionẽ: vel per euidentiã facti: ita ꝙ inficiationi non ſit locus: inducit irregularitatem. Infames quoq; tam de facto quam de iure repellunt̃ a promotione dignitatum: & ordinũ. Quas aũt penas incurrũt irregulares in ſuis ordinib⁹ miniſtrantes: breuitati ſtudẽtes: hic tradere non poſſumus. Confeſſoris autem officium erit cum irregularẽ hmõi inuenerit: querere in doctoribus: a qbus hec diffuſe tractant̃. Interrogandus eſt etiam peccator: ſi vltimã confeſſionem fecit cum propoſito relinquendi peccata: & ſeruiendi deo: quia ſi nõ fecit eã cum hoc propoſito: fuit fictus: & ſecundũ veriorẽ: ⁊ tutiorem opinionem tenetur iterare cunfeſſionẽ: quia nullum fuit ſacramentũ ex quo non habuit primã & principalem partẽ: que eſt ꝯtritio. Si tamẽ habuiſſet propoſitum deſerendi peccata: & per confeſſionem ſatiſfaciendi eccleſie: nõ tamẽ habuiſſet ita firmũ: ſicut oporteret: neq; habuiſſet verã contritionem: credens ſe illam habere: ⁊ ſatis debitam diligentiã in ꝯfitendo feciſſet: licet non ſufficientem: cum talis non ſit expreſſe fictus: ſed ſit ſaltem attritus: non tenetur iterare confeſſionem ſecundum ſanctum Thomã alioquin ſequerentur innumerabiles ſcrupuli. Quia nullus poteſt pro certo ſcire: an veram habuerit contri

cum ꝓpoſito tamen dicēdi omnia mortalia peccata, qn̄ non interrogaretur, non eſt damnandus. ſed adiuuandus. Et dicēdum eſt ei, ꝙ ſemper dicat peccata con debitis circonſtantiis, & p̄ſertim cum circūſtantia, quotiens vt ſcilicet dicat. Quotiens peccatū eiuſdem ſpeciei iterauit: ſaltē ſecumdum groſſam exiſtimationē. q̄a in hoc hodie multi errant Non enim pōt aliter medicus infirmum ſanare, niſi ei vulnera detegantur. Maius vero vulnus in aīa facit pcm̄ centies repetitum, q̄ ſemel ꝑpetratum, & maiori vulneri debetur aliqn̄ fortior medicina.

❡ Secūda ps de ordine, quo examinādus eſt peccator.

QVoniam plenitudo legis eſt dilectio vt dicit apoſtolus. Et dilectio eſt duplex. ſ. dei & ꝓximi, oīa pre cepta per duas tabulas diſtinguimus. Quaꝶ prima continet p̄cepta: q̄ ꝑtinent ad charitatē dei. Secunda autem ea. que ꝑtinent ad charitatem ꝓximi, quicunq; enī vult bene viuere in aliqua cōmunitate, primo debet bn̄ ſe habere erga principem illius cōmunitatis, deinde erga con ſubditos ſuos, Et hinc poſſumus intelligere. qn̄ aliquod pcm̄ eſt mortale, & qn̄ eſt veniale eſt genere ſuo. Id enim qđ eſt contra charitatem dei, vel proximi, eſt pcm̄ mortale: nam charitas, & mortale pcm̄ ſunt contraria directe. Quia charitas deum reſpicit tanquā finem vltimū, peccatum vero mortale ab hoc ſine auertit hominem, & facit, vt finem ꝯſtituat creaturam, verbigratia, blaſphemia eſt ex genere ſuo peccatum mortale, quia cōtrariatur charitati dei, ſimil'r inuidia, quia cōtrariat̄ charitati ꝓximi. Veniale vero pcm̄ eſt genere ſuo dicit̄ illud, quod non eſt cōtra, ſed p̄ter charitatē: vt inanis gloria de aliquo actu virtutis, qn̄ in ea nō ponit̄ finis, eſt ex genere ſuo veniale, q̄a nō eſt directe cōtra dei, nec ꝯtra proximi charitatē, ſed p̄ter. Sicut ſi quiſpiam Romā proficiſcens diuerteret paululū a via recta eundo p agrum & tandem reuerteret̄ ad viam. Eſt etiā ueniale pcm̄ id, quod ex ſuo genere eſt mortale, quādo nō habet ſuam ꝑfectionem, quia videlicet non ꝑuenit uſq; ad conſenſum. Item quod ex

genere ſuo veniale:pōt effici mortale per aliquā circun ſtantiā aggrauantē in infinitum. Dicit aūt circunſtantia aggrauare in infinitum:qñ eſt directe ꝯtra aliqđ acceptum obligans ad pctm̄ mortale:ſiue ꝯtra charitatē dei: vel ꝓximi. Et talis circūſtantia dr̄ trahere actuꝫ ad aliā ſpeciem peccati. ⁊ eſſe de neceſſitate ꝯfeſſionis. Verbi gratia:comedere aliqd pluſquā ſit corpori neceſſariū:eſt peccatū veniale. Si aūt hoc ſit ad luxuriam nutriendā:iam peccatum illud aggrauat̃ in infinitum:quia meretur penam eternam,eo ꝙ additur ei circūſtantia:que eſt cōtra preceptum.(Non mechaberis:) ⁊ trahit ipſum in aliaꝫ ſpēm:qa iam eſt pctm̄ luxurie potius ꝗ gule. Q ñ ergo pctōr ꝯritet̃ ſuum pctm̄:ꝯſidera ſtatim:ſi eſt ex genere ſuo mortale:an veniale:p ea q̄ dicta ſunt. Si eſt veniale:cogita ſi hꝫ aliquā circunſtantiā aggrauantē in infinitū:vel plures:qa oēs ſunt de neceſſitate confeſſionis. Si aūt eſt mortale ex ſuo genere:conſidera ſtatim:ſi habet ſuam ꝑfectionem:qa ſic omnino eſt mortale. Et tunc etiam cogita:ſi habet circonſtantias trahentes ad aliam ſpeciem: vtputa:ſi furatus eſt aliquid ſacri:vt puta calicem: quia ſic non ſolum peccatum eſſet in ſpecie furti:ſed etiam in ſpecie ſacrilegii. Similiter ſi actus eſt indifferēs :quia ſcilicet poteſt eſſe bonus ⁊ malus:vtputa:ornare ſe decenter poteſt eſſe bonum ⁊ maluꝫ. Interrogandum eſt:quo fine hoc fecit:& conſiderande erunt circunſtantie: quibus poteſt actus trahi ad diuerſa peccata:maxime autem interrogandum eſt in huiuſmodi de fine:quia finis dat ſpeciem actibus mortalibus. Per hec ergo poteris cognoſcere peccata quādo ſunt mortalia: ⁊ quādo ſunt venialia. Nam hac diſtinctione bene intellecta:& preceptis dei & eccleſie bene cognitis:& memoratis:facile poterit inuenire quomodo(verbi gratia)curioſitas ſit veniale pecatum:& quomodo mortale. Et hoc idem intelligo de multis aliis:vt de choreis:de iactantia:de contētione:de hypocriſi:& ſimilibus:que ex fine:& aliis circōſtantiis penſando ſunt Q uia ergo deo:ſicut & cuilibꝫ re

gi:ſeu principi tria debemus.ſ.fidelitatem honorē:et famulatum:ideo prima tabula principaliter cōtinet tria pͦcepta:ad que poſſunt reduci omnia alia precepta:que ad charitatem dei pertinent. De peccatis ergo:que ſunt cōtra iſtam primam tabulam:interrogandum eſt primo, deinde de his:que pertinent ad ſecundam. Cuꝫ ergo primum preceptum prime tabule partineat ad fidelitatem dicēte domino exod.xx.(Ego ſum dominus deus tuus non habebis coram me deos alienos etc.)cōtra hoc preceptum trib9 modis poteſt homo peccare. Primo ꝑ infidelitatem.i.per negationem fidei. Secondo ꝑ infidelitatem:eo ꝙ non ſeruat vota ꝓmiſſa. Tertio per infidelitatem,eo ꝙ ꝑ ſuperbiam nō ſeruat ſtatum a deo ſibi determinatum:quia initium ſuperbiā eſt apoſtatare a deo. De iſtis ergo interrogandū eſt in pͥmo precepto.

De primo precepto.

Circa primum preceptum notanduꝫ eſt ꝙ fides eſt habitus:ſeu lumen intellectus ſupnaturale:quo homo firmiter credit omnia:que in ſacra ſcriptura canonica manifeſtant̄:et omnia:que eccleſia ſanta catholica romana determinauit ab omnibus indubitater eſſe credenda. Quam fidem omnes tenent̄ hebere:quia ſine fide impoſſibile eſt placere deo:(vt picit apoſtolus Paulus.)Primo ergo qui nō credit ſacre ſcripture:vel his: que ſanta eccleſia determinauit:vel determinabit cē credendo vel aliquem articulum fidei:et ſacrarū ſcripturarum negat:vel negauerit vel dubitauerit:dubitationi ipſi aſſentiendo:quia omnes tenentur iſta credere:& firmiter eis inherere. Item qui diſputat de fide:aut conuerſatur cum infidelibus cum expreſſo aīe ſue:et proximi periculo:quod prudētia ꝯfeſſoris iudicabit:peccat mortaliter:quia agit cōtra charitatē:nō curans de ſua:ꝛ ꝓximi ſalute. Eſt et ab eccl̄ia ꝓhibitū comedere cū iudeis:et bibere:ac ſe balneare in eodem balneo cuꝫ eis:et curari ab eorū medicis:et tūc videtur eſſe mortale:qn̄ homo monitus nō vult ab hoc deſiſtere: qa tūc apparet:ꝙ firmat

animum contra p̃ceptum eccleſie. Et propter eandem ra tione peccat mortaliter, quando non ignoras preceptum ipſum cõtemnit expreſſe: vel etiam interpretatiue dũ. ſ. non curat de eo, ſ; ſeq̃tur ꝓpriam voluntatem.

De voto.

Circa votum autem Si bene intellexeris diffinitio nem, erit tibi facile ſoluere oẽs caſus eius, diffinit aũt ſic. Votũ eſt ꝓmiſſio facta deo de meliori bono, vbi nota, ꝙ ad ꝓmiſſionem req̃ritur deliberatio & ꝓpoſitũ, q̃bus non aduenietib⁹ non põt dici promiſſio, neq; vo tum. Deliberatio aũt eſt, q̃ñ homo cogitat, ſi vult, vel ex pedit ei facere votum, & tandẽ ſi vult facere votũ cogi tat, quod votum d; facere. Poſtquã aũt de vno voto co gitauit, ſi ꝓponit, ſe velle illud facere tunc eſt in ſecũdo, q̃d req̃ritur ad votũ, ideſt in propoſito, nondum tñ eſt vo tum, ſed q̃ñ facta deliberatiõe & propoſito ꝓmittit deo illud, quod deliberauit, & ꝓpoſuit, tũc eſt votũ, ſiue hoc voce exprimat, ſiue nõ. Et ideo nota, ꝙ que in ãguſtiis fiunt, vel ex animi leuitate, ſi ſubito ex aliqua paſſione in tellectũ obnubilante, & indeliberate fiãt, nõ tenẽt, ſecus ſi cum deliberatione etiam in breuiſſimo tẽpore aduenie te facta eſſent, nam deliberatio cum ſic actus mẽtis, põt citiſſime fieri, dũmodo ratio ſit libera. Et hic req̃rit pru dẽtia ↄfeſſoris ↄſiderantis diligẽter omnibus circonſtan tiis. Secundo nota, ꝙ cũ votum ſit ꝓmiſſio, & nemo poſ ſit ꝓmittere, q̃d nõ eſt in ſua ptãte, ſiq̃s ꝓmiſit non ſuũ, nõ eſt obligatus, niſi ille cõſentiat, cuis eſt id q̃d ꝓmitti tur, ideo vota religioſoꝝ non tenẽt. Et hec eſt verior opi nio quãuis q̃dam dicant, ꝙ poſſunt facere q̃dam vota orationũ, uel quedam, que nõ impediũt obediẽtia, quia religioſus nec aliq̃d tẽpus, nec ſeipſum h; in ſua poteſta te, & nemo põt ꝓmittere q̃d nõ eſt ſuũ ita tenet. S. Tho mas. Similer nec vota ſeruoꝝ, nec coniugum, nec filioꝝ familis valent, q̃ñ ꝓmittunt ea, que non ſunt ſui iuris. ſed eorum, in quoꝝ ptãte ſunt, vt cum ꝓmittunt facul tates patris, vel dñi ſui: ſecus ſi ꝓmittunt caſtitatem deo

poſt annos pubertatis. Op; enim quantum ſpectat ad ꝑpoſitum: ſemꝑ conſiderare: ſi ille q̄ vouit: ꝑmiſit id, qđ eſt in ſua ꝑtãte, quia tunc votũ tenet: alioquin nihil valet votum: niſi cõſentiat dñs rei. Ideo ſi coniunx fecit votũ caſtitatis ſine cõſenſu viri vel vir ſine cõſenſu vxoris: nõ tenet: quia (vt dicit apl's) vir non h; ꝑtãtẽ corporis ſui: ſed mulier: nec mulier h; poteſtatem corporis ſui: ſed vir. Tertio nota: ꝙ hec ꝑmiſſio põt fieri dupliciter. ſ. cum cõditione & ſimpl'r ſine conditione. Si ergo fiat cum conditione ſi non adueniat conditio: non obligat: q̄a conditionalis non ponit in eſſe. Si aũt adueniat conditio: obligat ex p̄cepto. Quarto nota: ꝙ cum votum ſit actus latrie: ꝑprie ad deum ſolum pertinet: cu; ergo ſanctis fiũt vota: intelligunť facta deo, vt ſancti orent pro ipſis vouẽtibus: ideo omnis tranſgreſſio voti eſt peccatum mortale. Quia ſi ꝑmiſſio facta hoĩbus obligat: multo magis promiſſio facta deo obligabit. Item nota: ꝙ cum dicitur de bono: votũ nõ eſt cum fit de malo: & ideo nõ obligat tale votum: quinimmo peccat vouens: vñ qui facit votum promittẽdo facere aliquod pc̃m mortale: mortaliter peccat. Et ſimil'r credo illum peccare mortal'r: qui facit votum peccandi venialiter: q̄a promittit id qđ malum eſt, hoc aũt eſt magnã irreuerẽtiam facere deo. Qui aũt facit votum: non facere aliqđ ſpirituale bonũ: ad qđ alias non teneť: non leuiter peccat: ſicut ſi aliquis faceret votum nõ intrãdi religionẽ: aut nõ acceptandi p̄laturã, vel non predicandi. Et ratio eſt: q̄a firmat animũ ad non faciẽdum illud bonũ: ad quod fortaſſe ſpiritusſc̄ũs ipm̃ inducet: vel ẽt obligabit: Nota etiã ꝙ cũ dr̃ de meliori bono, ꝑ melius bonũ intelligiť illud bonũ: ad quod alias non obligať. Qui ergo fecit votum ꝑmittendo ſeruare alqua p̄cepta: ad q̄ prius tenebať. vt ſunt precepta iuris diuini: & naturalis, nullum fecit votũ: q̄r votũ eſt de meliori bono, a qđ hõ alias non tenetur. Vota vero ſtulta, vt de non pectinando capit feria. vi. vel ſabbato, vel de non comedendo caput piſcis vel aliquod hm̃õi, potius

ſunt irridenda q̄ ſeruanda: qa bonū: de quo eſt votum: debet cedere in honorē dei: vel ſaltem aīe ꝓprie, aut ꝓxi moꝝ. Itē nota, ꝙ cū votū ſit promiſſio facta deo, nullus homo ꝓprie põt diſpenſare, aut cõmutare vota. Põt tn̄ prelati eccleſie iudicare, & declarare, votū ipm̄ qn̄q; nõ tenere aliquo caſu, ꝯſideratis cõditionibus pſone, & temporis, & alioꝝ, que ad hoc requiruntur. Maxime autem debet cõſiderari intentio vouentis, quia forte non intendebat ſe in quocunq; caſu obligare: quod etiam ſi intendiſſet: votum fuiſſet indiſcretum. Et ideo in caſu: in quo vouens, ſi eum preuidiſſet: non ſe obligaſſet, poteſt facile declarare prelatus, ꝙ votum non teneat, & ipſum diſpenſare. Quando ergo iudicant prelati, iſtis conſideratis, votum non obligare, dicuntur tunc diſpenſare. Vnde diſpenſatio facta ſine legittima cauſa, que e ipeditiua vel q̄ impediretur maius bonū ex obligatione voti, vel ſequeret̄ aliqđ malū, nõ eſt diſpenſatio, ſ; diſſipatio: ideo ſic diſpēſatus: ſicut prius ita & poſt remanet obligatus. Silr̄ cõmutatio d; fieri p equalia, conſiderata tn̄ ꝯditione pſone, & facultate, & aliis, que ad hoc reqrunt̄ vtputa ſiqs h; votū pegrinationis, & cõmutari op;, d; ille talis erogare paupibus, vel in aleqđ piū opus expendere tm̄, quantū expediſſet ſm̄ conditionem ſuā eundo: ſtando, & redeundo: & ꝑ labore itineris iniungenda ſūt ei ieiunia & orationes. Iſtis ergo ſic notatis, facile poteris ſoluere oēs caſus, quos ponūt iura, & doctores in libris ſuis, qa & ipſi hmõi fundamentis innituntur.

¶ Incipit pria iterrogatio de pcī:. ¶ De ſuperbia.

Superbia eſt inordinatus appetus excellentie. Inordinatus autem dicitur, quia egreditur regulas a deo p̄fixas: vtputa, qa homo non eſt cõtentus de ſtatu ſuo inferiori: ſed inordinate q̄rit aſcendere vel vult in alto ſtatu ſupra virtutem ſuam pmanere, nõ curans de ordinationibus diuinis, & eſt peccatum mortale ex natura ſua. Poteſt tn̄ eſſe veniale ſm̄ primos motus: ſ; ſi homo nullo modo curat de ordinationibus diuinis vel de di

gnatur ſubiici eis vel nollet deum ipſum poſſe cohercere: vt cõſegui poſſet excellētiā, quā deſiderat, & mortaliter & grauiter peccat. Hab aūt ſupbia quatuor ſpecies videlicet. Prima ſpecies eſt, cum homo exiſtimat id: quod habet, nō habere a deo: ſed a ſeipſo, & a ꝓpria virtute, & ſi hoc expreſſe exiſtimat. peccat mortaliter, & eſt hereticꝰ. Quidam tñ quamuis dicant oī a ſe habere a deo: tamē vel nunquā, vel raro hoc cogitant, & ita de ꝓpria virtute, & ꝓpriis operibus inflantur, ac ſi non hec omnia recepiſſent a deo. Verum difficile eſt videre, quādo hec eorū ſupbia ſit pecccatū mortale ſignū tamen: ꝙ ſit peccatum mortale eſt, quādo laudes hominū ſemper retorquēt ad ſeipſos, & nunquā vel rariſſime referunt eas ad deū vel quando in ſeipſis ita gloriātur, vt nunquā reuocent animum ad deū. Secunda ſpecies eſt, qñ homo ea, que habet: credit qde ſe [illegible] habere a deo, ſed ex propriis meritis, & in hoc multi ſubtiliter decipiuntur, ſed difficile eſt etiā videre hic, quādo ſit mortale. Tertia ſpecies, qñ homo ita tumet, vt exiſtimet ſe habere, qđ non habet, vt cū exiſtimat ſe doctū vel ſanctum vel idoneū ad aliqua officia, cū in omnibus decipiatur. Ex qua ſpecie naſcitur preſumptio: ſm quam poteris habere ſigna quando eſt peccatū mortale trāſgreſſio ſupbie huius ſpeciei, vt puta ſiquis exiſtimaret ſe idoneum ad regendas animas vel aliquis ignarus doctor legū ad defendendas cauſas:, difficiles vel medicus inſcius ad curandas infirmitates graues: & ſic de aliis: officiis: vbi īminet pículū aliquod maxime autem periculū animaꝝ, quia ſic appareret ſignū ſupbie, que eſſet peccatum mortale, maxime qñ ſe ingerunt ad hec officia, & opera, tunc eni expreſſe videtur mortale. Quarta ſpecies eſt, cū quis appetit ſingulariter apparere: diſpectis ceteris, & ex hac naſcitur inuidia: ex qua poteris videre, quando hec ſpecies eſt pcm̄ mortale. Nam qñ videbis: ꝙ homo ita appetit ſingularitatē ꝙ nō vult aliquē ſupioiē vel equalem, & triſtatur excellētia alioꝝ, & querit obfuſcare famā eoꝝ, tunc ſignū eſt

q̄ peccat mortaliter ſm hac quartam ſpecié. In hmõi
tn̄ iudicíis: vbi non apparet expreſſe pcm̄ mortale: non
facile eſt p̄cipitanda ſnia. Oportet enim ꝯfeſſorem com
mittere multa deo: qui ſolus eſt ſpirituum ponderator.
& affectiones interiores ipſe ſolus pfecte cognoſcit.

¶ De his que cõtrariantur ſecundo precepto.

CONtra ſecundum p̄ceptum: qđ eſt de honore diui
no: põt dupl'r fieri. Vel indirecte.ſ. p inanē gloriā
p quam ſibi homo vſurpat honorē: quē deberet ad deū
referre. Vel directe: & hoc dupliciter.ſ. vel p facta: & hoc
modo ꝯtrariat̃ ei ſacrilegiū: vel per verba: & hoc quoq;
dupliciter. Vno modo general'r p quālibet dei vanan no
minationē. Alio modo ſpūaliter ꝯtra aliq̄ ſpūalia attri
buta diuina. Et hoc tripliciter. Nam ꝯtra potentiā: que
attribuitur patri: eſt adiutario: cõtra ſapiam aūt & verita
tem: que attribuitur filio: eſt p iurium: cõtra bonitatem
vero: que attribuitur ſpūiſctō: eſt blaſphemia. Interro-
gandus eſt ergo peccator: ſi aſſumpſit nonmen dei in va
num general'r, vtputa deſpieciendo: irridendo: vel alio
modo turpiter nominando deū: vel ſanctos: vel ſacram
ſcripturam: vel diuina officia: & miſſas: qa ſic peccauit
mortaliter. Quando autē non multū irreuerenter alias
nominat deū: vel ſanctos: ſeu ſacram ſcripturam: & ce
tera ſacramenta eccleſie ex quadam leuitate: eſt veniale.
Vbi ergo nõ apparet expreſſus cõtemptus. neq; magna
irreuerentia. ſemp iudica eſſe veniale pctm̄. Secundo in
terrogandus eſt de blaſphemia: que eſt derogatio excel-
lentie bonitatis dei: vt cum videlicet tribuitur deo: quod
ei non ꝯuenit: vt cum dicitur: q̄ eſt iniuſtus: vel negatur
ab eo: quod ei conuenit. Vt (verbi gratia) cum negatur
ipſum habere prouidētiam de hoibus: & eſt pctū morta
le ex genere ſuo: qua eſt cõtra charitatē dei: veniale autē
eēt ex ſurreptione: vt qn̄ homo neſcit qd dicat: ſed fugit
verbum de ore eius. Põt etiā blaſphemari deus in cor-
de tātum: ſine voce: & hoc dupliciter ſcilicet vel intellectu
tantum: vt cum qs credit deum non eſſe trinum: vel eſſe
iniuſtū

ſiniuſtum vel aliqđ hmōi:onde omnes heretici blaſphe/
mant deuʒ. Vel affectu tm̄:vt cum qs ex ira vel alia paſ/
ſione ita dicit in corde ſuo:ſicut damnati. Vel intelectu
&affectu,vt cū quis habet falſas opiniones de bonitate
diuina:& ex ipetu paſſionis deū blaſphemat. Interro/
gādus eſt ēt de blaſphemia in ſpiritū ſantum,vt puta ſi
deſperauit de miſericordia dei:vel ſi nimium p̄ſumpſit:
aut ſi inuidit vel doluit de multiplicatione gratie diuine:
& bonoꝝ oīum:vt licentius poſſet peccare:aut malitioſe
ꝯtradixit veritati,aut non penitere ſtatuit de p̄teritis pec/
catis autem firmat ſe obſtinate perſeuerare in futuris ſex
eni ſunt blaſphemie in ſpm̄ ſanctū, videlicet deſperatio:
preſumptio:inuidentia fraterne gratie,impugnatio veri/
tatis agnite,ipenitētie,& obſtinatio,Que oīa ſunt mor/
talia peccata ex genere ſuo,& grauiſſima,quādo habent
ſuam plenitudinē,ſeu pfectionem.i. expreſſum cōſenſū:
qa ſunt expreſſe cōtra charitatē dei,et ꝓximi. Tertio iter
rogandus eſt penitēs de periurio. Vbi nota,ꝙ iuramen/
tum eſt inuocatio diuini teſtimonii ad aliqd cōfirmandū
vt tolat̄ cōtrouerſia.& qa deus ſup oīa eſt excelſus, non
eſt vocandus in teſtimoniū pro leui cauſa,qui ergo leui/
ter iurāt,ſemp peccat,nō tn̄ ſemp mortaliter,& qa deus
eſt ſumma veritas,non eſt vocandus in teſtimoniū falſi.
tatis & iō qui iurat mendatium, qđcunq; ſit illud. ſiue
paruū,ſiue magnum,quocūq; etiam iuramēto,ſiue dicat
p fidē,ſiue dicat per crucē vel alio modo, qn̄ aduertit,ſe
iurare falſum,peccat mortal̄r:ſecus ſi ex incōſideratione
iuraret. Dʒ ēt qui iurat aliqđ futuꝝ hr̄e intentionē faciē
di illud,verū aliter iurando ſe facturū,qđ nō intendit fa
cere,pecat mortal̄r & quicunq; iurat vel ſub iuramento
aliqd ꝓmittit,tenet̄ ſeruare iuxta poſſe ſuū,qđ ꝓmiſit ꝓ/
pter honorē dei,qui fuit in teſtē vocat⁹,niſi poſtea appa/
reat.qđ vergit in detrimentū ſalutis eterne.Similiter,qa
deus eſt ſumme bonus,non debet vocari in teſtimonium
alicuius rei illicite:& ideo q iurat facere aliqđ illicitum:ēt
ſi ſit peccatum veniale ,pecat mortaliter propter magnā

irreuerentiam: quam facit bonitati dei. Grauiter ēt pec-
cat: & forte mortal̄r: q iurat ſe non factuꝝ aliqđ bonuꝫ:
q̄uis ad illud nō teneat̄: ſicut dictū eſt ſupra de voto: &
deo talia iurameta nō ſūt ſeruanda: imo q iarat ſe factu
rū aliqđ ilicitū: ſtatim eſt ꝑiurus: & mortal̄r peccat Iura
mentū enī debet aſſotiari a iudicio diſcretionis: & iuſti-
tia: & veritate: ſicut ſcriptum eſt Hiere. iiii. c: (& iurabis)
inqt: (viuit dn̄s in veritate: & in iudici: & in iuſticia.)
& nota ꝙ nō pōt diſpēſari ī iuramento ſine legitima cā
vt diximus ēt ſupius de voto. & diſpenſatio ꝑtinet ad
ep̄m ſ̄m ſcm̄ Tho. ii. q. lxxxix. ar. ix. quādo eſt dubiū:
an ſit licitū vel illicitum: ꝑſicuū vel notium Q ñ vero eſt
licitū apparet tñ eſſe impeditiuū alicuius magni boni. di
ſpenſatio pertinet ad papā: licet qdam dicant: ꝙ etiā ep̄i
in hoc poſſunt diſpenſare. Q uatro interroga de adiura
tione. Adiurare aūt eſt aliquē ad aliquid obligare per re
uerentiam nominis dei vel alicuius ſanti Siquis ergo
non ſubditum ſuum adiurando intendit obligare per re
uerētiām nominis dei ad aliquid ſicut obligatur qs per
iuramentum: puta quia ſcit illum tantam reuerentiā ha
bere ad deum vel ad virginem Mariam: ꝙ nullo modo
adiuratus per nomina eoꝝ non faceret: qđ poſtulat̄: vi-
detur mortal̄r peccare: cum vſurpet ſibi poteſtatē: quam
nō habet ſecus ſi non intenderet ipſuꝫ obligare: ſed per
nomen dn̄i rogare. Q uinto interroga de: ſacrilegio: qđ
eſt violatio rei ſacre vel loci ſacri vel perſone ſacre Vt cū
furtum committitur in eccleſia vel frangitur locus ſacer
vel percutit̄ pſona ſacra: & eſt mortale cōmuniter. Poſ-
ſet aūt eſſe veniale in rebus parui valoris vel in percuſ-
ſione leui: & ſimilibus Sexto & vltimo interroga de ina
ni gloria: que eſt inordinatus appetitus glorie humane:
que vna eſt: & eſt peccatum veniale ex genere ſuo: qr non
eſt expreſſe ꝯtra charitatē: ſed potius ꝑter eaꝫ. Poteſt tñ
eſſe ēt mortale vt ſiqs gloriā de aliquo quereret: quod eſ
ſet cōtra honoreꝫ dei: vt puta de aliquo pctō mortale vel
quando in ea finē ultimum ꝯſtitueret quis vel cō prefer.

deo illud: de quo gloriatur vel etiā cū teſtimonium homi num prefert teſtimonio dei &c.

℄ De contrariantibus tertio precepto.

TErtium preceptū eſt partim morale: partim ve- ro cerimoniale. Inquantū eſt morale: precipit, vt exhibeat debit⁹ cult⁹ deo: inqtū xo eſt cerimo- niale: partim eſt negatiū, vt cum precipit: ꝙ in die feſto non fiat opus ſeruile, partiꝫ eſt affirmatiuū, vt cū p̄cipit: ꝙ in dieb⁹ feſtiuis audiatur miſſa, & ꝙ deo exibeant cul- tus ſm determinationē a deo factā vel p ſemetipſum in ſacramētis vel p inſtitutionē. aplꝝ vel per ſtatutum eccle ſie vel p cōſuetudinē eius. Vt ergo ordinate ꝓcedā, in ci piendū eſt ab his: que cōtra hoc p̄ceptū fiunt inquantum eſt morale inquātū eni eſt hmōi, p̄cipit primo interiorem cultū p deuotionē, orōnē: cōtēplationē grarum accioneꝫ diuinā laudē: de qbus oibus pōt peccator interogari ſi- cut ex pedit. Nota ergo ꝙ preceptū affirmatiuū nō obli- gat ad ſemp: & ideo quāuis cuilibet p̄cipiatur: ꝙ per p̄di ctos atus exibeat cultum deo non tñ alicui precipitur: quod ſemper, ideſt ſingularis horis vel momentis hoc fa ciat. Vnde non peccat ſemper homo, q hoc non facit. i. non peccat ſemp homo: cum nō orat vel nō contempla- tur vel nō laudat deum vel non ei gratias agit. Difficile eſt aūt cognoſcere quando peccat in hoꝝ omiſſiōe: maxi me mortaliter, quāuis mortale eſſet peccatum qñ quis firmaret animum ad nō exhibendum talem cultum inte riorem deo iuxta ſuam poſſibilitatē vel quando cōtem- neret ipſum qa firmaret animum contra p̄ceptum Dei- Poſſet ēt tanta eē negligentia: ꝙ eēt qdam cōtemptus in- terpretatiue & ſic eſſet mortale, ſed cognoſcere hoc eſt val de difficile cōmuniter tñ eſt veniale. Quia aūt p̄dicti act⁹ ideſt contemplatio: vt meditatio: laus dei: & gratiarum actio vel precedunt orationem vel ſequuntur: ſufficit ſe- culares maxime rudes interrogare ſolum de oratione: an. ſ. faciant aliquā orōnem: & eos arguere de neg ligen tia, Clericis vero interogandi ſunt de horis canonicis: qñ

ſunt in ſacris vel cum hn̄t bn̄ficium vel dignitatē, & ſimi
liter religioſi, & religioſe profeſſe, quia dimittēdo aliquā
horam ſcienter peccant mortal̄r, niſi infirmitas vel alia
magna, & iuſta cauſa, ſeu neceſſitas impediant. Nouitii
etiam ſm̄ opinionē quorunda; vident̄ obligari ad offi/
ciū, cum comedāt panem alienum, non tn̄ ita ſtricte ſicut
ꝓfeſſi. De eis tn̄ non eſt precipitanda ſententia, ſed bene
debent hortari ad dicēdum totum officium. Interogan
dus eſt poſtea peccator de precepto. inquantum eſt ceri/
moniale. & primo interrogandus eſt de ieiunio, quod
eſt quodam preparatorū: & quedā diſpoſitio ad dīm fe
ſtum deuote celebrandū, & fit hoc modo: v; comedendo
tantū ſemel in die hora nona vel ꝓpe, nec illa die debent
comedi carnes vel lacticīnia, nec oua: niſi vbi fuerit talis
cōſuetudo. Pōt tn̄ hō pluries bibere, & ꝓpter hoc intro/
ducta eſt cōſuetudo, vt veſperi, ne vinū noceat: modicum
qd comedi poſſit: qa illud non ſumit̄ p modum cibi: ſed
potius p modum medicine. Quilibet ergo tranſacto ter
tio ſeptēnio. i. anno. xxi. etatis: tenetur ieiunare in diebus
ab eccl̄ia iſtitutis p p̄ceptū ipſius vel p vel̄m cōſuetudi/
nē. & quotiens his diebus qbus non legitime impeditus
nō ieiunat vel diſponit firmiter nō ieiunare: totiēs peccat
mortaliter. Legitimū vero ipedimentū eſt vt cū qs eſt in/
firmus vel mulier p̄gnans vel lactans filium: ſi non poſſet
ieiunare ſine magno detrimēto prolis. Nō enim intendit
eccleſia p ieiuniū impedire alia bona vel detrimenta ma
gna corporibus aut rebus īferre. Ideo ſi quis eſt pauper:
& laboret: & nō pōt ſimul ieiunare & laborare: nec pōt di
minuere laborem ꝓpter paupertatem, non tenetur ieiuna
re. Poſſet etiam qs aliqua alia iuſta cā a ieiunio excuſari:
hmōi ergo legitima impedimenta. prudentia, & ſcientia
boni confeſſoris iudicabit. Secundo interrogandus eſt
de operibus ſeruilibus: vt ſi fecit opus ſeruile in die feſto
per preceptum eccleſie vel vl̄em cōſuetudinē eius vel p̄ce/
ptum ep̄i cum clero & populo: qa ſi eſt qd notabile pec/
cat mortaliter: niſi forte neceſſitas cogat facere illud, vt

cum quis propter inundantiā aquaꝝ colligit ſegetes vel ꝑpter magnam neceſſitatē oporteret eū itinerare vel propter neceſſitatē pauperꝝ:ſeu magnā vtilitatē eccleſie vel reipu.ita tñ ꝙ non pōt diem feſtum preuenire:nec opus poſt feſtū differere ſine magno diſpendito. Non eni eſt đ intentione eccleſie in talib⁹ caſibus quemq̄ obligare ad non laborandū:vnde ſi etiā faciat aliqs modicū qd:non peccat mortaliter.Euntes aūt ad nondinas conſuetas:ſi emant ſibi neceſſaria;imo ēt qui vendunt;nō cōdemnantur de peccato mortali:ex quo prelati hoc ſciunt:& tolerant:bonū tñ eſſet retrahere hoīes ab hmōi Quidā; aūt putant opus ſeruile;qđ eſt peccatum;includi in hoc p̄cepto ꝑm ſenſum literalem:& ideo dicunt;ꝙ circonſtantia feſti eſt de neceſſitate confeſſiones:ita qđ homo tenetur cōfiteri:ſi fecit tale vł tale pcm̄ in die feſto.Sed mihi videtur:ꝙ q̄uis ſit bonum ſemper confiteri peccata cum hac circonſtantia:tñ non eſt de neceſſitate cōfeſſionis:nec includitur in hoc precepto niſi moraliter. Stultum eni videtur ꝓhibere peccata in die feſto cum ſemꝑ ſint prohibita .Prohibet ergo hoc p̄ceptum ſolum opera ſeruilia: non ea:que ſunt ſemper ꝓhibita:ſed ea tantu;:que alias fieri poſſunt.vnde in libro exo. xx.c.dicitur. (Memento vt diem ſabbati ſantifices:ſex diebus operaberis:& facies oīa opera tua ſeptima autem die ſabbatum domini dei tui eſt:non faciens omne opus in eo &c.)Non enī dicere ſex diebus operaberis:& faciens oīa opa tua:ſi in illis operibus includerentur etiam peccata:maxime cu; dicat oīa opera tua qui enī dicit oīa nullum opus excludit Quando ergo ab aliqbus doctoribus exponit̄ hoc p̄ceptum de opere peccati:inteligendū eſt ;illā eſſe ex poſitionē moralē:non literalem Tertio interroga:ſi nō audiuit miſſam vel non fuit p̄ſens;dum miſſa celebraretur in die feſto de p̄cepto;qa qui libet tenet̄ audire:legitimo impedimento ceſſante:& qui non audit eā:peccat mortaliter.Grauiter etiam peccat: qui dimiſſis officiis diuinis & predicatione in die feſto aliis vacat:non tñ iudicatur

mortale. Vero non video quõ poſſumus excuſare a mortali eos, q dimiſſis diuinis officiis, & pdicationibus totã diẽ expẽdunt in vanis luſibus, & aliis nugis, vnde ſe inuoluunt in multis peccatis. Sunt igitur iſti tales acriter reprehendendi, & prohibendi, ne talia faciant maxime in eccleſiis, ſicut faciunt mulieres, que omnes vanitates deferunt ad eccleſias. Et viri ſimilr oia turpia deferũt in eccleſias, & ibi cõmittũt multa pcã mortalia, ꝛ nõ ſi ab hmõi nolũ deſiſtere, nõ ſunt abſoluendi, qa nõ ſũt vere cõtriti. Et qa cultus exterior principaliter cõſiſtit in adminiſtratione: & vſu ſacramentorũ: ideo de tali cultu ſunt etiam interrogandi peccatores: ſecundũ tñ ſtatum: & conditionẽ vniuſcuiuſ ꝗ. Et primo de baptiſmo: qui eſt primũ ſacramentũ: & ianua aliorum.

¶ De baptiſmo

Bapiſmus enim eſt ablutio facta preſcripta formã verborum. Vel ſm Auguſtinũ: eſt tinctio in aqua verbo vite ſanctificata: aqua ergo vera non roſacea aut aliter ſtillata: eſt materia baptiſmi. Forma autem hec eſt Ego baptizo te in noĩe patris & filii & ſpũſſancti. Interroga igitur ſacerdotes: ſi recta intentione ſm ritũ eccleſie baptizauerũt: maxime quo ad ꝓlatiõẽ forme: ꝛ ſm modũ: & qualitatem erroris iudicabis de mortali & veniali. Quia ſi reliqt ſciẽter aliqd: qđ eſt de eſſentia: vtputa aliqđ verbũ forme vel addidit aliqd qđ mutabat ſenſum vel taliter corrupte verba protulit: ꝙ non ſeruabãt ſenſum vel in aqua roſacea: ſeu ſtillata baptizauit: peccauit mortaliter: & q ſic fuit baptizatus ab eo: eſt iterũ rite rabaptizandus: quia ille non fuit baptiſmus. Similr ſi ſcienter iterauit baptiſmum: etiã quãdo nutrix vel alius iam baptizauerat puerum: timens de periculo: peccauit mortalr: qa fecit iniuriam ſacro: & eſt deponendus ſm canones. Si noluit baptizare: niſi dato ſibi pretio: eſt ſymoniac⁹: & peccat mortaliter. Nec debet aliquis dare aliquot pciũ pro ſacramento baptiſmi: conſuetudo tñ ſeruanda eſt circa ea: que ſolẽt libere: & gratis offeri. Si nõ

contritus de pteritis mortalibus,ſed in pposito peccati mortalis quis baptizaret(maxime ſolemniter,niſi in caſu neceſſitatis)cōmuniter tenetur,ꝙ peccat mortaliter: quia ſanctum nō ſante tractauit,& ſe ſanctitatis miniſtrum ſine ſanctitate exhibuit.Et ſimil'r qui ab excōmunicatis ſuſcipit baptiſmū vel a ſciſmaticis,⁊ preciſis ab eccleſia.Et quāuis oīs homo mundi poſſit baptizare ēt ſi ſit paganus vel iudeus dūmodo intēdit facere,qđ intēdit eccleſia,tn̄ non niſi in neceſſitate dꝫ quis babtiꝫare,ſi non eſt pſbyter,qui hoc habeat officium,nec aliqs debꝫ baptiꝫari,nec facere alterū baptiꝫare ab alio q̃ a tali pſbytero.Aliter qui facit ꝯtrarium videt peccare mortaliter,vſurpando ſibi ptātē,quā nō hꝫ nō cogente neceſſitate vel cōmunicādo cum eo,q talem ſibi ptātem vſurpat,⁊ dando ei occaſionē peccandi.Vnde mulier etiā in neceſſitate non debet baptiꝫare pſente viro,nec laycus pſente clerico,nec minor clericus pſente maiori in ordine.Interroga etiam viros,mulieres,ſi fecerunt rite baptizare filios ſuos vel ſi fecerunt rebaptiꝫare,quia ſi ſic,pecant mortal'r,& ſunt excōmunicādi.Et mulieres ſi ſine neceſſitate baptiꝫauerunt pueros.Et qn̄ i neceſſitate baptiꝫauerūt,iterroga eos,ſi ſeruauerunt formā:vt.ſ.imergēdo in aquā vel aſpergendo aquā,ſi dixerunt.Ego te baptiꝫo in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti vel vulgari ſermone. Io te battiꝫo in nome del padre & del figliolo & del ſpirito ſanto. Interroga etiā ſi leuauit de baptiſmo ppriū filiū vel filiam vel filiuꝫ vxoris ſue ſcienter,& nō in caſu neceſſitatis qa ſic non poſſe petere debitum,& ita intellige de vxore erga virum.

¶ De ſacramento cōfirmationis.

COnfirmatio & ſi non ſit neceſſaria oīno ad ſalutē,conteptus tn̄ eius eſt dannabilis & a ſolis epis ꝯfert ex offō & qui iterat hoc ſacr̄m,peccat mortal'r.Interroga ergo ſi nimis tardauit,ita ꝙ adhuc nō ſit confirmatus,quia eſt magna negligentia,& ſi nolet cōfirmari,non dꝫ abſolui.Et ſimil'r ſi tardauit qs facere ꝯfirmare:

filios ſuos: In ꝯfirmatione autem ſi vir tenet vxorem vel vxor virū vel filium vxoris: aut vxor: filium viri: ſeu ēt filios ꝓprios vt dictū eſt iam ſupius de baptiſmo perdunt ius petēdi debitum: dꝫ tamen reddere exactus:

❡ De ſacramento penitentie.

SAcramentum penitentie habet tres partes: prima eſt ꝯtritio: ſeconda ꝯfeſſio: tertia ſatiſfacio. De contricione interoga qn̄ recordatus eſt peccatoꝝ ſuorum ſub hac ratione: qua ſunt dei offenſa: ita ꝙ ꝯſcientia dicat: ei ecce quātū offendiſti &c. Si nō doluit vel nō diſplicuit ei talia ppetraſſe: grauiter peccauit: & potiꝰ mortalr q̄ venialiter: quāuis non ſit p̄cipitanda ſnīa: ſed diligēter pēſandum: cur nō diſplicuit ei offenſa dei: an ex q̄dam negligentia: an ex malitia: maxie bn̄ ſunt peccata de qbus nunq̄ fuit ꝯtritus: nec cōfeſſus: qa tenetur q̄rere ſalutem ſuā: ꝛ dolere de offenſa dei: maxime tunc qn̄ modo p̄dito occurunt peccata. Hec enim eſt ſpiritus ſancti inſpiratio: cui homo nō debet repugnare: ſꝫ aſſentire. Secus eſſet: ſi occurrerent peccata non ſub racione offenſe: ſed ꝑpter aliam cauſam vel ſi iam fuiſſet ꝯtritus: & ꝯfeſſus: q̄uis ſit difficile: immo videt̄ impoſſibile: ꝙ ille: qui eſt ſemel vere ꝯtritus: & ꝯfeſſus. habeat memoriam ſuoꝝ peccatoꝝ ſub illa ratione: non ſtatim doleat vel ei offenſa dei nō ſtatim diſpliceat: nō tm̄ oportet flere vl̄ habere dolorē ſenſitiuū: ſed diſplicētia volūtatis videt̄ ſatiſfacere.

Quicunqꝫ etiā exhibet ſe miniſtrū eccelie ſolēnem: vt in baptizādo: confeſſiones audiendo: diaconatus vel ſub diaconatus officium exercendo: predicando vel aliquid hm̄oi faciēdo: ſi eſt in pcō mortali: & non ꝯterit̄ an̄: maxime occurrendo ſibi tunc: ꝙ eſt peccato motali. Ego credo (ſaluo ſempˀ meliori iuditio) ꝙ peccat mortaliter: licet non teneat̄ actualiter cōfiteri: qa temerarie exercet officium ſanitatis ſine ſantitate. Confeſſio vero ſine cōtritione: quando homo penitus eſt fictus: puta qa proponit cōfiteri: ſe non relinquere pcā: non valet: & qui hoc facit peccat mortaliter. Si aūt dolet: ſed non habet dolorem

ſufficientem ad contradicionẽ:valet quãtũ ad hoc:ꝙ nõ
tenet̃ iterare cõfeſſionẽ:vt dictum eſt ſopra:& non peccat
mortaliter.Nec videt̃ valere:qñ confitetur qs valde groſ/
ſe:nec a confeſſore adiuuat̃,vñ qs non examinauit con
ſcientiã ſuam vel dicit peccata:ſed nõ dicit quotiẽs itera
uit illa:ſicut hodie frequẽter fiunt ꝯfeſſiones ab ignorã/
tibus.Accedens ẽt ad cõmunionẽ vel ad alia ſacramẽta
hñs alqđ mortale peccatũ:de quo nõ eſt ꝯtritus:& ꝯfeſ/
ſus actualiter:videt̃ mortaliter peccare ſ̃m Petrũ de pa/
lude.Similiter qlibet cõſtitutus in periculo mortis vel ꝑ
pter infirmitatẽ vel acceſſurus ad bellum vel nauigaturus
cum ꝑiculo mortis:tenet̃ ante cõfiteri.Qui dicit menda/
tiũ in cõfeſſione de his:que ad ipſam cõfeſſionem ꝑtinẽt
videt̃ peccare mortaliter,qa irreuerentiã facit ſacro:vt ſi
negat ſe feciſſe,qđ fecit malitioſe vel dici nõ habeo plu/
ra peccata,& mentit̃:& ſimilia. Alia ṽo mendatia,q̃ ad
cõfeſſionẽ nõ ꝑtinent.dũmodo nõ ſint pernicioſa nõ pu
to eẽ mortalia:licet ſint grauia veniali in tali loco. Qui
dubitat verſimiliter de aliquo peccato,an ſit mortale vł
veniale,debet illud cõfiteri:aliter cõmittit ſe ꝑiculo ꝑma
nendi in pcõ mortali:& ſic videt̃ mortaliter peccare:ſicut
ẽt peccat mortaliter:qui aliqd cõmittit.quod dubitat eẽ
pcm̃ mortale niſi: forte ſit dubitatio ſcrupuloſorũ,que ſci
licet ꝓcedit ex defectu iudicii· & quãuis cõſcientia erro/
nea liget:debet tñ ſcrupuloſi ad cõſilium alioꝝ depone/
re eã ſic ſeq iudicium prudẽtium in hac materia (ẽt in/
ſurgant motus cõtrarii:qbus ad dupitanduꝫ inſtigant̃)
& eoꝝ determinationibus acqeſcere Siquis confitendo
narrat peccatũ alterius:& malitioſe vel imprudenter infa
mat ꝓximum de aliquo graui pcõ;peccat mortaliter:niſi
aliter nõ poſſet ſuũ peccatũ cõfiteri:in quo caſu:ſi poſſet:
deberet mutare cõfeſſorem vel niſi hoc faciat ex charita/
te;vt cõfeſſor poſit eũ reprendere vel ſaltem ꝓ eo orare
poſſit:qñ ſcilicet alias cõfeſſor eſt bonus:& prudens vir
Quilibet autẽ debet cõfiteri ꝓprio ſacerdoti vel his qui
ſup hoc hñt priuilegium,vt ſunt fere oẽs religioſi hodier

nis temporibus, Poſſet aũt in aliquo caſu qs confiteri alteri ꝙ ꝓprio ſacerdoti vt ſi ꝓprius ſacerdos eſſet oĩno indiſcretus vel hereticus vel non ſufficienter doctus vel ad malũ ſollicitans vel fragilis ad peccandũ: cũ audit aliena pcã vel ꝓbabiliter exiſtimatur, ꝙ ſit reuelator ꝯfeſſionis vel quãdo peccatũ eſt contra eum cõmiſſum, aut ꝓbabiliter timet ſibi periculũ euentuꝝ: ſi cõfiteturei. In his caſibus petat ab eo licentiam cõfitẽdi alteri: quan ſi nõ vult ei dare: recurrat ad ſuperiorẽ. Quod ſi non poteſt: confiteatur alteri in tali caſu: quia tunc eccleſia ipſuꝫ diſpenſat: vt patet in. c. placuit de pe. d. vi. Et etiaꝫ non hoc poteſt: vt ſepe accidit in religioſis: ꝯfiteatur proprio ſacerdoti: ſeu prelato ſuo in cõmuni, & in generali, maxime peccata, de quibus poſſet ſcandalum oriri: & ſufficit quia in tali caſu eſt, ac ſi non haberet copiam cõfeſſoris. In caſu vero mortis põt quilibet cuilibet ſacerdoti confiteri & a quolibet ſacerdote abſolui. Non debet tñ quis vllo modo ẽt in caſu mortis cõfiteri excõicato vel ſciſmatico vł heretico, qa ſi alium habere non poteſt, ſufficit cõtritio, quia hoc ſacramentũ non eſt tante neceſſitatis quãte eſt baptiſmus, & tales ſunt oĩno preciſi a corpore chriſti, hoc ergo tene, licet aliqui contrarium opinentur. Interroga etiam, ſi reuelauit confeſſionem, vel illud qđ accepit ſub ſigillo confeſſionis, quia mortaliter peccauit, vel ſi fuit interpres inter confitentẽ, ⁊ confeſſorem ſi reuelauit, que audiuit vllo modo, peccauit mortaliter, qa ita tenetur celare ſicut confeſſor. De confeſſione ergo iſta cũ illis, que in principio diximus, ſufficiant. De alia vero parte penitentie, id eſt de ſatiſfactione, dicemus in vltima parte libri.

De ſacrõ altaris, vel euchariſtie.

DE ſacramento euchariſtie interroga, ſi poſtquã peruenit ad annos diſcretionis, qui (vt dictum eſt ſupra) incipiunt a decimo, vel vndecimo ſecundum ſanctum Thomam, non quolibet anno cõmunionem accepit in paſchate, Similiter ſi cum conſcientia peccati mor

talis acceſſit ad eam. Si nõ ieiunus ita ꝙ a media nocte vel circa nullũ cibũ: nullũq; potũ ſumpſerit: nec paruũ nec magnũ Si nõ cõfeſſus de oĩbus mortalibus: ẽt ſi fuiſſet cõtritus: peccauit mortalr. Similr ſi nocte ꝑcedenti qs fuit pollutus pollutione, cui dederat cãm p peccatu; mortale vt cogitato deliberate turpia vel ſupflue comedẽdo, taliter ꝙ peccauit mortalr: cõmuniter tenet ꝙ peccauit mortalr: ſi hoc modo accedit ad cõminionẽ Si ſine licẽtia ꝓprii ſacerdotis vel ſuperioris eius ab alio ſacerdote, euchariſtiã ſumpſit ſciẽs hoc eſſe ꝓhibitũ videtur peccare mortalr tã ipſe q̃ ſacerdos maxime ſi eſt religioſus, qa ſic eſt ẽt excõicatus vt ſuperi? dictũ eſt Si di corpore chriſti fecit experimẽta vel fieri fecit: qa nõ licet de eo facere niſi illud quod iuſtitutum eſt a deo in oĩbus his caſibus peccabit mortaliter qui ita deliquit.

❡ De extrema vnctione.

INterroga de extrema vnctione ſi ea; aliquãdo ſuſcepit cũ conſciẽtia mortalis peccati: qa ſi ſic mortaliter peccauit. Vel ſi fuit negligẽs circa infirmos, ita ꝙ ꝓpter ſuam negligentiã non habuerunt extremam vnctionem. Maxime medici qui habent hoc iudicare, & ſacerdotes cito occurrere, quia poteſt eſſe tanta negligentia ꝙ erit peccatum mortale, cuius rei iudicium relinquẽdum eſt prudentia & diſcretioni confeſſoris.

❡ De ſacramento ordinis.

DE ſacramento ordinis ſolũmodo ea dicemus que credimus ſufficere ſimplicibus cõfeſſorib? in pñti opuſculo. Interroga ergo clericum, ſi ordinẽ ſuſcepit in pctõ mortali & nõ prius cõfeſſus. Si ſine ſcia proprii epi & ſine examinatione furtiue ſe ordinari fecit. Si ſymoniace vel a ſymoniaco ſcienter ornidatus eſt. Si eodem die plures ordines ſacros vel minores cum ordine ſubdiaconatus ſuſcipit vel aliquẽ ordinẽ non in tpe ordinationum ſine diſpenſatione. Si promotus eſt p ſaltũ ſuſcipiẽdo ordinẽ maiorẽ añ minorẽ. Si bigam? erat vl alio mõ irregulatus, & fecit ſe ordiare ſine diſpẽſatiõe vel añ

etatem legitimā. Nā prima tonſura a ſeptimo anno: & ſupra ꝯferri pōt: & tres ordines minores ſimilr: acolitatus aūt poſt duodecimū annū ꝯferī: ſubdiaconatus poſt xvii diaconatus poſt. xix: preſbyteratus poſt. xxiiii. epatus poſt. xxx. in oībus iſtis caſibus qui errauit: peccauit mortalr ꝯtra pͣcepta dei: & eccleſie. Eṗs ēt conferens ordines idignis: peccauit mortalr: ſimiliter: ſi confert ordines alienis clericis. Similiter ſi ſcienter in ordinationibus dimittit aliquam partem principalē: & ſubſtantialē: vñ oportet tales male ordinatos vel iterꝝ ordinare: ſi pars aliqua: que ptinet ad ſubſtātiā ſacramēti fuit pretermiſſa vel ſi non ptinet ad ſubſtantiā: nō pñt miniſtrare: donec alio tpe id: qđ pretermiſſum eſt: ſupleatur. Interroga ēt exiſtens excommunicatus vel ſuſpenſus vel interdictus diuinis ſe pſumptuoſe ingeſſit: quia ſic peccauit mortalr. Interroga ēt: ſi in miniſterio ſuo aliqđ dimiſit: qđ eſt de ſubſtantia: vt manipulū vel orariū: vel in miſſa epiſtolā vel aliquid hmōi: quia ſi ſcienter hoc fecit: videtur mortaliter peccaſſe. Interogandi ſunt ēt beneficiati: maxime habentes curam animarum: ſi redditus: & bona eccleſiarū expedūt inutiliter: qa debent expendere ea primum pro moderato victu: & veſtitu ſuo: & clericoꝝ. Reliquū aūt debent expēdere in reparationē eccleſiaꝝ: ⁊ ſi eccleſie nō indigeant reparatione: debēt erogare pauperibus: ratio eſt qa non ſunt domini: ſed miniſtri illarum reꝝ: & bonoꝝ. Item interroga qualiter bñ miniſtrant ſacrā: & qualiter celebrant diuina officia: & ſi ſunt ſolliciti pro animabus ſuoꝝ ſubditorū: ſi paſcunt oues ſuas orone: verbo & exemplo ſicut debent. & ſm qualitatem exceſſum ipſoꝝ in his poteris iudicare de peccato veniali vel mortali vel leui: aut graui culpa eorum.

¶ De matrimonio.

DE matrimonio nota ꝙ aliter iudicare debet ꝯfeſſor in foro ꝯſciētie: & aliter iudex in foro ꝯtencioſo Confeſſor eni dꝫ ſemp recurrere ad conſenſum mutuum viri & mulieris: ita ꝙ ſi inteligit inter legitimas

perſonas.i.inter virum & mulierē: quibus per legem non eſt ꝓhibita talis copulatio, interueniſſe mutuū cōſenſum de p̄nti: videlicet q̄a vir tunc intendebat eam accipere, & mulier ſimiliter virum, q̄uocunq; exp̄ſſerint ſibi inuicem hunc cōſenſum vel per verba de p̄nti, ſeu de futuro vel ꝑ datione annuli, eſt verū matrimoniū, & nō pōt amplius diſſolui, niſi cauſa fornicationis vel per ingreſſum religionis approbate, ſi nundū eſt cōſumatū. matrimoniū. ſi aūt nō intēdebant ſe tunc accipere, ſed ſolū obligare ſeſe mutuo ad accipiendū in futurū vel ſaltem alter ipſorū hoc intēdebat, et ſi verbis de p̄nti hanc ſuā mutuam intentionē expreſſiſſent, imo etiā ſi interueniſſet carnalis copula: per quā tn̄ nullus ipſorū vel ſaltem alter eorū non intendebat cōſumare matrimoniū, iudicare debes, ꝙ hoc non eſt verū matrimoniū, ſed ſolum ſunt ſponſalia cōtracta, que poſunt ex cauſa legitima diſſolui. Iudex vero in foro cōtentioſo dꝫ requirere intētionē & cōſenſum ꝑ verba prolata vel per alia indicia, & ſm̄ ea iudicare. Hic eſt vero, ꝙ aliq̄n iudex, & cōfeſſor ſunt contrarii in iudicando, & tamē vterqꝫ bn̄ iudicat, quia cōfeſſor iudicat ſm̄ ea que audit a confitente, iudex vero ſm̄ ellegata & probata, a quibus recedere non pōt. & nota: ꝙ non vitiat matrimoniū intētio mala, vtputa ſiquis contrahit propter diuitias vel libidinem vel alquod hmōi: dūmodo intendat cōtrahere, & cōſentiat per verba de p̄nti. & nota, ꝙ ſi puer ante quartumdecimū annū, & puella ante duodecimum cōtrahant per verba de preſenti, non eſt matrimonium, ſed intelliguntur eſſe ſpoſalia, niſi ſint ita prope illud tempus, ꝙ malitia ſupleat etatem, de quo tn̄ quia difficile eſt iudicare, tenenda eſt in tali caſu tutior pars. Quia aūt matrimoniū aliq̄n contrahitur cum cōtitione & doctores ſup hoc faciūt multas diſtintiones. Tu breuiter nota, ꝙ q̄a matrimonium ſolo conſenſu, verbis vel nutibus vel aliis ſignis expreſſe cōtraiť, & vbi nō eſt conſenſus nō pōt eſſe matrimoniū. Si q̄s cōtrahat cū cōditione aliqua, quecunqꝫ illa fuerit: ſi intendit non aliter

conſentire niſi illa cōditio adſit vel adueniat, nō eſt matrimonium. Vt ſiqs dicat mulieri, ego te accipio ſi tu es virgo ſi tu non es virgo non te accipio: ſi mulier non eſt virgo: certe non eſt matrimonium: qa deeſt cōſenſus, conſenſus enim condictionatus nō eſt conſenſus ſimpliciter: qa (vt dicunt logiti) cōditionalis non ponit in eſſe. & quanuis doctores dicant ſepe ꝙ talibus cōditionibus poſitis eſt matrimoniū etiam ſi cōditio non adſit inteligendum ꝙ eſt matrimoniū p̄ſumptuꝫ: qa eccleſia p̄ſumit illud eē matrimonium nō tn̄ eſt verū matrimoniuꝫ. Vnde extra de ſpon. c. i. lib. vi, dr̄ ꝙ ex ſponſalibus cōdicionalibus ante condicionē extantē ſicuti cōſenſum non hn̄tibus & incertis: nulla publice honeſtatis juſticia cōtrahitur. Nota aūt ꝙ votum ſolemne qđ fit per ſuſceptionem ſacri ordinis aut p̱ profeſſionē expreſſam vel tacitam factā in habitu alicuius religionis approbate īpedit matrimonium cōtrahēdū: & dirimit cōtractum. Votū aūt ſimplex q̄uis impediat cōtrahendū nō tn̄ dirimit contractū: qa adhuc remanet hō dn̄s ſui corporis: eo ꝙ nō ex hoc ipſo ꝙ aliquis rem promitit aliquā, deſint res illa eē in ptāte ſua: & iō pōt adhuc corpus ſuum alteri dare in qua datione ſacr̄m matrimonii cōſiſtit quod indiſſolubile eſt. In voto vero ſolēni homo non ſolum ꝓmittit cōtinētiam. ſꝫ etiā tradit corpus ſuum alteri: & ideo votum ſolemne impedit contrahendum & dirimit contractum. Nihilominus etiam qui habens votum ſimplex cōtrahit matrimoniū per verba de preſenti peccat mortaliter. Quia fidem deo frangit vel frangere intendit: & ideo ante copulam cōiugalē conſulendum eſt ei vt ingrediatur religionem cū adhuc per talem ingreſſum poſſit votū ſeruare. Si aūt conſumat mr̄imoniū peccat etiā mortalr̄ & non pōt exigere debitū reddere tn̄ teneť exactus. Pōt tn̄ ep̄s diſpēſare in hoc. i. ꝙ poſſit ēt debitū exigere, ne reddat alteri ptioneroſus. & non dꝫ in hoc ep̄s eſſe difficilis maxime iuuentuti: ne in periculum alicuius damnoſe coruptionis labatur, & quotidie pereat ſpūaliter. Eſt ēt ſciendū ꝙ con

ſanguinitatis impedit matrimoniũ ꝯtrahẽdũ: & dirimit conſtractum in linea qdem recta in infinitũ: qa inordinatũ eſt ꝙ filia parti vel filius matri per mrimoniũ iungaẗ in ſocios cauſa generande prolis: & educande quos opꝫ p oĩa parentibus eſſe ſubiectos velut ex ipſis pcedentes. In linea aũt tranſuerſali impeditur mrimonium vſqꝫ ad quartum gradum in cluſiue. Nam finis matrimoii ſecundarius eſt concupiſcentie repreſſio: que deperiet: niſi inter pſonas quas opꝫ in eadem domo frequenter ꝯuerſati pp cõſanguinitatem eſſet carnalis copula interdicta. Gradus aũt in linea tranſuerſali ſic cõputatur breuiſſime ꝙ quoto gradu qs diſtat a ſtripite toto & a quolibet deſcendentiũ. & hoc ſic intelligitur ppoſitis duabus perſonis: vtputa ſi proponatur Petrus & Maria: ſtatim debes q̃rere parentes eoꝝ: & parentes parentũ vſqꝫ quo ad vnũ ſtripitem pueniās. i. ad vnũ patrem vel ad vnam matrem: a qbus oẽs illi ſucceſſiue deſcenderũt. Quo facto: ſi gradus nõ ſunt eq̃les in vtraqꝫ linea accipe pſonam vel gradũ diſtantem magis a ſtripite in linea vbi plures ſunt gradus ⁊ quoto gradu iſta pſona diſtat a ſtripite: toto diſtat a quolibet deſcendentium in linea breuiori alterius partis vel equali: ſi eſt equalis. Verbi gratia Si pater Petri eſt Ioannes & huius pater eſt Franciſcus: franciſci aũt pater ſit dominicus: qui etiã dominicus per aliam lineã ſit pater andree: andreas autem pauli: paulus aũt nicolai: nicolaus aũt marie. Quoto gradu maria diſtat a dominico: toto diſtat a petro: & Ioãne & frãciſco. Quia ergo maria eſt in quarto gradu a dominico qi eſt ſtipes ſequiẗ ſm regulã: ꝙ eſt etiã in quarto gradu ad quẽlibet deſcendentium p aliam lineã. i. ad petrum ad ioanem. & franciſcum: vñ nullus ilorum poteſt mariam habere Si autem maria generaſſet filiã: puta ꝯſtantiã: patet: ꝙ conſtantia quinto gradu diſtaret a ſtipite: & per ꝯñs eodem gradu diſtaret a quolibet illoꝝ trium: & ſic quilibet ilorum poſſet ꝯtrahere matrimoniũ cũ ipſa conſtantia Et hec regula eſt infabilis ad inueniendum gradũ in li-

nea trāſuerſali. In linea autem recta clarum eſt: quod nullus poteſt in eternum contrahere con aliqua quantuncunq; diſtanti per lineam rectam Vnde ſi Adam reſurgeret: non poſſet vxorem inuenire preter Euam. Similiter nec Eua virum preter Adam. Vt autem melius hoc inteligat̄: ſubiungamus in figura gradus hoc modo: v;

	Dominicus	
i. Franciſcus	Stripes	Andreas. i.
ii. Ioannes.		Paulus. ii.
iii. Petrus.		Nicolaus. iii.
		Maria. iiii.
		Conſtantia. i.

¶ Quantum vero ad cognationē ſpiritualem: que contrahitur ex eo: ꝙ quis cōfert ſacramētum baptiſmi: ſeu cōfirmationis vel ſuſcipit: ſine tenet illum: cui tale ſacramentum confertur: ſciēdum: ꝙ hec cognatio impedit cōtrahendum: & dirimit cōtractum inter has pſonas: videlicet inter baptiʒatum: & eum qui baptiʒat: & eum q ſuſcipit: & filios baptiʒantis: ſeu ſuſcipientis ſiue ſint legitimi: ſiue ſint illegittimi: & vxorem ſuſcipiētis: ſi ante ſuſceptionem cognita fuit ab eo: & etiā inter mulierem fornicarie cognitā ante hmōi ſuſceptionē a ſuſcipiēte: ita ꝙ baptiʒatus vel baptiʒata cum his pſonis cōtrahere non poteſt: nec iſte pſone cum ea: nec etiam parentes: ideſt pater vel mater carnalis ipſius baptiʒati vel confirmati cum parentibus ſpiritualibus eiuſdem contrahere poſſunt. Exceptis ergo his alie pſone: ſiue ſint cōſanguinee: ſiue affines ipſius baptiʒati vel baptiʒantis: ſeu ſuſcipientis: non impediuntur cōtrahere inuicem matrimoniū ꝓpter cognationem ſpiritualem. Per cathecíſmū autē contrahitur ſpiritualis cognatio: que impedit cōtrahendum ſed non dirimit contractum. Item nota: ꝙ prohibetur matrimonium ꝑ vinculum adoptionis legalis iter adoptantem & filium: ſeu filia;: nepotē vel neptē adoptatos: & ſic deinceps ſimiliter inter filium naturalem: & filiam adoptiuam: ſeu inter filium adoptiuu;: & filiū naturalē

q̃diu ſint in poteſtate patris: nã morte patris vel eman-cipatione filii naturalis vel adoptiui non impeditur matrimonium. Similiter inter patrem adoptantem: & vxorem filii adoptati & econuerſo inter filiũ adoptatum: & vxorem patris adoptantis. Lex enim diuina illas precipue perſonas a matrimonio excludit: quas neceſſe erat cohabitare: ne ſi ad eas liceret carnalis copula facilis pateret concupiſcentie locus ad quam reprimendam matrimonium eſt ordinatum.

¶ De affinitate.

Circa affininitatẽ vero nota hoc breuiter. ꝙ ſponſus nõ põt cõtrahere cũ aliqua cõſanguinea ſpõſe: nec ipſa ſponſa cum cõſanguineis ſpõſi vſq; ad eundẽ quartũ gradum incluſiue. Et hoc ĩtellige ſiue fueri: cõſumatũ matrimoniũ: ſiue non fuerit cõſumatũ: ſiue ſponſalia inter eos teneãt de iure: ſiue nõ teneãt dũmodo fuerint facta pure & certe licet nulla fuerint rõne cõſanguinitatis vel affinitatis vel religionis, aut aliqua alia q̃cunq; rõne: niſi forte fuerint nulla ꝓpter defectũ cõſenſus, vt patet extra de ſpon. c. i. li. vi. Similiter dicendũ eſt ꝑ oĩa de viro & muliere q̃ fuit ab eo fornicarie cognita. Et hoc diligenter nota ꝓpter ea que ſepe accidũt hodiernis tẽporibus que turpe eſt dicere. Nã aliq̃ñ contraictis ſpõſalibus vel anteq̃ cõtrahantur frater ſponſi cognoſcit vel cognouit ſponſam eius: & ſponſus cognoſcit ſororem ſponſe vel matrem vel aliã eius conſanguineã: ex quo diſſoluũtur ſponſalia: ita ꝙ illam ſponſam amplius habere non põt: & tamen hoc nõ aduertunt multi: aliqui aũt (q̃d deterius eſt) nõ curant. Eſt etiam ſciendu; ꝙ ſi qua mulier machinatur in morte ꝓprii viri: vt habeat alterũ virum vel aliqs vir in mortem mariti eius machinatur vt illam habeat, ſi ſequatur effectus: nunq̃ ſeinuicem pñt accipe ſine diſpẽſatione. Et ſimiliter ſi vir aliqs: & mulier aliqua dant ſibinuicẽ fidẽ, & ꝓmittunt ſe mutuo accipere poſt mortẽ viri illius mulieris uel poſt mortem uxoris illius viri ꝓmittentis, ſiue añ hoc fuerit ſequuta copula carna

lis ſeu poſtea ſequat̃:nunq̃ poterunt tales matrimonio copulari,niſi cũ eis fuerit diſpenſatũ.Itẽ no.ꝙ mr̃imoniũ p errorẽ pſone quo q; euacuat̃,ꝙ eni cõſenſus eſt cauſa matrimonii:qui euacuat cõſenſum,euacuat matrimoniũ:qa quicunq; impedit cãm de ſui natura impedit effectum.Siqs ergo cõſentiret in aliquã credẽs eam eẽ filiam regis,ſi ipſa nõ eſt ea:in quã vult conſentire, nõ eſt matrimoniũ,qa deficit cõſenſus.Simil̃r ſi Ioãnes dicat ſe eſſe Petrũ,& mulier cõſentiat in ipſum tanq̃ in Petꝝ: non eſt matrimoniũ,ſed ſi ſciens ipſum eſſe Ioãnẽ cõſentiat in ipſum credens eũ eſſe diuitẽ:cum ſit paup,hoc nõ vitiat'matrimoniũ,qa iã hic nõ deficit cõſenſus.Item nota,ꝙ in matrimonii cõtractu obligat̃ vnus coniugũ alteri ad debitum reddendũ,& ideo ille:qui ſic obligat,ſi eſt impotens ad ſoluendum ignorantia huius impotẽtie,in eo cui fit obligatio:tollit cõtractũ.Et iõ ſi libera mulier cõtrait cũ ſeruo,vel liber cũ ancilla ingnorãter,non tenet mr̃imoniũ,ſi vero ſcienter,tenet,qa imputandũ eſt ei:q̃ ſic cõtraxit.Simil̃r ſi ſeruus cõtraheret cum ancilla, quã putabat eſſe liberã,tenet matrimoniũ,qa non h; ſeruus ꝙ ei obiiciat:cum ſit paris cõditionis cũ ea,& multo minus decipit̃,ſi cõtrahat cũ libera:quã credebat ancillam. Et nota,ꝙ ſi ſeruus de voluntate dñi cõtraxi mr̃imoniũ magis tenet̃ reddere debitũ vxori.q̃ ſeruitiũ dño:qa per hoc,ꝙ dñs cõceſſit ei mr̃imoniũ cõtrahere,itelligit̃ ei ꝯceſſiſſe oĩa q̃ mr̃imoniũ reqrunt.Si ãt cõtraxit ignorãte vel cõtradicente dño:tenet̃ potius dño obedire q̃ vxori debitũ reddere: q̃uis ꝑpter periculũ caſtitatis ſemper ſit pẽſandum,ne pꝑ temporalia , anime detrimẽtum patiat̃. Vbi ergo immineret piculum alicuius dannabilis corruplete,conſulẽdum eſſet,vt magis redderet debitum vxori q̃ ſeruitium dño: immo cogendus eſſet dominus: ne ſeruum taliter aptaret,ſeu diſtaret,vt inde ſequeretur periculum caſtitatis. Item nota:ꝙ cũ matrimonium ſit cõtractus quidã,quo vnus alteri obligatur ad debitum carnale ſoluendum:ſicut in aliis actibus non eſt coueniens

obligatio, ſi aliquis ſe obliget ad hoc: ꝙ non poteſt dare vel facere: ita non eſt conueniens matrimonii contractus: ſi fiat ab aliquo: q debitum carnale ſoluere non poſſit. Et hoc impedimentum vocatur impotentia coeundi que quidem poteſt eſſe & ex cauſa naturali, & ex maleficio. Si ergo hec impotentia ſit perpetua, ita ꝙ ei ſubueniri non poteſt per remedium medicine corporalis vel ſpiritualis, ſoluit matrimonium: ita ꝙ ſiquis vel ſi qua cum tali ignoranter cõtrahat: matrimoniũ nullum eſt: Et ad hanc impotentiam probandam conceditur ab eccleſia triẽnii experientia. Verum ſiquis ſcienter cum tali contrahit, ſtabit contractus, qa ex hoc oſtenditur, ꝙ qui ſic contrahit, alium finem q̃ copulam carnalem ex contractu querit. Si autem talis impotentia non eſſet ꝑpetua, quia videlicet poteſt ei ſubueniri beneficio medicine vel alio modo, non impedit matrimoniũ. Item nota, ꝙ quia principalius matrimonii bonũ eſt proles ad cultum dei educanda, cũ aũt educatio talis pertineat ad patrẽ ⁊ matrem, ſi alter ipſorum ſit infidelis, intentio vnius alteris intentioni cõtraria erit, & ideo ſi fidelis contrahit cum infideli, nullũ eſt matrimonium. Et ſi ambo erant infideles & alter eorum cõuertat ad fidẽ põt dimittere alteꝝ, q̃uis benefaceret cõmanere ei: ſi eſſet ſpes ipſum conuertendi. Et no ꝙ ſi infidelis vult cohabitare fideli: q̃uis poſſit fidelis ab ea diſcedere: non tñ põt aliam accipere. Si autẽ vel nolit ei cohabitare vel non ſine contumelia creatoris aut ſi ad infidelitatem pertrahere nitatur: in his tribus caſibus vir fidelis poteſt alteri per matrimonium copulari. Item: ꝙ clerici in minoribus ordinibus: ſi ſin religioſi profeſſi: licite poſſunt contraere: ſi vero ſint in ſacris contrahere non poſſunt. At ſi cõiugatus, conſentire vxore, ordinetur in ſacris: ſuſcipit ordinẽ & executionẽ, & vxor teneẽ ſeruare continentiam. Si vero neſciente, aut conſentiente vxore recipit quidem characterem ordinis, ſed non executionẽ: & nõ poteſt ſine diſpenſatione exigere debitum; licet reddere teneatur, continentia eni eſt an

nexa ordini ſacro ex ſtatuto eccleſie. Item nota ꝙ cū oritur: an matrimoniū per uiolentiā cōtractū teneat abſolute rñdendū eſt ꝙ cū matrimoniū cōſenſu cōtrahat̄ ſi mulier uerbis cōſentiat uł ſignis uel ſaltē nō cōtradicat ī corde tñ nullo mō cōſentiat: ſed magis diſſentiat q̄cunq; coactione: ſeu metu hoc fecerit nō eſt matrimoniū. Quādo ergo doctores dicūt ꝙ ſi non fuit metus cadēs in cōſtātē uirū tenet mr̄imoniū: intelligēdū eſt nō q̄tū ad ueritatē: ſed quantū ad iudiciū ecclſie q̄ ex exterioribus iudicat. Nota ēt ꝙ mr̄imonia clādeſtina ſunt ꝓhibita & iō q clādeſtine contrahunt: uident̄ mortal̄r peccare dato ꝙ matrimoniū teneat nec debent abſolui niſi publicent ea ꝑꝑ multa ſcādala q̄ ſolent ex eis oriri. Scito ēt: ꝙ & ſi tꝑe ab eccl̄ia ꝓhibit poſſint cōtrahi ſponſalia de futuro: & etiā matrimoniū qđ ſolo cōſenſu cōtrahitur nō tñ poteſt matrimoniū cōſumari: & q cōtrariū facit peccat mortaliter. Tempus aūt ꝓhibitum eſt ab aduentu uſq; ad epiphaniā nō includēdo octauam epiphanie: & a ſeptuāgeſima vſq; ad octauam paſche: & a tribus diebus ante aſcēſionē vſq; ad octauam pēthecoſtes excluſiue: ideſt excludendo dñicam que eſt octaua ipſius, ſi haberet: illla enim die poteſt matrimonium conſumari. Nota deniq;: ꝙ ſi mulier fornicetur, pōt vir ſeparari ab ea: ita tñ ꝙ cū fornicatio ei conſtat: licet non ſit publica: per ſeipſum pōt ſeparari a thoro: & nō reddere ei debitum: & eadem eſt ratio de vxore reſpecto viri. Et nota: ꝙ ſiue fornicatio ſit publica, ſiue ſecreta dūmodo ſit certa viro vel coniugi reſpectu viri ſi non ſperatur correctio vel non īmineat innocenti periculū fornicationis, ſeu mortis ex denegatione debiti vel niſi ex hoc fornicans efficiatur peior: nullo modo debet non peccans peccanti reddere debitum aliter grauiter peccaret: quia videret̄ peccato eius conſentire. Separari autem quo ad cohabitationē nō pōt ſine iudicio eccleſie: niſi fornicatio ſit ita notoria: ꝙ ꝓbatione non egeat. De redditione autē debiti: & de peccatis que ſunt in matrimonio: in ſequētibus dicemus: qñ de pctis

luxurie tractabimus, quia enim hoc pctm̃ eſt turbe, non eſt frequenter repetendum in cõfeſſione, ſed ſemel ſolum & quanto breuius fieri poteſt debemus diſcurrere p eas q̃ ptinent ad cõfeſſionem eſſentialr: & ad alia tranſire.

¶ De ſuperſtitioſo cultu.

INterrogandus eſt ẽt peccator de ſupſtitioſo cultu q eſt contra religionem. Vbi nota: ꝙ religio eſt virtus per quã exhibemus debitum cultum deo tanq̃ vniuerſali principio: & gubernari oĩum. Vbi nota: ꝙ ille eſt debitus cultus q eſt ordinatꝰ a ſpiritu ſancto vel ab apoſtolis vel ab inſtitutione, ꝙ conſuetudine eccleſie vniuerſali vel ẽt ab antiqua cõſuetudine alicuius eccleſie particularis. Qui ergo ſequunt̃ cerimonias iudeoꝝ vel paganoꝝ: ſeu aliũ cultum ab eccleſia prohibitum: mortaliter peccant. Reprehendendi ſunt etiam, qui volunt inuenire nouos modos adorandi, q non ſunt conſueti in eccleſia dei. Peccant ẽt cõtra hoc grauiſſime idolatre: negromãtici: & malefici: & mulieres incãtatrices, & quicũq; alij exhibentes cultum diabolo: ſiue expreſſum: ſiue ocultũ. Habemus eni cõtinuũ bellũ cum diabolo, & ideo nullo mõ debet qs habere pacta cum eo: nec occulta, nec expreſſa. Et ideo incantatores & diuinatores & q dicunt ſe inuenire furta per varias ſuperſtitiones: & portantes breuia ad collũ cum caracteribus & nominibus ignotis & ſuſpectis; & qui ſequunt̃ ſomnia, & certas diuinatiões ſuperſtitioſas: non ſunt abſoluẽdi: niſi a talibus deſiſtant. Nota ẽt: ꝙ nõ debẽt noua corpora ſanctoꝝ: nec reliquie eoꝝ publice venerari: niſi prius hmõi reliquie auctoritate romane eccleſie fuerint approbate. Sanctorũ vero reliquias approbatas emere vel vendere ſymoniacum eſt, & qui furantur eas etiam vt honorificentius collocẽt ſacrilegium committunt.

¶ De accidia.

INterrogandum eſt vltimo de accidia que eſt triſtitia de bono diuino: vt puta cũ qs triſtat̃: ꝙ deus vel eccleſia dei p̃ceperit ea que p̃cepit: & ſi in tm̃ triſtatur: ꝙ

ex odio h;:eſt pctm̄ mortale. Similr ēt ſi ꝑpter hoc deſi- ſtit a bonis opetibꝰ ad q̄ obligať ex p̄cepto aliter videtur pcm̄ veniale. Et hec dicta de prima tabula ſufficiant.

¶ Sequitur de preceptis ſecunde tabule.

DE ſecunda āt tabula tractātes, dicimus eā ſeptem precepta cōtinere. Etenim tabula eſt que ptinet ade delectionē ꝑximi, cui debemus bn̄facere nō malefacere Quantum ergo ad primum habemus pceptū de hono re parentū: per quē intelligimus qđlibet beneficium exhi bendum, nō ſolum parentibus: ſed etiam ꝑximis qbuſ- cunqꝫ. Quantum vero ad ſecundū: ideſt ad nō male fa- cere, habemus alia precepta huius ſecunde tabule. Ma- lū autem proximo tripliciter fieri pōt: ſcilicet opere: lin- gua, & corde. Opere qdem adhuc tripliciter vel in pſona ꝓpria: & ſic habes p̄ceptum: (Non occides.) vel in perſo na cōiuncta, & ſic habes: (Non mechaberis.) vel in rebus cōiunctis: & ſic habes: (Nō furaberis.) Si aūt lingua: habes. (Non falſum teſtimonium dices.) Si corde du- pliciter vel in pſona coniuncta, & ſic habes. (Non deſi- derabis vxorē ꝑximi tui:) vel in rebus coniunctis & ſic habes. (Non cōcupiſces rem proximi tui.)

¶ De honore parentum.

QVartum ergo p̄ceptū in ordine ad decem: quod eſt primum ſecunde tabule eſt. (Honora patrē tuum, & matrem tuā.) Vbi nota: ꝙ ad cognoſcendū qn̄ eſt pec catum mortale in honoratione parentum: debes cōſide- rare verba vel facta, ſi ſint notabilis cōtēptus, quia ſic eſt mortale. In dubiis tamē non eſt precipitanda ſententia: verū acriter arguere debes filios ſemp pro omni inho- noratione erga parentes: & iſte honor intelligiť etiā circa ſubuētionē corporis: & anime. Interrogandum eſt etiam qualiter ſe homo habuit ad ſuos inferiores: ſi īferiores habuerit: vtputa princeps ad populū: p̄latus ad ſubdi- tos. pater familias ad coniugem. ad filios, ad ſeruos, & ad ancillas. Et ſimiliter inferior qualiter ſe habuerit ad ſupiores quoſlibet: & ſm inobedientiam vel irreuerētiā

peccatorem condemnare. In hoc enim hic non pōt dari regula generalis: ſed oportet conſiderare iniuriam inferiori factam: & irreuerentiā ſupiori ſm regulas precedentes vel ſequentes vel magis hoc reliquit prudentie confeſſoris Interogandum eſt ēt qualiter ſe habuerit ad equales: maxime ad benefactores: vt ſi cōtempſit beneficia vel alio modo non fuit gratus: & tunc iudicandum erit de mortali vel veniali ſm cotemptum pximi vel dānū factum Potes ēt parentes interrogare de teſtamentis q̄ faciūt: ſi iniuſte & ſine cāſa rōnabili exheredant: quos exheredare non debeāt: qa grauiter pecant. Filii quoq; & heredes tenent in ꝯſcientia ſeruare eſt q̄ in teſtō legant niſi ſint penitus irrōnabilia: & maxime pia legata p aīa t. ſtatores nō debent retardare: qa grauiter peccāt & ſi ex toto nolunt ea adimplere: peccant mortaliter: & cunſueuit contra eos fieri excōmunicatio ſynodalis.

De homicidio.

QVuintū pceptū; eſt. (Nō occides:) vbi nota: ꝙ homicidium pōt tripliciter accipi: ſcilicet corporaliter: cordialiter: & ſpiritualiter Per homicidiu; corpalē ītellige tu hoc loco q̄libet offenſionē factā in pſona proximi. Cordiale āt eſt odium: quod aliqñ ex ira vel inuidia pcedit, de qbus tractandū eſt in hoc loco. Spirituale aūt eſt duplex, primo p cōmiſſionē: ⁊ hoc eſt ſcandalū: ſecundo p omiſſionē, & hoc eſt omiſſio correctionis fraterne: Interrogandus eſt ergo peccator primo de offenſione reali facta in pſona proximi. Pro qua nota: ꝙ quelibet talis offenſio facta a pſona priuata .i. que nullū ius habet ſuper perſonam offenſam: ſi eſt notabilis, eſt peccatum mortale, qa eſt cōtra charitatē proximi, ſi aūt eſt leuis eſt veniale. Et nota ꝙ torneamēta, in quibus milites ex cōdicto conueniunt ad oſtentationē virium, & audacie: prohibita ſunt ab eccleſia: qa in eis mors aliquorum frequenter cōtingit. Si qui ergo ea faciunt: mortalr peccant, & ſi quem ibi occidūt, rei ſunt homicidii, & ſūt irregulares. Et nota: ꝙ haſtiludium, quod vulgariter

dicitur la gioſtra: non eſt torneamentum: vnde non cre-do milites peccare: preſertim mortaliter qñ bono fine ſe exercent in haſtiludio: videlicet vt adiſcant bellare volē-tes eſſe milites, & artem militare; iuſte exercere, dūmodo hoc faciant ſine periculo cū haſtis debilibus, & ſine fer-ro periculoſo. Nota etiam, ꝙ ars baliſtrarum eſt prohi-bita ſub pena excōmunicationis exerceri cōtra chriſtia-no in bello iniuſto, ergo videtur ꝙ multo magis exercen da non eſſet ars ſclopetarum, & ſpingandarum. Interro gandus eſt etia; de homicidio cordiali, ideſt de odio vbi nota, ꝙ quotiēſcunq; aliquis deliberate appetit ex odio vel p ſe vel p aliū inferre pximo notabile damnū peccat mortaliter, Hoc autem intelligo, qñ inter diuerſos ap-petitus iteruenit alia cogitatio, quia ſi etiā per tota; die; continuaret actus odii, non eſſet niſi vnum peccatu;: qđ tñ tanto grauius eſſet, quanto diutius duraſſet. Item no ta, ꝙ ſiquis nollet inimicum ſuum offendere: nec ipſe ab alio offendi: ſed tñ delectaret̃ cogitare: deliberatá ratio ne, malum notabile de eo: puta ꝙ occideretur vel vulne-raretur, ita ꝙ quaſi intra ſe dicat. Nollem ipſum habere talia mala: tamen delectat me iſta cogitatio: & ita cōſen tit deliberate in delectationem illius cogitationis peccat mortaliter: quia iſte cōſenſus nō pōt propter hoc, qa ho mo diutius immorari in tali cogitatione, ſed quia cōſen tit ſic in ea īmorari. Nam ſi ēt p totā diem in tali cogita-tione īmoraret̃, & non cōſentiret, ſe in ea videlicet delibe rate īmorari, ſed ex fragilitate immorat̃ in ea, nō ad uer tēs negligēter eā expellēs, non pōt de mortali pcō cōdē n nari, piculoſa eſt tñ magna negligentia circa hoc.

¶ De inuidia.

INterrogandus eſt etiam de inuidia, & ira ex quibus frequenter oriuntur homicidia. Inuidia aūt eſt tri-ſtitia de bono alterius, eo ꝙ tale bonū exiſtimat diminu-tiuum proprie glorie vel excellentie. Et hoc peccatū com muniter accidit in his qui volunt in aliquo ſingulares eſſe: ut videri: vt in regno vel in diuitiis vel ſcientia vel

artibus & eſt peccatũ ex mortale genere ſuo, quia eſt ex-
preſſe contra charitatem. Poteſt tamen eſſe veniale: vi-
delicet in rebus paruis: vt eſt inuidia puerorum vel quã
do non interueniret conſenſus.

¶ De ira.

IRa aũt eſt appetitus inordinatus vindicte. Qui
ſi eſt de malo notabili cõtra ꝓximum eſt mortale, ſe
cus ſi aliquo paruo qui ſe querit vẽdicare vel actus non
habet perfectionem conſenſus. Poteſt etiam eſſe morta
le, ſi ex nimia ira quis blaſphemat vel aliquid facit: qđ
ex genere ſuo eſt mortale.

¶ De ſcandalo.

INterrogandus eſt ẽt de ſcandalo, & correctione
fraterna, q̃ ſunt homicidia ſpũalia. Scandalũ au-
tem eſt dictum vel factum minus rectum, ꝑbens occaſio
nem ruine. Q ñ ergo qs ex dicto ſuo vel facto cuiuſcũqꝫ
generis ſit: intendit alium trahere ad peccatum mortale,
mortaliter peccat. Si autem intendit trahere ad veniale,
non peccaret mortalr: niſi illud qđ dicit vel facit, ſit pcm̃
mortale. Q ñ autem qs non intendit per dictum ſuũ uel
factum trahere ꝓximum ad pcm̃: tñ ꝑcipit ꝙ ſi dicit vel
facit illud ille qui eſt infirmus ruet ĩ peccatum mortale
ſi illud qđ dicit vel facit eſt de ſe malũ vel nec bonuꝫ, nec
malum ex ſe faciens vel dicens illud, non curans de ꝓxi
mi ꝑiculo: peccat mortalr. Si autẽ illud qđ dicit uel facit
eſt bonum. ſed tñ non eſt de neceſſitate ſalutis. ita ꝙ nõ
tenet̃ illud dicere vel facere, veriſimilter ꝑcipit ꝓximum
ſuuꝫ ꝓpter illud ſcãdalizari ex ĩfirmitate ſua: & in pctm̃
mortale ruere, etiam mortaliter peccat, ſi facit vel dicit il
lud: qa cõtẽnit ſalutẽ ꝓximi, & cõtra charitatẽ agit. Et
ideo debet pro tunc dimittere illud, & aſſignare rõnem ꝓ
ximo, q̃re id dicit vel facit. Si autẽ aſſignat rõnem: pro-
ximus ille adhuc ꝑmanet ĩ ſua fantaſia: & ſcãdalizatur
relinquẽdum eſt ſibi, qa tunc eſt ſcandalum phariſeorũ,
de quibus dixit ſaluator noſter. (Sinite illos, qa ceciſũt
& duces cecorũ) Si vero illud dictum vel factum eſt de

neceſſitate ſalutis vel ita manifeſte bonum, vt nullus ex eo niſi ꝓpter ſuam malitiā poſſit ruere in peccatū, tunc nō peccat, qui illud facit vel dicit, etiam ſi ſcādalizat̃ proximus, q̄a hoc eſt ſcādalū receptum, nō datum. Q ñ aūt q̄s nec intendebat ꝓximū trahere ad peccandum: nec ꝑcipiebat ipſum ꝓpter ſuū; dictum vel factū ruere in peccatū mortale: tamen factū vel dictū eius tale erat: & in tali loco: & tempore ꝙ debuiſſet hoc ꝑcipere: ſi ex hoc ꝓximus ſcadalizatur: nō excuſatur etiam a peccato mortali: & p̄ſertim ſi illud qđ dicit vel facit eſt peccatu; mortale. Q uādo vero nullū p̄dicatorum ꝯcurrit vel eſt veniale vel nullum peccatum: De iſto igit̃ ſcādalo: & eius circūſtātia eſt interrogandū diligenter: q̄a fere totus mondus hoc vitio periclitatur: mxime mulieres: que ſunt cauſa iafinitorum peccatorum ex laſciuo earum ornatu.

De corretione fraterna

Corretio fraternas eſt medicina charitatis adhibita morbo ꝓximi: ideſt peccato vel preterito vel preſenti vel īminēti: ne ruat in damnationē eternā: ad quā q̄libet tenet̃ ex precepto Q ñ ergo quis ꝓbabilr credit: ſe poſſe aliquē ſiue inferiorē: ſiue ſupiorē: ſiue equalē a mortali pcō preterito vel p̄ſenti vel ne i futuꝝ ruat: per verba ſua vel opa vel correctiones liberale: ſi timore vel amore ſui non facit: maxime qñ videt: ꝙ nec alius hoc facit: peccat mortaliter: ſicut ille: q̄ elemoſynā nō facit exiſtenti in extrema neceſſitate. & qñ peccatum eſt ſecretū: & nō vergit in periculum fidei vel totius reipublice: debet quilibet primo corigere inter ſe & ipſum ſolum: vt dicit dominus in euangelio: ꝑꝑ hoc vt fama vniuſcuiuſq; ſeruetur. Si aūt hac corretione pluries facta: ille non emendatur: d; adhibere teſtes bonos & fideles: & prudentes. Et ſi nō vult corrigi: d; dicere prelato: & publice accuſare: quia melior eſt aīa q̄ fama. Si aūt pctm̄ vergeret in detrimentum fidei: vtputa: q̄a aliquis hereticus ſecrete ſuauertit ſimplices vel in ꝑiculum reipublice. vtputa: quia aliquis vult ꝑdere ciuitatem: tunc ſi q̄s quaſi pro certo ha

ret: ꝙ ſecreta admonitio ſufficeret: deberet eã facere. Sꝫ ſi videret piculum eſſe in mora: deberet ſtatim ꝑdere tale pctm̃ ei: qui poſſet talꝭ ſcandalo prouidere: qꝛ bonum cõmune p̃cedit particulare. Interrogandi aũt maxime ſunt parentes circa correctionẽ filioꝝ: & p̃lati erga ſubditos: ſed hodie fere hoc p̃ceptum ab oĩbus ignoratur. Immo ſiqs pctm̃ ſecretum cõmiſerit, & alius hoc audiat vel videat non ad correctionem fraternã ſe confert ſꝫ ad poblicatione. Et ita dupliciter peccat .ſ. per omiſſionem correctionis fraterne: & per detractionem.

De lxuria in communi.

SExtũ p̃ceptũ eſt. (Nõ mechaberis:) & nonũ: (Non cõcupiſcẽs vxorem ꝓximi tui.) In qbus iterrogãdũ eſt de peccato luxurie. Et qꝛ hoc pctm̃ eſt circa delectationẽ tactus, & guſtus eſt qdam tact⁹ (vt dicit philoſophus) opꝫ ẽt hic interrogare de delectatione guſtus: preſertim cum cibus & potus ſint materia luxurie.

De gula.

GVla eſt igitur inordinatus appetitus ciborũ, qui ſi adeo inordinatus, vt hõ ꝑpter hoc inhereat delectationi gule tanq̃ fini, erit peccatũ mortale. Tunc aũt apparet: ꝙ inhereat delectationi huic tanq̃ fini, qñ ꝑpter eam poſtponit precepta dei: & eccleſie vt qꝛ frangit ieiunia vel pp delectationẽ ciborũ nõ curat de ſalute aĩe: nec de ſanitate corporis ꝓpri. Si aũt aliqs comedit: vt luxuriari poſſit vel vt ſeipſum interimat nõ eſt hoc ꝓprie pcm̃ gule, niſi materialr̃, ſed luxurie vel homicidii & odii ſuiipſius. Erit ergo pcm̃ mortale: ſi in delectatione ciborũ cõſtituit qs finẽ ſuum vel ſi fininis. pp quẽ ita comedit: eſt mortale pcm̃: alias non erit mortale.

De ebrietate.

EBrietas quoqꝫ eſt inordinatus vini appetitus, & eſt pcm̃ mortale illo modo, quo dictum eſt de gula Hoc tñ addendo: ꝙ ẽt peccat mortalr̃, q ſciẽs nãm vini vult poti⁹ ebrietate icurrere q̃ a vino abſtinere, & oẽ malũ: qđ poſtea ex hoc ſequitur, ei imputabitur. Similiter

videntur peccare mortal'r, qui alios ſtudent inebriare.

De luxuria: & eius ſpeciebus.

LVxuria eſt inordinatus venereorum appetitus. Circa quā interrogandum eſt diſcrete & breuiter ita ꝙ intellecta vltima ſpecie peccati: nō querantur alie circonſtantie que nō variant ſpeciē: vtputa cū dicit. Ego cognoui quādam mulierē ſemel, Querendū erit ſtatim, ſi erat ſecularis: an ſacrata deo vel ſi erat conſanguinea vel affinis vel nupta vel virgo vel ſoluta vel meretrix: & ſi fuit per vim cognita: an ipſa ſponte cōſenſit: & ſi fuit in vaſe debito, an indebito vel ēt extra vtrūqꝫ vas vel ſi ꝑ contactum illius ſit pollutus. Et ſic habita vna iſtarum ſpecierum vel pluribus ſimul cōcurrentibus: vtputa qa cognouit nuptam cōſanguineā ſuā in vaſe nō debito, ſemel vel plures nō oportet poſtea interrogare de actibus, & tactibus & oſculis circunſtantibus actum illum, ſufficit enī vt in generali dicas ei. Fili, ſcio qa hoc feciſti cum multa in honeſtate: vt fieri ſolet, aliter ſi vulneris oīa interrogare, iniicies tibi laqueum, quia hec materia magis incitat ſenſum, cō ad particularia deſcendit, q̄ cum ſtatur in vniuerſalibus. Maxime aūt eſt adhibenda cautela circa adoleſentulas: & ēt pueros, ne adiſcant qđ ignorant. Tales enī a longe debent interrogari, vtputa primo īterroga cum qbus cōuerſatur, & de quibus loquuntur: & ſi vnq̄ audierunt verba mala vel non honeſta, & ſi dicunt ꝙ audierunt: tunc ſubiunge ſi talia cogitauerūt vel ſi eis diſplicuerunt: & vlterius cū habes: ꝙ te intelligūt talia loquentē interroga ſi qs eos tētauit de malo: & ita paulatim a verbis: & cogitationibus veniens ad opa: q̄ ꝑpetrarunt. Et ſi tibi videtur: ꝙ non reſpōdeant ad ꝓpoſitū, & ꝙ talia nō intelligūt poteris ad alia trāſire. Vt aūt expeditus & magis ordinate ꝓcedas cū his: qui nouerunt hec facere: īterroga primo de actu ꝯſumato, Circa qđ habeto regulā firme, ꝙ omnis actus luxurie cōſumatus extra matrimoniū, & ſi eſt voluntarius, eſt peccatum mortale: & oīs talis actus eſt in vna vel etiam in plu

ribus harum ſpecierum, quas ſubiungemus. Grauiſſima enim luxuria inter oēs eſt pc̄m cōtra naturam: cuius prima ſpēs eſt mollicies: q̄ cōſiſtit in ſola emiſſione ſeminis, vel ſine cōcubitu alicuius vel cū altero: non ſeruato aliquo vaſe: nec debito modo. Secūda ſpecies ei⁹ grauior eſt.ſ.ſodomia. Tertia vero grauiſſima.ſ.beſtialitas.i.coitus cum beſtiis. Aliud genus huius luxurie eſt pc̄m non ꝯtra naturā, ſed ꝯtra naturalē reuerentiā, quā debemus cōiunctis, & dr̄ inceſtus. Quod qdem pctm̄ grauius eſt cū cuniſ‹s›ictionis cōſanguinitate q̄ cum cōiūctis affinitate, & quāto gradus eſt ꝓpinquior: tanto pctm̄ grauius. Tertium genus eſt pctm̄ contra rōnem: vt eſt fornicatio ſimplex cū ſoluta nō virgine: & grauius eſt ſtupruꝫ cum virgine. Adhuc grauis eſt adulteriū cum nupta ꝑſertim ſi etiā vir ſit vxoratus, qa eſt duplex adulterium. Adhuc āt eſt grauius ſacrilegiū.i.ſi ſit cum pſona ſacra. Adhuc oīa iſta ſunt grauiora, ſi fiunt cū violentia: qa tunc & dr̄ raptus, & aggrauat̄ ēt pctm̄, qn̄ concurrunt multe circūſtantie ſimul, vt puta cū qs cognoſcit cōſanguineā ſuam ſactatā deo p vim, q̄uis eni ſit vnum pctm̄, quia eſt vnus actus hꝫ tn̄ tres circunſtātias variantes ſpēm: q̄ ſunt de neceſſitate cōfeſſionis: videlicet qa eſt inceſtus: ſacrilegiū & raptus. Secundo intterroga de actu luxurioſo non cōſumato: de quo nota generaleꝫ regulā, ꝙ oīs talis actus eſt pctm̄ mortale: ſi finis eius delectatio luxurioſa: finis enim dat ſpēm actui morali, hoc aūt pōt eſſe dupliciter. Vno mō in tactibus & oſculis, vel in ſe vel in ſecundam pſonam, & de his actibus debes iterrogare ſm ſpēs ſupradictas, vt puta ſi ea, quā tetigit adhunc finem fuit cōſanguinea vel nupta vel ſi fuit maſculus, & cetera que ſuperius diximus. Alio modo in actibus aliorum ſenſuum: vt in aſpicīēdo, audiendo, olfaciendo. comedendo ꝓpter hoc vel loquēdo turpia verba vel in veſtitu vel in choreis vel in aliis huiuſcemodi. Quia ſcilicet hos actus facit ꝓpter delectationem luxurie vt ſcilicet pueniatur ad actum peccati mortalis: vtputa vt placeat alicui mulie-

ri, vel adoleſcenti, quam vel quem deſiderat ad pcm̃ tale inducere, peccat mortaliter. Si aũt in hmõi actibus delectat̃ nõ intẽdendo talẽ finẽ, ſed ſolũ pp quandã ſenſualitatem, cõiter eſt veniale. Poſſet tñ eſſe tanta delectatio vel adeo turpes tactus eẽ poſſent in hmõi. ꝙ erit mortale pcm̃, & tanto magis hoc verũ eẽt, q̃to maggis ſe exponeret pichulo cadẽdi in aliquã damnabilẽ corruptionẽ. Tertio interrogandũ eſt de cogitationibus dupl'. prio de his in qbus fuit exp̃ſſus conſenſus in actum peccati mortalis oẽs enĩ tales ſunt peccata mortalia. Et debes interrogare ẽt de ſpẽb⁹ ſuperius aſſignatis, verbi gr̃a, ſi deſiderauit cognoſcere maſculũ aut feminam. & cetera que diximus. Secũdo de his, in qbus non fuit expreſſus cõſenſus in actũ vbi tñ fuit exp̃ſſus cõſẽſus in delectationẽ cogitationis. i. de cogitatione moroſa, in q̃ & ſi non ſit expreſſus cõſenſus i actũ, qa. ſ. hõ nõ cõſentit, ſe velle facere actũ: nec deſiderat, nec facere ſi poſſet tamẽ conſentit deliberate delectare in tali cogitatione inhoneſta, ita ꝙ nõ ſolũ nõ expellit eã qnimo gaudeat in aduẽtu eius & deliberata rõne ĩmoratur in ea, & eligit ſic delectari & paſci. Hec ergo moroſa cogitatio eſt peccatum mortale ſm̃ ſanctum Thomã, ſicut dictũ eſt ſupra de odio. Tertio de cogitione, in qua nec fuit expreſſus conſenſus in actum, nec in delectatione cogitationis, in qua ſi homo fuit valde negligens ad expellendu eam, ita ꝙ allectus a delectatione, & quaſi inuolutus neſcit ſe explicare: ꝑpter dubitationem cõſenſus, debet cõfeſſor ĩterragare de ſpecie, & quotiens hoc fecit. Si aũt aliqua vſus negligentia non eſt tamen multa eſt veniale.

¶ De his que fiunt in matrimonio.

INterrogandum eſt etiam de his que fiunt in matrimonio. Si enĩ matrimonium eſt ↄſumatum: tenet̃ vxor potẽti viro reddere debitũ: & ſimiliter viro vxori, ſiue expreſſe petat: ſiue ꝑ ſigna, & alter ipſorũ oĩno nõ vult debitum reddere, peccat mortaliter, qa facit ↄtra iuſtitiam: niſi ex rationabili cauſa vꝫ infirmita is vel im-

potentie hoc faciat. Et q̄uis qlibet ipſorum teneatur alteri reddere debitum:, pōt tñ alter alterū mouere leuiter: ne exigat debitū vel pp ſolemnitates vel dies ieiuniorū vel tpe menſtruoꝝ vel qñ mulier eſt p̄gnās, ſi tñ alter nō vult abſtinere: exactus tenet̄ reddere. Exigere aūt debitū in diebus ſolēnibus, & ieiuniorum nō eſt pctm̄ mortale, ſed vel nullū, ſi fiat ex rōnabili cauſa vel veniale ſi fiat ex infirmitate cōcupiſcentie. Qñ enī cōiungūtur inuicē per copulā carnalē cauſa ꝓlis ſuſcipiende vel cā debiti reddēdi ſolū nullū eſt pctm̄, imo eſt meritum. Qñ vero hoc fit rōne remedii vel pp voluptatem pcm̄ eſt veniale ſi ſtāt in limite mr̄imonii.i. ꝙ hoc nō faceret vir cō aliqua alia q̄ cū vxore, nec vxor cū alio q̄ cū marito, aliter eēt pctm̄ mortale cognoſcēdo vxorem tāq̄ adulterā. Eſt ēt pctm̄ mortale qñ nō ſeruat̄ debitū vas. Si aūt nō ſeruat̄ debitus modus a natura inſtitutus, q̄uis non ſit ſemper pctm̄ mortale, tñ pōt eſſe mortale i aliquo caſu, maxime autē qñ fit tali modo: ꝙ ex eo actu proles ſequi nō poteſt. Hoc tamen cognoſcere & difficile: quia etiam dicunt quidā: ꝙ ſi mulier ſupergrediatur virum: non impeditur generatio. Scito tñ ꝙ eiuſmodi actus illiciti, & tales modi coeundi ſunt ſignum mortalis concupiſcentie, & ſunt oīno prohibendi, & vbi eſt dubitatio de mortali, nō debent abſolui, qui nolunt abſtinere. Poſſet tamē ex infirmitate vel pregnatione non ſeruari debitus modus ſine peccato ex cauſa rationabili, ſemotis damnabilibus cōcupiſcentiis. Nota ēt, ꝙ quando vir & vxor ſeinuicē tangunt inhoneſte: nolentes ad actum venire matrimonii: ſed propter voluptatē: q̄uis non ſit ſemper peccatū mortale: tñ eſt eis hoc prohibendū, maxīe qñ tāta eſſet turpitudo: q̄ manifeſte appareret, dānabilem eſſe coꝝ concūpiſcentiā, ne matrimonia fiāt meretritia. qñ aūt non eſt adhuc cōſumatū matrimoniū, ſed tñ interuenit cōſēſus de preſenti non ſtatim tenetur reddere ſibiinuicem debitum. ſed datur tempus, in quo nondū corpus vnius trāſit in poteſtatē alterius. Infra qđ tps in locis vbi eſt con-

ſuetudo: ꝙ ante conſumatione matrimonii ſponſi accipiant benedictioně ab eccleſia: ſi conſumant matrimonium ante benedictionem mortalr̃ peccant: ſecus eſt vbi nō eſt talis conſuetudo. Et ideo tactus inhoneſti infra illud tp̃s ad hoc ab eis tentati: vt ad conſumationem ꝑueniant: & ſimiliter omnes corruptiones procurate per ſimiles tactus: ſunt peccata mortalia: quia adhuc corpus vnius non eſt in poteſtate alterius. Si aũt tangant ſeinuicem ex quadã beneuolentia: non eſt pc̃m mortale: niſi forte ſint nimis turpes tactus: & ꝑiculoſi: de q̃bus prudẽtia cõfeſſoris iudicabit. Similiter dicenduꝫ eſt de his: qui ſolum per verba de futuro ſponſalia contraxerunt: niſi ꝙ iſti grauius peccant, quia adhuc illa ſpõſa non eſt ſua nec ſponſus eſt ſuus: ſed hoc eſt ſolum futurum vt ſcilicet ſit ſua: & ipſe ſuus.

¶ De ornatu mulierum.

Circa ornatum mulierum: qui ꝓuocat aliq̃n viros ad luxuriam: eſt ſciendum ꝙ hac ſe intentione ornent: vt viros ad luxuriam ꝓuocent: abſq; dubio peccant mortaliter: & totiens quotiens hac intentione ſe ornant vel ornauerũt. Si aũt ex animi leuitate vel ex vanitate vel inani gloria: duo erunt cõſideranda. Primuꝫ eſt effectus qui põteſſe tantus: ꝙ erit peccatũ mortale. Et ſignum: ꝙ talis effectus ſit pc̃m mortale eſt: q̃n nullo mõ dimittere volunt talẽ ornatum ẽt ſi ſit ſcandalũ ꝓximorum. Secundũ ſignum eſt ſcandalum: ſi enim eſt ita inhoneſtus: vt ꝓbabiliter credatur propter hoc viros nimium ad luxuriam prouocari: videtur eſſe peccatũ mortale: q̃a in hoc nõ videtur curare de proximoꝝ ſalute: ſeu damnatione. Aliter autem eſt veniale peccatum: niſi forte ſit monialis vel perſona: cui ornatus talis nullo modo ſit conueniens. Si vero ornat ſe mulier: vt viro placeat: ne ille ad extraneas accedat: nõ peccat dummodo ornatus non ſit nimium inhoneſtus in ſcandalum: & ruinaꝫ aliorum. Quãuis vero mulier poſſit ſine peccato occultare turbitudinem ex aliqua cauſa prouenienteꝫ: nõ poteſt

teſt ſine peccato ſe colorare: & alia figmenta corpori ſu⸗hadibere. Non tamen ſemper mortaliter peccat: ſed eſt iudicandum de mortali & veniali ſm̄ intentionem: & af fetionē & ſcandalum: ſicut iam ſupra dictum eſt.

De ſeptimo decimo p̄cepto: & primo de auaritia.

SEptimum preceptum (Non furtum facies.) Quia aūt furtū pōt fieri corde: & ope de duabus p̄ceptis hic peccatorē examinabis: vʒ de ſeptimo & decimo. Primo igit̄ iterroga de auaritia: auaritia enī eſt inordinatus appetitus diuitiaruʒ: qui appetitus ſi in tantū creſit: vt non vereat̄ quis facere cōtra charitatem dei & proximi: eſt peccatū mortale: Vt puta: qñ qs per fraudes: ſeu per violentiā aliena rapit vel retinet ea vel qñ hʒ quis ſuper⸗fluū ſupra ſtatū ſuū: & non vult pauperibus errogare p̄pter auaritiā & videt pauperem in extrema neceſſitate: & non vult ei ſubuenire vel aliquid huiuſmodi.

¶ De ſymonia.

SEcundo interrogādū eſt de ſymonia. Circa quam nota: ꝙ totum pondus huius materie ſtat in ver⸗bis ſaluatoris dicentis. (Gratis accepiſtis: gratis date) Oportet enim: & ſacramēta: & beneficia: ⁊ ceteras res ſpūales gratis dare: & gratis accipere: quia nullus poteſt vendere: nec emere: cū ſint dei: non noſtra: & nullo p̄⸗cio eſtimari poſſunt: & dn̄s precepit ea gratis dare. Vbi ergo interuenit aliquod preciū: vt pecunia vel obſequiū ſeu fauor temporalis: ſiue preces maxime pro indigno: ſiue quecunqʒ alia res: que pecunia eſtimari pōt eſt ſymo⸗nia. Vnde diffinit̄ a theologis. Symonia eſt ſtudioſa vo⸗luntas emēdi vel vēdendi aliqđ ſpūale vel ſpūale anne⸗xum. & p emptionē & vendicionem intelligitur oīs con⸗tractus non grauitus, vt renuntiatio: & tranſactio: quam do fiunt pro p̄cio in ſpūalibus p̄ter p̄mutationem benefi ciorum quam pōt facere ep̄s: ſi viderit expedire: ita tn̄ ꝙ non licet partibus de hoc vel ſuper hoc paciſci abſqʒ peri⸗culo ſymonie. Spūalia aūt ſunt oīa ſacramenta: ingreſ⸗ſus monaſterii: predicationes: corectiones: & punitiones

prelatoꝝ:officia mortuoꝝ,orõs,& ſimilia. Annexa ve-
ro ſpũalibus:ſicut corpus annectiẽ aĩe ſunt bñficia eccle
ſiaſtica,& iõ nunquam vendi poſſunt tanq̃ pure corpalia,
imo emere vel vẽdere bñficia ſemp ſymonia cum eſt, qa
qñ vnum nõ põt vẽdi ſine altero,vẽdito vno alterũ non
poteſt inuenditum derelinqui.Annexum vero ſpũalibꝰ
non tanq̃ corpus ad aĩam,ſed tanq̃ colligatũ ei vel con
iunctum ſicut ornametum cõiũgiẽ veſti eſt eius patroua
tus.Quod qdem cũ ſit ſpũale,nec emi,nec vendi põt:tñ
poſſeſſio ſeu illud temporale cum quo cõiungiẽ põt ven-
di,qđ ſi venditur,ius patronatus tranſit cum eo gratis
Calices vero & paramenta ſunt annexa ſpũalibus tanq̃
fini: vnde mã vendi põt,vna enim eccľa põt alteri ven-
dere calices & paramẽta.dũmodo nõ plus vẽdant ea:ex
eo ꝙ ſunt bñdicta vel cõſecrata.Llaycis autẽ non poſſunt
vendi poſt cõſecrationẽ niſi prius cõflentur vel deſtruaẽ
forma:ita vt amplius non remaneant cõſecrata.Et ſimi
liter intellige de ſepultura,nam ſi in ea nunq̃ fuit aliqs
ſepultus põt vẽdi:qa nondum factus eſt locus ille reli-
gioſus,niſi ſit in loco ſacro vt in eccleſia vel cimiterio vel
niſi epĩ auctoritate fuerit cõſtructa,ſecus ſi i ea fuit aliqs
ſepultus.Poſſet tñ vendi locus vbi fuit quondam eccľia
vel cimiteriũ pro neceſſitate paupeꝝ vel eccleſie corpori
bus mortuorum prius ad alium locũ dellatis, quia intel
ligitur vendi ſola materia,& non aliquid ſpirituale,ſicut
ſupra dictum eſt.Ex inſtitutione autem eccleſie vicedomi
natus vel caſtaldionatus vicaria: iconomatus & aduo-
catia dicuntur ſpiritualibus annexa que vendere dicitur
ſymonia cum,quia prohibitum.Nota tamen.ꝙ quia ſa-
cerdotes,& alteri miniſtrantes debẽt de altari viuere: ſe
uande ſunt conſuetudines eccleſie in oblationibus, que
fiunt pro miſſis pro anniuerſariis :pro officiis & ſepultu
ris mortuorum,non tamẽ debẽt ſacerdotes anteq̃ talia
ſpiritualia exhibeant,exigere huiusmodi conſuetudines
ita ꝙ aliter nolint exhibere ſpiritualia. niſi prius ſolua-
tur,ſed gratis debent prius ſpiritualia, exhibere:deinde

conſuetudines exigere. Quas etiã ſiquis nolunt exhibere: poſſunt ſuperiores eos cogere ad ſoluendum.

¶ De monaſteriis.

CIrca monaſteria etiam nota: ꝙ moniales non poſſunt aliqd petere ꝓ ingreſſu alicuius puelle abſqꝫ periculo ſymonie, niſi monaſterium ſit a deo tenue: ꝙ nõ poſſit puellam ingreſſuram cum aliis ſuſtentare. Tunc enim poteſt alimenta petere, ſed facere pactum ante ingreſſum monaſterii eſt periculoſum. Nota aũt quo ad penam peccati, ꝙ qui fuerit ordinatus ſymoniace vel a ſymoniaco ſcienter eſt ipſo iure ſuſpenſus: nec poteſt miniſtrare. Qui autem recipit bñficium ſymoniace: tenet̃ illud reſtituere cum fructibus, nec poteſt repetere pecuniã datã pro hac cauſa, qa turpiter dedit. Pecunia enim ſymoniaca debet dari eccleſie, in cuius iniuriam data eſt vel erroganda eſt pauperibus, & egenis.

¶ De decimis.

INterroga etiam in hoc loco de decimis. Vbi nota ꝙ p̃ceptum de decimis ſoluẽdis partim eſt diuinũ partim eſt poſſitiuũ. De iure diuino, & naturali eſt ſubuenire miniſtris eccleſie: q nobis dant ſpũalia qa nemo militat ſuis ſtipẽdiis vnq̃. Soluere aũt decimam ꝑtẽ vel q̃rtam vel ſeptimã: hoc eſt de iure poſitiuo, qlibet ergo tenetur ſoluere decimas, vbi eſt ꝯſuetudo. Vbi aũt nõ eſt conſuetudo: nullus videt̃ teneri, quia preſumit̃, ꝙ eccl̃ia donet ſubditis. Dꝫ tñ qlibet eſſet ꝑatus reddere eas, ſi eccleſia peteret, qa ipſa petere põt, nec cõtraria cõſuetudo abrogat hoc ius. cum ſit diuinũ, bñ facit tñ eccleſia: vbi non eſt cõſuetudo non petere, ne ex hoc ſcandalum oriatur.

¶ De vſura.

TErtio interroga de vſura. Vbi nota. ꝙ vſura eſt vitiũ, quo qs mutuãdo ratione mutui aliquid accipit vel ſperat vltra ſortem dicente ſaluatore. (Mutuum date, nihil inde ſperants) Mutuum enim dare eſt de conſilio, caſu extreme neceſſitatis: ſilicet nil inde ſperare eſt preceptum dei, & eſt contrarium naturali, nam eadem

res bis vel id quod nō eſt: venderet. Oportet aūt in quo libet caſu de vſura cōſiderare tria. Primū ſi eſt ibi mutuū qd̄ tunc eſt: qn̄ transfert dominium: ideſt quādo ille mutuo accipit: ſtat toti piculo rei mutuare. Secundum eſt: ſi ille qui mutuat: accipit aliquid vltra ſortē: aliquid dico: ꝙ vel eſt peccunia vel pecunia eſtimari pōt: vt eſt obſequū vel fauor temporalis. Tertium: ſi hoc facit ratione mutui: qa ſi acciperet vltra ſortē aliquid: non ratione mutui ſed ratione intereſſe vel alterius cauſe non eſſet vſura. Si enim aliquis mutuando incurrit damnum: debitum eſt vt ipſum damnū emergens ex tali mutuo recumpenſet ab eo: cui mutuat: cum ipſe ſit cauſa illius dāni. Non dꝫ tn̄ recōpenſare damnū lucri ceſſantis. i. qd̄ incurrit ex eo ꝙ de peccunia non lucrat cum multipliciter a lucro poſſit impediri: niſi forte ſm opinionem aliquorum quenon mihi diſplicet ille qui mutuat vellet tunc exercere pecuniam ſuaꝫ in aliqua arte licita que ſemper vel quaſi ſemper lucratur vel ex ea aliqua poſſeſſionem emere: ita ꝙ appet manifeſtū danū mutuāti emergere ex tali mutuo Tūc ergo damnum illud: qd̄ ex hoc emergit: recōpenſare: nō eſt vſura: nō tn̄ opꝫ illud ex equo recompenſare. qa adhuc non hꝫ lucrum in manib9: & pōt plus vel minus lucrari. & nō cōſiderandum erit damniū ſm menſurā periculi vel dubii nō lucrandi ad judiciū boni viri: hoc tn̄ non eſt multum dilatandū: nec predicandum: ne aperiat via voragini vſurarum. Circa aīalia vero fiunt diuerſi contractus: Aliqn̄ fit cum ruſtico contractus locationis: ita ꝙ dominus dat aīalia ruſtico pro certa quātitate pecunie vel grani vel alterius rei annuati. Aliqn̄ fit contractus ſocietatis: vt qn̄ dat aliquis oues paſtori: & ambo ſtant equaliter periculo & lucro vel ſecundū cōuentionē inter eos factā pro tertia parte vel quarta. Aliqn̄ eſt contractus mixtus. i. locationis et ſocietatis ſimul: vt puta locat quis boues ruſtico pro certa quātitate frumenti: & appoṅit pactum de damno: & lucro, rei locate oēs. iſti caſus ſūt liciti ex natura ſua. Verum poſſet in eis aliqua fraus

vel iniuſtitia inueniri p aggrauationē vni? partis. Difficile eſt tñ dare regulam generalē: qua cognoſcant oēs hmōi caſus: an ſint liciti vel illiciti propter diuerſitatem locorum & aīalium: & paſcuoꝝ & tēporū & ꝯſuetudinū Op; .n. ꝙ partes ita eqparentur: ꝙ re vera nulla ipſaꝝ ſit nimis grauata: hoc aūt erit determinadū a prudentibus ſm loca & tēpora & ꝯſuetudines, & alias circunſtātias. Aliqñ aūt aīalia tradunt incuſtodiam, & tunc conſtituitur certum ſalariū cuſtodiēti vel certum lucrū, qđ de aīalibus prouenit. Et hoc quoq; eſt licitum, dūmodo ſalariū equi paret labori, & domi nus ſtet periculo. ſ. aīalium, quod nō accedit ex culpa cuſtodientis. Aliqñ vero tradunt per modū mutui, vt quando traduntur eſtimata certo precio, & tunc ſi dominus vult ea eſſe firma in tali precio lucrum & damnum remanet penes eum qui recipit ea. Aliter non erit caſus licitus, eſt enim idem, ac ſi mutuaſſet ei tantum pecunie.

¶ De emptione & venditione.

QVarto interrogabis de emptio & vēditione. Circa quas debes ſcire: ꝙ ad iuſtitiam cōmutatiuam duo reqrunut. ſ. debitum, & equalitas. Equalitas autem inter vendentē & emētē d; ꝯſiderari ſm pcium ſtatutū a lege vel a cōſuetudine vel a iudicio prudētium, qđ tñ pcium nō eſt punctuale, qa paruus exceſſus, & paruus defectus non tollit iuſtitiam, paruū enī pro nihilo reputatur. In venditione aūt ad terminū ſemp cōſidera vtrum res tantu; valeat, cōſiderato tēpore & aliis circunſtātiis Si enim pluris quis vendit ea notabiliter q; valeat, tenetur ad reſtitutionē, & breuiter ſemp ſtat in hoc, ꝙ rōne illius dilationis non poſſunt res vendi pluriſq̄ valeant. Sed tamē nota, ꝙ rebus cōmuniter quinq; precia ſtatuuntur, ſcilicet primum deficiēs, ſecundum mediocre, tertium ſummū, quod eſt quaſi punctuale, quod licite excedi non pōt, quartū excedēs, ideſt quod excedit terminum, quintum & vltimum ſuperexcedens, ideſt illud quod ſupexcedit notabiliter precium ſummū. Ille ergo

qui vendit: poteſt licite vendere ei: qui pecuniā dat ſtatī; & rem ſuam: pro precio mediocri vel deficienti. & autem qui non ſtatim dat pecunias: poteſt eam ad terminū vēdere ꝑ pretio ſūmo: & quaſi punctuali: quod eſt in termino qui excedit non debet nec licite poteſt ſm iudiciū prudentium hoīum Non aūt pōt alicui vēdere pro aliis preciis. i. excedēti vel ſuperexcendenti. Porro ille qui emit nō poteſt emere licite pro ꝑcio deficiēti: etiam ſi ſtatim dat pecunias: qa hoc eſt ꝯtra iuſtitiam: & equalitatē. Si autē ex eo: ꝙ aliquis non ſtatim dat pecunias: mercator incurrit aliqđ damnū ꝑut iam tactū ē ſupra: cū de vſura loqueremur. non d; ei vēdere: ſed ſi omnino ille inſtat, & roga: vt ei talem rem vēdat: poteſt ad iudicium boni viri damni recompenſationem mercator accipere: loquendo de damno eo modo: quo dictum eſt ſupra.

¶ De reſtitutione.

QVinto interroga de reſtitutione. Circa quam nota: quod vnuſquiſq; tenetur reſtituere non ſolum: id quod accepit iniuſte a proximo ſuo: ſed etiam debet satiſfacere ei de quocunq; damno illato: ſiue ſpirituali: ſiue tēporali: quia reſtituere nihil aliud eſt q̄ iterato ſtatuere alterū in ius poſſeſſionis ſue. Vn̄ qui retrahunt aliquos a religione, vel a bona vita: tenētur facere quod poſſunt: vt eos reſtituant in gradū priſtinū: ſi poſunt: & tenentur religioni etiam ſatiſfacere, quia tn̄ hec materia eſt difficilis: in tali caſu op; maturo conſilio vti. Qui ēt occidunt aliquem vel mutilant mēbrum alicui: tenētur domini eiꝰ & ipſi de damno vel damnis inqe ſequētibus ad iudiciū boni viri. & nota: ꝙ non ſolū tenētur: qui rē aliām accipiunt vel damnū inferunt: ſed aliqn̄ ēt alii. qui nichil rapuerunt: ꝑut in his verſibus cōtinet: qui infra ſcribūtur videlicet: iuſſio cōſilium cōſenſus palpo recurſus. Participans mutus non obſtans: non manifeſtans. Circa quos nota, ꝙ ſemꝑ qui eſt cā ſufficiens damni alterius: tenetur ad reſtitutionem. qui ergo iubet fieri furtum vel dānum: q cōſiliū dat, ſi ſine tali cōſilio non fuiſſet factū fur

tum, ſimiliter ſi cōſenſit, ita ꝙ ſit nō ꝯſenſiſſet, factum nō fuiſſet, ſimiliter dic de palpo: & adulatore: & excitatore, qui excitat ad furtum. Et ſimiliter de receptore latronū vel furti, ita ꝙ per illā receptionē, impediṫ reſtitutio oēs enī iſti tenenṫ inſolidum reſtituere, ſi ille q accipit, nō reſtituit. Participans autē idest qui participat de re accepta, tm̄ tenetur reſtituere quantū accepit. Participans vero, qui aſſociat latrones, ita ꝙ ſine eo non fieret furtū, inſolidū. Et ſimiliter qn̄ multi faciunt vnum corpus, & ſimiliter accedūt ad furtū, qlibet tenetur inſolidum, ſi tn̄ vnus ſoluit pro oib⁹: liberanṫ oēs ab eo, q fuit damnificatus, tn̄ illi q ſoluit alii, tenētur reſtituere partā ſuam. Qui aūt tacet, cū videt furari vel q non obſtat vel q non manifeſtat, ſi non eſt officialis, q ad hoc teneatur videtur nō teneri ad reſtitutionē, q̄uis peccet. Si aūt eſt officialis vel teneṫ ad hoc faciēdum, vt eſt bargellus, & vt ſunt poteſtates vel vicarii, & cōmiſſarii, & dn̄i ciuitatum, tenētur ī ſolidum. Et nota, ꝙ q tenetur reſtituere, ſtatim ad hoc tenetur niſi petat dilationē ab eo, cui d;, quia nullus debet etiam per inſtans tenere rem alterius eo inuito, nec ſtare in peccato per inſtans, & ſi non vult dilationē preſtare, tenetur ēt cedere bonis reſeruata extrema neceſſitate: quia nullus poteſt de alieno viuere, niſi in extrema neceſſitate. Aliq tn̄ miſericorditer hoc moderanṫ dicētes, ꝙ aliqn̄ ēt non tenetur qs cedere bonis ſeruata ſolū extrema neceſſitate, puta ſi creditor eēt diues valde, & non egens, tunc enī poſſet debitor cum ſua commoditate reſtituere, qa ex alia parte creditor, cum ſit diues, & non egēs, quodamodo teneṫ ex charitate minuere debitori: ea q̄ ipſe debitor de bonis creditoris h; in manibus, cum ſit in neceſſitate conſtitutus & hec materia vel equitas mihi placet: ſi fiat cum multa prudētia. Nota etiam, ꝙ ſiqs ſciēter emit rem furatā vel ꝑ vſuras: ſeu alias iniuſte extortam: teneṫ eam reſtituere, & imputet ſibi: qa emit qđ emere nō debebat. Si aūt ignoranter, & dn̄s rei eam repetat: tenetur eā ēt reſtituere dn̄o, & cōtra illū qui vēdidit agere debet.

¶ De ludo.

SIquis aũt ludendo vicit: in quatuor caſibus tene-
tur reſtituere. Primo ſi cũ his luſit: qui non hñt ni-
ſi aliena: vt ſunt mulieres vxorate: ſi nihil hñt vltra dotẽ
fili familias religioſi: clerici non hñtes alia bona preter
bñficia. Similr & ſerui, & hmõi non tñ reſtituendũ eſt il-
lis: ſed ſuis ſupioribus vel eccleſiis. Secundo ſi lucratus
eſt furtiue falſificando taxillos vel chartas: aut p aliquã
aliam deceptionẽ. Tertio qs trahit alteꝝ ad ludẽdum
qui nolebat ludere, ſi lucratur cũ eo, tenetur reſtituire: &
non intelligitur ſolũ de detractione p coactionẽ, ſed etiã
de exhortatione, qñ p nimiam impurtunitatẽ trahit ip
ſum. q alias nolebat ludere. Quarto ſi leges municipa-
les obligarent ad reſtitutionẽ ludẽtes: niſi iam eſſent ab-
rogate p cõtrariam ꝯſuetudinẽ. Extra iſtos caſus nõ te-
netur qs reſtituere ex neceſſitate: ſed de ꝯſilio tale lucrum
errogandũ eſt pauperibus: licet qdam dicant: ꝙ ex ne-
ceſitate etiam qlibet qui vicit: tenetur paupibus erroga
re: primum eſt verius: hoc autem tutius. Vnde hortandi
ſunt: qui ſic male acquiſierũt: vt oĩno tale acquiſitũ pau-
peribus errogẽt: quod ſi nollunt: dicẽtes: ſe non eſſe obli
gatos: non eſt eis neganda abſolutio: Porro qui faciunt
carthãs: & taxillos non debent abſolui: niſi deſiſtant ab
hoc opere: & a talium venditione.

¶ De inuentis.

EA aũt que inueniuutur: ſi apparent: ꝙ nunq̃ fue-
rint poſſeſſa ab aliquo: vt lapides precioſi in locis:
vbi oriuntur vel ſi habeãtur pro derelicto: non tenetur:
qui inuenit reſtituire, aliter vero tenetur, verũ ſi ſunt mi
nima vel parui valoris melius eſt ea errogare paupibus

¶ De bello.

DEhis aũt que in bello acquiruntur: nota: ꝙ in bel-
lo iuſto: quod ſit ab eo: qui vel auctoritate eius: q
poteſt: & ex iuſta cauſa: & recta intẽtione qcquid bellans
iuſte capit ab hoſte: & ab eius auxiliatoribus qui ſponte
ſequuntur eum: facit ſuũ: & ſuorũ militũ. Vnde tota pre

da debet diuidi vnicuiq; ſm proportionem ſum: nec de damnis illatis in bello tenentur: qui iuſte bellãt, ſi aliter bellum fieri non potuit. Si autẽ inferunt damna perſonis: quibus non dant vel agris vel villis: a quibus poterant abſtinere: tenentur ad reſtitutionẽ. Vnde non poſſunt ſpogliare clericos vel religioſos vel pegrinos tranſeũtes: nec mercatores: nec animalia ruſticorum, nec ſegetes accipere, nec damnificare eos, qui non ſunt in culpa, maxime quando bellũ poteſt fieri cõmode ſine his damnis aliter tenetur ad reſtitutionem. Iniuſte autem bellantes tenentur nõ ſolum de damnis illatis hoſtibus, ſed etiam de his que inferunt hoſtes ſubditis eorum qui non conſenſerunt ꝙ bellum fieret iniuſtum. Excuſantur tamen ſubditi iniuſte bellantes, quando credunt bellum eſſe iuſtum vel quando dubitant: an ſit iuſtum vel iniuſtũ: obedietia enim excuſat eos vſq; quo ad perfectam cognitionem veniant: ꝙ bellum eſt iuxtum. Non tamẽ in dubio excuſantur, & amici ceteri non obligati ſeruire illi domino, qui mouet bellum iniuſtum, quia eos obedientia nõ excuſat, cum non ſint ſubditi vel obligati vnde non dicuntur cõmittere ſe diſcrimini, & iuuare aliquem in preiudicium alterius.

¶ De turpi lucro.

Nota etiam, ſiquis lucratur turpiter .i. ex turpi cauſa, vt eſt ex meretricio, non tenet ad reſtitutionẽ: q̃uis ſit conſulendum: ꝙ erroget illud pauperibus. Verum ſiquis ꝓmiſerit meretrici vel puereo pecuniã vel aliquid hmõi, ita ꝙ ꝑpter talem ꝓmiſſionem conſenſerit, & peccatum expleuerit, nõ tamen tenetur de neceſſitate reddere, ꝙ promiſit: ſicut nec illi tenentur reddere & reſiſtere, qui ei dedit turpiter, quia in turpi cauſa melior eſt conditio poſſidentis.

¶ De iudicibus.

Interrogandi ſunt etiam diligenter iudices, aduocati, ꝓcuratores. & notarii, & teſtes in iudicio vocati, ſi ex craſſa ignorantia: vel magna negligẽtia, vel ma

litia damnificauerunt clientulos vel ẽt econuerſo ſi defen derunt cauſas iniuſtas vel ſi cũ poſſent eas terminare: p longauerunt nimis vel falſificauerunt inſtr̃a vel appella uerunt inique a ſñia iuſta vel accuſauerũt aliquẽ iniuſte ſeu teſtati ſũt falſum: qa tenẽtur ĩ his & ſimilibus caſib⁹ ad reſtitutionem. Et breuiter ſm cõditiones hoium, ⁊ ar tes interrogabis quẽlibet. ſi damnificauit ꝓximum, & in quo dãnificauit eum. Et ſcito, ꝙ melius ipſi, ſi volunt re ᴄ̃te cõfiteri, ſciẽt dicere damna que ꝓximis intulerunt, & de ipſius iudicare in particulari q̃ nos. Iõ non op; nos nũc verba diſtẽdere p ſingulas artes diſcurrendo.

¶ De octauo precepto. ſ. de falſo teſtimonio.

OCtauũ p̃ceptũ eſt. (Nõ falſũ teſtimoniũ dices contra ꝓximũ tuũ.) Circa qđ primo interrogabis de his q̃ fiunt in iudicio. A iudice qdẽ ſi iuſte iudicauit, ſi iudiciario ordine proceſſit, ſi timore vel amore a iuſtitia receſſit. Et ſimiľr interroga aduocatos, ꝓcuratores, & notarios: ſiqđ iniuſte egerunt. Nota aũt: ꝙ ſi aliqs a iudice interrogat ordine iudiciario, ita ꝙ p̃ceſſerit ĩfamia, & habeanť teſtes, & cetera, que requiruntur ad iudiciarũ ordine. teneť rñdere veritatẽ, ẽt ſi non dareť ei iuramentũ de veritate dicẽda, vnde peccat mortaľr, ſi non dicit veritatem, ſecus ſi non interrogareť cum debitis circũſtantiis. Tunc enĩ q̃uis nõ debeat dicere mendaciũ, poteſt tamen abſq; peccato abſcondere veritatem.

¶ De iudicio temerario.

DE iudicio etiam temerario eſt ſciendum, ꝙ qñ aliquis non hñs manifeſta indicia de pctõ mortali: iudicat. i. firmiter in corde ſuo diffinit proximum ſuum eſſe in peccato mortali vel peccaſſe mortaľr. tũc ipſe mortaľr peccat, qa vſurpat ſibi iudiciũ dei cũ ꝯtẽptu ꝓximi ſui. Si autem iudicat de veniali, non peccat niſi veniaľr, ſi vero h; manifeſtas euidẽtias nõ peccat: p̃ſertim mortaľr. Nec mortaľr peccat, qñ non hñs eas, non iudicat ſed ſolum ſuſpitionẽ h;. In quo caſu aliqñ nec veniaľr peccat, qa ſuſpitiones euitare non poſſumus.

❡ De mendacio.

DE mendacio vero hoc eſt ſciendū, ꝙ mendaciū non ſemp eſt pctm̄ mortale, ſed in aliquo caſu: vtpote qn̄ eſt ꝑniciosum: vꝫ cōtra fidē vel honorem dei vel ſalutē ꝓximi vel ēt eſt in dānum ꝓximi tēporale notabile: Predicator aūt: ſi ſcienter ꝑdicat mendacium: mortal'r peccat: qa eſt in loco: in co tenet pſonam ſumme veritatis. Mendaciū aūt iocoſum vel officioſum ſi ei nō adhibeatur iuramentum: eſt pctm̄ veniale. & nota: ꝙ non ſolum dr̄ mendaciū verbo: ſed ēt facto per ſimulationē, & hypochriſim: in quibus opꝫ reſpicere finem .i. quo fine hoc fit. Si enim finis eſt cōtra charitatē dei vel ꝓximi talis ſimulatio vel hypochriſis eſt pctm̄ mortale: vt ſi in gloria hominū ponat finem ſuum vel ex hoc querit dignitatē eccleſiaſticam: maxime cum cura animarum vel querit inferre aliqđ dānum ꝓximo, aliter erit veniale.

❡ De peccatis lingue.

NOta etiam circa peccata lingue: ꝙ opꝫ ſemper duo conſiderare. Primo affectum ſeu intentionem dicentis: q̄ ſi ſit cōtra charitatem dei vel ꝓximi: ſemp eſt pctm̄ mortale: ſi aūt non intendit aliquid: qđ ſit ꝯtra charitatē dei vel ꝓximi ſecus eſt. Secūdo eſt conſiderandum ſi ex verbis illis ſequitur ſcandalū vel aliqđ. qđ notabiliter ſi contra deum vel ꝓximum: quia ſic eſt peccatum mortale talis loquacitas propter indiſcretionem loquentis. Verbi gratia in detractione, ſiquis detrahendo .i. dicendo peccata ꝓximi occulta vel bona diminuendo quocunqꝫ modo vel ꝑ verba vel per ſigna: & nutus vel per taciturnitatē. Si ex hoc intendit denigrare famam alterius propter inuidiam vel iram vel aliquod hmōi, peccat mortal'r. Si āt non intendebat hoc: ſed tn̄ hoc ex loquacitate ſua ſeqtur nō videt̄ excuſari a pctō mortali: & tenet̄ excuſari reſtituere famam, quam ſi non poteſt reſtituere: tenetur aliquo modo ſatiſfacere. & nota, quod non minus peccat: qui audit q̄ qui dicit: immo aliquando plus: maxime cum audit ex odio vel audiendo prebet occa-

ſionem dicendi. Si autem audit non libenter: ſed tamen ex quodã reſpectu humano tacet: non peccat mortaliter niſi forte videat: ꝙ ex hoc ſequitur magna dei iiuria vel magnũ ꝓximorum damnũ. cui rñdendo ipſe poſſet remediare: ⁊ maxime ſi ſit p̃latus vel pater dicentis: qui tenet̃ reprehẽdere ſubditũ ſuũ: & nullo modo dȝ audire. Siquis autem dicat vel audiat defectus proximi ſui: ex quibus non ſequitur denigratio fame notabiliter. nõ itendens etiam denigrare famam eius: nõ peccat mortaliter: nec dicens: nec audiens. Et quod dixi de detractiõe intellige etiam de contumelia: per quam ꝓximus inhonoratur in p̃ſentia: & ſimiliter de ſuſurratione: per quã tollitur amicitia: & ſimiliter de irriſione: quia contemnitur proximus: qui eſt diligẽdus &c. & ſimiliter de maledictione: quam vulgares vocat blaſphemiam: qñ dicit: veniat tibi tale qd: vt mors vel aliquod aliud malum. In omnibus enim oportet cõſiderare affectũ: & intentionem dicentis que ſi non eſt ad malum finem intẽta: oportet poſtea conſiderare: ſi ex tali loquacitate ſequitur per indiſcretionem loquentis ſcandalum vel proximi damnum notabile. In adulatione etiam conſidera finem adulantis vel intentionem vel effectum vel bonum vel malum vel effectum talis adulationis. Vtputa: ſi ex adulatione aliquis efficiatur ſuperbus vel peior vel audacior ad malum: poterit adulatio eſſe peccatum mortale: maxime ſi hoc intendebat adulator vel veriſimiliter credebat vel etiã dubitabat. quod ſequeretur. Interroga etiam ſi reuelauit qs ea que habebat ſub ſigillo cõfeſſionis vel ſub ſigillo fidei; qa peccauit mortaliter. Hec ſunt ergo que mihi videntur interroganda a penitẽtie: & licet multa alia poſſent ſubiungi: tamen iſta comuniter occurrunt: & per iſta eadem poteris ſaltem de aliis dubitare. Nunc igitur ſubiungendum eſt. qualiter peccator eſt abſoluendus: & dimittendus.

¶ Incipit Tertia pars de modo abſoluendi, & iniungendi penitentiam.

POſtquam peccator fuerit diligenter examinatus: debet confeſſor ex his que audiuit ab eo cōſiderare: ſi eſt aliquis caſus: a quo ipſe non poſſit abſoluere & ſi qdem eſt excōmunicatus aliqua excōicatione: a quo nō pōt abſoluere eū: debet eum vt in principio dixi ad ſuperiorem mittere pro abſolutione vel ab eo accipere licentiam & autoritatē abſoluēdi anteq̄ abſoluatur a peccatis. Si autē habet aliquod pctm̄ graue: cuius abſolutio de iure vel cōſuetudine ptinet ad ſummum pontificē vel ad ep̄m vel ad alium ſuperiorē, pōt ipm abſoluere a peccatis, a qbus non eſt ei prohibitum abſoluere: & remittere ipſum ad ſuperiorem vt de aliis ab eo abſoluatur vel prius eum ad ſuperiorē remittere: vt ab eo prius abſoluatur: ita tn̄, ꝙ ipſe dꝫ audire oia peccata .i. tam ea quibus pōt, q̄ ea a quibus non pōt abſoluere, vt medicus cognoſcat totam infirmitatē egroti melius tn̄ eēt: ꝙ quererer auctoritatem ſuperioris: vt vna tn̄ fieret abſolutio. Dꝫ deinde cōfeſſor examinare, ſi eſt exconmunicatus pro damno facto: & ſi pōt ſatiſfacere: qa ſi pōt, non dꝫ eum abſoluere, niſi ſatiſfaciat, Si aūt emēdam p̄ſtare nō pōt dꝫ p̄ſtare idoneam cautionē .i. pignorantiā fideiuſſionē vel ſaltē iuratoriam ꝙ .ſ. ſatiſfaciet ſi venerit ad pinguorem fortunā, Si aūt habet aliqua reſtituere, dꝫ ante abſolutionem ipſuꝫ ad hoc inducere ſm̄ ea que ſupius determinata ſunt de reſtitutione. & ſi nō pōt reſtituere, ad impoſſibile nemo tenetur, dꝫ tamē habere ꝓpoſitum reſtituendi, ſi venerit ad pinguiorē fortunā. Si aūt pōt reſtituere abſolute, ſed tn̄ nollet diminuere ſtatū ſuum, non eſt abſoluendus niſi reſtituat vel dilationē habeat a creditore vel donationem due tn̄ donatio cum ſit libera datio opꝫ ꝙ non ſit facta ex timore vel verecondia vel violentia, & hoc relinquit̄ prudentie: & diſcretioni confeſſorū vel ēt penitētis. Si enim ex circunſtantiis apparet manifeſte: ꝙ creditor libere donat pōt ſtare debito cum bona

conſcientia. Si autem hꝫ dubitationem: debet potius cõ ſciẽtiam bonam, & quietam poſſidere q̃ pecunias. Poſtq̃ igitur peccator fuerit diſpoſitus ad ſatiſfationẽ, eſt ei penitẽtia diſcreta iniungenda: ita ꝙ magnis peccatoribus qui non multã oſtẽdunt contritionẽ: iniungenda eſt parua penitẽtia, ne multa ligna modico igni ſuperpoſita ipſum extinguant, maxime quãdo dubitatur, ꝙ nec magnam nec mediocrẽ facerent penitentiã, q̃uis ꝓmitterẽt facere. Denunciandum tñ eſt ei, q̃ magnam penitentiam meretur, & hortandus eſt: vt p ſeipſum deo melius ſatiſfaciat. Siꝛ illis: q oñdunt excellentẽ ꝯtritionẽ eſt iniũgenda parua penitentia: qa ꝯtritio excedit oẽm exteriorem ſatiſfactionem mediocriter aũt cõtritis iniungẽda eſt penitentia mediocris: ꝑut videbiť diſcretioni confeſſoris. In oibus ãt hoc ſerua: qa penitentiẽ non ſolũ ſunt ſatiſfactiones. ſed ẽt medicine aĩe ꝙ iniungas talem penitentiã, que ſit aĩe medicina, & non eius ruina. Vnde ſacerdos ſemp deberet iniungere penitentiã per ꝯtrarium: vtputa ſuperbo actum humilitatis, auaro elemoſynam, accidioſo laborẽ, & ſic de aliis. Et ſi dicit peccator, ꝙ nõ poteſt facere illam vel illam penitentiam debet ſacerdos eum inducere, vt faciat eam allegando priuatem peccatoꝝ. Q đ ſi non põt ẽt ſi deberet ſolum dare ei vnũ pr̃ nr̃ nõ dimittat eũ deſperatũ. Deinde ſi eſt excõmunicatus debet ab excõicatione prius ipſum abſoluere. vt ſepe dictum eſt, in qua quidem abſolutione q̃tuor requiruntur. Primũ eſt iuramentum, vt. ſ. iuret ſtare mandatis eccleſie: ſeu parere mãdatis ipſius abſoluentis, qui tenet pſonam eccleſie. Verũ de pueris eſt dubitatio an iurare debeant mihi videtur, ꝙ opinio que dicit: ꝙ ſolum debet exigi iuramentũ pro horrendis criminibus: ſeu maioribus: non aũt pro minoribus, ſit magis rõnabilis hoc tñ reliqtur diſcretioni epi, & cõfeſſoris. Secundũ eſt ſatiſfactio de q̃ dictũ eſt vel cautio, ſi nõ põt ſatisfacere. Tertium eſt oro, dꝫ eni peccator denudare ſcapulas vel ſcapulã vnã: & ſacerdos cũ virgis ꝑcutiet, dicendo pſalmũ,

(Miſerere mei &c.) vel alium plaſmū pnialem. Quo di cto ſubiungat (Kyri. Chriſti. Kiri. &c. Pr̄ nr̄ &c. Et ne nos. Sed libera. &c. ℣. Saluū fac ſeruū tuum. ℟. Deus meus ſperātem in te. ℣. Nichil ꝓficiat inimicus in eo ℟. & filius iniqtatis non apponat nocere ei. ℣. Eſto ei dn̄e turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Dn̄e exaudi oronē meā m. ℟. Et clamor meus ad te veniat. Dn̄s vo biſcū & cū ſpiritu tuo. Oremus Deus cui propitium eſt miſereri ſemꝑ & parcere: & ſuſcipe deprecationē noſtrā & quem vel quam excōicationis ſnīa cathena ligat, miſe ratio tue pietatis abſoluat. Per chr̄m dn̄m nr̄m. amen.) Deinde fiat abſolutio, cuius forma talis eſt (Auctorita te oīpotentis dei & beatoꝶ apl'oꝶ Petri & Pauli & eccle ſie ſancte ſue, & noſtra vel auctoritate mihi commiſſa ab ſoluo te a tali ſententia vel ab excōmunicatione, quam incurriſti ꝓpter talem & talem cauſam, & tociēs quotiēs eam incurriſti, & reſtituo te ſanctis ſacr̄is eccl'ie dei & cōio ni, & vnitati fidelium, in nomine patris & filii & ſpūſſan cti amen,) & dicendo hec omnia ſemper verberet eum. Quarto debet ei iniungere mandata racionabilia, & ma xime, ꝙ contra illum canonem, in quē incidit, nunq̄ ve niat, vt incendiario, ꝙ nunq̄ incendat, & ſimilia. Et nota ꝙ q̄uis ṗdicta omnia ſint obſeruanda non tamen ſunt de ſubſtantia abſoluationis huiuſmodi que pōt fieri ſim plici verbo, verbi gratia. (Ego abſoluo te vel te benedi co, vel volo, ꝙ tu ſis abſolutus,) non habet enim hec ab ſolutio determinatam formam, ſicut abſolutio a pecca tis, Vnde propter aliquam rationabilem cauſam pre fata ſolemnita pretermiti poteſt, & maxime verberatio & hoc precipue circa mulieres, quia in eis vel oīno eſt di mitenda vel ſuꝑ veſtimenta facienda: deinde ſubiungen da eſt abſolutio a peccatis. & quia excōmunicatio mi nor facit, ꝙ homo non ſit particeps ſccr̄orū debet prius abſolui ab excōmunicatione minori: ſi ea ligatus eſt: ma xime ꝑꝑ ꝑticipationem cū excōicatis maiori: & qa facile incurrit homo in excōicationem minorem: pōt ēt eſſe

q̄ penitens ſit excōmunicatus maiori neſciens ad maio-
rē cautelam ꝯſuetum eſt in omni abſolutioni a peccatis
premitti abſolutio ad excōmunicatiōe: & ſit tota baſolu-
tio cum conditione hoc modo (Si teneris aliquo vincu-
lo excōmunicationis: a quo poſſunt te abſoluere: ego ab
ſoluo te: & reſtituo te ſāctis ſacramētis eccleſie dei cōmu
nicati: & vnitati fidelium, Misereatur tui &c. Filius dei
per ſuam miſericordiam te abſoluat: & auctoritate ipſiu
qua fungor: ego abſoluo te ab omnib⁊ peccatis tuis mi-
hi modo cōfeſſis: pariter & oblitis: in nomine patris ⁊ fi
lii: & ſpūſſancti amen. Paſſio dn̄i noſtri ieſu chriſti: & me
rita beate Marie virginis: & oīum ſantoꝝ: & quicquid
boni feceris. & intēdis facere: & mala que patienter ſuſti
nes & ſubſtinebis ſint tibi in remiſſionem peccatoꝝ tuo
rum, & in augumentum gratie & in p̄mium vite eterne:
in nomine patris & filii & ſpiritusſanti amen) Illud au-
tē: quod eſt de ſubſtantia huius forme: eſt hoc ſolum vi-
delicet. (Ego abſoluo te) cetera vero ſunt diſpoſitiones
vt (Miſereatur tui &c.) & virtutes q̄dam: vt. ſ. peniten-
tia peccatori iniuncta hēat maiorē vim: & robur ad ex-
piandum ipſa peccata. Si quis aūt plenariam indulgen-
tiam a ſummo pontifice impetratam vult habere: ſeu ple
narie abſolui a peccatis ſuis in vita: qn̄ eſt ſanus: ſic fa-
cies abſoluitionē. (Auctoritate dn̄i noſtri Ieſu chriſti: &
beatorum apoſtolorum Petri & Paulo, & dn̄i noſtri pa
pe michi in hac parte conceſſa: & quantum debeo: & poſ
ſum: ego abſoluo te ab oībus pctīs: de qbus vere ore cō-
feſſus: & corde contritus fuiſti in ſpeciali: & in generali:
in nomine patris: & filii & ſpiritusſanti amen. Eadē au-
ctoritate do: & cōcedo tibi oīum peccatoꝝ tuorum atq;
penarum pro his debitarū indulgētiam: & remiſſinem
quantū claues eccleſie ſe extēdunt & quātū bene placitū
extiterit in oculis diuine maieſtatis ſm̄ ꝙ ſummi pōtifi
ces cōſueuerunt ſpecialiter impartiri. Que qdam plena
ria indulgentia ſit tibi in augmētum virtutis & gratie: &
in acquiſitionem vite eterne: in nomine patris: & filii: &
ſpiritus

ſpiritusſancti amen.) Si vero hanc gratiam habuerit ſolum pro mortis articulo ante illa verba (Que quidem plenaria indulgentia &c.) interponant hec videlicet, (Si de hac infirmitate decedas vel ſi hac vice morieris, aut ſimila.) aliter tibi gr̃a facta integra remaneant ſalua, quã docunq; in mortis articulo fueris cõſtitutus deinde ſubiungatur illa verba. (Que qdem plenaria.) Facta aũt abſoluere exhortandus eſt peccator ad pſeuerantiam: & animandus ad tolerãtiã tentationum, & demum dimittendus eſt, & dño deo commendandus, qui eſt glorioſus, & benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

¶ Explicit introductio cõfeſſorum reuerendi patris fratris Hieronymi de Ferraria, ordinis predicatorum

SEquens libellus traditus fuit per reuerendiſſimum patrem prouincialẽ puincie tholoſane: ordinis predicatorum: priori briuienſi ſub tali mãdato, vt infra qndenã a receptione eum trãſcribi faciat, ac eius copiam recipiat fratreſq; oẽs ſui cõuẽtus: q nõdum quadrageſimũ annũ in ordine attigerunt, ſi p̃dicatores: aut lectores vel priores in locis ſolẽnibus nõ fuerũt cõpellat: vt ſinguli penes ſe copiam habeant ſine mora, & ip̃m cũ oĩ diligentia ſtudeant, & adiſcant. Teneanturq; ſub pena priuationis gratiarũ ordinis infra quatuor mẽſes: poſtq̃ copiam habuerunt cõtẽta in dicto libro ĩtelligere, & ſcire arbitrio eiuſdẽ prioris: lectoris vel aliorum ad hoc idoneorum. de quibus ipſe prior ordinauerit. Addiciens: vt nullus frater fiat de cetero p̃dicator: aut ꝯfeſſiones extraneorum audiat quouſq;: vt p̃miſſum eſt oĩa didicerit, & in eis fuerit plurimum informatus. Poſtq̃ vero dictus prior hmõi copiam & exẽplar recepit ip̃m priori ſigiacẽſi ſigiacẽſis ruthenſi: ruthẽſis vero albienſi: albiẽſis vero caſtrẽſi: caſtreſis vero carcaſſonẽſi carcaſſonẽſis vero limonicenſi: limonicenſis vero puinciali mittere teneaĩ. Qui oẽs cum ad eos puenerit p̃miſſa oĩa: & ſingula modo quo de priore

breuienſi dictum eſt:ſtudeāt executioni debite in ſuis cō uentibus demandare ſub pena ſupius expreſſa. Q uilibet etiā p rior hujus lr̄e copiā retineat:vt qd habeat de hoc agere.melius ſcire poſſit qđ autem de priore dicit̄ : hoc intelligitur de tenente eius locū. Imponit ergo ꝓuincia li diſtrictione:qua pōt:tā prioribus q̄ aliis fratribus ſub pena ſuperius expreſſa:hec omnia obſeruari. Volens: & ordinans,vt in ſequenti capitulo prouinciali priores,& viſitatores relationem faciant, quo modo hec omnia fuerint executioni mandata.

¶ Recollectorii rudimentorū ſacre theologie pro nouis predicatoribus, & confeſſoribus. ac fratribus ſimplici bus per quendam frēm ordinis predicorū editi.

Prologus.

QVia frequenter contingit:ꝙ noui predica tores,& confeſſores,ac ceteri fratres ſim pliciores:quorū capacitas ād inueſtigan da ſacre theologie ſubtiliora ⁊ altiora mi nime extēditur,in diuerſis etiam que mi nus ſubtilia ſunt deficiunt quod quidem non occideret ſi circa huiuſmodi groſſiora,& cōmunio ra que frequenter occiderunt :& de quibus ſeculares ſe penumero faciunt qōnes,exercentur. Iccirco cōſiderans huic defectui pro viribus obuiare:preſentem libellum ex dictis ſacrorū doctorū precipue ſāctiſſimi Thome aqui natis,quaſi quedam ſacre theologie rudimenta compi laui,& in vnum aggregaui,vt dicti fratres ea in prom ptu habeant cum eis fuerit oportunum Sumitur autem prin cipiū a gr̄a que dat eſſe ſpūale,vt in fra dicet̄ & tā in ſpūalibus q̄ in corporalibus ꝑcedit eſſe, quem quidem libellū pſequentia diſtinxi capitula:videlicet.

¶ Rubrice capitulorū in ſequens opuſculum.

De gratia & quot modis ſumitur. cap. 1
De tribus virtutibus theologicis in generali. cap. 2
De ſymbolo fidei, & diſtinctione eius. cap. 3

De articulis fidei q̃tū ad diuītatē & humanitatē. ca. 4
De ſeptē ſacr̄is eccl'e, & diſtinctione eorundem. ca. 5
De conſanguinitate &, affinitate, & cognitione ſpiritua li & gradibus corunden. cap. 6
De petionibus, & expoſitione orationis dominice, ſcili cet: pater noſter. cap. 7
De expōne ſalutationis angelice. ſ. aue ma. cap. 8
De peccatis decologi, numero & ordine eorūdem & de preceptis nature. cap. 9
De preceptis eccleſie. cap. 10
De inuētione paſche: & aliorū feſtorū mobiliū, & de pri matione lune, & biſſexto & de tp̄e aduētus & ieiunii: quatuor temporū & celebratione nuptiarū. cap. 11
De quatuor virtutibus cardinalibus. cap 12
De donis ſpūſſc̄ti, & diſtinctione eorundem. cap. 13
De operibus miſericordie tam corporalibus quam ſpi ritualibus. Cap. 14
De correctione fraterna & ordines eiuſdem. cap. 15
De q̄buſdā ad p̄fectionem huius vite inducentibus ⁊ de octo beatitudinibus & aliis q̄busdam. cap. 16
De dotibus anime & corp̄is ⁊ aureolis & fructib⁹ ca. 17
De receptaculis aiaꝝ poſt vitam p̄ſentem. cap. 18
De ſeptē vitiis capitalibus & filiabus eorū, & de peccato originali: veniali & mortali. cap. 19
De excōicatione maiori & minori, & de differētia eaꝝ ⁊ de excōicationibus papalibus & ep̄alibus. cap: 20
De diſtinctione corporū vniuerſi, vꝫ elementorū, & celo rum: ac potentiis anime. cap. 21
De deſcriptione locorū vniuerſorū, & regionem. cap. 22
De deſcriptione tēporū. ſ, breuis cronica oium hyſtoria rum biblie & de diuerſis monarchiis, & de chriſtiani tate, & allis ſectis mundi. cap. 23
De diſtinctione, & numero librorū biblie. cap. 24
De dictinctiōe etatū, & de tp̄e durationis mundi. ca. 25
De periculis: ſeu defectibus qui accidunt circa euchari ſtie ſacramentum. cap. 26

¶ De gratia quid eſt: & quod modis accipit. Cap. I.

GRatia dei dicit̃ vno modo bona voluntas ſiue dilectio dei: qua vult bonũ alicui. Alio modo bñficium gratis non ex debito exhibitum: ⁊ collocatũ a deo. Et gratia hoc modo dicta adhuc dupl̃r ſummit̃: vno modo pro nobis naturalibus: ipſa etiam fortuita includendo: & ſic accipitur large & cõiter: alio modo dicitur ꝓprie, & ſpãliter pro bonis ſpũalibus additis naturalibus, & hoc modo diuiditur in grãm gratũ facientem, & grãm gratis datã. Gratia aũt gratũ faciẽs eſt qđdam donũ habituale, & q̃dam bona q̃litas: ꝑ quam aĩa aſſimilatur, & cõiũgitur maxime creatori. Et eſt ſubiectiue in aĩa: ſicut color in pariete, & iſta in vno ſubiecto non multiplicat̃. Grã aũt gratis data eſt: ꝑ quã hõ coopatur alteri, vt ĩ deũ reducat̃ ſicut bñ ꝑ̃dicare facere miracula & ꝓphetare: & alia q̃ enumerat apl̃s corinthiis: (Diuiſiones inqens grãꝶ ſunt &c.) Dr̃nt ãt grã gratũ faciẽs, & grã gratis data, qa pria excludit pcm̃ mortale, & ſemꝑ ẽ cũ charitate: ſcđa aũt ſtat ſimul cũ pcõ mortali & põt eſſe ſine charitate: qa mali aliqñ bñ predicãt, & faciũt miracula: ſicut illi de qbus legitur in actibus qui in noie Ieſu demones expellebant, & ꝓphetabãt, ſicut legitur de Balaam in libro numerorũ. Grã gratũ faciens eſt principiũ merendi & ſine ipſa hõ ſaluari nõ põt: & hec cõfertur in baptiſmo: & in aliis ſacr̃is, ſi hõ fuerit diſpoſit⁹ Differt aũt hec grã a charitate: ſicut aĩa a ſuis potentiis: qa grã eſt principiũ eſſendi ſpũal̃r ſicut aĩa eſt principiũ eſſendi natural̃r: charitas aũt eſt principiũ opandi ſpũal̃r, ſicut potentia eſt principiũ opandi natural̃r: q̃uis aliq ponant idem eſſe grãm & charitatem. Conſueuerũt autem dari alie diſtinctiones de gratia: quas late proſequitur Sanctus Thomas in prima ſecunde.

¶ De tribus virtutibus theologicis. Cap. 2

COnſequenter dicẽdum eſt de tribus virtutib⁹ theologicis: q̃ ſunt fides: ſpes: charitas. Q ue iõ theo-

logice appelantur: qa a deo nobis ſupnaturaliter infundunt: que ēt neceſſarie ſunt & ſufficiunt ad ſalutē. De qbus primo videndum eſt in generali: & poſtea in ſpāli, & hoc de his in qbus explicant, & de qbuſdā aliis ad eas ptinentibus. (Fides eſt ſuſtantiam ſperādarū rerū: argumentū non apparentiū: vt dicitur ad hebreos. xi:) & pōt clarius dici, φ fides eſt virtus, qua creduntur ea, que non vñr, tñ diuinitus reuelata ptinentia ad ſalutē. hec aūt in articulis fidei ꝯtinētur, qui in ſymbolo declerantur. Conſiſtit ergo fides in hoc, φ hō captiuet ſuū intelectū ad aſſentiendū his, que reuelata ſunt a deo q̄uis naturalē capacitatem rōnis excedāt. Principale aūt obiectū fidei eſt veritas prima ſiue diuina qđ idem eſt, ex quo ſequuntur que cōcluſionis. Prima ꝯcluſio eſt: φ fidei falſum ſubeſſe nō pōt: qa eius obiectū eſt veritas infallibilis. ſ. deus: q ſemper verax eſt. Secunda ꝯcluſio: φ fides eſt vna ppter vnitatē obiecti, licet eni credibilia ſint diuerſa, oīa tñ reducuntur ad vnum. Actus aūt fidei ſunt duo. Primus eſt credere qui cōſiſtit in iterniori adheſione, & aſſenſu mētis ad ea que pponuntur. Secundus eſt cōfiteri q conſiſtit in hoc, φ in caſu neceſſitatis vbi fides periclitatur, hō exponat audacter fidem ſuā aliis ad inſtructionē ignorantium vel ad cōfirmationem fideliū ſeu ad inſultationem infidelium reprimendā. Nā ille q non libere pnunciat veritatem nec defendit quā pnunciare: & defendere tenet: pdictor eſt veritatis. De iſtis duobus actibus dr̄ ad Ro. x. (Corde creditur ad iuſticiā) quo ad primū: (ore autē ꝯfeſſio fit ad ſalutem) quod ad ſecundū. Eſt etiā ſciendū φ quedā eſt fides formata, que. ſ. eſt in hñte charitatem: qa charitas eſt forma fidei quedam informis que. ſ. eſt in non hñte charitatem, ſeu grām de qua dicitur iacobi ſecundo. (Fides ſine opibus mortua eſt.) Eadē aūt poteſt eſſe fides numero informis, & formata, qa idem eſt habitus fidei in hoīe, q amiſit charitatem per pctm̄ ſicut ante Spes autem dici pōt virtus, qua ſperatur futura beatitudo ex diuina grā & pſonalibus meritis ſumens origi-

nem & hoc ſm Auguſtinum in enchyridion per orōnem dn̄icam explicat̄. Expectare āt futuram btitudinē ſine meritis non eſt ſpes, ſed p̄ſumptio. cū ſiſtit ergo in hoc: ꝙ hō inittens auxilio diuino cōfidit bn̄ agendo ad eternā btitudinē puenire. Spes āt ſine fide eſſe nō pōt ſm Auguſtinū. Differunt āt nō ſolum in ſe: ſed ēt reſpectu obiecti: qa fides eſt bonarū rerū, & malarū credūtur. n. gaudia paradiſi & ſuplicia inferni ſpes aūt eſt ſolū bonarū rerū. Item eſt p̄ſentiū p̄teritoꝝ ⁊ futurorū vt pꝫ de ſe ſpes aūt ſolum eſt futurorū. Eſt aūt ſpes in viatoribus, & ēt in his qui ſunt in purgatorio, qa ſperant ſuam liberationem in beatis aūt & damnatis nō eſt ſpes, vt tenent meliores. Item ī Chriſto nec ſpes, nec fides fuit: qa anima eius clare videbat & apprehendebat diuinitatem a principio ſue cōceptionis. Charitas autem eſt virtus, qua deus diligitur propter ſe: ideſt ſuper oīa, & proximus propter Deum: In quibus etiam includitur dilectio ſui corporis proprii, vt dicit Auguſtinus in libro de doc. Chriſtiana. In dilectione etiam ꝓximi cōtinetur dilectio angelorum ſm eundem ibidem. Ad dilectione aūt charitatis oīa p̄cepta vtriuſqꝫ teſtamenti ordinantur ſm eundem ibidē: ad idē ordinari vn̄t oīa conſilia: ad idem etiam ordinari vn̄t monitiones, & exhortatiōes poſite in ſcriptis. De oībus autem iſtis, & aliis pertinentibꝰ ad dictas tres virtutes lata fit ꝓſecutio in tertio ſniarum tam in textu q̄ in gloſis, & etiam in ſecunda ſecunde ſancti Tho. Conſiſtit ergo charitas in hoc ꝙ homo totum ſtudium ſuum deputet ad vacandū deo oībus aliis p̄termiſſis: niſi quantum neceſſitas preſentis vite requirit. Et hec eſt charitas perfectorum in vita vel ſaltem ꝙ habitualiter homo totū cor ſuum ponat in deo: ita ꝙ nihil cogitet vel velit qđ ſit diuine dilectioni ꝯtrarium, & eſt neceſſaria generaliter cuilibet viatori. Ordo autem in charitate ſeruandus eſt talis, quia in primo gradu ſup oīa diligendus eſt deus: in ſecundo gradu diligenda eſt aīa propria ſup cetera poſt deum: in tantum: ꝙ hō non debet peccare mortaliter pro

vita alicuius conſeruanda ſm Auguſtinū, in tertio gra‑
du diligenda eſt aïa ꝓximi: etiam pluſq̄ corpus ꝓpriū
vt dicit Auguſtinus in quarto gradu corpus proprium
non vt laſciuiet, ſed vt viuat. Inter ꝓximus magis ſunt
diligendi ꝓpinqui ceteris paribus: inter ꝓpinquos pa‑
rentes ceteris paribus ſunt amplius diligendi. Sed con‑
tra hec: que dicta ſunt: videtur eſſe illud p̄ceptum. (Dili
ges ꝓximum tuum ſicut te ipſum) nō ergo debeo plus
me diligere q̄ proximum. Sed dicendū, ꝙ illud aduer‑
bium ſicut eſt aduerbium ſimilitudinis, cum ergo dicit.
(Diliges proximum tuum ſicut teipſum:) ly ſicut aut di
cit ſimilitudinem quantum ad quantitatē dilectionis: &
ſic non intelligitur p̄ceptū: quia plus debeo diligere me
q̄ alium: vnde ſm Auguſtinum: plus debeo quemcunq̄
alium velle damnari ēt patrem meū q̄ meipſum. Aut ly
ſicut dicitur ſimilitudinē quantum ad modū diligēdi, vt
ſicut debeo me diligere in his que bn̄facio, & nō in malis
nec in pctis, ſic ēt ꝓximū: Aut dicit ſimilitudinē quātū
ad fidem: & obiectum, vt ſic diligo me, quia volo mihi
grām in p̄ſenti, & gloriam ī futuro, ſic ēt ꝓximū. Aut di
cit ſimilitudinem quantum ad cām vt. ſ. ſicut debeo me
diligere ꝓpter deum inquantū ꝑcipio aliquam diuinā
bonitatem, ſic etiam proximum. Et in iſtis tribus modis
dilectio proximi cadit ſub precepto.

¶ De ſymbolo: & diſtinctione eius cap. 3

VIdes explicatur in ſymbolo in articulis
in eo contentis. Eſt autem triplex ſymbo
lum fidei, videlicet ſymbolum apoſtolo‑
rum, ſymbolū niceni cōcilii, & ſymbolū
Athanaſii. Symbolum apoſtolorū dicit:
qd apli poſt aſcenſionē dn̄i ad docendum
fidē tanq̄ regulā fidei ediderunt. Dicitur aūt ſymbolum
a ſym, quod eſt ſimul, & bolus, quod eſt morſellus, quia
quilibet apoſtolorum bolum ſuū: ideſt particulam ſuam
poſuit in eodem. Nam Petrus dixit primum articulum,
& alii apoſtoli ſubſequenter alios addidrunt.

1.	Petrus.	Credo in deū patrem oīpotētē: creatorem celi & terre.
2.	Andreas.	Et in ieſum chriſtum filiū eius vnicū dominum noſtrum.
3.	Iacobus maior.	Qui cōceptus eſt de ſpiritu ſctō natus ex Maria virgine.
4.	Ioannes.	Paſſus ſub pontio pilato: crucifixus, mortuus & ſepultus.
5.	Thomas.	Deſcendit ad inferos: tertia die reſurexit a mortuis.
6.	Iacobus minor.	Aſcendit ad celos, ſedet ad dexteram dei patris oīpotentis.
7.	Philiphus.	Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos.
8.	Bartholomeus.	Credo in ſpiritum ſanctum.
9	Mattheus.	Sanctā eccleſiā catholicā: ſanctorum conmunionem.
10	Symon	Remiſionem peccatorum.
11.	Thadeus.	Carnis reſurrecionem.
12.	Mathias.	Vitam eternam amen..

¶ Quia vero predictum ſymbolū fuit editum: qn̄ fides nodū erat ꝓpalata: ideo non palā dicitur: ſed in ſecreto. Item qa fuit editū ad ꝓponendā fidei doctrinam: iō dr̄ quottidie in prima & in cōpletorio quaſi in pricipio diei & noctis: ad deſignandū: ꝙ oīs noſtra opatio a fide dꝫ accipe initiū: & etiā qa per ipſam fidem dirigimur in proſperis: & aduerſis. Per diem eni ꝓſperitas & per noctem aduerſitas deſignaī. Symbolo aūt niceni cōcili qđ incipit. (Credo in vnū deum:) eſt qđ ſancti pr̄es in pria vl̄i ſynodo aput nicenā vrbem congregati ediderunt ad declarationem fidei ꝯfutationē hereſum: que a tpibus apoſtoloꝝ vſqꝫ tunc fuerant per diuerſos hereticos ſuſcitate in quo ſymbolo clarius explicantur, q̄ in primo ſymbolo implicite ꝯtinebantur. Quia vero p̄dictum nicenū ſymbolū fuit factū, ſeu editum tpe fidei propalate: ideo dr̄ ſtatim imediate poſt euangeliū: quaſi expoſitio ipſius

euangelii. Forma aũt: ſm quam cantatur in miſſa, fuit tradita a ſanctis patribus cõgregatis in ſecũda ſynodo vniuerſali apud Cõſtantinopolim celebrata tpe Damaſi pape. Simbolum Athanaſi, qđ incipit (Quicũq; vult ſaluus eſſe) ipſe ſanctus Athanaſius Alexãdrine vrbis venerabilis patriarcha edidit pro integritate fidei oſtendenda ſpãliter cõtra hereticos, qui ſuis tpibus inſurrexerunt cõtra pſonam Ieſu Chrĩ quantũ ad vtrãq; natura, diuinã. ſ. & humanã. Quia ergo illud ſymbolum editũ eſt cõtra hereticos: ideo dr̃ in pria hora die quaſi tenebris hereticorũ iã expulſis. Et qr ſymbolũ nicenũ, & ſymbolũ Athanaſii fuerunt editi, nõ qdem ad pponẽdã fidem vt ſymbolũ apoſtolorũ, ſed potius ad defendendã: ſeu elucidandã ipſam fidem: ideo non dicuntur ſingulis diebus: ſed in illis in qbus homines maxime ad ecclẽiã venire cõſueuerunt, & in illis, in quibus fit aliqua ſolemnitas, de illis q̃ noſcunt̃ ad articulos fidei pertinere.

¶ De articulis fidei quantum ad diuinitatem & humanitatem. cap. 4

ARticuli fidei in ſymbolo apl̃orum, & in ſymbolo niceno cõtinent̃. In primis igitur oportet nos ſcire, ꝙ tota fides chriſtiana circa diuinitatẽ, & humanitatẽ Chrĩ verſator: vnde Chriſtus loqueas voce hoīs dicit. (Creditis in deũ, & in me credite.) Circa vtrũq; horum a quibuſdã ſeptem, a qbuſdã ſex articuli diſtinguũtur, & ſic oẽs articuli ſm quoſdam. xii. ſm quoſdam vero. xiiii eſſe dicunt̃. Primo igitur. vii. articuli circa fidem diuinitatis hoc modo diſtinguuntur, ſunt enĩ circa diuinitatẽ tria cõſideranda. ſ. vnitas diuine eſſentie, trinitas perſonarum, & effectus diuine virtutis. Primus igitur articulus eſt: vt credamus diuine eſſentie vnitatim, ſm illud qđ ſcribitur deutero. xi. (Audi iſrael: dñs Deus tuus: deus vnus eſt,) & quantũ ad hũc articulum ponitur in ſymbolo apoſtolorũ. (Credo in deũ,) & i ſymbolo niceno additur (vnum.) Et nota: ꝙ fides catolica credit ĩ deũ, credit in deum, & credit deo. Credere deum eſt credere ipm, cre

dere in deum eſt credendo amare deū: & credendo eū ire, & membris eius incorporari: credere aūt deo, eſt credere verbis ipſius. Primum & tertiū credere bonorū & malo rū eſt, ſed ſm bonorū tantū: qa credere deum, & credere deo & bonis & malis cōe eſt ſed in deum credere. ſpāliter bonorū eſt, Secundus articulus eſt. ꝙ credamus pſonam patris, & quantum ad hunc ponitur in vtroqꝫ ſymbolo: (Patrem oīpotentem.) Tertius eſt, vt credamus perſo- nam filii & quantum ad hunc ponitur in ſymbolo apo- ſtolorū. (Et in ieſum chr̄m filiū eius vnicū dn̄m noſtrū) & in ſymbolo niceno. (Et in vnū dn̄m ieſum chr̄m &c.) vſqꝫ (p quem oīa facta ſunt.) Quartus eſt, vt credam⁹ pſonam ſpiritusſancti, & quantum ad hunc articulū po nitur in ſymbolo apoſtolorū, (Credo in ſpm̄ ſanctum:) & in ſymbolo niceno. (Et i ſpm̄ ſanctum dn̄m &c.) vſqꝫ (Qui locut⁹ eſt per ꝓphetas.) Quantū ad hos quatuor articulos dicitur prime Ioan. vlti. (Tres ſunt: qui teſti- monium dant in celo, pater, verbū, & ſpiritusſanctus, & tres vnum ſunt.) Quintus eſt de effectu nature, vt creda mus deum oīum creatorē: qa deus de nihilo creauit oīa: qa vt dicitur in ſpal̄. (Ipſe dixit: & facta ſunt ipſe man- dauit, & creata ſunt.) & quātum ad hoc ponitur in ſym bolo apoſtolorū. (Creatorē celi & terre) & in ſymbolo in ceno. (Factorē celi & terre, viſibiliū oīum, & inuiſibiliū.) Sextus eſt de effectu ſanctificationis, vt credamus deum collatorem gr̄e: iuxta illud ad Ro. iii. (Iuſtificati gratia ipſius) & ſub hoc articulo cōtinentur oīa ſacr̄a eccl̄aſtica & quecunqꝫ ptinent ad eccleſie vnitatem, & quantum ad hunc articulum dicitur in ſymbolo apoſ̄torū. (Sancta m eccleſiam catholicam ſanctorū cōmunionem remiſſionē peccatorum), & in ſymbolo niceno. (Et vnam ſanctam catholicam, & apoſtolicam eccleſiam: confiteor vnum ba ptiſma in remiſſionem peccatorum.) Septimus eſt de effectu remunerationis vt credamus reſurrectionē mor- tuorum, de qua dicitur prime ad cor. xii. (Omnes qdem reſurgemus:) & quantū ad hoc ponit̄ in ſymbolo apo-

ſtolorum.(Carnis reſurrectioné,vitam eternam)ſubiu-
telligendum eſt in oíbus ſemper credo in ſymbolo nice-
no.(Et expecto reſurrectioné mortuorũ,& vitam ventu
ri ſeculi).Iſti autem.vii. articuli in hoc verſu contenen-
tur videlicet.Eſt vnus trinus,factor, dator, retributor.
Vnus ſcilicet in eſſentia:trinus in perſonis:per creatio-
nem factor per ſanctificationem dator; per rectitudiné
bonorum & malorũ retributor.Alii vero,qui ponunt ſo
lum.vii.articulos circa fidem diuinitatis:ꝯiungiunt ſecũ
dum & tertium & quartũ de trinitate pſonarum ĩ vnũ
articulum:vltimum vero de remuneratione diuidunt in
duos,vt vnus ſit de reſurrectione, qui tangitur in ſym-
bolo,cum dr̃.(Carnis reſurrectionem)& alius de remu
neratione,q tangit̃ cũ dr̃:(Vitam eternã).Primus igitur
eſt de eſſẽtie vnitate:ſecũdus de pſonarũ trinitate:tertius
de effectu creationis, quartus de effectu ſctificationis.qn
tus de reſurrectione:ſextus de remuneratione. Nunc ãt
reſtat cõſiderare articulos:q ptinet ad humanitaté, quo
rũ primus eſt de cõceptione,ſecũdus de natiuitate,& quã
tum ad hos duos dr̃ in ſymbolo apoſtolorũ,(Qui conce
ptus eſt de ſpũ ſctõ:natus ex Maria vergine.) Et in ſym
bolo niceno,(Qui ꝓpter nos hoíes &c.vſq;,& hõ factus
eſt.) Tertius eſt de paſſione,& morte Chr̃i,& quãtũ ad
hunc dr̃ in ſybolo apl̃orũ.(Crucifixus mortuus, & ſe-
pultus:)& in ſymbolo niceno.(Crucifixus ẽt pro nobis
ſub pontio pilato,paſſus & ſepultus eſt.)Quartus eſt de
deſcẽſu ad inferos,credimus.n.aíam chr̃i ad inferos de
ſcendiſſe:corpe in ſepulchro iacẽte,& ideo dr̃ in ſymbolo
apl̃orũ.(Deſcendit ad inferos)In alio ãt iſte articulus
nõ ponit̃:cuius rõ duplex eſt:eſt vna,qa aliud ſymbolum
editũ fuit cõtra errores,q inſurrexerãt,vt dcm̃ eſt:ꝯtra ãt
hunc articulũ nullus inſurrexerat error:alia eſt,qa illud
ſymbolũ editũ fuit maxie ꝯtra Arriũ hereticũ,q dicebat
chr̃m eẽ purã creaturã,& qa deſcẽſus ad inferos ſuperfi-
cialr̃ videbat̃ arguere defectũ humanitatis magis q̃ ex
cel lentiã diuinitatis;ideo ibi non fuit poſitus. Quintus

eſt de reſurretione Chriſti: & quantū ad hūc articulum ponit in ſymbolo apl'orum. (Tertia die reſurrexit a mortuis:) & in niceno ſymbolo. (Et reſurrexit tertia die ſm ſcripturas.) Sextus eſt de aſcēſione in celū: vñ in vtroq; ſymbolo dr. (Aſcendit in celū &c.) Septimus eſt de aduentu ad iudiciū: & quantū ad hunc dr in ſymbolo apoſtolorum. (Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos:) & in ſymbolo niceno. (Et iterū venturus eſt cū gloria iudicare viuos: & mortuos: cui⁹ regni non erit finis) Iſti autē articuli cōtinent in his verſibus. Cōcept⁹: natus: paſſus: deſendit ad ima. Surgit: & aſcēdit: veniet diſcernere cūcta. Alii aūt: qa ponunt ſolū ſex articulos ꝯiūgūt duos. ſ. de cōceptionē: & de natiuitate in unum & ſic ſolū reſtant ſex: aliis qnq; ſtantibus: vt ſupra. Eſt autem ſciendum, ꝙ articulus dr quaſi artans mentē ad credendum vel dicitur articulis indiuiſibilis veritas de eo. Sicut enim membra illa hominis dicuntur articuli: que non pñt diuidi in alia membra, ſic in propoſito iſta: que non ꝓbantur ꝑ alia nec reſoluuntur in alia principia: ſed ſupponuntur tanq; principia theologie: dicuntur articuli fidei.

¶ De ſeptē ſacramentis eccleſie. Cap. 5.

SEptem ſacra eccleſie cōtinentur in articulo de ſanctificatione: q ad effectum grē ꝑtinet: Eſt ergo primo ſciendū: ꝙ ſm Auguſtinum ſacrm dr ſacre rei ſignū vel ſacrm eſt ſacrū: ſecretū ſacra aūt ꝯtinet: & conferunt gratia. In eiſ.n. In virtus Chrī ſub tegmento rerum viſibilium ſalutē nrām ſecretius opat: vt dicit idem Auguſti. & iō diffinit ſacrm: ꝙ eſt inuiſibilis grē: viſibilis forma: vt imaginē eius gerat & cā exiſtat. Sicut ablutio que fit in aqua baptiſmatis: repreſentat interiorem ablutionē que fit a pactis per virtutē baptiſm . Sunt āt ſacra ſeptem. ſ. baptiſmus. confirmatio, euchariſtia: penitentia: extrema vnctio ordo : mrimonium. Quorum prima qnq; ordinantur ad perfectionē vnius hois in ſeipſo: alia aūt ordināt ad pfectionē: & multiplicationem totius eccleſie: vita enim ſpūalis ꝯformatur vite corporali. In vita autem

corporali homo perficitur primo per generationem, qua naſcitur in hoc mundo: ſcdo per augmentũ, quo ꝓducitur ad quãtitatem & virtutem pfectã, tertio p cibũ, quo ſuſtentatur hoīs vitã, & virtus: Et hec qdem ſufficerent, ſi hoīes nunq̃ infirmari cõtingeret ſed qa homo frequẽter infirmatur: ideo, quarto indiget ſanitate. Sic eſt in vita ſpũali, primo quidem indiget hõ generatione, que fit per baptiſmum Ioannis tertio. (Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto non poteſt introire in regnũ dei.) Secundo opꝫ, ꝙ hõ accipiat pfectam virtutẽ quaſi quodam ſpũalẽ augmentum que fit per ſacr̃m cõfirmationis ad ſimilitudinẽ apl'orũ, quos ſpũſſctũs in eos veniens cõfirmauit. Tertio opꝫ, ꝙ homo ſpiritualr nutriatur, qđ fit per euchareſtie ſacr̃m: ẜm illud Ioãnis ſexto. (Niſi manducaueritis carnẽ filii hoīs, & biberitis eius ſanguinẽ, nõ hẽbis vitam in vobis.) Quarto opꝫ, ꝙ hõ ſanetur ſpũliter: quod fit per ſacr̃m pnīe ẜm illud pſal': (Sana dñe aīam meam, qa peccaui tibi.) Et qa peccatũ hꝫ quaſi quaſdã reliquias remanentes, ideo poſtq̃ homo ſanatus eſt quantum ad pcm̃ in ſe indiget remedio ſanatiuo quantum ad reliquias. Qđ remedium p ſacr̃m extreme vnctionis hoī exhibetur, qđ ẽt cõfert aliqñ etiã ex orationis efficatia corpis ſanitatẽ ẜm illud Iacobi vltimo. (Infirmatur quis in vobis inducatur &c.) Quantum aũt ad cõem eccleſie vtilitatem ordinantur alia duo ſacr̃a. ſ. ordo & mr̃imonio. Nã per ordinem eccleſia gubernatur, & multiplicatur ſpũaliter per mr̃imoniũ vero multiplicatur corporal'r. Eſt aũt ſciendum, ꝙ in oī ſacro ſunt quatuor. ſ. materia: forma miniſter: & effectus. Materia ſacr̃i eſt res ſanctificata, & ſanctificans, ſicut aqua eſt materia baptiſmatis, & chriſma cõfirmatiõis. Forma aũt eſt verba, de qbus ſanctificantur ſacr̃a: vñ Auguſtinus. (Accedit verbũ ad elemẽtũ, & fit ſacr̃m.) Vnde res ſiue materia ſacr̃orũ, ſanctificantur, & vim viuificandi hñt per verba, que in eis ꝓferuntur. Miniſter eſt ille, qui cõfert ſacr̃m, qui dꝫ hr̃e intentionem faciendi, qđ facit ec-

cleſia. Quorũ trium, ſi aliqd deſit. i. nõ ſit debita forma verborũ, ⁊ ſi nõ ſit debita mã & ſi miniſter ſacri nõ itẽditta cõficere ſacrm nõ pficit ſacrm. Effectus aũt ſacri eſt illud qđ ſeqtur & qđ intendit p ſacrm, q effect⁹ impedit p cul pã recipiẽtis. puta ſi fict⁹ accedit, & nõ corde parato adſu ſcipiẽdũ ſacrm, talis. n. lꝫ ſacrm recipiat: effectũ tñ: ⁊ gra tiã nõ recepit ſpũſſcti. Ecõtra ãt qdã rem ſacri nõdũ rece perũt q tñ effectũ ſacri ſuſcipiunt pp deuotione qua hñt ad ſacrm qđ hñt in voto, ſiue deſiderio. Primũ igitur ſa cramentũ eſt baptiſmus: cuius materia eſt aqua vera ⁊ na turalis nõ differt aũt vtrũ ſit calida, vel frigida. In aqs aũt artificialibus, ſicut eſt aqua roſacea, ⁊ alie huiuſmo di baptizari non poteſt. Forma autem baptiſmi eſt iſta. (Ego baptizo te in nomine patris & filii & ſpirituſſancti amen.) Miniſter ãt huius ſacramẽti eſt ſacerdos pprius cui cõpetit ex officio baptizare. In articulo autẽ mortis non ſolũ diaconus: ſed etiam laycus, & mulier: & etiã pa ganus vel hereticus baptizare poteſt, dummodo inten dat facere ſm formam eccleſie, quod facit eccleſia. Effe ctũs autẽ baptiſmi eſt remiſſio culpe originalis, & actua lis: & etiam pene: vnde baptizatis adultis dũmodo ſint cõtriti, nõ eſt alia ſatiſfactio iniungenda pro peccatis p̃ teritis: ſed ſtatim moriẽtes poſt baptiſmum introducũt in paradiſum. nec tranſeunt p purgatorium, ſicut dicunt aliq fatui: vnde effectus baptiſmi ponit apitio paradiſi Secundum ſacramẽtum eſt ꝯfirmatio: cuius mã eſt chriſ ma cõfectum ex oleo & balſamo per epiſcopum benedi cto, forma aũt hec eſt. (Conſigno te ſigno crucis. & con firmo te chriſmate ſalutis.) Miniſter eſt ſolus eps. Ef fectus aũt huius ſacramenti eſt, ꝙ in eo dat ſpũſſanctus ad robur, ſicut datus fuit apoſtolis ĩ die pẽthecoſtes, vt ſcꝫ chrianus audacter ꝯfiteatur nomẽ chri. Tertium ſa cramentũ eſt euchareſtia, cuius materia eſt panis triticeus & vinũ de vite modica aqua ꝑmixtũ. De alio autem pa ne q̃ de triticeo, & de alio vino q̃ de vite non põt confici hoc ſacramẽtũ. Aqua vero ꝑmixta ſignificat pplm, qui

incorporatur chr̄o. Forma āt huius ſacri ſūt verba chr̄i dicentis. (Hoc eſt eni corpus meū.) Et: (Hic eſt eni calix ſanguinis mei: noui & eterni teſtamenti. myſterium fidei qui ꝑ vobis, & ꝑ multis effundet̃ in remiſſionē pctōrū.) Miniſter autē eſt ſacerdos: nec alius pōt cōficere corpus chr̄i. Effectus aūt eſt duplex: primus conuerſio panis in corpus chr̄i, & vini in ſanguinē, ſic ꝙ totus chriſtus cōſe cratione facta continet̃ ſub ſpēbus panis & vini, & ſub qualibet parte ēt hoſtie diuiſe: ſpēs āt ſunt tibi ſine ſubie cto. Secundus effectus eſt adunatio hoīs ad xp̄m, in ho mine ſcilicet, qui ipſum digne recepit iuxta illud. Io. vi. (Qui mādacat meam carnē, & bibit meum ſanguinē: in me manet: & ego in illo.) Quartū ſacramentū eſt peni tentia: cuius materia eſt actus penitentis, & dñr tres ptes pnie, quarum prima eſt cordis contritio: ad quā ꝑtinet: vt homo doleat de pcō commiſſo, & proponat de cetero non peccare. Secunda eſt horis confeſſio, ad quam ꝑtinet vt homo cōfiteatur oīa peccata ſua: quorum habet me⸗ moriam ſuo ſacerdoti integralr̃, non diuidēs ea diuerſis ſacerdotibus. Tertia pars eſt ſatiſfactio ſ̄m arbitrium ſacerdotis que qdem fit principalr̃ ꝑ ieiunium: & orōnē & elynā. Forma āt huius ſacramēti verba ſunt: que ꝓfret ſacerdos. ſ. (Ego te abſoluo auctoritate dei a peccatis tuis. Alia autem que conſueuerunt dici, ſicut) Miſerea⸗ tur &c. ſunt de bene eſſe, & non de eſſentia forme. Mini ſter āt huius ſacramenti eſt ſacerdos hn̄s ordinaria au⸗ thoritatē abſoluendi vel ex cōmiſſione ſupioris. Effectus heius ſacramēti eſt ablutio pctōꝝ. Quintū ſacramētū eſt extrema vnctio, cuius materia eſt oleū oliue per ep̄m bn̄ dictum. Hoc āt ſacramentū: niſi infirmo dari nō debet in periculo mortis: q debet inūgi inqnque locis ſenſuū. Forma aūt hec. eſt. Per iſtā ſanctam vncionem: & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi deus qcqd de liqſti ꝑ viſum: & ſic de aliis ſenſibus. Miniſter aūt huius ſacramēti eſt ſolus ſacerdos. Effectus autem eſt ſanatio mentis & corporis. Sextum ſacramētum eſt ordo. Sunt

autem.vii.ordines.ſ.preſbyteratus diaconatus:ſubdia-
conatus:accolitat⁹,exorciſtatus,lectoratus,& oſtiariat⁹
Iſti aũt ordines cõtinentur in his verſib⁹. v₃. Ianitor, &
lector,adiuuans:lumina portans. Subdiaconus, diaco-
nus:pſbyter hos ſeqtur.Clericatus ãt vel epatus non
ſunt ordines.Materia huius ſacri eſt illud materiale: cu-
ius traditione ordo cõfertur ſicut pſbyteratus cõfertur p
calicis traditionem & ſic de aliis.Forma ãt eſt verba il-
la que in illa traditione dicuntur :ſicut in ordine pſbite-
ratus.Dr.(Accipe ptãtem offerendi ſacrificium in eccle-
ſia p viuis & pro mortuis) & ſic in aliis. Miniſter huius
ſacri eſt eps.Effectus eſt augmentum gre vt hõ ſit ido-
neus chriſti miniſter.Iſta ſunt autem q ſcire d₃ qlibet cle
ricus videlicet legere accentuare & ſaltem grãmatice itel
ligere.Hec ãt ſcire d₃ qlibet ſacerdos:v₃ materiã & for-
mã qua cõficitur corpus chriſti.Iſta ſcire d₃ qlibett cura
tus v₃ formã & materiã baptiſmi & extreme vnctionis
& alia que ad curã ptinẽt.Iſta ſcire d₃ qlibet cõfeſſor v₃
diſcernere inter leprã & leprã.Iſta ſcire d₃ quilibet predi
cator,v₃ pponere verbuũ dei ad edificationem.Iſta ſunt
q ſcire d₃ qlib₃ eps,v₃ ſoluere difficultates veteres & no
ui teſti:aut ſecum hře ſcientẽ.Septimum ſacrm eſt ma-
trimoniũ cui⁹ materia eſt act⁹ exteriores mrimoniales.
Forma vero eſt verba vel ſigna aliq,p que matrimonia
lis cõſẽſus exprimit.Sine eni cõſenſu & verbis vel ſignis
manifeſtis matrimonialẽ cõſenſum exprimẽtibus nõ eſt
mrimonium.Miniſter aũt matrimonii ſm q eſt ſacra-
mentum rite:& licite in facie eccľie celebratum & ſolẽni
zatum & abſq transgreſſione & pcõ eſt ſacerdos ordina
rius vel ille:cui ipſe cõmiſerit.Effectus mrimonii eſt mul
tiplex.ſ.mutuum obſequm inuicẽ,& cõiugibus ipenſũ:vt
in rebus domeſticis vitã cõem habeant, & nunq inuicẽ
ſeparentur.Item gñatio & educatio plis & ſm hoc inſti
tutum eũ in offm nature in paradiſo terreſtri.Item red-
ditio & ſm hoc eſt inſtitutum in remedium poſt peccatũ
primoꝝ parentum.Et ideo iuxta hoc ad eſcuſandum
matrimonium

matrimonium a pctō: aſſignāt tria bona matrimonii.ſ. ꝓles ſuſcipienda: fides quam vnus: ꝯiugum debet alteri ſeruare, ſacramentū.ſ. indiuiſibilitas, que ſignat indiuiſibilem cōiunctionē chriſti & eccleſie. Eſt autē ſciēdum ꝙ quedam dictoꝝ ſacramentoꝝ imprimunt characterē ſcꝫ ſpūale ſignum in aīa diſtinctū a ceteris, & hmōi ſunt ſacramēta baptiſmatis, & cōfirmationis: & ordinis. Et hec ſacra nunq̄ iterantur ſuper eandem pſonam Nunq̄ enī ille, qui baptizatus eſt, debet iterum baptizari. & idē de cōfirmatis & hordinatis. Rō eſt, qa character, qui in his imprimitur, eſt indelebilis, & ideo valde cauendū eſt, ne pueri, qui in caſu neceſſitatis vel qualiter cunqꝫ baptizati ſunt in domo p vetulā vel aliam pſonā: qn̄ deportantur ad eccleſiam iterum baptizent̄. Effuſio enī ſiue aſperſio aque non eſt iteranda, nec ꝓlatio forme verborū. dū tn̄ in primo rite fuerit factum: tn̄ dꝫ bene chathetizari: ⁊ alia hmōi obſeruari. In aliis vero ſacr̄is non imprimitur character ſuſcipienti ea, & iō iterari pn̄t quantum ad pſonam ſuſcipientē, non tn̄ quantū ad mām. Pōt enim idem hō frequenter euchariſtiā ſumere: frequenter penitere ſuſcipe freqūeter extremā vnctionem & recipe & matrimonia cōtrahere non tn̄ eadem hoſtia dꝫ iteꝝ ꝯſecrari nec idem oleū infirmoꝝ benedici: Item ſciendū ꝙ q̄dam ſacr̄a ſunt de neceſſitate ſalutis: qa ſine his ſaluus eē nō pōt ſicut baptiſmus & pnīa poſt pctm̄ actuale. Quedā aūt ſunt que nō ſunt de neceſſitate ſalutis: qa ſine his ſaluus eſſe pōt, niſi forte omitterent̄ ex contemptu vel contra preceptum eccleſie. Numerus autem & ordo horum ſacramentorum in hoc verſu continentur.

Abluo: firmo, cibo: piget: vngit: & ordinat vxor.

De conſanguinitate: & affinitat, & cognatione ſpirituali & gradibus eorundem. cap. 6

Quia vero cōſanguinitas carnalis, & cognatio ſpiritualis, & affinitas mr̄imoniū impedit: dicendum eſt aliquid de iſtis tribus. Gradus cōſanguinitatis ſic breuiter pn̄t ſciri. Fratres ſunt in primo gradu: cōſanguinei

germani in ſecundo gradu. Conſanguinei ſecundi in ter
tio: conſanguinei tertii in quarto, conſanguinei quarti in
quinto: & iſto quinto gradu poteſt cõtrahi matrimoniũ
in precedentibus autem non: verum eſt: ꝙ ſolũ ſufficit de
ſcenſus ex vna parte: & verbi gratia. Iacob genuit Leui ⁊
Iudam fratres. Iudas autẽ genuit Phares, qui fuit in
ſecũdo gradu: & iſte genuit Eſron, q fuit in tertio: & iſte
genuit Ara: qui fuit in quarto, & iſte genuit Aminadab
qui fuit in quinto, & iſte potuit contrare cum quacũqꝫ
de Leui deſcendente, & ẽt cũ Dina ſorore Iude. Nullus
aũt predeceſſorũ ſuorũ poterat cõtrahere cũ aliqua de Ia
cob deſcendẽte, niſi forte illa tm̃ deſcẽdiſſet ab eo: quan-
tum deſcenderet Aminadab. Cognatio aũt ſpũalis, que
impedit mr̃imoniũ contrahendũ: & dirimit iã cõtractũ
cõtrhaitur in baptiſmo & cõfirmatione. Sunt igitur tres
ſpecies cognationis ſpũalis. Prima eſt patrinitas: que
eſt inter patrẽ vel matrẽ ſpiritualem: & filium vel filiã ſpi
ritualẽ. Secunda vocaẗ compaternitas: ſiue commaterni-
tas q̃ eſt inter pr̃em ſpũalẽ vel mr̃em ſpũalem alicuius: &
pr̃em: ſeu matrem carnalẽ eiuſdẽ. Tertia eſt fraternitas
ſpiritualis que eſt inter filium ſpiritualẽ vel filiã alicuius
& filium vel filiã carnalẽ eiuſdẽ patris vel matris: tran ſit
ergo cognatio ſpũalis a patre vel matre in filium ſeu fi-
liam ſed non ecõuerſo. Eſt aũt ſciẽdum ꝙ parentes ſpũa
les dicũtur baptizans & leuãs de ſacro fonte, cõfirmans
& tenens in cõfirmatione: ſiue talis ꝑſona ſit vir ſiue mu
lier. Cognatio aũt ſpũalis alios gradus non habet, niſi
ꝙ ſi vir pr̃ fuerit ſpiritualis tranſit in vxorem, & ecõue-
ſo. Affinitas autẽ eſt propinquitas ꝑſonarũ ex carnali co
pula ꝓueniens oĩ carens parẽtela. & hoc verũ eſt, ſiue ta
lis carnalis copula ſit ĩfra mr̃imoniũ: ſiue extra. Vnde
oẽs illi q attinẽt alicui mulieri in aliquo gradu cõſangni
nitatis: oẽs ſunt affines viri illi⁹: qui eam cognouit car
nalr̃, & cum nullo eorũ põt cõtrahere mr̃imoniũ. Itẽ oẽs
illi: q attinent alicui viro in aliquo gradu cõſanguinit
tis; oẽs ſunt affines mulieris, quã cognouit carnaliter,

cum nullo illius cõſanguinitatis iſta mulier poteſt ꝯtrahe re matrimoniũ, & hec quantum ad preſens de iſta mate ria ſufficiant qa ſingula dubia declarare. eſſet nimis lon gum, ſed recurratur ad ſummam confeſſorum.

¶ De petitionibus, & expoſitione orationis dominice. ſ. pater noſter. Cap. 7.

SEcundum Auguſtinũ ſpes explicatur per dñicam orõnẽ: oratio aũt dñica pfectiſſima eſt, qa ſm eun dem Auguſtinũ: ſi recte: & ꝯgruẽter oramus: nihil aliud dicere poſſumus: q̃ qđ in illa oratione poſitum eſt. In ea enim ſunt. vii. petitiones: vꝫ prima petitio

1 Pater noſter. q es in celis: ſanctificetur nomen tuum.
2 Adueniat regnum tuum.
3 Fiat voluntas tua: ſicut in celo, & in terra.
4 Panem noſtrũ quottidianum da nobis hodie.
5 Et dimitte nobis debita noſtra: ſicut & nos dimitti mus debitoribus noſtris.
6 Et ne nos inducas in tentationem,
7 Sed libera nos a malo. amen.

Sciendũ igit, ꝙ in hac orõne tria principaliter ponuntur, primo ponitur captatio beniuolentie cum dr̃ (Pater nr̃: qui es in celis:) ſecundo ponuntur. vii. petitiones cõtinẽ tes oĩa neceſſaria hoĩ qualitercũq;, cum dr̃. (Sãctificetur &c.) tertio ſubiungitur cõfirmatio: ſeu ꝯcluſio cum dici. tur. (Amen.) Primo ergo captatur beneuolentia dei ex tribus primo ex clementia quia (pater.) ſecundo ex ꝓui dẽtia quia (nr̃) tertio ex magnificẽtia qa (in celis.) Vel ſic. Captatur beneuolentia dei ex tribus: primo ex ſapie tia: vt oſtendatur ꝙ pie nouit bona dare penitentibus ſe: ideo dr̃ (pr̃) in patre eni pp antiqtatẽ denotatur ſapien tia: ſcđo ex voluntate, & amore: & iõ dr̃ (nr̃) qui eni de dit nobis filium, vt eẽt frater noſter: & redẽptor, oĩa cũ illo nobis donauit: tertio ex potentia. iõ dicit. (qui es in celis) .i. in domo tua: vbi eſt oĩum bonorum abundan tia: ſic eni oratores captãt beneuolẽtiã iudicis: commen dando eum de bonitate, ſapiẽtia, & potẽtia. Vel ſic dici

pōt. Dr̄ (pater) primo ad oñdendũ ſpecialem grām ado ꝑtionis, non iugũ ſeruitutis: ſcđo vt daret nobis fiduciā impetrandi qđ petimus. Iſaie. 49. (Nunqd obliuiſci pōt mr̄ infantē ſuum.) Dr̄ aũt (nr̄) primo vt cũ qs orat non ꝓꝑ ſe tm̄: ſed ēt pro aliis oret Iacobi quinto. (Orate pro inuicē vt ſaluemini.) ſcđo, vt eleuet̄ mens noſtra ꝙ tan- te ſummus dignitatis: ꝙ ſumus filii dei Dicitur aũt (q es in celis.) primo vt ſciamus: nos hr̄e pr̄em celeſtem, & ſic hō erubeſcat ſe terrenis ſubdere: ſcđo vt ondatur, ꝙ pōt nobis dare: qđ petitur: cum enī in celo abundet oē bonũ: ille qui eſt in celo: vt dñs: pōt nobis dare qđ petimus. Secundo ponuntur. vii. petitiones que ſic ordinantur, due ſunt partes iuſtitie. ſ. declinare a malo, & facere bonum. Primo igit̄ petimus: vt deus det nobis gratiam faciendi bonũ in quatuor primis petitionibus. Secũdo, vt det nobis gratiā vitandi malũ in aliis tribus petitionibus. Bonoꝝ aũt quedam ſpũalia ſunt, & hec petuntur in tribus primis, quedā tpalia, & hec petuntur in quarta, & patet ordo ex verbis dñi dicentis. (Primũ querite regnum dei, & iuſtitiam eius.) Bonorũ aũt aīe quedā ꝑtinent ad futuram vitā, & quantũ ad hoc eſt prima petitio: quedam ad preſentē vitam, & hec petuntur in aliis duabus. Primo ergo petitur bonũ glorie, quantũ ad aīam ꝑtinet in futuro: cum dicitur (ſanctiſicetur nomē tuũ) ideſt in nobis clarificetur, vt te videamus facie ad faciem, qđ in futuro implebitur. (Vel ſanctificetur) ideſt ſic in nobis firmetur: ꝙ non poſſimus illud amittere per peccatum, qđ erit in vita beata: vbi homo peccare nō poterit. Vt ſanctificetur nomen tuũ, quod nomē eſt pr̄, vt ſicut tu es pr̄ ꝑ creationem, ita nos ſimus filii tui ꝑ btificationē. Vt ſāctificetur nomen tuũ: qđ nomem eſt ſaluator: vt. ſ. des nobis vitam eternam: deus. n ꝯm ethymologiam literarũ dr̄ q̄ſi dans eternam vitam ſuis. Secundo petit̄ bonum ꝑſeuerantie cum dr̄. (Adueniat regnum tuũ) ideſt tu de⁹ regnes in nobis: vt ſic in bono ꝑſeueremus: & non regnet in nobis peccatũ Tertio petitur bonum gr̄e cum dicit̄.

(Fiat volũtas tua ſicut in celo & in terra) ideſt da nobis grãm: vt nos, qui habitamus in terra: ita faciamus voluntatẽ tuã. & ſic mereamur vitam eternã: ſicut ciues celeſtes eã faciunt (Vel ſicut in celo) ideſt in viris iuſtis: ita in terra. i. in pctõrib⁹: qđ fit qñ cõuertimur. (Vel ſicut ĩ celo.). i. in Chriſto: ſic in terra. i. in eccleſia militante. Poſſunt aũt he tres petitiones aliter diſtingui: ⁊ forte melius: ꝙ in prima petat̃. honor dei, & reuerẽtia cũ dr̃. (Sanctificet̃ nomen tuũ.) qđ: vt dr̃ Auguſtinus, non ſic petitur: quaſi non ſit ſanctũ: ſ; vt ſanctum habeat̃ ab hoĩbus. i. ita innoteſcat deus: vt nõ extimet̃ aliud ſanct⁹. (Sãctificetur ergo nomen tuũ) ideſt honoretur: & glorificetur a nobis iuxta illud. (Soli deo honor & gloria.) vel ſic ẜm Chriſoſtomũ: (Sanctificetur nomen tuũ). i. fac nos ita viuere: vt ꝑ oĩa te glorificemus: ſanctificare. n. idẽ eſt: ꝙ glorificare vel honorare ẜm eundẽ Chriſoſtomũ. vel ſic (Sanctificetur nomen tuũ) in nobis: vt. ſ. ſi non ſumus ſcti: fiamus. Inquantũ. n. nos ſanctificamur in chr̃o: ſic deus per nos ſanctificatur: & glorificat̃ in mentibus aliorum. vñ ſanctitas illorũ hoĩum: q ex diuina inhabitatione ſanctificantur: eſt euidẽtiſſimũ ſignũ ſanctitatis diuine. (Vnde Gregorius.) Quis tam beſtialis: qui in credentibus puram vitam conſpiciens: non glorificet nomen in tali vita inuocatũ? ideo aũt hec petitio prima ponit̃, quia ẜm Chriſoſtomũ tunc digna eſt deprecantis or̃o: dũ nihil an pr̃is gloriã queritur: ſed oĩa laudi eius poſt ponũtur, In ſcđa aũt petitur bonũ gl̃ie, cũ dr̃. (Adueniat regnum tuũ:) vt. ſ. ſimus participes regni celeſtis. Vel (Adueniat regnũ tuũ) ideſt petimus regnum tuũ a te promiſſum: & chriſti ſanguine acquiſitum dari nobis. Vel (Adueniat regnũ tuum.) vt. ſ. in regno tuo te regnantem videamus. In tertia aũt petitione petit̃ bonũ gr̃e & meriti qđ eſt neceſſariũ ad veniendum ad regnũ cum dr̃. (Fiat voluntas tua.) ad regnum enim nemo põt peruenire niſi volũtati dei cõſentiat, & ei ſe cõformet: quod h; ꝑ adimpletionẽ mandatorum, & per bona opa, per que habet̃

grātia & cõſeruatur. (Sicut in celo & in terra) expone ſi- cut ſupra. (Vel ſicut in celo.) ideſt ĩ anima viri celeſtis. (Sic in terra.) ideſt in carne terrena vt caro conſentiat ſpiritui. Notandum vero: ꝙ ex modo loquēdi datur no bis doctrina: ꝙ ad vitam eternam habendam ſunt duo neceſſaria. ſ. gr̃a dei: & voluntas hoĩs: q̃a ſʒ deus hoĩem creauerit ſine eo, non tñ eum iuſtificat ſine eo: vt dicit Au guſtinus. Ideo igiť nõ dixit, fac voluntatē tuã. ne videre tur: ꝙ nihil facere conat⁹ noſter: nec faciamus, ne vide- retur: ꝙ nihil faceret gr̃a de dei, ſed dicit (fiat) per gr̃a. ſ. dei adhibito tñ ſtudio: & conatu noſtro. Et eadem rõ eſt de hoc: qđ dicitur impſonaliter. (Sãctificeť nomē tuum adueniat regnũ tuũ.) nõ ergo eſt p̃ſumēdũ de ſeipſo, ſed cõfitendũ de gr̃a dei: nec totaľr negligendum bonũ, ſed ſtudium adhibendũ. Quarto petimus bonũ tpale: qđ facit ad ſuſtentationē corpis: & inſtrumentaľr ad haben dã gliã cũ dr̃. (Panē nr̃m quottidianũ da nobis hodie) per panē ãt oĩa neceſſaria ad victum corpalē ĩtelliguñť: Dicit aũt (panē) cõtra dĩicatos, q non ſunt cõtenti cibo cõi ſɱ cõditionē ſui ſtatus. Dicit (nr̃m) nõ alienũ cõtra auaros, & contra illos, qui de rapina & furto vel vſura comedunt. & viuunt. Dicit aũt (quottidianũ) cõtra gulo ſos, qui non ſolum panē quottidianũ: ſed multorũ dierũ comedunt. Dicit (da) cõtra illos, qui ex ſupbia ſua nõ re putant ſe hr̃e bona ex gratia dei: ſed ex labore vel indu ſtria ſua. Dicit (nobis) contra inuidos q nollent, ꝙ alii haberent bona tpalia: ſed ꝙ eſſent indigentes: debemus enĩ pro aliis optare bona. Dicit (hodie) cõtra nimis ſol licitos, vt doceamur de craſtino non eſſe ſolliciti. Poteſt ēt ĩtelligi hoc de pane ſacr̃ali, cuius quottidianus vſus valde proficit hoĩ: ſicut. n. panis corporalis eſt precipuus cibus, ſic & euchariſtia p̃cipuum ſacr̃m, vt dicit Augu- ſtinus: vndē & in euãgelio Mathei ſcriptũ eſt (ſuper ſub ſtantialē). i. p̃cipuũ vt Hierony. exponit: & vt ipſe Chr̃s dicit. (Ego ſum panis viuus &c.) Poteſt adhuc intelli- gi de pane ſcripture ſɱ Auguſtinum: vt accipiamus pa

nem quotidianum,diuina pcepta que op; quottidie me ditari,& operari,ſic ergo ſm diuerſos hic petitur panis nature,& euchariſtie, & ſcripture. Poſtea docet nos pe tere Chriſtus ea:que pertinent ad alteram partem iuſti tie que.ſ.eſt a declinare a malo. Eſt aũt triplex malum.ſ. pſens,pteritum & futuꝝ vel ilud triplex malum eſt cul pa:ſeu peccatum pugna,ſeu tentatio & pena & amotio iſtius triplicis mali petitur hic. Per hoc autẽ,ꝙ petimus a nobis amoueri malum culpe, oñdimus,ꝙ ſumus pec catores:& immundi,ꝑ malum aũt tentationis indicamꝰ ꝙ ſumus infirmi nõ valẽtes ꝑ nos reſiſtere,ꝑ malum ve ro pene innuimus ꝙ ſumꝰ miſeri. Deus aũt eſt clemens: & miſericors ad dimitendã culpã,potẽs ad auxiliandũ in pugna & tentatione,& copioſus ad beatificandum cõ tra penas,quas patimur. Quinto ergo petimus malum ideſt pctm̃ culpe remoueri a nobis cũ dicitur. (Dimitte nobis debita noſtra,ſicut & non dimittimus debitoribꝰ noſtris.) (Dimite nobis debita noſtra) i.peccã nr̃a pp que ſimus debitores: nam qui offendit aliqẽ,eius debi tor efficitur. Põt autẽ intelligit de tribus debitis ſiue of fenſis que petimus nobis dimitti,nã peccauimus in deũ in ꝓximum & in noſipſos. Primo aũt hic manifeſtamus cũpã cum dicimus. (Debita nr̃a:) ſignanter autem dicit noſtra,qa culpa nõ eſt a deo auctore,ſed a voluntate non ſtra praua,. Scd̃o poſtulamus miſericordiã cum dr̃. (Di mitte nobis debita noſtra.) Tertio obligamus nos ad alioꝝ indulgentiã,cum dicimus. (Sicut & nos dimitti mus debitoribus noſtris) qui nos .ſ.offenderunt: & no bis ſatiſfacere debent. Sed nunquid orat cõtra ſe,qui nõ vlt dimittere,& dr̃ (Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribꝰ noſtris:) Dicendũ,ꝙ non qa hec oratio dr̃ in perſona eccleſie, Et idem dicẽdum de illo,qui nullum hꝫ pctm̃,ſecus aũtem eſt ſi,dicatur in pro pria pſona,qa tunc videt̃ mentiri Auguſtinus. (Cũ qua ſpe orat,q cõtra alterũ inimicitias ſeruat.) Sicut.n. ipſe orans mentitur:& dicit remitto,& non remittit,ſic &

a deo petit indulgentiã:& nõ ille ingulgetur. Vel põt di ci:q̃ ẽt dicendo in ꝓpria pſona non peccat.qa non dicit Ilud quantum ad id:qđ agit,ſed quantũ ad illud:ad qđ optat ꝑuenire. Sciendũ aũt:ꝙ dimittere offenſam nõ pe tenti ex affectu & ex corde neceſſitatis eſt dimittere autẽ effectu.ſ.oñdere ſigna familiaritatis:perfectionis eſt:di⸗ mittere aũt petenti affectu & effecu:neceſſitatis eſt:& de his habes in tertio ſententiaꝵ diſtin.xxx. Sexto petim⁹ amoueri malũ future tentationis cũ dr̃.(Et ne nos indu cas in tentationẽ).i.ne nos a tẽtatione vinci ꝑmittas: nõ enĩ oremus:aũt nõ tentemur:ſed ne in tẽtationẽ induca⸗ mur. Tentari enĩ eſt vtilitas victorie,qa ꝓuenit inde bo⸗ num:nã ſꝫm Aguſtinũ ſine tentacione nemo põt eſſe ꝓ⸗ batus.vnde tẽtari humanũ eſt:ſed cõſentire eſt diaboli⸗ cum. Sed nunqđ deus inducit in malũ vt oremus.(Ne nos inducas in tentationẽ:)Dicendum:ꝙ de⁹ dicit̃ in⸗ ducere in malum permitendo,in quantũ propter pecca⸗ ta noſtra ſubtrahit gratiam ſuã:& ſic homo labit̃ in pec⸗ catum, Septimo petim⁹a nobis amoueri malum preſen⸗ tis pene:cum. dicitur. (Sed libera nos a malo.) Sicut enim dicit Aguſtinus: orandum eſt non ſolum: vt non inducamur in malum:quo carem⁹:quod factum eſt in preſenti petitione:ſed etiam:vt liberemur ab illo:in quo iam ſumus inducti. Item q̃uis aliquis ſit liberatus a cul⸗ pa:pro qua oramus ibi. (Dimitte nobis &c.) poteſt tñ remanere reatus & pena temporalis debita propter cul⸗ pam:& ideo ſubditur. Sed libera nos a malo: quod.ſ. debetur nobis non ſolum pro pctõ noſtro perſonali: ſed etiam pro peccato originali:vt fames nimia:paupertas turpis: infirmitas: ignorantia anime, grauitas corporis & huiuſmodi. Vel põt dici:ꝙ hec petitio eſt generalis con tra omne malũ culpe & pene:qđ eſt tam infermi:q̃ pur⸗ gatorii:q̃ hui⁹ mundi. Tertio & vltimo ponitur cõclu⸗ ſio:iu qua optamus cõfirmari omnia predicta:cum dici tur Amen.quaſi dicat:iat fiat:ſicut petimus.

¶ De expoſicione ſaluationis angelice : ſcilicet : aue

SAluatio angelica.ſ.aue Maria: cõtinet tres pertres vnā partem fecit angelus.ſ.(Aue maria &c.) vſq; in mulieribus: aliam partem fecit Heliſabet.ſ.(Benedictus fruc⁹ vētris tui.) tertiam ptē addidit eccleſia.ſ.(maria:) qa angelus nō dixit.(Aue maria:) ſed (Aue gratia plena:) Et in fine ēt addidit eccleſia.(Sancta maria mater dei, ora pro nobis pctōrib⁹, amen. Circa primam partem eſt ſciendū: ꝙ antiquis hoies faciebāt magnam reuerentiā angelis eis apparentib⁹: ſicut patet de Abrahā in Geneſi. Q đ aūt angelus fecerit reuerentiā hoi nunq̄ fuit auditū: niſi qñ ſalutauit virginem glorioſam dicēdo (Aue) Rō āt quare angelus non reuerebatur hominem: ſed hō angelum eſt qa angelus erat maior hoīe quantū ad tria. Primo quantū ad plenitudinem gratie: qa angeli pticipant lumen gratie dei in ſumma plenitudine: ſed hoies & ſi aliquid pticipēt de ipſo lumine gratie dei: parum tñ, & in quedam obſcuritade. Secundo quantū ad familiaritatem ad deū: nā angelus eſt familiaris deo: vt pote deo aſſiſtens, hō vero eſt quaſi extraneus, & elōgat⁹ a deo per pcm̄. Tertio quantū ad dignitatē ꝯdicionis: nā angelus eſt nature incoruptibilis: hō vero nature corruptibilis. Non ergo erat decens: vt angelus hoī reuerentiam exhiberet, quoſq; aliqs inueniretur in natura humana, qui in his trib⁹ excedere angelos, & hec fuit beatiſſima virgo maria, ipſa enim excedit angelos in trib⁹. Primo in plenitudine gracia, que maior fuit in btā virgine q̄ in aliquo & ideo merito dr̄ exaltata ſuper choros angelorum, quare dixit ei angelus.(Gratia plena.) Secundo in familiaritade dei, ipſa enim fuit mater dei, & deus eius filius, qui tñ dicitur dñs angeloꝶ, & ideo dixt ei angelus.(Dñs tecum.) Tertio in dignitate condicionis excedit angelos, vel ſaltem eſt eis equalis: ipſa enim fuit puriſſima, & digniſſima, quia abſq; oī culpa actuali, ⁊ abſq; pena maledicionis debita hominibus pp peccatū. Vbi ſciendum: ꝙ due maledictiones date ſunt hoibus ꝑpter

peccatum. Prima data eſt mulieri. ſ. ꝙ incorruptione con
ciperet & cū grauamine portaret: & ī dolore pareret: ſed
ab his imunis fuit beatā virgo Maria: qa ſine coruptio/
ne cōcepit in ſolatio portauit: & cū gaudio pepit ſaluato
rē. Secunda fuit cōis viris & mulieribus: vt. ſ. in pulue/
rē reuerterentur: & ab hac fuit imunis btā virgo: qa cre/
dimus: ꝙ poſt mortē cito reſuſcitata fuit: & cū corpe in
celū portata, & ſic imunis fuit ab oī maledicione vñ &
ipſa maledicionē abſtulit: & bñditionē portauit, & ideo
dixit ei angelus. (Bñdicta tu in mulierib⁹.) merito igiť
reuerentiā exhibet: & eā ſalutat angelus: eo ꝙ ipſa ange
los in iſtis trib⁹ excedit. Circa ſecundā ptem ſciendū: ꝙ
Eua in fructu ſuo q̄ſiuit primo aſſimillari deo. (Eritis ſi
cut dii) dixit diabolus: & mētitus eſt: qa pp eſum illius
fructus nō fuit deo ſilis: ſed magis diſſimilis: ſed hoc in
uenit btā virgo, & oēs chriani in fructu vētris ſui: qa per
chrm cōiungimur & aſſimilamur deo. Scdo Eua in iſto
fructu queſiuit declarationē, ſed nō iuenit, qa ſtatim ſen
ſit pene amaritudinē & inde habuit dolorē, ſed in fructu
beate virginis ſuauitatē inuenimus. Sicut ergo fructus,
quē Eua comedit, fuit maledictus, & maledictionē attu
lit, ſic p oppoſitū fructus quem btā virgo mundo edidit:
fuit benedictus: & bñdicionē attulit: & iō cantat eccleſia
(Ex te ortus eſt ſol iuſticie) Chriſtus de⁹ nr̄, qui ſoluens
maledictionē dedit benedictionē, bene igitur dixit Heli/
ſabet. (Bñdictus fructus vētris tui) Circa tertiam par
tem eſt ſciendū, ꝙ maria interpetratur iluminatrix ſtel/
la maris: & dña que oia beate virgini ꝑprie conueniunt:
ipſa eni illuminat totū mundū: & ideo cōparatur ſoli &
lune. Dirigit etiā ſicut ſtella maris deuotos nauigantes
in mari hui⁹ mundi ad portum ſalutis. Eſt etiā dña no/
ſtra ſi eni eſt mater dñi, & dña angeloꝝ, multo fortius eſt
dña chrānoꝝ: ergo ꝑprie dr̄ nomen virginis Maria Luce
primo: Quia ergo indignem⁹ illuminari, dirigi, ⁊ guber
nari, ideo eius que [illegible] iſta facere patrocinium implo/
rema is concludendes. (Sancta maria mater dei ora pro

nobis peccatoribus amen. Ora pro nobis, quia mulier ſancta es: vt dicitur Iudith octauo.

¶ De preceptis decalogi numero & ordine eorum. cap. 14.

CHaritas explicatur per precepta ſm beatum Auguſtinum in enchyridion dupliciter: ſcilicet immediate & mediate: & immediate quidē per illa duo q̄ ponuntur in euangelio Math. xxii. Diliges dominū deum tuū ex toto corde tuo: & ex tota anima tua, ⁊ ex tota mēte tua, quod eſt primum preceptum. Secundum autē preceptum eſt ſicut ibi ſequitur. (Diliges proximū tuū ſicut teipſum.) vnde hec duo precepta dicuntur precepta charitatis ad que ēt alia decem: de quibus dicitur, reducuntur & in eis includuntur, quia prima tria cōtinentur ſub precepto de dilectione dei: alia autem ſeptem continentur ſub precepto de dilectione proximi: vt de ſe patet, & ideo dixit Chriſtus vbi ſupra. (In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet & prophete. mediate autē charitas expliclatur in preceptis decalogi. Dicitur aūt decalogus a deca: quod eſt decem: & logos, quod eſt ſermo: quaſi decem moralium preceptorū ſermo: vnde ipſa precepta moralia dicuntur, qa in ipſis in ſumma oēs virtutes p̄cipiuntur, & oīa prohibentur implicite vel explicite. In his autem conſiſtit hoīs perfectio, & iuſtitia: ſcilicet declinare a malo: & facere bonum p̄s. (Delina a malo, & fac bonum.) primum ergo preceptū eſt. (Non habebis deos alienos coram me. in quo precepto omnis ydolatria ſpāliter prohibetur: vn̄ ibidem ſupdit exodi. xx. vbi ponuntur hec precepta. (Non facies tibi ſculptile) .i. ydolum: neq3 oēm ſimilitudinem que eſt in celo deſuper: neq3 deorſum in terra, neq; eorū que ſunt in aqs.) Hoc eſt non facies tibi pro deo ſimilitudinē ſolis & lune: neque hominis: neq3 iumenti, & huiuſmodi que colebat populus ex errore: vnde ſequitur: (Non adorabis ea: neq3 coles.) Secundum preceptū eſt. (Non aſſumens nomen dei tui in vanū) .i. neq3 falſe: neq3 ſuperflue neq3 doloſe iurabis per nomen dn̄i dei tui, nec honorē eius, quā

tum in te eſt: euaneſcere facies: de eo praue ſentiendo. Ille.n.nomen dei in vanũ accipit: qui iurat per eũ ad cõfirmationẽ ſeu aſſertionem falſi vel qñ iurat ſine neceſſitate aut vtilitate vel qñ iurat ꝯtra iuſtitie equitatẽ: aut cõtra ordinem charitatis: aut in nocumẽtũ ſui vel ꝓximi. Tertium preceptum eſt. (Memento vt diem ſabbati ſanctifices).i.ſctm̃ & feriatum habeas ab operibus: vnde ibidẽ ſubditur. (Sex diebus operaberis: ⁊ facies opa tua: ſeptimo aũt die erit ſabbatũ, & nõ facies in eo omne opus.) Sicut enim deum corde debemus colere: qđ precipitur in primo p̃cepto, & ore venerari: qđ p̃cipit̃ in ſcđo: ſic quoq; debemus ſibi opere ſeruire: qđ p̃cipitur in tertio. Hoc.n. eſt ſabbatum ſpũaliter ſanctificare: ceſſare ab opere ſeruili maxime peccati: & ſancta opera in eo facere: ſanctiſq; vacare elemoſynis: & aliis operibus pietatis intendere: ad eccleſiã cõuenire, vbi diuina myſteria celebrantur: ſacrificia offeruntur: verba dei recitantur: diuina beneficia commemorantur: & laudes deo redduntur, orationeſq; fiunt deuotius, & a deo facilius exaudiũtur: in hoc aũt precepto intelligitur obſeruatio aliquoꝝ feſtorũ. Quartum p̃ceptum eſt. (Honora pattrẽ tuũ & matrẽ, tuã,) duplici honore: ſcilicet venerãdo: & neceſſaria miniſtrãdo. Huic aũt precepto ſolum adiungitur ꝓmiſſio: cum ſubditur. (Vt ſis longeus ſup terram (cuius rõ eſt: ne.ſ.credatur p̃mium non deberi honorantibus parentes: cum hoc videatur eſſe debitũ naturale. Quintũ eſt. (Nõ occides) ſc; hoies iniuſte, & ꝓpria voluntate, nec manu violenta inferendo nocumentũ nec mente nec cõſenſu nec etiã ſutrahendo auxiliũ vite illi: cui potes: & debes dare In iſto ſiquidẽ p̃cepto ꝓhibetur homicidium fieri ꝓpria auctoritate: quia auctoritate legis licitũ eſt iudici reo iſligere penam mortis: & tunc iudex nõ occidit: ſed lex: & ideo pp tranſgreſſores poſita eſt lex. Sextum p̃ceptum eſt. (Non mechaberis.i.) non commiſcearis carnal̃r alicui excepto federe mr̃imonii: in iſto p̃cepto ꝓhibetur adulteriũ: nec non & ois carnalis cõmixtio p̃ter illam que eſt in matri

monio. Septimum preceptũ eſt: (Non furtum facies.) In
iſto aũt ꝑcepto ꝓhibetur oĩs rapina: & oĩs indebita ſub
tractio rei aliene aut detẽtio inuito dño. Q đ ꝯtingit fie
ri vel occulte accipiendo, & tunc eſt furtũ aut manifeſte,
& violenter acciendo, & tunc eſt rapina: aut mercedem
mercẽnario, & debitũ creditori negando & nõ reddẽdo,
& hec eſt iniuria, aut in mercationibus fraudẽ ⁊ dolũ ſciẽ
ter cõmittendo: qđ eſt iniuſtitia, aut de muto impẽſo vl
tra ſortẽ aliquid recipiendo, qđ eſt vſura. Octauum pre-
ceptum eſt. Non loqueris contra ꝓximum tuum falſum
teſtimoniũ, inquo ꝑcepto ꝓhibetur, ne hõ iniuriet̃ ꝓxi-
mo ore vel qualiter cunq̃, hoc aũt cõtingit vel in iudicio
vel extra iudicium. In iudicio de falſo proximum accu-
ſando vel falſum contra ipſum teſtificãdo vel ꝯtra inno
centẽ falſam ſniam ꝓferendo. Extra iudicium faciũt cõ
tra illud preceptũ detractores diffamatores: diſcordiaꝝ
ſeminatores. In iſto ẽt precepto ꝓhibet dñs mendaciuu
ẽt ſi eſſet ad vtilitatẽ alicuius. Nonũ preceptum eſt. (Nõ
cõcupiſces rẽ ꝓximi tui, non ſeruũ non ancillã, non bo-
uem, non aſinũ, nec oĩa que illius ſunt.) quaſi dicat, non
ſolũ non auferes rem ꝓximi ſed nec ẽt indebite concupi
ſces. Lex ãt humana tm̃ iudicat de factis & dictis: lex ãt
diuina nõ ſolum de iſtis ſed ẽt de cogitationibus: qa ꝓ-
hibet manũ a nocumento, & aiam ſeu voluntãtẽ a nocen
do In iſto aũt ꝑcepto ꝓibet̃ cõcupiſcentia ocuulorum re
ſpectu rei aliene tam mobilis q̃ immobilis. Decimum
preceptũ eſt. (Non deſiderabis vxorem ꝓximi tui.) In
iſto ꝑcepto ꝓhibet̃ cõcupiſcentia carnis, & actus interior
cõcupiſcendi ſeu delectandi interius in corde. Et ita non
idẽ eſt preceptũ cum ſexto ſuperius poſita, immo diuer-
ſum: quia ibi prohibetur actus exterior, hic interior. Rõ
autẽ quare potius ꝓhi bitio cõcupiſcẽtie furti & mechie
ponitur ſub precepto quã concupiſcẽtia homicidii: & mẽ
dacii, & falſi iſta eſt, quia ap concupiſcentiam furti ⁊ me
chie hõ amplius ꝓnus eſt, eo ꝙ de ſe hñt rõnem vtilis:
& delectabilis, cõcupiſcẽtia autẽ homicidii: & falſi de ſe

horribilis eſt, nec h3 aliquam rõnē boni: & ideo fuit ꝓ/hibendā cõcupiſcentia furti & adulterii preceptis ſpãli/bus, non aũt cõcupiſcentia homicidii vel falſi. Sciendũ eſt autē: ꝙ duo ponuntur precepta nature primũ eſt, vt homo faciat alteri qđ vellet ſibi fieri: Matthei. vii. ſecundum vt non facias alteri, qđ non vis tibi fieri, & habetur Thobie quarto. Horũ ergo preceptorũ numerus: ⁊ ordo ſic accipitur: hec eni precepta data fuerunt a deo pplo ſi dei in duabus tabulis: in prima ſiquidem tabula ſcripta erant tria prima ꝑcepta due ordināt hoīem ad deũ: tria eni debet oīs homo dño ſuo. primũ eſt fidelitas, & quantum ad hoc datur primum ꝑceptũ, (Non habetis deos alienos corā me.) ſecundũ: qđ debet hõ dño ſuo eſt reuerentia, & quantũ ad hoc datur ſm preceptũ. (Non aſſu/mes nomen dei tui in vanũ) Tertiũ, ꝙ debet homo dño ſuo eſt famulatus, & quantũ ad hoc datur tertium preceptum. (Memento, vt diem ſabbati ſanctifices.) In ſe/cunda vero tabula ſcripta erant alia. vii. ꝑcepta: que hominē ordināt a ꝓximũ: homo eni ordinaī ad aliquos dupl'r. Vno qdem modo ſpãl'r quantũ ad illos quorum debito eſt: vt eis debitũ reddaī, & quãtũ ad hoc eſt quartũ preceptũ: honora pr̃em tuũ & mr̃em tuã (hõ eni a parentibus h3 tria. ſ. eſſe: nutrimētũ, & diſciplinã. Alio modo ordinatur hõ ad alios general'r quantum ad oēs: vt nulli nocumētum inferat: nec ope nec ore nec corde. Ope quidē nec quantũ ad ꝑſonam ſeu ꝑſone conſiſtentiã & quantum ad hoc ponitur qntũ ꝑceptum. Nõ occides.) Nec quantum ad ꝑſonã cõiunctã, & quantũ ad hoc ponitur ſextum preceptum. (Non mechaberis.) Nec quantũ ad rem poſſeſſam, & quantum ad hoc poniī ſeptimum ꝑceptũ. Nõ furtũ facies. Ore qdem non eſt ꝓximo no/cumentũ inferendum, & quantum ad hoc eſt octauum ꝑceptum. (Nõ loqueris cõtra proximum tuum falſum teſtimonium. Corde vero dupl'r infertur nocumētũ, quã/tum ad duplicē concupiſcentiam q̃ a corde ꝓcedit. Pri/mo qdam quãtum ad cõcupiſcentiã rei aliene: & quantũ

ad hoc eſt nonum preceptũ.(Non deſiderabis rem proximi tui.) Alio modo quãtum ad concupiſcentiam carnis: & quantum ad hoc ponitur decimum preceptum. (Non deſiderabis vxorem proximi tui.) Hec autem precepta in his verſibus continentur.

¶ Vnum cole deum, nec iures vana per ipſum.
Sabbata ſanctifices: habeas in honore parentes.
Non ſis occiſor. fur: mechus, teſtis iniquus.
Alterius ſponſam, nec rem cupies alienam.

¶ Item alii verſus de.x.p̃ceptis, in qbus cõtinent̃ pctã que cõmitti poſſunt contra ſingula precepta.

¶ Contra primum preceptum.

¶ Qui collit extra deũ vel ſanctos quodcũq; creatum
Articulos fidei negans. ſi ſpemq; reliquit.
Voti tranſgreſſor vel qui mortalia vouit,
Et tardans nimium nolens implere promiſſum.
Fine malo vouens: ac per ſe vota refringens.
Incantans: faciens fieri breuia, & malefactor.
Inueniensq; docens: adiſcens, medius extans.
Orans: obſeruat, qui ſomnia, ſortibus vtens.
Blaſphemanſq; deum, qui murmurat, ac maledicit.
Vel non poſſe refert: ſed deſpicit: aſpicit ipſe.
Cibans vt faciat, mala prauus preterit iſte.
Vnum cole deum, ſi ſcit mortaliter egit:

¶ Contra ſecundum preceptum.

¶ Qui cantans, fabulans: trufans vel turpia dicens.
Deſpiciendo deum nominat: ſancto s, ſacra ſerpernens.
Iud icio iurans, mendax, inductor ad illud.
Periur ans: dubium iurans, mortalia iurans.
P erq; crucem, fidem, animamq;, deumq;
Si audire hec dicens, mendaciter: atq; iocoſe.
Et per membra dei ſanctorum euangeliorum:
Inducens falſum iurantem, quiſq; ſcienter.
Aduert ens, frangit, ne iures vana per ipſum.

¶ Contra tertium preceptum.

¶ Qui non confeſſus, dimittens, & ſacramentum.

In feſtis miſſam,ſine cauſa ductor ad illud,
Qui manuale facit,vndens emit,at non edenda.
Ieiunium frangit:qui tertia comedit hora.
Qui facit in feſto mala: prauus grauior extat.
Aſſumes chriſma:ſacramentum vel mulierem.
Si peccator erat mortali fune ligatus.
Eccleſie vetito,qui contrahit tempore ſacro
Chorizans:ludens:veneri mortaliter egit.
Sabbata ſanctifices violat reus:atqꝫ ſuperbus.

¶ Contra quartum preceptum.

¶ Qui precepta dei contemnit,atqꝫ ſtatuta.
Vel qui noluerit parere parentibus:atqꝫ
Alere,ſi poſſit extremos eſt obligatus.
Irridenſqꝫ patrem vel mātrem vel maledicens.
Verberans,opropriaus,blaſphemās:aſpere turbās.
Moritur aſpernens:habeas in honore parentes.

¶ Contra quintum preceptum.

¶ Occiſor corde:verbo:factoqꝫ ſuaſor.
Incitans,& cauſans,cupienſqꝫ procurat aborſum.
Verberat,& mandans:facienſue torneamenta.
Si iudex ceperit ex ſacro limite prauum.
Sacrilegus factus,ac ludens vel mutilator.
Non ſis occiſor:frangens mortaliter egit.

¶ Contra ſextum preceptum.

¶ Siquis furatur,rapiens,participanſqꝫ.
Iuſſio,conſiliū,conſenſus,palmo recurſus.
Participans:mutus,non obſtans:non manifeſtans.
Reddere cuncta debet:ſi cauſa prima fuiſſet.
Excipitur mutus:non obſtans:nec manifeſtans.
Reddere neqꝫ debent,qui ni ſint officiales.
Atqꝫ non in cauſa:primus pro parte tenetur.
Fortune luſor cupiens ſpoliare ſodalem.
Ac fraudans ludum:retinens inductor ad illum.
Hic dare perdenti cenſebitur:alter e genis.
Et fraudans iuxta pedagia,ſicqꝫ gabellas.
Ledens menſuras,monetas,ſic malus extat,

¶ Contra

¶ Contra ſeptimum preceptum.

¶ Quiſquis non nuptus miſcebitur: ac poluetur.
Per ſe molis erit; ſi nuptus fiet adulter.
Atq; ſolutus: fornicator: extra ſodomita.
Inceſtumq; parens facit: & cum virgine ſtuprum.
Cumq; moniali ſcelus extat: ſacrilegusq;.
Exigigit in ſacro: qui ſemine poluit illud.
Et rapiens raptor: cum brutis beſtia fiet.
Qui clam contraxit vel ſponſam preuenit actu.
Spondens contrahere mendax: vt miſceat illi.
Et qui contratrix maiori fune ligatus.
Quinq; modis peccat: vxore maritus abutens
Actibus elicitis: ſemen cum ſeminat extra.
Vas: operans: prolem deuitans: ſemen emittens.
Exercens aliam cupit: arcens firme petentem.
Inuitans: tangens: indutor: medius extans.
Lubrica verba refert: iactans ſe mechus habetur.

¶ Contra octauum preceptum.

¶ Qui mendax fuerit in damnum proximitatis.
Vel mala qui dicit: bona narrans vel bona parua.
Accuſans vel hoc iurans: teſtis iniquus.
Accuſans ceteros: odioſus: & vt mala ſumant:
Detractor odio: mendaxq; relator occulti.
Vel diffamator dicens: & manifeſta.
Cedula ſi fiat detractrix: cautio ledens.
Atq; ſecreta, ratumq; ſigillo vel litera clauſa.
Proditor: & laudans: inducens ad ſupradicta.
Illa reportari gaudens eſt teſtis iniquus.

Contra nonum preceptum.

¶ Qui cupit alterius ſponſam noſcatur adulter.
Vel qui deſiderat affines vel moniales.
Inceſtum ſcelus. ſacrilegusq; cum virgine ſtuprum.
Et cupiens fornicator fit: ſitq; ſolutus.
Et cupieus marem. ſodomitaq; beſtia bruta.
Ac quotiens cupit vel ſi fuit & phylocopatus.
Qui delectatur cogitando lubrica vel qui.

Se ſomno polluit cauſas vel poſtea gaudens.
Ornans vt ametur vel amariq; gloriatur.
Abq; viro proprio, cui hoc facit, vt ſic ametur.
Vel ſi perpendat ruinam vel prouocando.
Alterius ſponſam cupiens, moritur lubricando.

¶ Contra decimum preceptum.

¶ Qui cupit alterius rem in damnũ proximitatis.
Si per vim raptor, per occultum fur malus extat.
Si per auaritiam cupiat dicetur auarus.
In rapiendo male fallere quiſq; paratus.
Hec cupiens ꝯtra mandata cetera frangit.
Decimun mandatum, nec rem cupias alienam.

¶ De preceptis eccleſie. Cap. 10.

POſt precepta diuine legis ſubſequenter dicendum eſt de p̃ceptis legis canonice, ſiue eccleſie, q̲ ſunt. x. Primum eſt de ieiuniis obſeruãdis. Secundum de feſtis collendis. Tertium de miſſis audiendis. Quartũ de decimis ſoluendis. Quintũ de cõfeſſione ſaltem ſemel in ãno faciẽda, poſtq; qs ad ãnos diſcretionis p̲uenerit. Sextum de cõione in paſcha. Septimum de nõ comedendo carnes ceteris dieb⁹. Octauum, ꝙ diebus ieiuniorum abſtineatur a q̃busdam cibariis. Nonum de tp̃e: quo nuptie interdicuntur. Decimũ, ꝙ debitũ cõiugale non exigatur ceteris diebus, ⁊ tp̃ib⁹. Hi ſunt dies ieiunioꝝ. v;. totaquadrageſima preter dies dñicos. quatuor tempora anni, videlicet. vernale ſcilicet in quarta, & ſexta feriis: & ſabbato poſt primã dominicam quadrageſime, eſtiuale in eiſdem diebus poſt feſtum penthecoſtes: autũale in eiſdem diebus poſt feſtum ſancte crucis de ſeptembri, hyemale eiſdẽ diebus poſt feſtũ ſancte Lucie, vnde verſus. Dat crux Lucia, ciniſq; & chariſmata dia. Vt ſit in angaria quarta ſequens feria. Vigilia natalis dñi, pẽthecoſtes natiuitatis ſcti Ioannis baptiſte, ſci Laurentii, aſſumptionis btẽ Marie ſp virginis: oĩum ſantorum, vigilie oĩum apl'oꝝ: p̃terq; ſcti Ioãnis euãgeliſte: & ſanctorum Philippi & Iacobi. Secũdũ preceptum eſt de feſtis col-

233

lendis:hi aũt ſunt dies feſti collendi natiuitatis dñi ſan
cti Stephani ſci Ioãnis euangeliſte ſcoꝝ Innocentũ ſcti
Silueſtri:circuncisionis dñi: Epiphanie paſche cũ duo-
bus diebus ſequentibus: Aſcenſionis dñi: Penthecoſtes
cũ duobus diebus ſequentibus:ſolẽnitatis corpis chriſti
natiuitatis:annunciationis: aſſumtionis & purificatio
nis btẽ Marie verginis:natiuitatis ſcti Ioannis baptiſte
duodecim apoſtolorum ſancti Laurentii: dedicationis
ſcti Michaelis: ſolennitatis oium ſanctorũ:ſancti Mar-
tini:iuẽtionis ſancte crucis:dies dñici feſtiuitates: quas
ſinguli epi in ſuis epatibus laudauere. Tertium prece-
ptũ eſt de miſſis audiẽdis:audiende ſunt ãt miſſe oibus
diebus dñicis & feſtis ſolennibus ab eccleſia inſtitutis.
Quartum preceptum eſt de decimis ſoluẽdis: Circa qđ
ſciendum ꝑ due ſunt ſpẽs decimaꝝ, quedam enim ſunt
pſonales:quedam vero prediales. Perſonales ſunt: que
proueniunt ex negociatione artificio ſeu ſcientia militia:
aut venatione: & hmõi. Prediales vero ſunt: que proue
niunt ex prediis:prediales decime dande ſunt ſtatim ꝙ
fructus pcipiuntur:pſonales autẽ poſſunt dari vſq; ad
finẽ ãni. Ad ſolutionem aũt decimarũ hoies tenent par
tim ex iure naturali:quia naturale eſt: vt hi qui diuino
cultui ſunt mancipati, & populo ſpiritualia miniſtrant:
ab eodem neceſſaria recipiant:partim ex de terminatio
ne eccleſie que ita decreuit: vt qlibet decimã partem bono
rum ſuorũ iuſte acquiſitorũ dei miniſtris tribuat. Vñ deci
me prediales dande ſunt eccleſie: vbi ſitum eſt ꝑdiũ: per
ſonales vero epo: vel eccleſie. a qbus pficiunt ſacramen
ta. Dande ſunt autem decime de melioribus vel ſaltem
mediocribus & hoc de omnibus fructibus terrarũ: ar
borum ortorum: nutrimentis animalium: lana: lacte
feno lignis: piſcationibus: venationibus: affictis: penſio
nibus: molendinis etiam ad ventum: balneis: fullo-
niis: mineris: lapidicinis: Excuſantur autem a ſolutione
decimarum illi: in quorum locis ex antiqua conſuetudi
ne decime non Soluuntur. Si tamen eccleſia hoc exigere

tenerentur ſoluere: alias ſi obſtinati eſſent: in ſtatu dãna tionis exiſterent. Multa alia de decimis vide in ſumma piſana: & ſumma cõfeſſorũ. Q uintũ preceptũ eſt de ꝯfeſ ſione ſemel in anno facienda ꝓprio ſacerdoti. Proprius aũt ſacerdos eſt: qui curam aïe filius ordinariã: h; ſicut papa: legatus eps & parrochianus. Poteſt aũt cõmitte re proprius ſacerdos vices ſuas alteri: vt ſubditos ſuos audiat: vnde frẽs mendicantes auctoritate epi ſm formã clementine ad audientia cõfeſſionũ expoſiti poſſunt au dire confeſſiones: & abſoluere & penitentias iniungere: ſicut põt parrochialis ſacerdos: q l; habeat ordinariam poteſtatẽ: nõ tñ plenariam habet. Sed ſunt aliqui caſus reſeruati pape: & aliqui epiſcopo dyoceſano: caſus aũt q reſeruant̃ pape: vide infra in. c. de excõi. Caſus vero re ſeruati epo ſunt. ix. quatuor de iure: & qnq; de ꝯſuetudi ne. Primus caſus de iure epo reſeruatus eſt pctm̃ clerici per qđ incurriſſet irregularitatẽ. Scđs eſt de incendiariis, Tertius eſt de pctõ: vbi eſſet indicenda ſolemnis pnia. Q uartus eſt de excõmunicatiõe maiori. Q uintus eſt de homicidio volũtario. Sextus eſt de violatione eccl'iaſti ce imunitatis. Septimus de violatione eccleſiaſtice liber tatis. Octauus de falſariis. Nonus de ſacrilegiis. Cen ſuras autem: que reuerſantur epo, vide infra in capl'o de excõicatione: reſeruatur etiam pape diſpenſatio vel con mutatio votorũ religionis: & caſtitatis, & peregrinatio ad terram ſanctam, ad limina apoſtoloꝝ Petri & Pau li Rome, & ſancti Iacobi in compoſtella. Reliqua oïa poteſt eps cõmutare vel etiã diſpenſare. Ad confeſſionẽ autẽ faciendam ſemel in anno tenetur quilibet poſtq̃ ad annos diſcretionis peruenerit. Ad hoc autẽ vt confeſſio ſit valida, debet habere infraſcriptas cõditiones, que in his verſibus ꝯtinentur v;. Sit ſimplex, humilis, confeſ ſio pura, fidelis. Atq; frequens: nuda: diſcreta, libens: ve recũda. Integra: ſecreta: lachrymabilis: accelerata. For tis & accuſans: & ſit parere parata. Horũ verſuum decla ratio ſic p;. Sit ſimplex, ſ. vt non recitet in cõfeſſione, niſi

quod ad quantitatem peccati ptinet. Humilis.ſ.vt miſe rū ſe: & infirmū cōfiteatur. Pura.ſ.vt recta ſit cōfitētis in tentio. Fidelis.ſ.vera. ſine vlla falſitate. Atq̧ frequens iſtud eſt de bñ eſſe cōfeſſionis.ſ.vt hō frequēter cōfiteatur Nuda: vt non inuoluat obſcuritate verborum. Diſcreta ſcilicet: vt maiora cō maiori pondere cōfiteatur. Libens. ſpontanea non coacta. Verecūda.ſ.vt ſe erubeſcat, & nō ſe iactet de pctis pp aliquā ſeculi vanitatē. Integra.ſ. vt non ſubtrahat aliqd de his, que manifeſtanda ſunt. Se creta.ſ.quantū ad cōditionē ſacri, in quo de ocultis ꝯſciē tie agitur. Lachrymabilis, quo ad dolorē de pctō cōmiſ ſo: Accelerata: vt.ſ.non differatꝰ de die in diē: ſed ſtatim vel q̄citius pōt cōfiteatur. fortis: vt.ſ. nihil pp verecun diā dimittat. Accuſans.ſ.ſeipſum non alium. Et ſit pa rere parata.ſ.ſacerdoti. Sextum preceptū eſt de cōione. Nam qlibet poſt q̄ ad anuos diſcretionis peruenerit: te netur cōicare ſaltē ſemel in anno in paſchate, niſi de cōſi lio ꝓprii ſacerdotis, pp aliquam cām rōnabilem ad tē pus abſtineat. Intellige aūt in paſca ſm declarationē Eugenii quarti: a ſeconda feria poſt dñicam in ramis palmaꝝ vſq̧ ad octauans paſche incluſiue. Septimū pre ceptum eſt de carnibꝰ non comedentis ceteris diebus. Hi ſunt autem dies, in quibꝰ non licet alicui carnes co medere diebꝰ ieiunioꝝ, ſexta feria, & ſabbato, vbi eſt cō ſuetudo non comedēdi. Octauum preceptū eſt a quibus dam cibariis abſtinendū diebus ieiunioꝝ que ſunt iſta. Nam quilibet ieiunans tenetꝰ abſtinere a carnibꝰ gene raliter, ab ouis regulariter, a lacticiniis in quadrageſi ma, in aliis ieiuniis ſeruetur ꝯſuetudo terre. Nonum ꝓ ceptum eſt, quo tpe īterdicte ſunt nuptie. Interdicte ſunt autem celebrationes nuptiaꝝ a prima dñica aduentus vſq̧ ad octauās epiphanie incluſiue, qua die eſt feſtū ſan cti Hilarii. Item a ſeptuageſima vſq̧ ad octauas paſ che incluſiue, & a dñica ante aſcenſionem, ſiue anteroga tiones vſq̧ ad feſtum trinitatis, quod eſt in dñica prima poſt penthecoſtes excluſiue, quia feſtū penthecoſtes nō

habet octauas & de hoc dantur ſequentes verſus.v;.
Coniugium prohibet aduentus,hylariſq; relaxat.
Septuagena vetat,octaua paſche relaxat.
Rogamen prohibet,ſed condittrina poteſtas.
aliis enim temporibus poſſunt nuptie celebrari
¶ Decimum preceptum eſt q̄ debitum cõiugale non exigatur certis diebus vel temporibus,non licet autem exigere debitum coniugale diebus infraſcriptis.videlicet. Diebus dominicis & feſtiuis,diebus ieiuniorū, diebus proceſſionum,tribus diebus ſaltem ante ſacram communionem,tempore p̄gnationis ſi ſit periculū aborſus, tp̄e purificationis poſt partum,tempore menſtrui naturalis.Nō eſt tñ pctm̄ mortale,niſi fiat in contemptum ſacrorum dierum vel ordinationis eccleſie.
¶ De inuẽtione paſche,ꝛ aliorū feſtorū mobiliū.Ca.11.
AD obſeruationem autem tertii precepti pertinet ſcire feſta,quorū quedam dicunt̄ inmobilia, que ponuntur in chalendario ſub certis literis,ſicut natale, & alia feſta aliorum ſanctorum,alia dicuntur mobilia que quandoq; a natali aliquando propinquius,aliquando remotius celebrantur,inter que paſcha eſt principale.Ad ſciendum autem feſta immobilia ſufficit ſcire mutationem litere dominicalis,que mutatur in omni anno in Ianuario Sunt enim in anno.52.ſeptimane & vnus dies,vnde prima lirera chalendarii eſt.a.& vltima etiam s.& p̄pter hoc,quia iſta vltima litera eſt vltra ſeptimanas in anno,ideo mutatur quolibet anno lirera dominicalis ſicut pater de ſe.Sed quia in anno vltra tẽpus pretaxatum,continentur plus ſex hore que in chalendario non quottantur,ideo in quarto anno ſimul congregantur & faciūt vnā diẽ naturalẽ.ſ.24.horas & ſic fit biſſextus,quia additur vna dies.Statur enim duob⁊ diebus ſuper vltimo.ſ.Februarii in feſto.ſ.ſci Matthie,& mutatur ibi iterꝫ lr̄a dn̄icalis.Eſt autem aduertendum,q̄ in mutatione litere dn̄icalis retroceditur,vt ſi hoc anno lr̄a dn̄icalis ſit.a.ſequenti anno erit.g.alio.f.& ſic vltra:Fe

ſta autem mobilia breuiter ſciunt hoc modo, renouatio:
ſiue dies prima lune deſignatur p illũ numeꝝ: q ponit
in chalẽdario ante lr̃as: q vocatur aureus numerus, ita
ꝙ hoc anno. ſ. ãno dñi. 1533. deſignatur p quaternariũ,
qui ponit in Ianuario añ diem, quo celebratur feſtũ Fa
biani & Sebaſtiani & vbicũqꝫ hoc anno in toto chalẽda
rio inuenietur quaternarius ibi inuenietur luna prima,
& anno ſequẽti, vbicunqꝫ qnarius inuenietur, in alio vbi
cũqꝫ ſenarius, & ſic ꝓcedendo vſqꝫ ad. 19. ꝛ tunc reuerte
tur ad vnitatẽ & dualitatẽ ꝛ ſic ſempcirculando a, 19. ad
vnitatẽ talis primatio lune ꝯtinuat. Quibus ſuppoſitis
queratur in chalendario primum. c. menſis Martii: no-
uis. ſ. Martii. i. in feſto ſcti Thome de Aqno, quo habi
to, queras aureũ numerũ illi anno deſeruientẽ poſt diem
ꝑdictam, & ſi nõ inueniat in illo menſe, querat in princi-
pio Aprilis. Quo habito incipiatur illo die illũ includẽ
do & cõputent. 14. dies ꝛ ſequenti dñica erit paſcha, ſiue
in ipſa die. 14. ſi fuerit dñica. Habito aũt die paſche ſi re
trocedatur p. 7. ſeptimanas eſt dñica quadrageſime, ꝛ ã
te illam per tres ſeptimanas, eſt dñica. 7 c. Poſt qnqꝫ ãt
ſeptimanas a paſcha eſt dñica in rogationibus, ꝛ ſequẽ-
ti feria. 5. feſtũ aſcenſionis. Et patet ẽt de feſto pentheco
ſtis poſt. 7. ſeptimanas a paſcha & feſtũ ſctiſſime trinita
tis poſt, 8. ſeptimanas a paſcha, feria vero qnta poſt ip-
ſum feſtum trinitatis eſt feſtũ ſacratiſſimi corporis Chri
ſti, & põt haberi paſcha per hos verſus. Poſt martis no
nas, vbi ſit noua luna require. Mox vbi trãſierit, bis ſe
ptima paſcha patebit. Item ad inueniendum feſtum pa
ſche per aliam rationẽ datur ſequens verſus vꝫ.
Poſt epy. ter. pri. ter. do. canitur reſurrexi.
Huius verſus iſta eſt declaratio. Inuenitur ter prima-
tio lune poſt feſtum epyphanie & tertia dñica poſt ter-
tiam primationem lunẽ erit paſcha. Aduentus domini
celebratur in dñica que vicinior eſt feſto ſancti Andree,
ſiue precedat, ſiue ſequatur vel in ipſa dominica ſi feſtum
ſancti Andree in dominica venerit.

¶ De virtutibus cardinalibus. Cap. 12.

QVatuoř ſunt virtutes cardinales: vȝ: prudentia: iuſtitia: fortitudo: & temperantia. Dicunť aũt cardinales a cardine: qa ſicut oſtium vertitur in cardinibꝰ & ſuſtentatur: ita vita humana in his virtutibꝰ quãtũ ſcȝ ad rectã ꝯuerſationẽ, Vel dicunť cardinales: qa ſunt principales: & ad eas oẽs alie virtutes morales reducũtur. Morales ãt dicunť a more: qr ꝑ morẽ: ſeu ꝯſuetudinẽ acqruntur. Earũ aũt ordo: & numerus ſic accipiť: qa hõ ordinatur in moribꝰ in faciendo bonũ: & declinãdo a malo. Ad bonũ aũt faciendũ reqritur eiuſdem boni & ſui ꝯtrarii cognitio: & hec eſt prudẽtia. Reqritur ẽt boni cogniti excuſſio: & hec eſt iuſtitia. Malũ aũt oritur ĩtrinſecꝰ: & cuiusmodi ſunt paſſiones brutales cõcupiſcentie ire: & hmõi: & moderanť ꝑ tẽperantiã: aut iſertur ab extrinſeco: cuiuſmodi eſt paſſio timoris reſpectu mali futuri: & paſſio doloris reſpectu mali p̃ſentis: & has paſſiones reprimit fortitudo. Prudẽtia igiť ꝑficit intellectum ad dirigendã totã vitam humanã: ꝯſiſtit aũt in hoc: ꝙ qſqȝ ſciat inuenire medium ẞm rectã rõnem in his que ſunt ab hoie facienda: vt videlicet qs ſciat ſeip̃m: & alios regere. Diffinitur aũt prudentia ſic. Prudentia eſt bonarum reꝝ: atqȝ maloꝝ vtrarumqȝ diſcretio. Species prudentie ſunt he. vȝ. Prouidentia: que eſt preſentium notio: & futuroꝝ cognitio: ꝑtractans euentum. Alia eſt circũ ſpectio: que eſt virtꝰ diligenter negocii circunſtantias examinans. Tertia eſt cautio: que eſt virtꝰ ꝑ diſcretionẽ virtutũ a vitiis impedimenta aufugiens. Iuſtitia ꝑficit voluntatem ad reddendum vnicuiqȝ qđ ſuum eſt. Conſiſtit aũt in hoc: ꝙ ſeruet equalitas inter hoies cõmunicantes adinuicẽ quantũ ad res exteriores: qbꝰ vtuntur. Hec aũt ſic diffinitur. Iuſtitia eſt virtꝰ ſingularis ẞm iuſti electionem: equa rõne diiudicans. Species aũt iuſtitie ſunt he. vȝ. Seueritas: que eſt virtꝰ debito ſupplicio cohercens iniuriã. Equitas: que eſt iuſtitia dolore miſericordie rigoroſa tẽperans. Veritas: que eſt virtꝰ: per quã

immutata ea:que ſunt:aut futura ſunt:dicunť. Obediē tia:que eſt virt⁹:que leggitima ſuperioꝝ pcepta exequit Liberalitas:que eſt virt⁹ beneficioꝝ erogatrix. Benigni tas:que eſt virt⁹ ad benefaciendū expoſita ſui cunctos in uitās dulcedine. Benignitatis aūt iſte ſunt ſpecies:vide licet religio:que eſt virt⁹ diuinitatis curam gerens:ceri moniamq; offerens. Pietans:que eſt virt⁹:per quam ſan guine ꝯiunctis:& patria beneuolis officium:& diligēs at tribuitur cult⁹. Innocentia:que eſt virt⁹ oēm iniurie illa tionem abhorrens Humanitas:que eſt virt⁹:qua miſe rationis affectu nos inuicem tuemur. Miſericordia:que eſt virtus:per qꝫ animus ſuper calamitate afflictoꝝ mo uet. Gratia:q̄ eſt virtus:qua amicitiaꝝ:& officioꝝ al teri⁹ memorie remunerandi voluntate continetur. Reue rentia:que eſt virt⁹ pſonis grauibus vel aliqua dignita te ſine prelatione ſublimatis debite honorificationis cul tum exhibens. Concordia:q̄ eſt virtus cōciuens:& cōpa triotas in eodem iure ſpōtanee nectēs. Amicitia:que eſt bona voluntas erga aliquā perſonā cauſa illius tantum qui diligitur. Fortitudo perficit iraſcibilē circa difficilia aggredienda vel ſuſtinenda maxime circa pericula mor tis. Conſiſtit enim in hoc:ꝙ mens hoīs ſit firma ad tole randa aduerſa:& ne reſiliat ab eo:qđ rō dictauerit faciē dum:pp aliqđ difficile.qđ incūbat. Hec autē ſic diffini tur. Fortitudo eſt ꝯſiderata periculoꝝ ſuſceptio:& diu turna laboꝝ perpeſſio. Iſte ſunt ſpecies fortitudinis vi delicet:magnanimitas:que eſt difficilium reꝝ ſpōtanea & rationabilis aggreſſio. Magnificentia:que eſt diffici lium:atq; pclaroꝝ cōſumatio. Fiducia:que eſt certa ſpes animi:perducens reminchoatā ad finem: Securitas:que eſt incōmoditates imminentes:vel effines rei inchoate non formidare. Patientia:que eſt iniuriarum:atq; con tumeliaꝝ:& omnis aduerſitatis impet⁹ equanimiter por tare. Conſtantia:que eſt ſtabilitas animi firmūn ꝓpoſi to perſeuerans. Tēperātia:que pficit ꝯcupiſcentiā : ad refrenādas:& regulandas paſſiones ipſi⁹. Conſiſtit eni

in repreſſione paſſionū brutalium & precipue in modo-ratione delectationum tactus & guſtus.i.venereorum& cibariornm: Hec aūt ſic diffinitur. Temperātia eſt ratio-nis dñium in libidinem: & alios motus īportunos. Iſte ſunt ſpecies temperantie videlicet. Modeſtia: que eſt vir tus que facit cultum & motum: & oēm naturalem occu pationem vltra defectum: & citra exceſſum ſiſtere. Vere-cundia: que eſt in geſtu: & verbo honeſtatē ſeruare. Ab-ſtinentia: que eſt ſtatutum tempus cibandi nō preuenire: Moderantia que eſt nimium ciborū appetitum rōnnis imperio reuocare. Honeſtas: que eſt nec lautiores cibos querere: nec in apparatu operam dare. Parcitas: que eſt menſurā refectionis non excedere. Sobrietas que eſt in potu exceſſum cohibere. pudicitia que eſt moderamine rōnis petulatiam domare. Sub iſtis ergo quatuor vir tutibus. ſ. prudētia: iuſtitia fortitudine & tēperantia: oēs alie virtutes morales ꝯtinentur: ſicut pulchre & comple-te determinat ſanctus Tho. in ſecunda ſecunde.

¶ De donis ſpūſſācti & diſtinctione eorūdem. Cap. 13.

DOna ſpūſſancti ponuntur ſeptem : que habentur Eſaie. xi. v3. (Donum ſapientie & intellectus: con ſilii ⁊ fortitudinis: ſciētie ⁊ pietatis: & timoris dñi.) Dif ferunt aūt a virtutibꝰ: moralibus: qa virtutes morales ꝑ ficiunt hoīem ſecundū ꝙ natus aptus eſt moueri & regi per imperium rōnis: dona aūt ꝑficiunt hominem ꝑ con-parationem ad regimen ſpūſſancti: vt prompte obediat ei. Diſtinguunť aūt dona adinuicē: qa ratio in ſpecula-bilibus ꝑficitur ad apprehendēdū ꝑ intellectū: ad iudi-candū ꝑ ſapientiam: in practicis vero: ſeu agibilibus ad apprehendendum per conſilium: ad iudicandum per ſcientiam. Vis autem appetitiua ꝑficitur in his que ſunt ad alterum per pietatē: in his aūt q̄ ſunt ad ſeipm̄ contra timorē periculoꝝ perficiť per fortitudinem: ꝯtra cōcupi ſcentiam autem inordinatam delectabilium per timorē Donum igitur ſapientie dicit rectitudinem conſilii de re bus diuinis conſpiciendis quo ad intellectum: & conſu-

lendis quo ad effectum & hoc per regulas inſpiratas a
deo. Donum intellectus ſignat quodam lumen nobis
datũ a deo ad cognoſcẽdũ veritatẽ diuinã, ad cuius co-
gnitionem per virtutem lumitis naturalis ꝑtingere non
valemus. Donũ ꝯſilii cõſiſtit in hoc, ꝙ homo dirigitur
a deo ꝑ modũ cõſulentis in agendis, circa que nõ dirigit
ſufficienter inqſitio nãlis. Donũ ſcientie conſiſtit in hoc
ꝙ aĩus hoĩs inſtruitur a deo ad diſcernendum creden-
da non credendis. Donum fortitudinis cõſiſtit ĩ hoc ꝙ
animus hominis moueatur a ſpũſancto ad cõfitendum
ſe poſſe peruenire ad finem boni opis inchoati, & euada
re quecunq; pericula imminentia, licet etiam nature ptã-
tem excedant, Donũ pietatis conſiſtit in hoc, ꝙ aĩus ho
minis moueat̃ a ſpũſancto ad exhibendũ quendã affe-
ctum filialẽ deo. Donum timoris eſt, per quod mouetur
hõ a ſpũſancto, vt ſemper querat eſſe ſubiectus deo, re
fugiat ſe ſubducere ab eo. Eſt autem timor multiplex ſci
licet. Mundanus, quo homo ꝑꝑ timorem mundi deum
offendit. Humanus ſiue naturalis, quo hõ naturaliter
timet mortẽ mutilationem, & huiuſmodi, Seruilis per
quem quis retrahitur a peccato timore pene. Initialis q
introducit charitatẽ, ſicut cera introducit lumen. Filia-
lis, per quem hõ amore iuſtitie benefacit. Et iſto mõ ſolũ
timor ẽ donũ ſpiritusſancti, timor vero humanus eſt in
differens, initialis vero & ſeruilis boni ſunt, ſ; imꝑfecti.

¶ De operibus miſericordie tam corporalibus ꝙ ſpi-
ritualibus. Capitulum. 14.

OPera miſericordie in duo genera diuiduntur, que
dam enim ſunt corporalia quedã ſpiritualia, cor
poralia ordinant̃ ad ſubleuationẽ indigẽtie corporalis,
ſpiritualia autẽ ad ſubleuationẽ indigentie ſpũalis. Pri
me ſunt ſeptẽ ſpecies, ſiue partes, quarũ ſex prime ponũ
tur Matthei vigeſimo quinto, & etiam habet̃ Thobie
ſecũdo. Primũ igitur opus miſericordie eſt refectio eſu-
rientis. & conſiſtit in hoc, vt cũ aliqs videt aliquẽ famis
inedia laborantem, dato et cibo ipſum reficiat Scdm eſt

potatio ſitientium, & conſiſtit in hoc vt ſitientē homo re frigeret: dato ſibi potu. Tertiū eſt receptio: ſiue collectio peregrinoꝝ quod conſiſtit in hoc ꝙ homo hoi non habenti hoſptium cōicet domū ſuam. Quartū eſt coopertio nudoꝝ, & ꝯſiſtit in hoc: ꝙ ſi hō viderit ꝓximū frigori expoſitum: pp defectū veſtis, eum ꝓ poſſibilitate ſua ſatagat operire. Quintū eſt viſitatio infirmoꝝ, que conſiſtit in hoc: ꝙ homo ꝓximo infirmo compatiens ꝓcuret ſibi: ſi poterit ſanitatē vel ſaltem ſua preſentia: dolorem eius: quantum poterit: alleuiet. Sextum eſt redemptió captiuoꝝ, & conſiſtit in hoc, ꝙ homo violenter oppreſſus & iniuſte eripiat cōſilio. auxilio, & fauore, ⁊ incarceratos viſitet & ſubueniat eiſdem miſericordiam impendendo iuxta preceptū ſaluatoris. Septimum eſt ſepultura mortuorū, que cōſiſtit in hoc, ꝙ homo ꝓcuret defunctis eccleſiaſticām ſepulturā: ſi eis nō fuerit interdicta. Interdicta vero eſt ſm iura eccleſiaſtica ſepultura his: qui ſeipſos occidunt. Item his: q pro ſuis ſceleribus ſine pnia occiduntur. Item excōicatis. Item his qui moriuntur in torneamētis. Item infidelibus: hereticis: ſortilegis: ſciſmaticis. Item his, q moriunt̄ in pctō mortali: ſi de hoc cōſtiterit. Item religioſis q moriuntur ꝓprietarii, & ſine pnīa decedunt. De his ergo operibus miſericordie diſceptabit Chriſtus cum hoībus in iuditio: vt p; in Mattheo. Continentur aūt hec opa in hoc verſu. v;. Paſco, poto: lego tego. viſito: libero: condo. Opa miſericordie ſpiritualis ſunt alia. vii. que cōtinent̄ in hoc verſu. Inſtrue: ꝯſule: ſolare corrige: pce, fer hora: Primū opus eſt inſtruere ignorātem quantum ad ſpeculabilia vt ſiquis videat aliquem ignorantem aliquid, qđ ſit neceſſariū ad ſalutem anime vel qđ aliquo modo ad officiū ſuū ſpectet. ipſum debeat informare eccleſiaſtici. 18. (Qui miſericordiam habet: docet: & erudit, ſicut paſtor gregem ſuum.) Secundū eſt conſulere dubitantem quantū ad agibilia, vt cum qs videt aliquem in aliquo negocio vacillantem, det ei cōſilium ſi ſciat quid facere debeat Iob quarto. (Vacillan

tes confirmauerunt ſermones tui.) Tertiũ eſt conſolari triſtem ꝑpter aduerſa: vt ſcilicet qñ qs videt aliũ in angustia & afflictiõe cõſtitutũ ipſum ad patiẽtiã inuitet: & inducat ad ꝯſolationẽ: & letitiam ſpũalem: eccleſiaſtici ſeptimo. (Ne deſis plorantibus in ꝯſolationẽ.) quartũ eſt indulgere cõmiſſa penitenti quantũ ad: ea, q̃ contra ſe cõmiſſa ſunt, vt ſcilicet illi, qui iniuriam irrogauerit perſonalem, is cui iniuria eſt illata, remittat ex corde: eccleſiaſtici. 1. (Relique proximo tuo nocenti te, & tunc ſoluentur peccata tua. Quintum eſt ſuportare defectuoſum, ſeu onera alioꝝ, ſiue ſint debilitates corporales ⁊ defect⁹ naturales ſeu etiã accidẽtales, ſicut infirmitates, ſiue paſſiones ſpũales, morales etiam, & voluntarii defect⁹ ſũt ſupportãdi & reprehendẽdi debits circonſtantis obſeruatis Gallath. v. (Alter alterius onera portate: & ſic adimplebitis legem Chriſti. Sextũ eſt orare pro collatione ſeu cõſeruatione ſeu augumentatione boni & remotione mali hoĩum, q ſunt nobiſcum in via iacobi quinto. (Orate pro inuicẽ, vt ſaluemini.) Luc, ſexto. (Orate ꝑ ꝑſequẽti b⁹ vos:) Septimũ eſt corrigere delinq̃ntẽ quantum ad ea que ſunt ꝯtra deum vel ꝓximum cõmiſſa, qđ ideo vltimũ ponit, qa plus circa eum inſiſtitur. Cõſiſtit ergo correctio fraterna in hoc, vt ſiquis ſciat alium crimen aut peccatum comiſiſſe ſuadeat penitentiam peccatori. Et ſi videat eum ad peccandum diſpoſitum: ꝙ preſtet impedimentum: nec peccet: eccleſiaſtice. 19. (Corripe proximum.)

De correctione fraterna & ordine eiuſdem. Cap. 15.

IN correctione fraterna ordo ſeruandus eſt quia peccatũ aliud eſt occulum: aliud eſt manifeſtum. Si occultũ: tunc ſecrete monendus eſt: q pctm̃ cõmiſit, quod ſi ſecreto correct⁹ nõ ſe emendauerit: monendus eſt ſecũdo coram paucis: per quos cõuincendus eſt, ſi poſtea negauerit: ſi necdũ ſe correxit: eſt ad denunciacionẽ procedendum. Eſt aũt cauendũ: ꝙ ſi pctm̃ occultum cedat in damnum totius cõmunitatis: ſicut hereſis vel proditio ci

uitatis in hoc caſu eſt ſtatim ad denunciationē ꝓcedendū: niſi firmiter crederet, ꝙ ſtatim p ſecretā monitionem malis hmôi p̄ſtaret ipedimentū. De occultis aūt quo ad perſonam: ſed notoriis quo ad factum. & maius dubium: ſicut ſi incendium factum ſit, & neſcitur á quo. In manifeſtis autem peccatis, vt ſunt ea, que ſunt publice: per quem ſcandalizatur populus, eſt ſtatim ad denunciationem ꝓcedendum Ad hunc autem ordinem correctonis p̄lati tenent ex p̄cepto: alii aūt ex ꝯſilio quantum ad pctm̄ cōmiſſum. Ex p̄cepto aūt quo ad cōmittendum maxime ſi ꝓbabil'r de correctione ſperet: ſi enī hoī videret: ꝙ nihil ꝓficeret: ſed forte deterior fieret ille, qui corrigitur, forſitā eſſet cedendum. Hic autē ordo correctionis habetur Math. 18. vbi Chr̄s dixit Petro. (Si peccauerit in te frater tuus. i. te ſolo ſciente: corripe eum inter te &: ipſum ſolum.) Eſt aūt attendendum: ꝙ hec correctio intelligitur: de generibus criminum, que derogāt fame: de leuibus enim, que fame nō derogant: cuiuſmodi ſunt ea, de quibus religioſi in capitulo ſe accuſant: hec correctio non eſt neceſſaria: Item ſciendum: ꝙ ſi prelatus preciperet et ſubdito de dicenda veritate cōtra hūc ordinem ad non ꝯſtitututū: ipſe mortaliter peccare, & etiā ſibi obediens quaſi contra preceptum domini agens: vnde non eſſet ſibi obediendum: quia ſolus deus eſt iudex occultorū: & non homo. Et ideo in denunciacione criminum: caute & conſulte eſt procedendum.

¶ De qbuſdā ad pfectionem hui⁹ vite inducentib⁹: ⁊ de octo beatitudibus. & aliis qbuſdam. Cap. 1.

NVnc ſubſequenter dicendum eſt de qbusdā ad perfectionē huius vite inducētib⁹: & poſtea de qbuſdā ad futurā vitā ptinētibus. Circa primū dicendū eſt de vita actiua & contemplatiua. Vita actiua cunſiſtit in agibilibus oīb⁹, ſiue ſint ad ſeipſum: ſiue ad alium: ſed principal'r cōſiſtit in his: que ad aliū ſunt: vt ſunt opa miſericordie: de quibus dictum eſt. Vita vero cōtemplatiua principaliter cōſiſtit in cōtemplatione: & ſpeculatione di

uinorum Et eſt ſciendum, ꝙ vita actiua eſt diſpoſitio ad vitam conteplatiuam, que quidem vita cōtemplatiua eſt dignior vita actiua: licet vita actiua ſit vtilior. Conſiſtit autem vita contemplatiua in actu altiſſime potentie qui in nobis eſt. ſ. intellectus, & habitu nobiliſſimo ſcilicet ſapientia, & in obiecto digniſſimo, quod eſt deus. Vlterius ſciendū eſt, ꝙ tres ſunt ſtatus eccleſie. videl;. virginum, cōtinentiū: & coniugatorū, primus ſtatus eſt melior q̄ ſecundus, & ſecundus q̄ tertius. Conſequuntur aūt eternam beatitudinē octo genera pſonarū. v;. Pauperes ſpiritu, ideſt abſtinentes ab amore mundi, ſcilicet carnalium voluptatū, diuitiaꝝ, ac ꝓprie excellantie talium eni merito eſt regnū celorū. Item mites. i. manſueti: q ad nullam ꝯtumeliā mouent: & tales digne poſſidebunt terrā. Item lugentes pro peccatis: & ipſa odientes, & ad deſtrut ionē eorum aſſurgentes, talibus conſolatio futura preparatur. Item eſurientes, & ſitientes iuſtitiā ideſt vehementer deſiderantes ſummum bonum, & ideo tales ſaturabuntur. Itē miſericordes, q ſcilicet in operibus miſericordie ſe exercent: iſti miſericordiam conſequentur. Item mundo corde, ideſt exiſtentes animo purgato: & alieno ab inquietudinibus huius mundi, & tales videbunt deum, & ardentiſſime diligent. Item pacifici: ideſt illi, q nullā contradictiotem habent a mundo: a diabolo, vel a carne, vel aliqua contradictio eis efficax eſt, tales merito filii dei vocabuntur. Item pſecutionē patiētes propter iuſtitiā, & talium eſt regnū celorū harum beatitudinū numerus accipitur ẜm integritatē pfectionis. Requiruntur aūt tria ad integritatem perfectionis. ſ. receſſus amalo, ꝓceſſus in bono, & perfectus ſtatus in optimo. Sane omne malū procedit ex tumore ſuperbie: aut ex rancore malicie, aut ex langore concupiſcentie. Contra tumorē ſupbie eſt paupertas ſpūs: contra rancorem malicie eſt mititas: cōtra langorem cōcupiſcentie eſt luctus. Item pfectus attenditur ẜm duas vias dūi. ſ. miſericordiam & veritatē, de qbus p̄s. (Vni-

uerſe vie domini miſericordia & veritas.) Et ad viā mi
ſericordie correſpondent miſericordes: ad viā vero veri
tatis correſpondent eſurientes & ſitientes iuſtitiā. Prete
rea ſtatus in optimo attēditur in duobus. ſ. in limpida co
gnitione & huic correſpondet mundicia cordis que va
let ad videndū deū. Secundo attendit in tranquilla affe
ctione & uuic correſpondet pax mentis ad fruendum p
fecte deū. Per has ſeptē beatitudines excluduntur. vii.
peccata mortalia, paupertas ſpirit⁹ excludit ſuperbiam
mititas ſiue manſuetudo iram luct⁹ inuidiam: qa qui lu
gent aliorum peccata: non inuident eis: eſuries accidiam
miſericordia auaritiam, mundicia cordis gulam: quia
cordis mundicia non ſeruit ventri: pax excludit luxuriā
qa guſtato ſpū dei deſipit ois caro. Iſti ſunt planct⁹ ſpi
rituales. videlicet. flere temporis amiſſionem: flere vitā
male correctam: flere Chriſti paſſionē: flere ob ꝓximi cō
paſſionem: flere peccati cōmiſſionem: flere gratie optatio
nem: flere glorie premiationem. Iſta ſunt que faciunt ſer
uum Chriſti: aſperitas penitētie: puritas conſcientie pre
claritas ſapientie: equitas iuſtitie largitas miſericordie.
Iſta debet habere vnuſqſqꝫ ad deum. vꝫ. delectionē pu
ram: obedientiam verā: perſeuerantiam cōtinuam. Iſta
debet habere qlibet verſus ſeipſum. vꝫ: Intentio iuſta:
cogitatio ſancta: verbum bonū: opus pfectum. Iſta de
bent haberi verſus ꝓximum. Subuentio charitatiua:
correptio diſcreta: relaxatio voluntaria: ſupportatio cō
paſſiua. Iſti ſunt: quibus de⁹ miſeretur lugētibus peccata
timētibus dei iudicia: retitenttibus proximis iniuria: pſe
uerantibus in penitentia. Iſti ſunt: quos deus non dere
linquit: viuentes in innocentia: dolentes in penitentia: ſtu
dentes in ſapientia: ſuſtinentes in patientia: iſti ſunt fru
ctus ſpūſſancti vꝫ. charitas: gaudiū: pax: patiētia: lōgani
mitas: bonitas: benignitas. māſuetudo: fides: modeſtia:
continentia: caſtitas. Iſti ſunt effectus ſpirituſſancti. vꝫ.
prefectionis: vnionis. opis: delectationis: cōtriſtationis:
zeli: mutue adheſionis: extaſis. liquationis: feruoris: lan
guoris

gnoris:perſeuerantie:exultationis.

¶ De dotibus aie & corporis glorificati: & aureolis: & fructibus eorũ: ⁊ de penis damnatorũ. Cap. 17.

DE inde dicendum eſt de quibuſdam: que ad vitam aliã ptinẽt.ſ.de gloria btõrũ. Septẽ ergo dotes po nunt: tres quo ad aiam: & q̃tuor quo ad corpus prima: dos aie eſt viſio dei per eſſentiã prime: Ioan.5.(Videbi- mus eũ ſicuti eſt.) & in hoc conſiſtit beatitudo: & p̃miũ eſſentiale Ioan.17.(Hec eſt vita eterna: vt cognoſcãt te verũ deũ.) Scda eſt cõprehẽſio q̃ cõprehendemus deum ſicut mercedẽ nr̃am prime ad Cor.5.(Sic currite vt cõ- prehendatis: gloſa. Brauiũ eterne retributionis.) Ter- tia eſt fruitio: qua in deo delectabimur Iob.21.(Tũc ſu per oipotentẽ delitiis afflues.) Viſio ergo clara rñdet fi- dei: cõprehenſio ſpei: fruitio charitati: que ſunt tres virtu tes theologice: quas habem⁹ in via. Prima dos corpo- ris eſt ĩpaſſibilitas: ad q̃ ſeq̃t imortalitas prime. Cor. 15.(Op3 corruptibile hoc induere incorruptionem.) Corpus eni ex tũc non ledet: nõ diſſoluet: nõ eſuriet: nec m õ aliquo mali vel doloris aliq̃d patiet. Scda eſt clari- tas.(Math.25.) Fulgebũt iuſti tanq̃ ſol in regno pa- tris mei.(Item ad Phil.3.(Saluatorẽ expectam⁹ dñũ nr̃m ieſum chr̃m qui reformabit corp⁹ humilitatis no- ſtre ꝯfiguratũ corpi claritatis ſue.) Corpa eni btõrũ cla- raerunt: ſicut corp⁹ chr̃i fuit poſt reſurrectionẽ.) Tertia ẽ agilitas: p quam celeriter adeſſe poterit corp⁹: volet aia Sap.3.(Tanq̃ ſcintille in arundineto diſcurrẽt.) Quar ta eſt ſubtilitas: p quã poterit quecũq3 voluerit: penetra- re prime ad Cor.15.(Seminat corp⁹ aiale: ſurget ſpũa- le.) nõ dicit ſpũs: quaſi corp⁹ in ſpm̃ cõuertat: ſed ſpũale: q̃a ſibi nõ reſiſtet: ſed oia ad volitũ penetrabit: ſicut chr̃s poſt reſurrectionẽ intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis He quatuor dotes erunt in btis cõtra quatuor: q̃ ſunt in hac vita in corporibus nr̃is ſunt eni paſſibilia: obſcura tarda, & groſſa, qr vnũ reſiſtit alteri, & duo nõ pñt eſſe ſi mul. Dotes aie ſupradicte cõtinẽtur in hoc verſu. Felix:

ſumma videt: & capit & fruitur. Felix. i. beatꝰ ſumma vi
det. i. deũ videt: & capit & fruitur: ideſt cõprehendit. Do
tes vero corpis cõprehenduntur in hoc verſu. Corpus
erit ſanũ: ſubtile: mobile claꝝ. Aureole ēt ptinent ad vi-
tã illã aureole añt nihil aliud eſſe vñr q̃ ſpũalis gloria
de pugna excellenti: & aſſignatur aureola primo martyri
bus: qui triumphant in pugna cõtra mundũ. Scdo vir
ginibus: qui triumphant in pugna ꝯtra carnē. Tertio do
ctoribꝰ: qui triumphant cõtra diabolũ. Differt ãt aureo
la ab aurea: quia aurea dicit premiũ eſſentiale: quod cõ-
ſiſtit in tribus dotibꝰ anime ſuprapoſitis: aureola vero di
cit aliquit ſuperadditum: ideſt quoddam gaudium de
operibꝰ a ſe factis: que habent rationem victorie excelē
tis. Ad p̄dictam vitã ēt ptinent fructus: qui notati ſunt
in euangeliis: qui fructꝰ ſoli virtuti cõtinentie debent̃: q̃
hoiem a ſubiectione carnis liberat. Nihil enim aliud eſt
fructus q̃ quodam p̄mium qđ debetur homini ex hoc:
ꝙ a carnali vita in ſpiritualem tranſit. Attribuit̃ autem
triceſimus fructus coniugatis in quibus ſup obſeruãtio
nem decalogi: qui per denarium ſignatur: non additur
aliqua perfectio: niſi cõis: ſine qua non poteſt eſſe ſalus:
que per ternarium ſignatur. vnde tricenarius numerus
ex ductu ternarii in denarium tranſit. Sexageſimus au-
tem attribuitur viduis ꝓponentibus continere: que ad-
dunt ad totum tempus futurum aliquid ꝑfectionis ſpi
ritualis. Centeſimus autem attribuitur virginibus ſem
per proponentibus continere que iam veniunt ad ſum-
mam perfectionem caſtitatis. Centenarius enim nume-
rus ſignat perfectionem. Iſte ſunt remunerationes: bea-
torum: videlicet regnum: poſſeſio: conſolatio: ſaturatio:
miſericordia: viſio: filiatio diuina. Iſte ſunt glorie ſpiri-
tuales corporis glorificati: videlicet: pulchritudo: velo-
citas: fortitudo: libertas, volũtas, ſanitas. Iſte ſunt glo-
rie ſpirituales anime glorificate videlicet: ſapientia: ami
citia: concordia, honor poteſtas, ſecuritas, gaudiũ. Iſte
ſunt principales glorie corporis glorificati: videlicet: dul

cedo: ſuauitas: eterna lux. Iſte ſunt prinicipales glorie anime glorificare videlicet. Eternitas: viſio: amor ſplendor: cantus: flagrantia. Iſte ſunt contemplationes vite eterne videlicet: videre diuinam eſſemtiam: videre humanitatem Chriſti: videre vnionem verbi cum carne: videre naturam angelicam: videre conſortium ſanctorum: videre ſeipſum corpore glorificatum: videre animã propriam beatificatam. Sicut autem beati erunt in gloria cum omni letitia & exultatione: ita damnati erunt ĩ pena cum inenarrabili triſtitia & miſeria. He ſunt autẽ miſerie damnatorum: videlicet: turpitudo ponderoſitas imbecillitas ſeruitus: infirmitas anxietas vite breuitas. Iſte ſunt miſerie anime damnate inſipientia: inimicitia: diſcordia: dedecus: impotentia: timor: triſtitia. Iſte ſunt pene damnatorum deſperatio: cecitas: odium: obſcuritas: fletus fetor: ſtridor dentiũ: amaritudo: etern⁹ ignis: perpetua maledictio.

¶ De receptaculis animarum poſt vitam preſentem. Capitulum. 17.

DIſtinguuntur quatuor receptacula animarũ poſt vitam preſentem. Primũ eſt paradiſus qui eſt locus beatoꝶ: ad quẽ locum finaliter perducũtur oẽs: qui moriuntur in gratia: vbi eſt aggregatio oïs boni: & vbi nullum malum eſſe poteſt. Ponitur autem paradiſus a doctoribus in celo empyreo ſpecialiter. q̃uis large ſumendo viſio dei vbicunq; ſit poſſit dici paradiſus: iuxta illud verbũ Chriſti ad latronem. (Hodie mecũ eris in paradiſo.) Paradiſus aũt terreſtris alius eſt a celeſti: qa paradiſus terreſtris eſt in terrã in quodam monte altiſſimo verſus orientem, vbi nunq̃ eſt intẽperies aeris. In loco iſto poſitus fuit Adã a deo: ſed eiectus poſt pcĩn Eua ẽt ibi fuit facta de coſta Ade: ibi etiam trãſlati ſunt Enoch & Helyas qui in fine mũdi exibunt ad pugnãdũ cõtra Antichriſtũ: vñ viuũt ibi: & viuent vſq; tunc. Secũdũ eſt lympus patrũ: qui eſt locus, vbi detinebant p̃res a ꝯſecutiõe glĩe pp reatũ humane nature: q̃uis deceſſiſſ

ſent in gratia dei. In hoc aũt loco eſt pena dãni: ſed non pena ſenſus: dr̃ ãt pena damni priuatio viſionis diuine. Pena aũt ſenſus cõſiſſit in afflictione & pceptione alicuius nociui: ſicut eſt ignis & hmõi. Iſtum locum expoliauit chr̃s poſt paſſionem: qñ ſanctos pr̃es deduxit ſecuꝫ vñ de loco iſto dr̃ in ſymbolo. (Deſcẽdit ad ĩferos:) ex tũc ãt nullus intrauit in illũ locũ. Tertium eſt lymbꝰ puerorũ: vbi detinẽtur pueri. q moriuntur ſine baptiſmo in pctõ originali: non actuali: ibi ẽt eſt pena damni: ſed nõ ſenſus. Differenter aũt puniebanť ſancti patres: & pueri in limbo: qa ſancti pr̃es hẽbant ſpẽ de expeditione ſua & redẽptione p chr̃ꝫ pueri ãt nõ. qa pena eorũ ẽ ppetua. Quartũ eſt purgatoriũ vbi detinenť aĩe eorũ. q̃uis deceſſerũt in gr̃a: nõ ſatiſfecerunt de pena debita p peccatis actualibꝰ. Locus aũt purgatorii duplex ponit: vnus ſm legem cõem. & ſic purgatoriũ eſt locꝰ inferno cõiũtꝰ ita ꝙ idẽ ignis eſt: q dãnatos cruciat in inferno: & q purgat in purgatorio. Alius locꝰ purgatorii eſt ſm diſpẽſationẽ: & ſic in diuerſis locis aliq puniunť vel ad viuorum inſtructionẽ vel ad mortuoꝝ ſubuentionẽ: vt. ſ. p viuorũ ſuffragia adiuuentur. Suffragia eni viuorũ ſolũ proſunt his: qui ſunt in purgatorio aliis ãt qui ſunt in aliis receptaculis nihil pficiunt: in hoc aũt loco eſt pena damni: & pena ſenſus: & poſt diem iudicii nullus in loco iſto vnq̃ erit. Quintꝰ eſt infernus: qui eſt locꝰ damnatoꝝ: & demoniorũ, vbi nulla eſt redẽptio: ſed pena damni, & pena ſenſus ppetua: & in hoc differt a pena purgatorii: que nõ eſt eterna: ſed tpalis. Ad iſtũ infernũ deſcẽdunt oẽs: q moriunť in pcõ mortali: licet aũt neſciatur locꝰ ĩferni certitudinaľr: cõiter tñ poniť ſubtus terra, ſeu ĩfra terrã. Quatuor aũt p̃dicta receptacula vltima ponunť cõtigua quantũ ad locũ admodũ vnĩꝰ domus: vbi ſunt multa ſolaria: q̃uis nõ ſint equalia quantum ad cõditionem: quia punientur ſm merita & demerita vt habetur in Apocalipſi. (Opera enim illorum ſequuntur illos.) qui bene egerunt: bene fiet eis: qui male fiet eis male.

¶ De ſeptem vtiis capitalibus, ac filiabus eorum, & de peccato originali: veniali, ac mortali. Cap. 18.

QVia non euitatur malũ niſi prius cognitum ideo dicendũ eſt de ſeptẽ vitiis capitalibus: ſeu mortalibusquorũ rex, eſt ſupbia, que conſiſtit in apetitu inordinato ꝓprie excellẽtie, vñ verſus Cetera cũ ſupero, memet trãſcẽdere quero. Hec aũt ſic diffinit. Superbia ẽ animi tumor, quo de⁹ ꝯtemnit, ꝓximus deſpicitur, & ꝓprio appetitui ſup rõnẽ obtẽperatur. Hui⁹ ãt ſpẽs ſunt quatuor vꝫ. Extimare a ſe hr̃e, qđ a deo hꝫ. Extimare ſe hoc ſuis meritis habuiſſe. Iactare ſe hr̃e, ꝙ non hꝫ. Deſpicere alios, & ſingularis appeti velle videri. Filie ſuperbie ſunt he. q̃ in his verſibus ꝯtinentur. vꝫ Faſtus, auaritia, torpedo, liuor, & ira, gula, & luxuria ſunt ſeptẽ prima caueda. Faſtus. i. inanis gl̃ia. Torpedo. i. accidia. Liuor. i. inuidia. Alia aũt ſunt de ſe clara. Inanis gloria ꝯſiſtit in hoc ꝙ non irrõnabil'r q̃rit ſupra merita ab hoib⁹ commẽdari. Hec aũt ſic diffinitur. Inanis gl̃ia eſt inordinatus ai motus, quo qs ꝓpriã deſerit excellentiam vt alios honore p̃cellat. Huius ãt filie ſunt iſte. Elatio q̃ eſt tumor animi, quo qs non vult pati ſupiorẽ vel parẽ. Arrogantia, q̃ eſt tumor, quo qs mouet̃ ad iactandũ ſe hr̃e, qđ nõ hꝫ. Inſolentia, que eſt extra cõem vſum oium, q̃ſi ceteris deſpectis, verba, facta, geſtus, habituſq; ſingul'r habere. Ambitio, q̃ eſt deſideriũ, ſiue appetit⁹ inordinatus honoris, Cõtentio, que eſt impugnatio veritatis p fiduciã clamoris & ad hãc reducuntur ſciſma, diſcordia. & ĩpugnatio veritatis agnite. Cõtemptus, q eſt ꝙ qs honorare tenetur velle negligere. vñ verſus. Hec parua reputo que meliora puto. Cõtumatia eſt aucti maioris ex cõtemptu obicere. Preſumptio q̃ eſt ꝙ aliorũ eſt ſibi a ſcribere, de qua verſus. Me credo tãti, ꝙ ſim prior iure tonanti. Ad hãc reducũtur audacia, intimiditas. in obediẽtia que eſt ſuis maiorib⁹ nolle obedire. De qua verſus. Neſcio parere, mihi iuſſa recuſo tenere, ad hãc reducũtur trãſgreſſio, & omiſſio. Irreuerentia, que eſt debitã reuerentiã ſuis

maioribus non pſtare. Iactātia de qua verſus. Extollo verbis me magna loquendo ſupbis. Hypochriſis, que dicit. Vt videatur grata mihi dat virt? ſimulata. Pertinatia de qua verſ?. Nec male cōcepta mutabo, nec male cepta. Et ad hāc reducunť hereſis, & apoſtaſia, infidelitas & obſtinatio. Curioſitas ad quā reducunť oīa, ſupſtitio, ſortilegiū, ydolatria, auguriū, & oēs artes magice, nigromantice, & notorie. Singularitas, q̄ eſt qñ qs vita cōi deſpecta, elegit ſibi obſeruātias ſingulares. Scda ꝼlia ſupbia eſt inuidia. ſ. diſplicentia de bono alterius. Vñ verſus. Proſpera dū video ꝑtinus iuideo. Hec aūt ſic diffinitur. Inuidia eſt dolor aī ex aliena ꝓſperitate renaſcēs, aīum torquens Habet āt has filias. vꝫ. Prima eſt odium, ſeu mala voluntas cōtra ꝓximum & ſic diffinit. Odiū eſt inueteratus rancor aī. Suſurratio, que cōſiſtit in deprauatione fame alicuius in occulto. Vel aliter. Suſurratio cōſiſtit in hoc, ꝙ aliquis ponit diſcordiam inter amicos, vñ de ſic diffinit. Suſurratio eſt inter amicos diſcordiam ſeminare. Detractio, q̄ cōſiſtit in hoc, ꝙ aliqs aliquem diffamat in manifeſto, & ſi diffinit. Detractio eſt bonā famā alterius denigrare: ad hāc reducit calūnia, falſum teſtimoniū, & mendatiū. Deprauatio, q̄ eſt bona alterius ꝑuertere. Inuidentia fraterne grē q̄ eſt ꝓſperos ſucceſſus alterius nolle videre. Plauſus: q eſt in aduerſis proximi gaudere. Dolor, qui eſt in proſperis ꝓximi de bono illius cōtriſtari. Tertia filia ſupbie eſt ira. q̄ cōſiſtit ī inordinato appetitu vindicte: qñ. ſ. homo cō turbatione animi in eo a quo extimat ſe leſum cōtra ordinem rōnis appetit fieri vindictam, & plus puniri q̄ meruerit, vnde verſus, Nulla fugit dira mea mens dum feruet in ira, diffinitur autē ſic, Ira eſt ſubita animi tēpeſtas, qua quis mouetur verſus aliquem. He ſunt aūt filie ire. Clamor de quo verſus. Pacem corrumpo, clamore ſilentia rumpo, ad hanc reducuntur litigium, & murmur. Rixa, que eſt animi motus in diſcordia, vnde verſus Semper immittens genero per iurgia lites, ad hanc reducuntur bellum iniuſtū, ho-

micidiũ,i iuſta verba,cominatio,litigatio. Cõtumelia q̃ eſt irrogatio cõtumeliarum vel couitiorum,qñ ſcilicet ali quis deducit in notitiã aliorũ id qđ eſt cõtra honorẽ ali cuius, ad hanc reducitur maledictio. Blaſphemia, que dicit. Morem ſeruo meum, dum maledicio deum. Indi gnatio que conſiſtit in paruipenſione perſone,a qua exti mat quis ſibi illatam iniuriam. Tumor mentis qui dici⸗ tur. Interius mentem tacito facit ira tumentem. Diſcor⸗ dia que eſt aliquorum diſſenſio, quos amoris vinculum colligauit: Iniuria que eſt dicto vel facto animi aliquo iniuſte agere. Impatientia que eſt animi motum impetuo ſum non refrenare. Proteruitas eſt ſubitaneo motu in verba prorumpere. Malicia eſt, qua aliquis alteri dam num mollitur: Nequitia eſt cũ quis audet, qđ non poteſt. Malignitas eſt mala voluntas ad malũ, cũ mala facere non poſſit. Furor eſt inueterata animi tempeſtas in ra⸗ tionem proſiliens. Quarta filia ſuperbie eſt accidia que cõſiſtit in tedio: ſeu triſtitia alicuius boni, maxime in la⸗ boribus ſpiritualib⁊, vnde ſic diffinitur. Accidia eſt ani⸗ mi torpor, quo quis bonum timet inchoare: aut inchoa tum conſumare. Huius filie ſunt he. videlicet, triſtitia: qua ſcilicet homo efficitur ſibiipſi tedioſus, vt de bono aliquo faciendo cogitare non poſſit ſine amaritudine, & diſplicentia, vñ verſus. Triſtitiam genero, nihil preter tedia quero. Itẽ triſtitia, q̃ eſt qñ homo a bono icepto vel deliberato deſiſtit ſine rõnabili cã, ad hanc reducitur pi⸗ gritia, incõſideratio & p̃cipitatio. Puſillanimitas q̃ eſt ai anxietas, q̃ qs timet aggridi magna vñ verſus. Viribus heo careo fracta vigore meo: Deſperatio q̃ dicit. ỽ. Heu qa deſpero, ſine ſpe ſemp ero. Torpor circa bonũ, qui di cit. nec mihi virtutis amor eſt, nec cura ſalutis, & diffini tur ſic. Torpor eſt cũ qs nimis negligens eſt ad exequen dum illud qđ debet exequi, ad hũc reducitur negligẽtia euagatio mẽtis que eſt qñ quis ſi mẽte diſtrahitur, ꝙ nõ curat ad aliqđ bonum cõfugere & ponere mentem ſuã vñ verſus. Quem ſcio triſtari facio quoq; mẽte vagari.

Improuidentia eſt mentis obtenebratio, qua quis nimis improuidus eſt circa aliq̄ futura ꝯſiderāda. Incircunſpectio eſt negocii circūſtantias nō diligēter examinare. Tepiditas eſt remiſſe circa bn̄ agēda ſe hr̄e. Ignauia eſt ad bonū nō aſſurgere feruēter. Quinta filia ſupbie eſt gula q̄ cōſiſtit inordinatione cibi & pot⁹. vn̄ verſus. Hec mihi ſunt epule que ſcio grata gule, & ſic diffinit̄. Gula ē in cibo & potu ſupflu⁹ vſus. Huius aūt filie ſunt he. vȝ. Guloſitas q̄ eſt exceſſus in cibo. Ebrietas q̄ eſt exceſſus i potu. vn̄ verſus. Nauſeo poſt iterū, plus bibitura merū. Inepta letitia, q̄ cōſiſtit in hoc ꝙ pp inordinationē cibi & potus mēs ꝑiculoꝝ ſuoꝝ ignara ſecura efficit̄, & iordinate iocūda. vn̄ verſus. In ſe deſpecta, de reletat̄ iepta ad hāc reducit̄ ꝓdigalitas. Scurrilitas q̄ eſt curialium cibos q̄rere. vn̄ verſus. Eſcis magnatū ſcurrantis meſco pallatum. Immunditia, vnde verſus. Corpore vel corde nunq̄ manet ſine ſorde. Multiloquium. vn̄ verſus Sepius offendo q̄ non ſunt apta loquendo. Ebetudo mentis, que dicit hunc verſum. Eſt hoīs plenus ſenſus rōni egenus, qn̄. ſ. pp exceſſum cibi & pot⁹ itellectus hebetatur, & ad hanc reducit̄ inuerecundia, q̄ eſt verba feda, & turpia ꝓferre. Immodeſtia, q̄ eſt corpis ornat⁹, & vane ſuppellectilis vſus imoderatus. Immoderātia, q̄ eſt nimio appetitu ciboꝝ inherere. Inabſtinentia, q̄ eſt tps cibandi ꝑuenire Inhoneſtas, q̄ eſt fercula fortia q̄rere, & in eis attentius opam dare. Sexta filia ſupbie eſt luxuria, q̄ ꝯſiſtit in libidinoſo appetitu, & vſu venere voluptatis: q̄ dicit. Seruio ſic veneri, ꝙ honeſta nolo teneri, q̄ ſic diffinit̄. Luxuria eſt incontinētia corpis ex pruritu libidinis naſcens. Hȝ āt has filias. Prima eſt cecitas mentis q̄ dicit. Mens excecat̄, q̄ luxurie famulat̄. Scd̄a eſt amor ſui, que dicit. Solū curo mei, nec cura eſt mihi dei, qn̄. ſ. qs momentaneam delectationē ꝑponit honori diuino, & epulis ſempiternis. Tertia eſt odium dei qd̄ cōſiſtit in hoc, ꝙ hō nolet deū eſſe vltorē ſue malitie, & deteſtat̄ deum, qr p̄ſtat ſibi impedimētū ꝑ p̄ceptū cōtrariū, nec corporalibus volupta

tibus per fruatur ad votum. Hec dicit. Heu mihi, que ne queo poſſe placere deo, Quarta eſt affectus pñti ſeculi, qñ ſc; hõ appetit ſemp viuere, vt in ſuis voluptatibus poſſit ꝑpetuo remanere. Hec dicit. Mens mea capta vanis preſentib⁹ eſſet inanis. Quinta eſt horror futuri ſeculi. ſ. qñ qs delectationes carnis ꝑpouit vere beatitudini. Sexta eſt ꝑcipitatio que dicit. Nõ bñ diſcernit quẽ ꝑcipitatio ledit. Septima eſt incõſideratio q̃ dicit. Nõ video vere, nec verũ curo tenere. Ponũtur ãt luxurie. vii. ſpẽs. Prima eſt impudicitia, q̃ cõſiſtit in imundis aſpectib⁹, tactib⁹ oſculis, ⁊ locutionib⁹. Scđa eſt fornicatio, q̃ cõſiſtit in cõiũctione carnali inter ſolutũ & ſolutã, Tertia eſt ſtuprũ. ſ. defloratio virginis exñtis ſub cura parentũ. Quarta eſt rapit⁹ qñ. ſ. puella violẽter educit̃ đ domo pr̃is, Quinta ẽ adulteriũ qñ cõmiſcet̃ cõingatus cõiugata vel non cõiugatus cũ cõiugata, & ecõuerſo. Sexta dr̃ inceſtus, q̃ cõſiſtit ĩ abuſu actus carnalis inter ꝑſonas cõſãguinitate cõiunctas. Septima eſt vitiũ cõtra nãm, que h; q̃tuor differẽtias: q̃ ſunt mollicies, ſodomia, abuſus, beſtialitas. Sciendũ ãt ꝙ deliberatus cõſenſus ſiue ĩ actũ luxurie, ſiue in delectationẽ, quã qs q̃rit in cogitatiõe moroſa de actu vel de circunſtantiis ei⁹, q̃ aggrauant pctm̃ mortale. Septima filia ſupbie eſt auaritia, q̃ cõſiſtit in inordinato appetitu tẽporaliũ. ℣. Eſtuat in cupidos ꝓ me ſine lege cupido. Sic aũt diffinitur. Auaritia eſt peſtis aĩe circa diuitias. Hui⁹ aũt he ſunt ſpẽs. v; . Symonia, que eſt ſtudioſa voluntas vẽdẽdi vel emendi aliqđ ſpũale vel ſpũali annexũ. Vſura, q̃ eſt emolumentũ qđ cunq; ſorti accidẽs. Latrociniũ, qđ eſt violenta vſurpatio rei aliene inuito dño. Furtũ eſt latens cõtrectatio rei aliene inuito dño Rapina, q̃ eſt violẽta ꝑdatio rei aliene. H; aũt has filias. Prima eſt ꝓditi, q̃ dicit. Hũc me diligere ſimulo, cui q̃ro nocere, in bonis. ſ. tpalib⁹. Ad hãc reducunt̃ adulatio, acceptio pſonaꝝ yronia, ꝑuaricatio, iniuſtũ iuditium. Scđa eſt fraus: ſeu dolus: qñ. ſ. aliqs cautelis & fraudulẽtis ſpoliant ꝓximũ bonis tpalibus. Artes fallendi doceo, laqueũq; no

cēdi. Tertia eſt fallacia que differt a fraude, qr fraus cōſi ſtit in facto, fallacia in verbo, qñ.ſ.in verbis exqſitis qs aufert bona ſua alteri. Quarta eſt periuriū q̄ dicit. Non q̄cū iuro rem verbis addere curo. Quinta eſt inqetudo qñ.ſ.qs habet ſollicitudinē, & curam exqſitam ſuperfluā circa tēporalia acquirēda, Vñ verſus. Nil agit hec lete niſi qđ facit abſq quiete. Sexta eſt violentia. qñ.ſ. dño inuito res aliena occupatur. Et ad hanc reducitur furtum, rapina: ſacrilegium. incendiū: vſura, ſymonia. Vñ. verſus Dat manus armata que mihi ſunt pro pace negata. Septima eſt obduratio cōtra miſericordiam, qñ ſcilicet hō ſic afficitur bonis tpalibus ꝙ non finitur manum beneficam indigenti aperire. Vñ verſus. Sepe cor induro ꝙ tabe cupidinis vro, Contra ſupradictas filias ſupbie.ſ. ſeptē peccata capitalia ponuntur: vii. virtutes. vȝ. humilitas cōtra ſupbiam: patientia cōtra iram: amor proximi cōtra inuidiā: largitas cōtra auaritiam, diligētia cōtra accidiā abſtinentia cōtra gulam, caſtitas cōtra luxuriā. Cōtra etiam ṗdicta ſeptē peccata mortalia Chriſtus in cruce pēdens dixit. vii. verba, vȝ. (Pater ignoſce illis quia neſciunt qd faciunt.) cōtra iram (Hodie mecum eris in paradiſo. (contra auaritiam. (Mulier ecce filius tuus) Deinde diſcipulo. (Ecce mater tua.) cōtra inuidiā. (Heli hely lamazabatani.) cōtra accidiam. (Sitio.) cōtra gulā. (Cōſumatum eſt) cōtra luxuriā. (Pater in manus tuas commendo ſpiritum meū.) cōtra ſuperbiam. ¶ Notandum vero ꝙ duplex eſt peccatum. ſ. originale, qđ cōtrahimus ex vtero cum carne propter tranſgreſſionem primorū parentum, & actuale & illud eſt duplex, qa quoddam eſt veniale, & quoddam mortale differunt aūt, qa mortale repugnat charitati, & non ſtat cum ea ſimul, vnde qđ eſt cōtra dilectionē dei & ꝓximi eſt peccatū mortale, veniale aūt non aufert charitatē neqȝ repugnat deo. nec ꝓximo. Scđo, qa mortale dicit inordinationē circa ea, que ſunt a finem illum. Tertio: qa pctm̄ mortale meretur penam eternam, & eſt irreparabile per naturā, ſed veniale mere-

tur penam tꝑalem, & eſt reparabile. Vnde differunt ſicut infirmitas que eſt ad mortem & eſt irremediabilis ꝑ naturam & infirmitas que poteſt per naturam curari.

¶ De excõmunicatione maiori & minori. Cap. 20.

Excõmunicationis ſunt due ſpẽs. ſ. maior & minor. Minor ſeparat a ꝑceptione & miniſtratione ſacro rũ: ſed non ab ingreſſu eccleſie, nec a cõione fidelium, & iõ ſemper anteq̃ quis abſoluatur a peccatis vel cõionem recipiat vel quali ercũq; participet ſacris, d; abſolui a minori excõicatione, ſi eam incurrit. Maior aũt excõicatio ſeparat hiem ab oĩbus ſacris & ab ingreſſu eccleſie, & a cõione fidelium Vnde verſus. Os orare valle cõio menſa negatur, os. i. ne detur oſculum ei, orare, ne cum eis oretur, vale ne ſalutetur, cõmunio in ſacris uel in aliis ſpiritualibus, ne aliquis cum eis cõmunicet menſa, ne aliqs cum eis comedat. Eſt autem ſciendum ꝙ excõicato licet cõmunicare in caſibus in hoc uerſu cõtentis: Vtile lex humile res ignorata neceſſe, poteſt enim hõ loqui cũ excõicato de his que faciunt ad ſalutem, & ẽt alia uerba interſerere ut facilius ſalutis uerba ex familiaritate recipiat & ad hoc refertur utile. Item uxor põt participare uiro excõicato & ad hoc refertur lex. Itẽ filia non emancipati & ſerui, ſi ante excõicationẽ ſe ſubderint, poſſunt participare patribus, & dñis excõicatis. & generalr ꝑſona, ad quã qualitercunq; ꝑtinet ꝓuiſio alterius: & ad quam ẽ obligatus ante excõicationẽ põt tali participare, & ad hoc refertur humile. Item qñ ignoratur excõicatio & quantum ad hoc ponitur res ignorata. Item ſi excõicatus ſi in extrema neceſſitate, qa ẽt ex ꝑcepto charitatis teneť hõ ei ꝓuidere, & quantũ ad hoc poniť neceſſe. Peregrini etiam & uiatores in terra excõicatorũ poſſunt ab eis emere neceſſaria, & accipere elemoſſinam. Fr̃es ẽt noſtri ꝑdicatores ex priuilegiis pñt accipere elemoſynas ab excõicatis, & comedere cum eis. Item ſciendũ ꝙ excõicato maior ferr nõ d; niſi ꝓ pcõ mortali. Itẽ excõicatio iniuſte lata ẽ ſernãda & eſt ei humilr obediẽdũ: & erit ad meritũ: humili

eas enim merito recõpenſat excõicatiõis dãnũ: talis aũt d; pro abſolutione ad ſuperiorẽ iudicẽ recurrere ſi ãt cõ tẽneret: mortalr̃ peccaret, qui aũt iniuſte excõicat, peccat Item ſciẽdum. ꝙ q̃uis minor excõicatio incurratur pro omni peccato notorio, & in multis aliis caſibus, tñ princi palius, & cõius incurrit̃ pro participatione cũ excõicato maiori excõicatione: ſi ãt aliq̃s eẽt excõicat⁹ maiori excõi catiõe cũ oĩbus participãtib⁹ ei, tũc eſt difficilius: qui aũt excõicato participat in crimine, ꝑ quo excõicatus eſt, in currit eandẽ ſnĩam. Itẽ ſciendũ: ꝙ participans excõicato in diuinis, vel in cõtemptũ eccleſie, peccat mortal. Itẽ ſciẽ dũ, ꝙ a minori excõicatione põt abſoluere ꝓprius ſacer dos vel ille, q põt a peccato abſoluere, aliq vero dicunt ꝙ qlibet ſacerdos hñs claues põt abſoluere, maxime ſi ha beatur lnia a ſupiori, & iõ tutũ eſt, vt frequẽs euẽtes extra cũ ſocio nõ ſacerdotes, petant hmõi lniam. A maiori ãt ſolũ põt abſoluere vel ille, q eam tulit vel ſupior vel ille cui cõmiſerit, ſi ſnĩa ſit lata a iudice: ſi autẽ ſit lata a iure, abſoluit̃ a papa. ſi abſolõnẽ in canone reſeruauerit, als epĩ pñt abſoluere, & in aliqb⁹ caſib⁹ ſacerdos ꝓprius.

¶ Cenſure aũt, ſiue excõicationes, q̃dã ſunt reſeruate pa pe, q̃dã epõ. Cẽſure aũt reſeruate pape ſunt iſte, v; . Cõ ſpirãtes in ꝑſonã vel ſtatũ dñi pape, ẽt ſi non ſequatur effectus, ſeu cuiuslibet offenſe: inobediẽtia, aut rebellio. nis eiuſdẽ põtifices vel dicte ſedis, in ꝓceſſu annuali.

Falſantes bullas, ſeu literas apoſtolicas, & ſupplicatio nes grã vel iuſtitiã ↄtinẽtes ſignatas p dñm papã vl vi cecãcellariũ, aut eorũ vicegerẽtiũ, in ꝓceſſu annuali: ibi.

Signantes ſupplicationes nomine ſummi pontificis, vel officii vicecancellarie.

Excommunicati nominatim a papa.

Radẽtes aliqd vel emendantes in lrĩs pape. Hoſtienſis.

Inſecutores hoſtilr̃ cardinaliũ vel alicuius clerici vel reli gioſi de familia pape vel cardinalium. Item capientes vel percutientes vel mandantes id fieri, ſeu ſocii facien tium. Item factum ratum habentes vel dantes eis con

filium:auxilium vel fauorē. Item qui tales receperint vel defenderint, in.c.felicis de pen.lib.vi.

Percutiētes, capiētes vel banniētes temere vel iniurioſe epiſcopum, ſeu predicta fieri mandauerit uel ab aliis facta rata habuerit uel ſocius fuerit aut cōſilium, fauorem vel defenſionem dederit eiſdem,

Item officiales, qui in aliquo predictorum fuerint culpabiles, in clemen.i.de pen.

Violatores eccleſiaſtice libertatis, & maxime q imponūt collectas vel onera, aut grauamina realia vel pſonalia abſq; lanima Pape eccleſiis uel eccleſiaſticis perſonis, & qui exigit, & qui exigere faciunt, in proceſſu annuali.

Occupantes, detinētes uel hoſtiliter diſcurrētes, ſeu inuadentes terras eccleſie per ſe uel per alterū fautores, & defenſores eorunden, ac eis dantes conſiliū, auxiliū uel fauorem, in proceſſu annuali.

Qui in terris ſuis noua pedagia imponunt uel prohibita exigunt, in proceſſu annuali.

Faciētes ſtatuta ꝯtra eccliaſticā libertatē, ſcriptores eorūdē ſtatutorū, poteſtas. cōſules uel rectores ⁊ cōſiliarii locorū ubi hec ſtatuta adita fuerūt, q iudicāt ſm ṕdicta ſtatuta, q iudicata redigūt in publicā formā. Itē ſtatuarii nō delentes de libris talia ſtatuta, in proceſſu annuali.

Qui ſine licētia ſedis apoſtolice aſſentiunt nominatiui, electioni uel aſſumptioni inſenatorem, capitaneum uel patritiū aut rectorē uel ad regimen urbis rome.

Qui electus in ſenatorem uel &c. ut ſupra, ſi ultra annū uel annuale ſpacium de tali officio ſe inpediuerit.

Qui taliter aſſumptis ſine licentia, ut ſupra intendunt uel obediunt, qui tales modo predicto elegerunt, nominauerunt uel aſſumpſerunt.

Qui dant auxilium, cōſilium uel fauorem publice uel occulte tam nominationibus & aſſumptionib⁹ ꝙ nominatis & aſſumptis, extra de elec.c.fundamēta.lib.vi.

Domini, qui prohibent ſubditis ſuis, ne vendāt clericis uel coquant uel huiuſmodi, in proceſſu annuali.

Impedientes,ſeu inuadentes victualia,ſeu alia ad vſum roman e curie neceſſaria adducentes & talib⁹ dantes cõſilium auxilium vel fauorem,in proceſſu annuali.

Exigentes uel exigi faciētes pedagia uel gabellas a pſonis eccleſiaſticis per reb⁹ ſuis uel eccleſiarꝝ quas nō cauſa negociationis deferunt,in proceſſu annuali.

Mutilantes uulnerantes interficientes ſeu capientes & detinētes ſiue depredātes romipetas,& peregrinos ad urbem cauſa deuotionis & peregrinationis accedētes & in ea morantes vel recedētes ab ipſa & his dātes auxilium, conſilium vel fauorem,in pceſſu annuali.

Q ui remeritate ppria capiunt ſpoliant & detinēt aut ex propoſito deliberato verberant,mutilāt vel interficiūt vel fieri faciunt uel mandant eos qui ad ſedē apoſtolicā ueniunt uel recedunt ab ea,in proceſſu annuali.

Omnes illi qui per ſe uel p alias q̃ſcunq; pſonas ſeculares uel eccleſiaſticas ad romanam curiā ſup eorū cauſis recurrentes,illaſq; in ea pſequentes aut pcurantes uel pcuratores ipſorꝝ uel aduocatos ſeu iudices ſup dictis cauſis deputādos occaſione cauſarꝝ ul̓ negociorꝝ hmōi uerberant mutilāt uel occidūt aut bonis ſpoliant & talibus dātes auxiliū cōſiliū uel fauorē in pceſſu ānuali.

Omnes illi,qui ne pareatur lr̄is aut mādatis aplicis,& legatorꝝ & nūciorū,& iudiciū delegatorū eorūdē grām uel iuſtitiā cōcernētib⁹,decretiſq; ſup eis,ꝛ re iudicata, ſeu pceſſib⁹ executorialib⁹,nō habito prius eorꝝ beneplacito & aſſēſu ne ue tabelliones ꝛ notarii ſup hmōi literis & pceſſibus executorialibus inſtrā ſeu acta cōficere aut cōfecta parti,cuius intereſt,tradere ſub grauiſſimis penis phibere ſtatuere,ſeu mādare pſumūt ꝛ cōtra dantes auxiliū cōſiliū uel fauorē,in proceſſu annuali.

Subtrahentes ſe ab obediencia romani pōtificis vel dantes cōſiliū auxilium uel fauorem,in pceſſu annuali.

Pyrrhate & curſarii marini ,& eos receptātes uel dātes eis auxillum uel fauorem,in proceſſu annuali.

Oēs qui iuriſdictionē ad eccleſiaſticas pſonas pertinen

tes vſurpant p ſe vel alios directe vel indirecte: dantes auxilium ꝯſilium vel fauorem in ꝓceſſu annuali.
Abſoluentes a caſibus: qui in proceſſu annuali curie, in proceſſu annuali.
Exenterantes & in fruſta incidētes corpus mortuū & in aqua coquentes vt oſſa ſeparent a carnibus ut ad aliū locum ſepeliendum deferatur. Bonifacius. 8.
Accedentes ad ſepulcrū domini ſine licentia pape in libro penitentiarie.
Clerici ſcienter & ſponte in diuinis tam in eccleſia q̄ alibi participantes cū excōicatis iudicialiter a Papa: de ſenten. excom. c. ſignificauit.
Clerici vel religioſi inducētes aliquem ad vouēdum vel iurandū vel pmittēdum de eligēda ſepultura apud eoꝶ eccleſias vel electa mutāda. de peni. c. cupiētes. in cle.
Deferētes equos: arma ferrum lignamina: & alia ꝓhibita infidelibus, in proceſſu annuali.
Excōmunicati ex generali ſnia ſuorū dioceſanoꝶ: habētes lr̄as apoſtolicas falſas, niſi infra. xx. dies poſt q̄ ſe cognouērint hr̄e literas falſas, illas deſtruxerint, aut de ſignauerint, nō poſſunt abſolui poſt lapſum. xx. dierū niſi a ſede apoſtolica. de crimi. fal. c. dura.
Religioſi cōferentes ſacramēta communionis vel extreme vnctionis ſine licentia parrochialis.
Religioſi ſolemnizantes matrimonia.
Religioſi abſoluentes excommunicatos a iure vel a conſtitutionibus ſynodalibus aut a culpa, & pena depriui leg. religioſi. in clemen.
Religioſi abſoluentes a caſibus & cenſuris in extrauagātibus reſeruatis: Sixtus. 4.
Religioſi mendicātes tranſeuntes ad ordines non mēdicantium: preterq̄ ad cartuſienſes, Martinus. 5.
Religioſi nō mēdicātes recipiētes ad ordines ſuos fr̄es mēdicātes etiā hn̄tes literas, apl̄icas Martinus. 5.
Magiſtri excludentes fratres predicatores a ſtudio pariſienſi. Alexander. 4.

Qui libellos famoſos vel rithmos faciunt cõtra ordinē predicatorũ vel minorum: Alexander.4.

Dicentes vel defendentes: ꝙ fratres predicatores: & minores non ſunt in ſtatu perfectionis: & ꝙ non licet eis de elemoſynis viuere: aut ꝙ non poſſunt predicare vel confeſſiones audire: Alexander.4.

Facientes damnabilem violentiam in locis fratrum predicatorum. Clemens.4.

Intrantes monaſteria ſororꝫ ordinis p̄dicatorũ & minorũ in caſib⁹ nõ cũceſſis: Bonifacius.9. quantũ ad p̄dicatores: & Eugenius.4. quantum ad minores.

Domini tpales: & ēt epi: q cognunt aliquē celebrare tp̄e generalis interdicti vel cũ cãpanis vel voce p̄conia excõicatos vel interdictos vocant ad diuina vel qui ꝓhibent excõicatis & interdictis: ne de eccleſia recedãt: dũ miſſarum ſolemnia aguntur: cum a celebrantibus fuerint requiſiti generaliter vel ſpecialiter: vt exeant.

Interdicti vł excõicati publici poſtq̄ fuerit moniti noiatiꝫ a celebrantib⁹: vt exeant: ſi nõ exierint ſũt excõicati & abſolutio pape reſeruatur: de ſen. excõ. grauis in cle.

Symoniaci quicunq; in ordine & beneficio: Martinus: Eugenius: Paulus: Sixtus

Facientes pactum in curia pro gratia conſequenda.

Qui ſciuerit aliquem cõmittere ſymoniam ī curia: & nõ denunciauerit pape vel alii ab ipſo deputato īfra duos menſes. Eugenius.4.

Recipientes aliquid pro ingreſſu monaſteriorũ: Vrbanus.5. in extrauaganti. ne vinea.

Incidentes in hereſim condemnatam vel nouã inuenientes: & eorum credentes defenſores: receptatores: fautores: & qui vicleuiſtis hereticis deferunt arma: & victualia quecunq; & veſtes: in proceſſu annuali.

nquiſitores: qui cõtra conſcientiã omiſerint ꝓcedere cõtra aliquē hereticũ vel alicui iniuſte crimē hereſis ī poſuerint vel vexauerint: de hereticis multorum: in cle.

Initiens enormiter manus violētas in clericum vel religioſum:

gioſum: pfeſſum, nouiciũ vel cõuerſum, ſecularẽ traden-
tẽ ſe & ſua: honeſte viuentẽ & audientẽ horas: Itẽ cleri-
cũ cõiugatũ, nõ bigamũ: incedentẽ in habitu clerici. Item
depoſitũ verbal'r tm̃. Itẽ p ſaltum promotũ. Item excõi-
catum. Itẽ incedẽtem ſine habitu clericali añ admonitio
nem. Item clericus ex ira ſeipſum percutiens. eſt excõica-
tus excõicatione Papali. xvii. q. 4. c. ſiquis ſuadente.
Detinentes clericum, qui ſuas vel alienas res iam ad lo-
cũ deſtinatum deportauerit: ſecus ſi in via ipſum portã
tem dictas res videat.
Percutiens clericum ſubiicientem ſe verberimus pro ali-
qua emenda offenſe commiſſe vterqꝫ tam percutines ꝙ
percuſſus eſt excommunicatus.
Dettinens clericũ per vim in vinculis.
Obſidẽs caſtrꝝ, in quo ẽ clericus, vt pſona clerici violetur.
Seruantes clericum incluſum in domo mulieris propter
eius confuſionem.
Omnis mandãs clericum percuti vel detineri ſi effectus
fuerit ſecutus.
Ratã habens percuſſionẽ clerici ſuo noie factam
Valens defendere cleri cum ſine ſuo damo, & periculo, &
non defendens.
Spuẽs ĩ clerium: ledẽs cum pede, aquã piiciẽs ſuper eum.
Detinens eũ per panos vel frenũ equi: ne ſecurus habeat
vel ledens in aliqua parte corporis animo iniuriandi.
Auferens vi de manu clerici quãcumqꝫ rem.
Occidẽs equum cui clericus inſidebat vel lacerãs veſten q
bus clericus erat ĩdutus ſecus de atiis veſtibus.
Inſequẽtes clericũ, qui vt euadat proiiciet ſe ad aquam.
Omnes iſti ſuprapoſiti ſunt excõicati, & abſolutio reſer-
uatur Pape vel eius legato, ſi fuerit enormis.
¶ Caſus in qbus pcutiẽtes clericum nõ eſt excõicatus.
Non eſt excõicatus pcutiens clericum incedentẽ in habi
tu ſeculari, quẽ pbabili ignorantia ignorauit clericum:
Item percutiens clericum nõ ferentem habitum clericalẽ:
& arma portantem poſt trinam monitionem.

Percutiens clericum iocando & non ſuadente diabolo.
Magiſter docens,& moderate verberans.
Defendens ſe a clerico ipſum impugnat cū moderamine inculpate tutulle.
Percutiens clericū ob tuitionem pr̄is,mr̄is & oīum de familia ſua ēt extraneorum ẜm Innocentium.
Defendēs rem ſuā a clerico cō moderamine inculpate tutelle,ſi aliter non pōt,niſi percutiat clericum.
Inueniens clericuū cum matre,vxore,filia,ſorore,in adulterio vel ſtupro vel etiā in loco ſuſpecto amplexantem, & deoſculantem eam vel ad opus carnale ſe preparantem vel imediate poſt perpetratum opus carnis,non eſt excōmunicatus,ſecus ſi cum interuallo,
Mulier impudice tacta a clerico ſe defendens,ſi clericum percutiat.
Prelatus,qui auctoritate ſue prelationis moderate p ſe, vel per alium clericum verberat.
Seniores eccleſie percutientes pueros clericos cauſa correctionis modeſte.
Dominus domus pcutiens clericum inferiorū ordinum.
Propinqui corrigentes clericos propinquos ſuos.
Pater percutiens filium in minoribus cōſtitutum modeſte,ſecus ſi in maioribus.
Initiēs manū in clericū depoſitū,& traditū curie ſeclari.
Percutiens clericum bigamum.
Percuciens clericum ſine delibreratione , ſed ex abrupto, licet ſit turbatus.
Omnes iſti ſuprapoſiti percutiētes clericos non ſunt excommunicati.
Infraſcripti pcutientes clericos pn̄t ab epo abſolui.
Exiſtens in piculo mortis,vt infirmus hoſtem hn̄s,ẜdonē timens,pricipis crudelitatē pauens ; ſi nauigaturus eſt ſi, per loca inſidioſa tranſiturus,obſidens,& obſeſſus vbi machine iaciuntur,& baliſte.Ita tn̄,ꝙ ſi periculum euaſerint,tenentur ſe pape preſentare.
Hoſtiarius leuiter clericum officii ſui gratia pcutiens.

Officialis arcendo turbam,ſi clericum non ex propoſi-
to percuſſerit.
Capiens clericum contra ſe armis irruentem.
Similiter etiã eps iudicabit,an ſit mittẽda ad Papã vel
non,ſi ſit ſenex & valitudinarius.
Si puer ita ꝙ oporteat ipſum mendicare.
Si membris deſtitutus,ꝙ non poſſit accedere ad ſedem
apoſtolicam
Si in infirmitate perpetua vel tẽporali ,de qua ſi iret mor
tis periculum timeretur.
Si regularis regľarẽ vel regľaris ſecľarẽ clericũ ꝑcuſſerit.
Filii & ſerui niſi ꝑ magna,& enormi ꝑcuſſiõe & ſi filii ſũt
impuberes,& ſerui ſeruilis cõditionis nõ ſunt mittendi
Clerici,qui ſub eodem tecto dormiunt,& cõmuniter vi-
uunt Moniales.
Hoſpitalarii ſancti Ioannis hieroſolymitani.
Inferentes leuen iniuriam clericis,
Oẽs alios caſus ab iſtis papa ſibi reſeruat vel legato ſuo.
¶ Cenſure epiſcopis & dyoceſanis reſeruate.
Contumaciter aſſerentes Romanã eccleſiam non eſſe ca
put oium eccleſiarum:diſt,xix.c.nulli fas.
Si tñ hoc ita veraciter teneret crederet,& affirmaret,eſſet
hereticus,& abſolutio pape reſeruata eſſet.
Vtentes literis papalibus falſis ſcienter.
Retinentes eas,& non lacerantes.
Layci recipiẽtes in curia bullas nõ de manu pape vel de
putatorũ vel ꝑ nunciũ recipientẽ de manibus eoꝝ, qñ
eſt perſona magne auctoritatis,de crimi.fal.dura.
Electus minus q̃ a duabus partibus cardinaliũ,ſi tali ele
ctioni aſſentit,& oẽs recipientes eum de elec.c.licet.
Impugnantes literas electi in papam ante eius corona
tionem,benedictus.xi.in extrauaganti.
Qui loquunť ſecrete vel mittunt literas vel nuncium ad
aliquem cardinaliũ ,dum ſunt in cõclaui occaſione ele
ctionis pape,de ele.vbi periculum.lib.vi.
Domini,& officiales,qui nõ ſeruant contento in.c.de ele

pape ſupra allegato, vbi periculum vel circa ipm̄ frau-
dem, cōmittunt, ibidem.
Principes, ſenatores. cōſules, q ifra mēſem a die notitie
de delicto cōmiſſo cōtra cardinales vel familiares pape
& ipſoꝝ cardinaliū non faciunt iuſtitiā ſm cōti nētiam
capitulo felicis de penitē. ſunt excōinicati. ibidem.
Oēs pricipes, & officiales, q tertio admoniti ab epis vel
eccleſiaſticis perſonis recuſant facere iuſtitiam ſuper eo
rum cauſis. xxiii. q. v. c. adminiſtratores.
Omnes officiales, qui euacuant iuriſditionem, & autho
ritatem prelatorum quā habent ſuis. hoibus.
Succeſſores dictorum officialium, niſi infra mēſem erro-
rem ſuorum p̄deceſſorum correxerint de imunita. eccle.
c. non minus, & . c. aduerſus.
Spoliantes naufragos bonis ſuis, niſi ablata reſtituant
q̄ citius poterunt.
Diuerſe opiniones ſunt, au ſit canon late ſentētie de rap.
excommuni.
Vbi pp diuerſitatē inhabitantiū vnus eps non pōt pplo
ſuppler: d; ſibi vicarium ſubſtituere, q pplo ſatiſfaciat, &
talis vicarius d; p oia ſubeſſe epo principali, qui ſi alr
ſe igeſſerint, eſt excōicatus, de offi, ordi. quoniam.
Participans cum excōmunicato in crimine. ꝑpter quod
eſt excommunicatus dādo ei auxilium, conſilium vel fa
uorem, de ſenten. excom. nuper.
Oēs grauātes p ſe uel per alios illos in beneficiis vel aliis
ſuis rebus clericos vel eoꝝ cōſanguineos, quia noluerūt
eligere eum, ꝑ quo rogabant, de elec. c. ſciant cuncti.
Extorquentes abſolutionem a ſententiis excōmunicatio
nis: ſuſpēſionis, & interdicti per vim vel metum de his
que vi me. cau. fi. c. vnico. lib. vi.
Cōpellētes p̄latos vel eccleſiaſticas pſonas ad ſubmittē
dum eccleſias ſubiiciēdo bona imobilia vl iura eccleſiaꝝ
laycis ad cognoſcēdū ſeu ꝑfitēdū ſe retinere ab eis vel
ad ſtatuendum laycos in patronos: ſeu aduocatos eorū
ir ppetuum ſeu ad nō modicum tēpus ſine licētia Pape:

& capituli: de reb. eccle. non alie. conſultiſſimo.

Layci ſi vſurpant vel exiguũt aliquid de reb⁹ eccleſiaſti-cis imobilib⁹ vltra iportationẽ ꝯtractuũ factorum vel faciẽdoꝝ: ſi moniti nõ deſtiterint: ẽt taliter ablata reſti-tuendo de reb. eccle. nõ alie. c. conſultiſſimo.

Impediẽtes litigare ĩ foro eccleſiaſtico corã delegato vł quocũq; alio iudice eccleſiaſtico in cauſis, q̃ de iure vel ꝯſuetudine pñt ibi exerceri, de imu. eccle. c. qm̃. li. vi.

Impedientes ſequeſtrationẽ vel fruct⁹ ſequeſtratos oc-cupantes poſt vnam diffinitiuam ſententiam apud ſe-dem apoſtolicam promulgatã ſuper aliquo beneficio, ẽt ſi nulla foret. in clemen. vnica de ſequeſtra.

Procurantes, ꝙ cõſeruatores ſe intromettãt de aliis quã de manifeſtis iiuriis: & exigentib⁹ iudiciariam poteſta tem de offi. delega. c. fi. lib. vi.

Fingentes caſum fraudulenter, per quẽ iudex vadat vel mittat ad aliquam mulierẽ pro teſtimonio ferẽdo de iudi. mulieres lib. vi.

Cõcedentes repſalias cõtra pſonas eccł iaſticas ſpãliter: vel generaliter, ſi ſunt ſingulares pſone ſunt excõicati. ſi vniuerſitas ẽ ĩterdicta, đ iniur. dam. da. c. vnico. li. vi,

Clerici habẽtes offm̃ vicecomitis vel prepoſiti ſecularis ſi admoniti nõ deſiſtant, de cle. vel mo. c. clericis.

Cõtrahentes mr̃imoniũ cũ cõſanguineis vel affinib⁹ vel monialibus, pfeſſis vel religioſis vel cũ clericis ĩ ſacris ordinibus ꝯſtitutis: tã ipſi clerici & religioſi: vel cõſãgui nei vel affines cõhẽtes, q̃ pſone, cũ qb⁹ cõtraxerit, oẽs ſunt excõicati: in cle. vnica de ꝯſangui. & affini.

Monachi, & canonici regulares, archidiacõi, decani, p̃-poſiti, plebani: cãtores & alii clerici pſonatũ hñtes vel qcũq; p̃ſbyteri, q legẽ vel phyſicã audiũt extra clauſtꝝ niſi infra duos mẽſes redierint. ne. cle. vel mo. c. fi.

Doctores, q legũt leges vel phyſicã: ſi retinẽt in ſcholis ſuis religioſũ, q hitu đpoſito ſue religiõis audire vult leges vel phyſicã, ne cle. vel mo. vt piculoſum. lib. vi.

Religioſi tacite vel expreſſe profeſſi, qui temere habitum

ſue religionis dimittunt.ibidem.
Religioſi,qui ſine licentia ſuorum prelatorum vel ma/ioris partis conuentus accedunt ad ſtudia:ibidem.c. periculoſa.
Religioſi decimas eccleſias debitas ſibi approprian tes vel fraudantes eccleſias circa eas,vel eas ſolui non per mittentes niſi requiſiti deſtiterint infra menſem in cle/men.i.de deci.
Monachi,& canonici regulares,qui non habent admi niſtrationes,ſi intrant curias principũ ſine licentia ſuo rũ prelatorũ vel inferant damnum p̃latis vel monaſte riis.c.ne in agro.de ſtatu mona.in clemen.
Monachi tenentes arma inuaſiua infra ſepta monaſte rii ſiue lnia abbatis.c.ne in agro.de ſtatu mona.
Statutum beginarium aſſumentes vel illum ſectantes in cle.i.de de reli.domi.
Religioſi fauenter beginis,& begine ipſe in clementi.i. de reli.domi.
Religioſi,qui in ſermonib⁹ ſuis retrahunt populum a ſolutione decimarum,vel ſibi ꝯfitentibus non faciunt conſcientiam de decimis ſoluendis,ſi fuerint requiſiti: clemen.cupientes de pen.
Religioſi qui non ſeruant interdictum,quem ſeruat.ma trix ecceleſia:in cle.i.de ſen.excom.
Religioſi mendicantes:qui de nouo domus ad habitan dum recipiunt:vel receptas mutant ſine licentia ſedis apoſtolice de reli.domi.c.vnico.lib.vi.
Fratres minores vel heremitani recipientes fratres or/dinis predicatorum ad habitum ſuum.
Alienantes bona eccleſiaſtica ſeuifeudãtes:ſeu facientes pactũ:ꝙ ipſorũ dñm tranſferat:ac ꝯcedẽtes,hypothe cantes,ifeudantes,aut in emphiteoſim ꝯcedentes,ſeu locantes preterq̃ in caſibus a iure conceſſis
Recipientes tales alienationes,ſeu locationes:Paulus ſecundus in extrauaganti.
Impedientes viſitationem monialium,ſi moniti non de

ſtiterint:de ſta,mo.c.ii.in clemen.

Directe monialium in electionibus niſi abſtinuerint ab his,per que poſſet oriri:vel nutriri diſcordia,de elec.c. indemnitatibus lib.vi.

Magiſtri,& ſcholares tractantes cum aliquo ciue bo/nonienſi de conductione hoſpitii , irrequiſitis inquili/nis,niſi tempus conductionis elapſum fuerit:de lo/ca.& condu.c.i.

Emens rem eccleſie vel aliter acquirens a ſciſmatico.

Tenens beneficium a ſciſmatico.

Innitens ordinationi facte per ſciſmaticum:iſti tres ca/ſus habentur in.c.i.de ſciſmati.

Qui chriſtianũ mandãt iterfici p aſſaſſinos,etiã ſi caſus nõ fuerit ſecutus,& talibus dans auxiliũ:cõſiliũ vel fa uorem:de homi.c.pro humani.lib.vi.

Clerici locãtes domos manifeſtis vſurariis alienigenis ad fenus exercendũ:de vſuris.c.i.li.vi.

Officiales cõmunitatum facientes,vel dictantes ſtatuta ſup vſuris ſoluẽdis:ꝙ nõ reſtituant vel iudicãtes ꝫ il la vel nõ delẽtes,ſi pñt ĩfra tres menſes de lib.cõitatũ, vel illa ſeruãtes,de vſur.ex graui.in clemen.

Sepelientes in cimiterio tẽpore interdicti in caſibꝰ a iure non conceſſis excõicatos publice,interdictos noĩatim vſurarios manifeſtos:in cle.i.de ſepultu.

Sepeliẽtes hereticos,credẽtes,& fautores,receptatores: & defenſores eoꝝ,ſciẽter ĩ cymiterio eccleſiaſtico,nec de bẽt abſolui:niſi propriis manibus extumulauerint ca dauera eorũ:in.c.quodcunqꝫ.de here.

Inquiſitores heretice prauitatis pretextu officii pecuniã extorquentes.

Inquiſitores a ſcienter bona eccleſiarum occupant.

Inquiſitores bona eccleſiarũ ob delictum clericorũ fiſco etiam eccleſie applicantes,in cle.ii.de here.

Dñi temporales quocunqꝫ nomine cenſeant̃,qui de cri/mine hereſis cognoſcunt:vel iudicant.

Domini temporales captos per epiſcopum,inquiſitorẽ

pro hereſi a carcere liberantes.
Dñi tēporales ſi executionē hmōi officii ab epo vel inqſi tore eis iniūcta nō iplent, prouit ad eorū ſpectat officiū
Dñi tēporales ſi directe vel indirecte preſumūt ſniā vel proceſſum inquiſitorū: ſeu dioceſanorū impedire.
Si dioceſano vel inquiſitori pſumpſerint ſe opponere in his: q̄ ad pfatū negociū icūbūt: aut quēlibet impedire.
Dantes talib⁹ ꝯſilium: auxilium vel fauorem: oēs iſte cē ſure ſunt in.c. vt inquiſitionis. De here.lib.vi.
Exercentus regimen in nauib⁹ infidelium: de iude.c. ita quorundam.
Principes & officiales: qui tertio admoniti ab epis vel vi ris eccleſiaſticis recuſant facere iuſtitiam ſuper eoꝝ cau ſis.xxiii.q.v. adminiſtrantes.
Facientes ſtatuta: & iudicantes ſm ea contra libertatē ec cleſie: de ſen.excōmu.nouerit.
Item q talia iudicata in publicā formā redigūt: ibidem.

¶ Caſus qui ſunt aliquando papales: aliqñ epales.

Incēdiarii ecclarū vel monaſteriorū vel piorū locorū ſūt excōicati ipſo iure excōicatiōi epali: ſ; poſt denūciatio nē ſūt excōicati excōicatiōe papali: de ſen.excō. tua nos
Effractores cū ſpoliatiōe ecc liarū vel monaſteriorū vel piorū locorū añ denūciationē ſūt excōicati excōicatio ne epali: poſt denūciationē vero Papali: ibidem.
Dantes lniā offendēdi vel grauādi eos q ſnias excōica tionis vel iterdicti tulerunt ꝯtra quēcūq;: niſi lniam ip ſam re integra reuocauerit vel ſi ad bonoꝝ captionem pceſſum fuerint: niſi infra octo dierū ſpatiū oia reſtitue rint vſq; ad duos mēſes eſt epalis: exinde papalis.
Item qui tali licentia data vti auſi fuerunt.
Item qui motu proprio aliquid premiſſorum cōmiſerit: de ſenten.excō. quicunq;.
Itē abſoluti a ſnia excōicationis rōne periculi alicui⁹ ſi poſt periculū nō repſentat ſe illi: qui pōt eos abſoluere

in eandem ſniam reīncidūt papalē vel epiſcopalē.

Participātes in crimine cū excōicatis aliqñ ſunt excōicati excōicatione Papali: aliqñ epiſcopali ſm ꝙ excommunicatio fuerit papalis vel epiſcopalis.

¶ Eſt aūt ſciendū: ꝙ tā excōicatio: ꝗ interdictū: ſuſpenſio: & irregularitas ſunt quedā pene inflicte ab eccleſia propter culpā: ꝗuis vnum ſit altero grauius.

Licet enim interdictū ſeparet hoiem a participatione ſacramentorū: ⁊ ab ingreſu eccleſie: nō tamen ab omni cū munione fidelium: ſicut maior excommunicatio.

Iſti aūt ſunt caſus ꝯceſſi & ꝓhibiti tpe generalis interdicti ſm dñm Ioānem andream de Calderinis bononiēſem famoſiſſimum vtriuſqꝫ iuris doctorem.

Primo ꝯferri pōt baptiſmus cū offō cathecuminoꝝ.

Item confirmatio poteſt conferri: et chriſma cunfici.

Item penitentia imponi poteſt et abſolui remanentibus aliis circunſtantiis.

Item infirmis pōt dari corpus chriſti in pſentia aſtātiū.

Item corpus chriſti poteſt portari cū lumine: et campanula pulſari.

Item pulſari pōt campana pro pdicatione: et predicari.

Item non debet pulſari aliqua cāpanula pro diuino officio ad congregationem clericorum.

Itē nō dꝫ pulſari aliꝗ cāpana vel cāpanula pro funere.

Item layci poſſunt pulſare cāpanam ad oſtendendū tēpus horarum: ſicut tertiam: nonam et c.

Item poteſt pulſari campana ad Aue maria.

Item famuli ſacerdotū in eccleſia nō collegiata poſſunt admitti ad diuina: non autem in collegiata.

Item ſacerdos poteſt mutare famulū & aliū accipere vel etiam, ſi ille moreretur: dum tamen ille electus ſic non eſſet in alia eccleſia collegiatus: vel intitulatus.

Item archipreſbyteri rurales quādo ꝯficiunt baptiſmū poſſunt accipere preſbyteros rurales.

Itē layci admitti pñt ad crucē ador vndā in paraſceue.

Itē extrema vnctio non pōt dari nec laycis: nec clericis.

Itē conmendatio aiaꝝ fieri põt tam laycis:q̃ clericis.
Item põt fieri officium circa ſepulturam clericoꝝ:ſed nõ laycorũ:voce ſubmiſſa,ſine cantu:excluſis ſecularibus: non pulſatis campanis:preſente corpore.
Item clerici q ſunt interdicti,nõ pñt celebrare,nec layci diuina audire in eccleſia extra ciuitatē,nec in ciuitate interdicta:nec etiam peregrini exiſtentes.
Item mulieribus pregnantibus,vbi timetur de morte poteſt dari corpus Chriſti.
Item eccleſie poſſunt ꝯſecrari,& recõciliari,& altaria ſtãtia,& viatica,& paramẽta,& vaſa ſãcta ꝯſecrari,ꝛ oratoria conſecrari,ſed tamen ſecrete.
Item in quatuor feſtis priuilegiatis non põt fieri officiũ circa funus publice,nec clericis,nec laycis nec debet layci in cymiteriis ſepeliri.
Item i ꝑdictis q̃tuor feſtis poteſt alia miſſa priuata cantari q̃ miſſa de feſto,dummõ miſſa de feſta nõ omitat̃
Item in p̃dictis q̃tuor feſtis clerici bñficiati non pñt in alia eccleſia officiare,ſi autem non hñt eccleſias pñt,dico tñ non collegiata,dico etiam ſi preſbyter non careat clerico,põt etiam in collegiata celebrare.
Item in predictis q̃tuor feſtis ſequens completoriũ cantari non poteſt.
Item clerici diuerſarũ eccleſiarũ in ciuitate īterdicta nõ pñt extra eccleſia dicere ſimul officium,extra ciuitatem tñ poſſunt,dũmodo ipſi clerici nõ ſint interdicti.
Item clerici pñt dare ſubſtitutos:ſeu vicarios loco ſui, ex hoc hñt priuilegiũ vel ab hoīe,vel a iure:dummodo nõ ſint officiati alibi,ſi autem alias non poſſint.
Item moniales,ſeu ſorores per epm approbate,& confirmate nõ hñtes ꝓprium ſacerdotē determinatũ pñt aliũ p̃cio ꝯducere:qui eis miſſam celebret,ipſis p̃ſentibus: dũmodo nõ ſint īterdicte:nec ſacerdos aliã habeat eccleſiã,& talis põt eis ſacra ꝯferre per totum annum.
Item layci īterdicti non pñt extra ciuitatem cõīcare,nec audire diuina,ſi aũt nõ ſunt īterdicti,& ex ſpãli priuile

gio ad diuina admittant,nō poſſunt iu quatuor dieb⁹ priuilegiatis cōicare,nec etiam clerici intcrdicti poſſunt cōicare,ſi autem nō ſunt interdicti,poſſunt.
Item panis & fructus oliue:& huiuſmodi poſſunt ſecrete benedici:& dari clericis:& laycicis:in feſtis vero priuilegiatis poſſunt publice benedici & dari.
Item benedictio ſponſorum pōt fieri in die aliquo priuilegiatorum:in aliis autem non.
Item non pōt fieri aliquod officium mulieribus poſt partum:niſi in diebus priuilegiatis.
Item pōt fieri benedictio menſe pn̄tibus ſecularib⁹:cū non ſit de horis canonicis: nec competat rōne alicuius ordinis:poteſt enim laycis hoc facere.
¶ Hoc autem aduertendum,ꝙ in caſu mortis pōt quicunq; ſacerdos abſoluere ab omni ſententia quomodocunq;:ſed cum tali pacto,ꝙ ſi conualeſcat faciat ſe abſolui ab illo,qui debet poteſtatem ordinarium.
Tali etiam nō debet denegari ſacramentū penitentie:⁊ etiam ſacramentum euchariſtie.

¶ De diſtimctione corporum vniuerſi. Cap. 31.

POſt hec ſubiungēdū eſt aliqd de diſtinctiōe corporum vniuerſi.Circa qđ ſciēdum eſt,ꝙ tota machia mūdi alis cōſiſtit ex qbuſdā corpib⁹ gn̄alib⁹,⁊ corruptibilib⁹,& ex quibuſdam incorruptibilib⁹.Corruptibilia igitur & tranſmutabilia ſūt q̃tuor elemēta.ſ.terra:aqua aer.& ignis,& oīa alia corpora ,ſicut corp⁹ cuiuſlibꝫ animalis:ligna:lapides et alia hmōi,ſūt mixta , ⁊ cōpoſita ex his.Primū ergo elementum eſt terra:q̄ eſt ſicca:& frigida,& q̄ dn̄atur inquolibet mixto,ſituatur autem i centro.i.inmēdio vniuerſi,& ē ſperice,ſeu rotūde figure,mōtes.n.& valles nihil ſūt reſpectu q̃titatis terre,ſicut nec pillus apparet in aliq̄ magna molla.Scđm elementum eſt aqua:q̄ circundat terrā ex oī parte:niſi quamtum diuina ꝓuidentia voluit remanere diſcooptum de ipſa terra pp habitationem hoīum,eſt autē aqua frigida,& humida:& eſt ex nā ſua circularis figure ſicut terra. Ter-

tium elementũ eſt aer:q circũdat terrã & aquã:& eſt totũ de figure:eſt aũt calidus & humidus:qđ aũt aer ſit corp⁹ p; q eſt ſuſcepitiuũ accidẽtiũ.ſ.lucis ſoni:frigiditatis:& hmõi. Quartũ elemẽtũ eſt ignis q circũdat aerẽ:& ſphe rice figure.ſiue rotũde ſicut allia elemẽta:ẽ ãt calid⁹ & ſic cus:vñ ſphera ignis ẽ imediate iuxta celũ:ignis ãt iſte:q eſt inferi⁹:eſt in mã aliena. Oĩa aũt corpa:q̃ ſunt ĩfra ce lũ:cõponunt̃ ex eis & in eis reſoluunt̃:corporũ aũt mixto rũ q̃dã ſunt aĩata:& q̃dã inaĩata:vt de ſe p;. Quãtũ aũt ad aĩata eſt ſciendũ:ꝙ triplex gen⁹ aĩe ĩuenit̃. Primo eſt vegetatiuũ:qđ eſt in arborib⁹ & in plãtis, & in herbis:& ĩ oĩb⁹:q̃ generant̃:& inuicẽ augent̃ & nutriunt̃:gñõ enĩ & augmẽtatio & nutritio ſunt act⁹ aĩe vegetatiue. Scđ; eſt ſenſitiuũ:qđ eſt in oĩbus aĩalib⁹:& in oĩbus q̃ ſẽtiũt:ſẽti re enĩ eſt actus aĩe ſenſitiue. Sũt ãt qnq; ſenſus exterio res.ſ.viſus:auditus:odorat⁹:guſtus:& tactus:ꝛ alii qnq; ĩteriores.ſ.ſenſus cõis imaginatio:ſeu phãtaſia:qđ idẽ eſt qđ extimatia:memoria:& collatiua:ſeu rõ particula ris. Tertium eſt ĩtellectiuũ:qđ eſt ĩ oĩbus:vñ ĩtelligere & rõcinari ſunt actus aĩe ĩtellectiue. Potentie aĩe ĩtelecti ue ſunt ĩtellectus:voluntas & memorie:paſſiones aĩe ſũt gaudiũ & dolor de pñti:ſpes & timor de futuro:amor ꝛ odium. ¶ Eſt aũt ſciendũ,ꝙ ĩ aĩalibus vegetatiũ & ſenſi tiuũ nõ ſunt due aĩe:ſed vna tm̃ hñs plures potentias ꝛ idẽ eſt de ſenſitiuo & intellectiuo hoĩe:vñ nũq̃ in vno ſup poſito eſt vna aĩa. Quantũ ãt ad corpa incorruptibilia, cuiuſmodi ſunt corpa celeſtia:eſt ſciendũ:ꝙ.ix.celi ponũ tur ab aſtrologis.ſ.7.ĩ quorũ quolibet eſt vna ſola ſtella q̃ dr̃ planeta:ſeu ſtella erratica:ꝛ alii duo vltra ilios. Quđ libet aũt celũ eſt ſphericũ & rotundũ:& vnũ circũdat aliq celũ ad modum vnius cepe: vbi vna tunica aliã ĩcludit Primũ ergo celũ:eſt celũ lune:q in ea nõ eſt alia ſtella:ni ſi luna & illud celũ ꝯiungit̃ ĩmediate ſphere ignis. Rõ ãt q̃re ignis nõ cõburit illud celũ iſta eſt:q ignis non agit vltra ſpherã ſuã vel rõ eſt,q ſic diuina ꝓuidentia ordi nauit. Scđm celũ eſt illud:in quo eſt Mercurius:& nulla

alia ſtella. Tertium ē in quo eſt venus. Quartũ i quo ſol vñ ſol ē in medio planetarum, ſic cor i medio aīalis. eo ꝙ eſt virtuoſior, & lucidior & maior in q̃titate. Quitum ē i quo eſt mars. Sextum ē, in quo eſt Iuppiter. Septimum eſt in quo eſt vltim⁹ planeta. ſ. Saturnus, he ergo ſeptē ſtelle, q̄ ſunt i his ſeptē celis dñr planete. Octauum celũ dr̄ celum ſtellatum, i quo ſunt oēs alie ſtelle, ⁊ illud celũ h; iflue tiã maximã i iſtis īferioribus: a qbuſdã vero illud celũ vocat̃ firmamētum. Nonũ dr̄ primũ mobile, ſiue celũ cryſtallinum in quo nulla ē ſtella: hoc āt celum h; vnum ſolũ motum. ſ. ab oriēte in occidētē. Alii āt oēs hñt duos mot⁹. ſ. motum raptus, quo mouētur a primo mobili ab oriēte in occidentē, & motum naturalē, quo mouent̃ ab occidēte in orientē. Amplius āt ꝓſeq excedit pñs negocium. ſ; q amplius ſcire voluerint recurrāt ad tractatum de ſphera. Hoc autē addēdum ē, ꝙ ultra nonum celum nō ē aliqđ corpus, neq; locus, neq; uacuum naturalr̃ loquendo, q̃uis imaginatio circa hoc decipiatur. Per intellectum āt q iudicat, nō eſt corpus infinitum hoc cognoſcit̃. Theologi vero ponunt ibi celum empireũ, qđ ē locus beatorũ

¶ De deſcriptione locorum. Cap. 22.

Quātum ad deſcriptionē locorũ ſciēdum eſt, ꝙ tota habitatio terre nobis nota ſm doctores h; forma folii caſtanee, ſiue clamidis extēſe. ſ. latã in medio & in extremis coartatã Latitudo āt eſt a meridie & i ſeptētrionē medietas a parte orientis vocat̃ Aſia maior: medietas a pte occidentis diuidit̃ in lōgum ab occidēte uerſue oriētem p mare mediteraneum, & ps meridionalis uocat̃ Affrica: & ſeptētrionalis uocat̃ Europa: in qua eſt hyſpania ab occidente, & alie regiones ſuccedentes iuxta dcm̄ mare: vt Prouentia. & Italia: & alie uſq; ad greciã incluſiue cũ aliis collateralib⁹ ex pte oceani, ſicut Aqtania: & oēs alie vſq; ad Siciliã inferiorē incluſiue. ¶ Prima autē ꝓuincia Aſie maiori a pte orientis eſt media, & diuidēdo latera p medium veniendo ſeqtur Perſia, deinde Meſopotamia: deīde Syria, & a pte meridiana poſt Syria uer

ſus occidentem iuxta mare mediteraneum, ſeqtur qđdā deſertū, deinde Egyptus. q̄ a qbuſdā ponit̄ ps Aſie maioris. ab aliis ps Affrice. In Syria aūt eſt ꝓuincia: que quondā dicebat̄ terra Chanaam: poſtea dicta eſt terra ꝑmiſſionis, & nunc dr̄ terra ſancta in qua eſt Hieruſalem: & alie ciuitates in euangeliis nīate. In meſopotamia āt eſt chaldea: cuius ps eſt Babylonia: cuius caput eſt Babylon. q̄ qñq; Babylonia noīat̄, & diu eſt deſerta, illa aūt q̄ hodie hītat̄, eſt ī egypto a pte oriētis. Et hec de locis dicta ſufficiāt. Qui ampplius ſcire voluerit, recurrat ad Iſydorū, & alios doctores, q late de hac mā tractauerunt.

¶ De deſcriptione temporum, ſcilicet: breuis chronica omnium hyſtoriarum biblie. Cap. 23.

QVantū ad deſcriptionē temporū eſt ſciendum, ꝙ cū Adā tres filios habuiſſe legat̄ q ſolum in ſcriptura nominant̄, geneologiā tertii. ſ. Sedh ſcriptura ſpāl̄r ꝓſequit̄, a quo deſcendit Noe decimus ab Adā: ſub quo fuit factum diluuium, in totū humanū genus periit excepto Noe qui cum ſuis. ſ. octo animabus remanſit in archa. Et poſt exitum arche iterū multiplicatum eſt gen⁹ humanum de Noe, & ei⁹ filius. Et de Sem primogenito q̄rta generatiōe deſcēdit Heber, inquo cum vna lingua duraſſet vſq; tunc, & diuiſio fieret in edificatione turris Babel. remanſit: vt dr̄ lingua prima hebraica a quo dicti ſunt hebrei, a quo poſt diuerſas gñones deſcendit Abraā q fuit vigeſimus ab Adā. Et cū vſq; tunc poſt primam inſtructionē Ade nō inueniat̄ dñs dediſſe regulā gnālem ſibi ſeruiēdi, p̄ter id qđ dixerat Noe ꝯcedēdo ſibi comeſtionē carnium, ſanguinē ꝓ ꝓhibendo dedit Abrahe circūciſionē, & ꝑ eā icepit diſtigui ppl̄s fidelius ab infideli cū antea circa hec diſtinctio nō iueniat̄. Natus eſt aūt Abraam in chaldea, ſ; de mādato dñi venit ī terrā Chanaā đ q̄ dctm̄ eſt ſupra, iq̄. genuit Iſaac, Iſaac genuit Iacob & Eſau: Iacob genuit. 12. filios q dci ſunt. 12. patriarche. Et completa eſt diſtictio ppl̄orū q̄ ī Abraā fuerat ichoata, qa iſti ſoli, & oēs q de eis deſcēderunt, ex tunc cōputati ſunt de

populo fideli, q.ſ. receperant, & tenebant ſpecialẽ cultum dei, q dicti ſunt hebrei ab Heber, vt dcm̃ eſt, & iſraelite a Iacobi in iſrael noie cõmutato, & iudei a Iuda, oẽs ali ppl̃i dicti ſunt gẽtiles· Promiſit aũt dñs Abrahe, ꝙ in ſemine ſuo benedicerent̃ oẽs gentes, in qua ꝓmiſſione intelligebat̃ icarnatio xp̃i faciẽda Fame vero cogẽte deſcẽdit Iacob cõ oĩb⁹ filiis ſuis in Egyptũ, vbi mortui ſunt. Et tp̃e ſuccedẽte: duce Moyſe, q deſcẽdebat a Leui tertio.ſ. filio Iacob, eductus eſt ppl̃s iſrael de egypto & trãſacto mari rubro veniẽtes p deſertũ a ad mõte ſynai accepe runt legem a dño de celo decalogũ ꝓferẽte, & toto pplo audiẽte. Poſtea aliam ptẽ legis dedit Moyſy ibidem, vel in via ad terram ꝓmiſſionis, in cuius ingreſſu mortus eſt Moyſes, & p Ioſue ſuũ diſcipulũ in terram ꝓmiſſam eſt ppl̃s introductus, poſt cuius mortem fuit ppl̃s p iudices gubernatus. S; poſtea voluerunt regẽ: & prim⁹, q apud eos bñ regnauit, fuit Dauit d̃ genere Iude. Poſt multum vero tp̃s pp pctã regũ & ppl̃i regnũ totaliter eſt deſtructũ & p regẽ babylonis ppl̃s, q iuentus eſt in Babylonia eſt tranſlatus. S; poſt.lxx. annos habuerũt lnlam redeũdi & qbuſdam remanentibus, alii redierũt. & fuerũt ĩ ml̃tis tribulatiõibus ſub iperio p̃ſaꝝ & grecoꝝ: Et tãdẽ cecide rũt ſub ĩperio romanorũ, q ↄſtituerũt eis regẽ noie Herodẽ, ſub quo icarnatio eſt cõpleta, & natus ẽ Chr̃s de vĩgne Marie ex ſtirpe Dauid deſcẽdente, de quo dcm̃ eſt ſupra. Cuius qdem xp̃i diſcipoli q̃ plurimos de iudeis, ⁊ gẽtilibus ad vere fidei regulã collegerũt, ⁊ orta ẽ tertia ſecta q̃ dr̃ chriſtianorũ. Inter quos fuerunt duodecim pricipales, qui dicti ſunt apoſtoli, & alii.lxxii q dicunt̃ diſcipuli & inter apoſtolos princeps oium fuit Petrus coſtitutus a Chr̃o, q tandẽ venit Romam, vbi ↄſtituit ſedẽ chriſtiãitatis Et ↄſtituti ſunt p diuerſas ciuitates ab ipſo, vt ab aliis ap̃lis diuerſi ep̃i, cũ antea ſtãte ſecta iudeorũ in vigore ſuo ſolũ fuiſſet vnus ep̃s, ſicut vnũ ſolum tẽplum, in Hieruſalẽ edificatũ p Salomonẽ filium Dauit, & ante illud vnũ ſolũ tabernaculũ edificatũ p Moyſem. Sciẽdum

ēt, ꝙ cū antea p̄fuiſſent tres monarchie, ſiue tria imperia principalia, primū aſſyriorū, ſiue chaldeorū, ꝙ ꝑ vno cō putat: ſcḿ medorū, & pſaꝝ: qđ ēt ꝑ alio cōputatur. Tertiū grecoꝝ: ia tp̄e icarnationis. q̄rtū fuerit inchoatum. ſ. romanoꝝ, q. ſ. romani tēplū hyeroſolymorū poſt. 40. annos a paſſione chr̄i deſtruxerūt, & etiā ciuitatē, & oēs iudeos captiuauerūt, & chr̄ianos ꝑ ducentos ānos, & plus pſecuti ſunt. Tādem circa annum ab icarnatiōe. 310. imperator Conſtātinus cōuerſus ad fidem chr̄ianā imperiū latinorū dedit eccl'ie chr̄ianorū ꝑ ſe, ⁊ nouā ſedē cōſtituit in greci in vrbem. quā Cōſtantinopolim noīauit: vbi cū iperium valde declinatum fuiſſet poſt multa tp̄a papa đ cōſilio romanorū Carolū magnū iſtituit iperatorem latinorū. Poſtmodū papa iperatoris lectores iſtituit ex Alemania, tres p̄latos, & q̄tuor pricipes ſeculares, & ſub ſtatu tali hodie, chr̄ianitas pſeuerat, hoc addito, ꝙ cū chr̄ianitas multiplicata fuiſſet diſticte ſunt diuerſe parrochie: cū talis dictinctio antea nō fuiſſet. Orte ſunt etiā i diuerſis tp̄ibus diuerſe religiones, & diuerſi modi deo ſeruiēti qui oēs cōtinent̄ ſub vna religione gn̄ali. ſ. chr̄ianitatis.

¶ Notādū etiā, ꝙ xp̄iani q i fide catholica errauerūt proprie dicūt̄ heretici. alii vero q de gētibus & iudeis ad xp̄ianitatem cōuerſi ad ſtatum priſtinum redierunt ⁊ hi ꝓprie dn̄r apoſtare Sunt etiā aliq, q fidē chr̄i ſimpl'r cōfitentes nō obediūt ſummo pōtifici, & tales ſciſmatici appellantur. Ex his p; ꝙ tres fuerunt in mundo ſecte pricipales q̄tum ad cultum diuinū, prima gentilium, ſcđa iudeoꝝ: ⁊ he due fuerūt licite vſq; ad incarnationem xp̄i, poſt cuiꝰ diuulgationē xp̄ianitas ſolū licita fuit tāq̄ pfectiſſima. Operantes āt a pria idolatre dicebant̄, & adhuc in diuerſis mūdi ptibus aliqua gens talibus erroribus detinetur

¶ De diſtinctione, & numero librorū biblie. Cap. 24.

EX his cito patere pōt cōtinentia librorū biblie. Libri eni cōtinētes p̄dictā hiſtoriā vſq; ad incarnationem xp̄i dn̄r cōtinere vetus teſtm̄: alii aūt nouū. Primi āt vſq; ad libros regū ſicut imediate ponunt̄, ſic deſcribunt hyſtoriam

ſtoriā ꝯtinua ſucceſſiue. Liber Geneſis cōtinet hyſtoriam
vſq; ad egreſſū iſrael ex egypto, & ex hinc exodus vſq;
ad mōtē Synai, aduentū, & acceptionē legis q̄tū ad p̄n
cipalia, ſicut decalogus, & alia q̄dam p̄cepta frequētius
viſitata, ꝛ fabricatione tabernaculi. Deide leuitic⁹ ꝯtinēs
p̄cepta ſpālιter ad cultū dei ꝑtinentia, & ſanctificatioē ta
bernaculi: & ordinationē ſacerdotū. Deide liber numero
rū pſequit̄ hiſtoriam ab anno ſequēti poſt egreſſum de
Egypto vſq; ad annum. xl. quo ꝑuenerūt ad terrā ꝓmiſ
ſionis: qbuſdā nouis p̄ceptis ex nouo accidētib⁹ ibi tra
ditis. Deinde deuteronomius: q ꝯtinet repetitionē quo-
rumdā: & hi qnq; libri dicunt̄ penthateucus Moyſi. Li
ber āt Ioſue cōtinet hiſtoriā de eodem. Liber et iudicum
ꝯtinet hyſtoriā de regimine eorundē. Seqt̄ libellus ruth
cuius hyſtoriā ꝑtim videt̄ fuiſſe cum hyſtoria libri p̄cedē
tis: ꝑtim cō hyſtoria libri: ſubp̄ntis. Quatuor aūt libri
regū initiū: ꝓgreſſum & terminū regni in pplo iudeorum
ꝯtinent. Totam āt eandē hyſtoriā repetunt duo libri pa
ralyppomenon breuiter cū additione quorundā: Seqtur
primus Eſdre cōtinuās hiſtoriā p̄cedentē. ſ. reditū ppli
iudeorum de babylonia: & ēt Neemias. Sequunt̄ alii libri
hyſtoriales q cōtinēt: q̄ſdā hyſtorias ꝑticulares: q̄ cōtin
gerant tp̄ibus p̄cedentiū hyſtoriarum: iter quos primo po
nit̄. ii. Eſdre: q forte pp authorē ſic noīatur. ii. Thobias
ii. Iudith. iiii. Heſter: & iſte tres hyſtorie ſucceſſiue fuiſ-
ſe credunt̄. Sequit̄ Iob: q ſi cū hyſtoria cōputat̄: iō aūt
ponit̄ vltīo loco q; nō fuit de gn̄e iudeorū: ſi āt cū ꝓphe-
talib⁹ cōputatur: qa parū cōtinet de hyſtoria: iō aliis p̄po
nitur: qa alios ꝓphetas: longe p̄ceſſit. Inter libros pro
phetales. p̄cedit pſalteriū: q̄uis aliq eū nō numerēt cum
ꝓphetis. Sequunt̄ tres libri Salomōis. ſ. parabole: ſeu
ꝓuerbia: eccl'iaſtes & cātica. Poſtea ſequūt̄ alii duo: quo
rū prim⁹ dr̄ liber Sapiā: alius eccleſiaſticus: q qa ꝯueniūt
cū aliis trib⁹ in multis cō aliis cōputant̄: & dn̄r qnq; li-
bri Salomōis: ſeu. v. libri ſapie ¶ Sequunt̄ alii libri: qui
ab oib⁹ ꝓphetici dn̄r iter ques prīo ponūt̄ q̄tuor: q dn̄r

maiores.ſ.Iſaias,Hieremias cō lamētationib⁹,ſiue tre
nis,& libello Baruch notarii ſui Ezechiel,& Daniel.
Alii aūt.xii.pphete dñr minores.ſ.Oſee,Iohel,Amos,
Abdias,Ionas,Micheas, Nahum, Abacuch, Sopho-
nias: Aggeus: Achar: Zacharias,Malachias,Et iſti.xii
ordinati ſunt p ſe ſicut primi q̄tuor ſm ordinē tpis quo
fuerūt.Hiāt pphete dicebat̄,q ꝑuidebāt ea,q̄ ꝓcul erāt
a notitia aliquorū,& aliis nūciabāt: maxie de icarnatiōe
& ꝯcurrētib⁹ ad eā,itermiſcebāt āt plura,q̄ ad ſtatū illi⁹
tpis ptinebant. Vltimo de veteri teſtō ponunt̄ duo libri
Machabeorū ꝯtinētes hyſtoriā ab oibus ꝑcedētibus di-
ſcōtinuatā,narrātes q̄dam accidētia,q̄ euenerunt pplo iu
deorū,poſtq̄ de captiuitate babylonica redierūt,quorū ſe
cundus repetit multa,q̄ dñr in primo,& in aliq̄ ſupaddit
maxime circa pricipiū,Sequit̄ nouū teſtm̄,in quo q̄tuor
euāgelia.ſ.Mattheus,Marc⁹, Lucas, Ioānes, ſituantur
in principio,in qbus vita Chr̄i,doctrina,paſſio,& reſur
rectio deſcribunt̄.liber aūt actuū apl̄rū ꝯtinuat hyſto-
riā euāgelicā narrās diſcipulorū ꝯuerſationē maxie apo
ſtolorū poſt aſceſionē dñi,& ꝯuerſationē aliquorū p eos
poſt miſſionē ſpūſſci,& iō a multis imediate poſt euange
lia poni ſolebant,ſ; hodie pp doctrine excellētiā in fidē
& moribus epl̄e Pauli primo cōiter ponunt̄.Inter q̄s pri
mo ponit̄ vna miſſa latinis,que dr̄ ad romanos,& ſequū
tur.12.miſſe grecis,octo ad eccl̄as.ſ.due ad Corin.vna
ad Hala.alia Epheſiis,alia Philippēſibus,alia Collo-
cēſibus,& due Theſſalonicēſibus,& ſequnt̄ q̄tuor pſonis
ſigl̄aribus miſſe: due Thimotheo,vna Tyto altera Phy
lemony,vltimo vero ponit̄ epl̄a ad hebreos,poſtea actus
apl̄orū,deinde epl̄e aliorū apl̄orū,q̄ ſunt iformatiue ppl̄i
p eos ꝯuerſi:q ēt dñr canonice,quartū prima ponit̄ Ia
cobi,due Petri,tres Ioānis,vltima iude. Apocalypſis
aūt Ioānis vltimus ponit̄ in nouo teſtō ꝯtinēs ꝓphetias
de ſtatu pn̄tis eccleſie,& futura remuneratione bonorū &
malorū. Sciēdū ē ꝑterea,ꝙ ſacra ſcriptura diuidit̄ i octo
ptes principales ſm octo modos dicēdi,quos aſſumit.

Docet nãq; politice & legiſlatiue in prima ſui pte.ſ.in pẽthatheuoco. Docet ſcdo chrõice: ſiue hiſtorie: ⁊ e naratiue in altera ſui pte.ſ.in libris Ioſue, Iudicũ: Ruth, Regũ, Paralipomenõ nõ Eſdre Thobie: Iudith, Heſter, & machabeorũ. Docet tertio idetice: & q̃ſi poetice, & decãtiue ĩ altera ſui pte.ſ.in trib⁹ libris.v3.Pſalmorꝝ. Trenorꝝ, & Cãtici Cãticorꝝ: Docet q̃rto pphetice & declamatiue.i.p modũ omeliarꝝ: & ſmonũ, & pdicationũ, & hoc ĩ aliaſui pte, v3.in ſex libris Iſaie, Hieremie, Baruch. Ezechiel, Daniel, & li: 12.pphetarũ. Docet qntodialectice, ⁊ diſputatiue ĩ alia ſui pte, v; ĩ duob⁹ libris.ſ. Iob & eccl'iaſtes, ĩ vtroq; eni diſputatiue & diſceptatiue pcedit. Docet ṽo ſexto monaſtice, ſeu ethice, & ꝯſulatiue, & hoc ĩ alia pte.ſ in trib⁹ libris.v;.Prouerbiis: Sapiẽtia, & Eccleſiaſtico, & ſic ſub iſtis ſex modis dicẽdi cõprehendunt oẽs libri veteris teſti: Docet vero ſeptimo teſtimonial'r & affirmatiue eo mõ, quo notarii aſſueti ſunt de veritate iformare hoies, & hoc ĩ prima pte noui teſti.ſ.ĩ q̃tuor euãgeliſtis. Docet octauo epl'ariter & deſtinatiue ĩ ſcda pte noui teſti in q̃tuor libris, q ſunt epl'e Pauli, act⁹ apl'orũ q fuerunt epl'a miſſa a ſcto Luca ad Teophilum vt p3, ſimil'r in lib.7.epiſtolarũ canonicarũ, vltimo in apocalypſi, q̃ fuit epiſtola beati Ioan. euangeliſte miſſa.7.eccleſiis.

¶ De diſtinctione etatum. Cap. 25.

Ad itelligẽdũ ãt diſtinctionẽ etatũ mũdi, ꝯueniens eſt declarare qd eſt etas. Vr̃ aũt dici ſpatiũ tpis cũ aliq̃ notabili mutatione in principio vel in fine, q̃ mutationes cuilibet ꝯſiderati poſſunt faciliter apparere. Prima icipit in Adã. Scda poſt diluuiũ. Tertia in Abrahã Quarta ĩ Dauit. Quinta in trãſmigratione babylonis qñ.ſ.diſſipatũ eſt regnũ iudeorũ: ⁊ q̃ plurimi de ipſis in babylonia ſunt tranſlati, pp qd ẽt dicta eſt trãſmigratio babylonis, Sexta in incarnatione. Septia vt plurib⁹ vr̃ in paſſione xp̃i, cũ iſta etas dicat̃ ſtat⁹ qeſcẽtiũ.i.in paradiſo exiſtẽtiũ, & in paſſione Chr̃i primo ab hoib⁹ plene q̃tum ad aiam poſſeſſus eſt paradiſus, l; ſm aliquos hic

ſtatus dicaẗ i morte Abel icepiſſe: ſꝫ alios ỽo i icarnatio nē: ſꝫ alios in xp̄i reſurrectione: durabūt āt tam. 6 q̃. 7. vſqꝫ in finē mundi. Differunt āt qa ſexta dr̄ q̃tum ad vi uentes in hoc mundo: ſeptia vero q̃tum ad qeſcentes in paradiſo: vn̄ ſimiľr cōcurrunt. Octaua aūt icipiet in gn̄a li reſurrectione: fluxerunt aūt anni a principio mundi vſqꝫ ad Chr̄m ſm aliquos. 5222. ſm alios vero. 5 199. Vn̄ verſus. Annos dic ab Adā ad verbum caro factum eſt. Quingētos decies cum bis centum minus vno. Anni aūt ab icarnatione dē ſe patēt: q̃tum aūt durabit mun- dus ſolus de⁹ nouit. Sunt etiam ſeptē etates hoīum. vꝫ. Infantia q̄ eſt a natiuitate hoīs vſqꝫ ad. vii. annū. Pue titia abinde vſqꝫ ad. 14. Adoleſcentia a. 14. vſqꝫ ad. 21 Iuuentus a. 21. vſqꝫ ad. 28. Virilitas a. 28. vſqꝫ ad. 40. Senect⁹ a. 40. vſqꝫ ad. 70. Deciepitas a. 70. vſqꝫ ad finē

¶ De periculis: ſiue defectibus: q̄ accidere poſſunt cir- ca euchariſtie ſacramētum. Cap. 20.

PEriculis ſeu defectib⁹ q accidere ꝑn̄t circa euchari ſtie ſacr̄m pōt ſubueniri hoc mō. Si cōtigat: ꝙ ſa cerdos celebrans moriaẗ vel graui īfirmitate occupeẗ ꝙ an̄ cōſecrationē corpi: xp̄i nō opꝫ ꝙ ꝑ aliū ſacerdotē ſup pleaẗ: qđ reſta. Si āt poſt cōſecratione hoc acciderit: ēt iā cōſecrato corpe an̄ ꝯſecrationē ſanguis: dꝫ miſſa celebra ta expleri ꝑ aliū ſacerdotē: vt habeẗ i decretis đ cōſe. diſt. ii. c. nihil. itē ſi ſacerdos poſt ꝯſecrationē hui⁹ ſacri ice ptā recordeẗ ſe aliqd comediſſe: aut bibiſſe: nihilomin⁹ dꝫ ꝑficere ſacrificiū: & ſumere ſacr̄m. Et ſiľr ſi recordeẗ ſe cōmiſiſſe aliqđ pcm̄ mortale de quo nō fuerit ꝯfeſſus dꝫ penitere de cōmiſſo cū ꝓpoſito ꝯfitēdi: ⁊ ſatiſfaciēdi: ⁊ ſic ꝑficere ſacrificiū: & ſumere ſacr̄m. Eadē rō eſt ſi ſacerdos in miſſa poſt ꝯſecrationē corpis xp̄i recordeẗ ſe cuicūqꝫ excōicationi ſubiacere: dꝫ hr̄e ꝓpoſitū humiľr petēdi ab ſolutionē: & ſic ꝑ Ieſū xp̄m totius eccleſie pōtificē: iuiſi- bilē ꝯſeqtur ſacerdos abſolōne q̄tū ad hunc actū. ſ. ꝙ ꝑ ficiat miſā iā inceptā. Si aūt ſacerdos celebrās miſſam an̄ ꝯſecratione corpis xp̄i recordetur de talib⁹ p̄dcis tū

tius reputaté maxie in eam mãducatiõis, & excõicationi ꝙ miſſam iceptã deſereret, nec eã pficeret, niſi graue ſcan dalũ timeret. Si ãt muſca vel aranea in calice añ cõſecra tionẽ ſanguis xpi ceciderit, aut ẽt cognouerit ſacerdos i cal ce venenũ eẽ poſitũ d; effundi illd̃, qd̃ ẽ in calice, ⁊ ab luto calice d; poni vinũ aliđi eodẽ calice cũ aq̃ ad cõſecrã dũ. Si xᷓo aliqd hoꝝ poſt ſanguis ꝯſecrationẽ cecideriti d; aial cecidit in calice: caute capi, & lauari diligẽter: & cõburi, & ablutio illa cũ cineribus ſimul in ſacrariũ mitti. Si vero ſacerdos cognouerit venenũ eſſe i calice poſt ver ba ꝯſecratiõis ſanguis, nullo mõ d; ipm ſumere, nec da re alii ad ſumendũ, ne calix vite vertat̃ in mortẽ, ſ; dili gẽter in aliquo vaſculo ad hoc apto cũ reliquiis ꝯſeruaꝛ ri. Et ne ſacrificiũ remaneat iperfectũ d; ſacerdos aliud vinũ cũ aq̃ apponere in calice, & iteꝝ reſumere cõſecratio nẽ ſanguis: ⁊ ſacrificiũ pficere, & miſſam cõplere. Si ãt ſa cerdos añ ꝯſecrationẽ ſãguis, & poſt ꝯſecrationẽ corpis xpi cognoſcat vinũ, aut aquã nõ eẽ i calice, d; ſtati appo nere, & ꝯſecrare. Si ãt poſt verba cõſecratiõis ſanguis xpi hoc aduertat. ſ. ꝙ aq̃ nõ fuerit in calice poſita: ſ; vinũ: d; ſacerdos nihilominꝰ pcedere in miſſa, & pficere eã, qa ap poſitio aq̃ in vinũ nõ eſt de neceſſitate huiꝰ ſacri. D; etiã puniri ille ex cuius negligẽtia hoc ꝯtingit, ꝙ nõ fuerit ap poſita i calice in vino añ ꝯſecrationẽ. Nullo ãt mõ d; aq̃ miſeri vino ꝯſecrato. ſ. fcã cõſecratione ſanguis xpi, qa ſi miſceret̃ poſt ſanguis xpi: cõſecrationẽ, ſeq̃ret̃ corruptio ſacri ſanguis xpi ſub aliq̃ pte ſpẽꝝ. Si ãt aduertat ſacer dos poſt verba ꝯſecratiõis ſanguis xpi, ꝙ vinum nõ fue rit poſitũ in calice, ſ; aq̃, ſi hoc aduertat añ ſumptionem corpis xpi, d; depoſita aq̃, q̃ in calice erat, ponere vinum in calice cũ aq̃, & d; reſumere a verbis ꝯſecratiõis ſangui nis, & ꝯſecrare ſanguinem, & pficere Miſſam. Si ãt poſt ſumptionẽ corpis xpi ſacerdos hoc aduertat, qa ꝙ vinũ nõ fuerit poſitũ in calice d; aliã hoſtiã apponere, & vinũ cũ aq̃ in calice apponere, & d; corpꝰ & ſanguinẽ xpi cõſe crare, qd̃ iõ dico, qa ſi diceret ſola verba ꝯſecratiõs ſãgui

nis & nō eſſet ibi hoſtia cōſecrata nō ſeruaret̄ debitus or do cōſecrādi, ⁊ ſicut dr̄ in tholetano cōcilio pfecta videri ſacrificia nō pnt: niſi pfecto ordine cōpleant̄. Si vero tn̄ i ciperet a verbis cōſecrationis ſanguis: & repeteret oīa ver ba ſeq̄ntia poſt ſanguis cōſecrationē: nō ſic eſſet cōpetēs hmōi repetitio verborū ſeq̄ntiū niſi ibi eſſet hoſtia conſe crata: qa ī illis verbis cōſeq̄ntib⁹ occurrūt q̄dā dicēda & fienda nō ſolū circa ſanguinem xp̄i ſed ēt circa corp⁹. Vt cū ſacerdos facit ſignū crucis circa ſanguinē Chr̄i: & ēt corp⁹ dicens: ſacroſanctū filii tui corpus & ſanguinē ſum pſerimus &c. D; ēt ſacerdos hoſtiā ſumere iterū appoſitā & cōſecratā: & ſanguinē xp̄i nō ab obſtante ēt ꝙ pri⁹ ſū pſerit aquā, q̄ erat in calice prius: qa p̄ceptū datū, ꝙ pficia tur integre eucharistie ſacr̄m eſt maioris obligationis q̄n ſit p̄ceptū: datū: ꝙ hoc ſacr̄m a ieiunis ſumat̄: Si tn̄ ſacer doti dicēti miſſam pbabit̄r cōſtet: ꝙ aliq̄ omiſerit ſi hmōi nō ſunt de neceſſitate eucariſtie ſacerdos nō pp hoc d; reſumere illa: mutādo ordinē ſacrificii: ſ; d; vlterius pce dere. Si vero ſacerdos ſit certus ſe omiſſe aliqd eorū, q̄ ſūt de neceſſitate huius ſacr̄i ſ. forma cōſecratiōis corpis & ſanguis Chr̄i cū forma ſit de neceſſitate ſacr̄i: ſicut & mā in hoc caſu idē faciendū: qd dcm̄ eſt eſſe faciendū: ſi deſit mā huius ſacr̄i. d; enim ſacerdos reſumere a forma cōſecratiōis & cetera q̄ ſequūt̄ p ordinē reiterare: ne mute tur ordo ſacrificii. Si āt cōtigat: ꝙ pp frigus vel al's ho-ſtia cōſecrata dilabatur de manib⁹ ſacerdotis ī calice: ſiue an̄ fractionē hoſtie: ſiue poſt: nō eſt neceſſe ī hoc caſu rei-terare aliqd circa celebrationē huius ſacr̄i. Fractio. n. ho ſtie & ꝙ vna ps mittat̄ in calicē ſola reſpicit & ſignat cor pus Chr̄i myſticū ſicut comixtio aque cum vino in calice ſignāt vnionem ppl'i xp̄iani ad Chr̄m. Et iō horū inter-miſſio nō facit impfectionem ſacrificii corpis & ſanguis Chr̄i: vt pp hoc ſit neceſſe aliqd reiterare circa celebratio nē huius ſacr̄i. ¶ Sicut aūt legitur in decreto de cōſe. diſt. ii: ex Decreto Pii pape. Si p negligentiā aliqd d̄ ſangui ne ſtillauerit in tabula: q̄ terre adheret lingua lābatur: &

tabula radatur. Si vero nō fuerit tabula, terra radatur ꝛ igni cōburat, & cinis intra altare recōdatur, & ſacerdos xl. dieb⁹ peniteat. Si āt ſup altere ſtillauerit calix ſorbeat miniſter ſtillā: & trib⁹ dieb⁹ peniteat. Si vero ſup liteū altaris, & ad aliud puenerit ſtilla trib⁹ diebus peniteat. Si uſqꝫ ad tertiū nouē dieb⁹ peniteat. Si usqꝫ ad q̄rtum. xx. diebus peniteat & liteamina q̄ tetigerit ſtilla trib⁹ uicib⁹ lauet miniſter, calice ſuppoſito & aq̄ ablutionis ſumatur & iuxta altare recōdatur, Poſſet ēt ſumi in potū a miniſtro niſi pp abominationē dimitteret. Quidā aūt vlteri⁹ partē linteaminū icidūt, & cōburunt, & cinerē in altari uł ſacrario recōdunt. ¶ Subdit aūt ibidē ex pniali bede p̄ ſbiteri, ꝙ ſiqs p ebrietatē vel voracitatē euchariſtiam euomueri, laycus. xl. diebus peniteat, lericus vero vel monachus. lx. eps āt. xc. Si aūt infirmitatis cā euomuerit. vii. dieb⁹ peniteat. ¶ In eadē ēt diſtinctione legitur ex ꝯcilio aurelianenſi, ꝙ q non bn̄ coſtodierit ſacrificiū: & mus vel aliqđ aliud aīal illud comederit. xl. diebus peniteat. Et ꝙ pdiderit illud in eccleſia vel pars eius ceciderit: & non inuēta fuerit. xxx. diebus peniteat. Et eadē pnia videtur dignus ſacerdos: p cuius negligentiā hoſtie cōſecratepiutrefiunt que tn̄ putrefactio fit in ipſis ſpēbus ſacr̄alibus & non in ipſo vero corpore Chr̄i. n p̄dictis autē diebus in pnia poſitis dꝫ penitens ieiunare & a cōione ceſſare: penſatis tn̄ cōditionibus negocii: & pſone pōt minui: vł augeri pn̄ia p̄dicta. Hoc tn̄ obſeruandum, ꝙ vbicunqꝫ ſpecies ſacr̄ales integre inueniuntur: cōſeruande ſunt reuerenter vel etiam ſumende, qa manētibus ſpēbus manet corpus Chr̄i. Illa aūt aīalia in quibus ſpecies ſacramētales inueniuntur, vt mures, & hmōi, ſi cōmode poſſit ſunt comburenda, & cineres eorum in ſacrario reconde de: ſicut de raſura tabule dictum eſt ſupra.

¶ Explicit recollectorium rudimentorū ſacre theologie pro nouis p̄dicatoribus & confeſſoribus inſtruendis. Opus qdem antiquum: ſed nuperrime quibuſdā oportunis ſuperadditis perfectius reformatum.

¶ De pace verſus.

CAndida pax homines, truces decet ira leones
Maxima pax morum, pax blanda qẽs animoꝝ.
Pax ſol iuſtorum, pax dulcis amica bonorum.
Pax regina poli, pacem dimittere noli.
Nil eſt virtutis, nil eſt ſine pace ſalutis.
hanc amplectaris, hanc tota mente ſecteris
Si queris pacem, linguam compeſce loquacem:
Pax nõ ſeruatur, niſi lingua fluens teneatur.
Non locus eſt pacis, vbi regnat lingua loquacis.

¶ De celle vtilitate.

¶ Cella quies mentis, fuga rixe cura ſtudentis.
Si ſtas in cella, vitabis plurima bella.
In cella pax ſiſtit, foris autem non niſi litis.
Si pacem queris hanc raro egredieris.
Si tua pax animi requies, habitatio celle.
Si deum queris, caueas ne mente vageris.
Delitiis veris, cellam ſectando frueris.
Fac ſtudium verum, de cella ſcandito celum.
Cor teneas ſurſum: ſtudioſe perfice curſum.
Sic erit hora breuis, & tua vita leuis.

¶ De ſtudio hominis.

¶ Diſce vocans ſtudio, quaſi nunq̃ ſis moriturus.
Viue carens vitio, quaſi cras ſis cariturus.
¶ Quatuor iſta timor, cenſus, dilectio, rancor.
Sepe ſolent hominum rectos peruertere ſenſus
¶ Nobilitas hominis mens, & dietatis imãgo.
Nobilitas hominis: virtutum clara propago.
Nobilitas hominis: humilem releuare iacentem.
Nobilitas hominis, mentem refrenare furentem.
Nobilitas hominis nature iura tenere.
Nobilitas hominis, niſi turpia nulla timere.
¶ Qui non aſſueſcit virtutibus dum iuueneſcit.
A vitiis neſcit diſcedere quando ſeneſcit
¶ Forma genus, mores, ſapientia, genus, honores:
Mente ruunt ſubita, ſola manent merita.

¶ Cum quid turpe facis, tunc me cernente rubeſcis.
Cur cernente deo, non magis ipſe rubes?
¶ Vxor, villa boues, cenam clauſere vocatis.
Mundus, cura, caro, celum clauſere renatis.
Vnde ſuperbit homo, cuius conceptio culpa.
Naſci pena, labor vita neceſſe mori.
¶ In paucis verbis ſapiens cognoſcitur omnis.
Cum ſapiens loquitur, expectat tempus & horam.
¶ Cum facis ingreſſus, ſtudeas ſic eſſe modeſtus.
Vt poſt receſſus, de te ſit rumor honeſtus
¶ Nobile vincendi nobis eſt patientia: vincit
Qui patitur, ſi vis vincere diſce pati.
¶ Alia vina, venus, luctus, nix fumus, & ignis.
Hec nocent oculis, ſed vigilare magis:
¶ Feniculus, berbena, roſa, celidonia: rutha.
Ex his fit aqua, que lumina reddit acuta.
Bethonica bethonicum tollit de corde vomitum
Ab oculis caliginem a capite vertiginem.
¶ E nula campana reddit precordia ſana.
¶ Pluribus officiis anime ſunt nomina plura.
Dum ſentit ſenſus, ratio dum iudicat, & mens.
Dum quid cõmemorat, animus dum cogitat, & cor.
SI Chriſtum queris, vultum fugias mulieris.
Cedere coneris fugiendo, ne reproberis.
Tecum bella geres, & qui cernere vis mulieres
Si procul aſtabis, anime tue lucra parabis.
Viuas lege poli, mulieres cernere noli.
Reſpue ſic illas, & magnas, atq; puſillas.
Vt nulla noſcas, nec ſecum viuere poſcas.
Iſtud mente gere, niſi caueris a muliere.
Non poteris vere crucifixo iure placere.
Cum ſecum loqueris, tunc paucis vtere verbis.
Solicite multum ſtudeas auertere vultum:
Nam bene munitur, qui proſpicit, vnde feritur
Femina formido ſit ſemper vbiq; perito.
Qui cupit eterna celeſtia regna ſuperna.

Sint quaſi merores mulieris:ſint & timores.
Et quaſi ſpinarum puncture viſus earum.
Taliter horrebis mulieris,ſiue cauebis.
Et quaſi ſerpentes fugias mordere volentes.
Femina preclara facie,quaſi peſtis amara.
Et quaſi caligo,&,rubigo,mortis origo.
Femina iuſtorū laqueus,quaſi morbus eorum.
Femina ſepe ferit hominem,qui:qui molia querit.
Et quaſi fermentum corrumpit cor ſapientum.
Femina fert mortem,ſolet hec ſic ledere fortem.
Q ūod plerunqꝫ cadit moriens ad tartara vadit.
Vere ſibi qui credit miſer eſt,in fine dolebit.
Se nimis excecat fatuus,quem femina fedat.
Femina multorum cum fomes ſit vitiorum.
Innumeros homines infermi mittit ad ignes.
Vincere ſi cupias,fugias,ne tu prope fias.
Et vix accedas compulſus ſponte recedas.
Conſulo ſic eſſe,niſi ſit quandoqꝫ neceſſe.
Non ſit amicitia triplex,nimium tibi ſtricta.
Pſeudo viros fugias,& eorumdem dogmata ficta.
Et fuge mellita mulierum verba polita.
Vtere cum ſenibus,que ſunt puerilia vita.
Q ui tibi ſint patres ſpiritales elige fratres.
Sunt mores quorum,quaſi flos,& lux aliorum.
Cum quibus vtaris maneas exempla ſequaris.
Hunc habeas morē,teneas vbicunqꝫ moraris.
Porticus,& vici tibi ſemper ſint inimici.
In quibus illicita referunt noxia dicta.
Vt caueas culpam multorum reſpue turbam.
Sic age,ne turpe tibi ſint occaſio culpe.
Sis procul a turba,qui viuere vis ſine culpa.
Vt bene pacificus placatus,ſis foris intus.
Stes alibi potius,dum vis requieſcere,pauſa.
Non ibi ſtes,ſedeas,niſi debita ſit tibi cauſa.
Perpetuo fidus ſis paupertatis amicus,
Q ue te ſectetur,in te videatur:ametur.

Hec tibi ſponſetur: tua ſit tecum & morietur
Huius amator eris dum vixeris & morieris.
Dulcis amica tibi paupertas ſit crucifixi.
Qua nimium diues eterno munere uiues.
Si bene conſtanter illam ſeruabis ouanter.
Pendentem nudum crucifixum reſpice dudum.
Sanguine manantẽ: lachrymando uociferantem.
Qui uoluit vere pro te moriendo dolere.
In cruce ſpinoſu: pauperculus oprobrioſus.
Pone cor ad Chriſtum: ſuſpira: plange magiſtrum.
Sanginue conſperſum recolas Ieſum crucifixum.
Diſce ſuos mores: ſecum patire dolores.
Hoc ſatis eſt equum: teneas veſtigia ſecum.
Non alio vergas: ſed eodem tramite pergas.
Se mediatorem voluit: qui ferre laborem.
Corpore liuorem pro te nimiumq; dolorem.
Reſpice ſudorem crucifixi: lambe cruorem.
Cor per merorem: crufixum plangat amorem,
Verum dulcorem: ſapidum: dulcemq; ſaporem.
Celi candorem videans mutaſſe decorem.
Virgineum florem nimium: qui ſperat odorem.
Si geris hunc morem: te cunctis redde minorem.
Iſta tue menti ſolatia ſint cupienti.
Si bene poſcenti crucifixo compacienti.
Cor tibi ſcindatur. Chr̃s tuus ingrediatur.
Hic tibi dulceſcat tua mens: in quo requieſcat.
Vir reuerende bone: qui ſerues religione.
Te lachrima: dum mouet, fac uiuas cum ratione.
In cruce te pone crucifixi cognitione.

¶ De mulierum malitiis.

¶ Recedite recedite: ne mulieri credite.

Huc accedant: qui ſincere: uiam mentis poſſidere: pure optant legant uere.
Scripturam ſacrã percurramus: ubicunq; latet hamus:

vt per oẽs cõcludamus. Recedite.

Dicat nobis prius hõ, q deceptus eſt in pomo

Geñ. 3 ſum excruſus pulchra domo.

Eram fulgens velut ſtella, paradiſus mihi cel-

la ſum cõfuſus hac procella. Recedite.

Dic & tu Loth homo dei, qui fuiſti dolens rei:

me decipit proles mei.

Fraude vino me refecit ſenis corpus ſic infecit

Geñ. 19. ꝙ de me ſemen concepit. Recedite.

Loth vxoris mementote, que ſe vertit ſicut re

the: dicat prudens proditote.

Hec eſt ſtatuta ſaline, que eſt nobis ſal doctri

ne, vt dicamus ſine fine. Recedite.

Rebecca cibum parat viro pelles colli ponit

Geñ. 20. gyro, prolem priuat modo miro.

Iſaac piloſum tangit, minor ſe maiorẽ plãgit.

Eſau poſtremo plangit. Recedite.

Oſichẽ dic ſcelus graue, q cepiſti dinam pra-

ue: ſum occiſus turpi fraude.

Vaga vanũ demẽtauit, cruor multus emana

Geñ. 34 uit, ſic me deprecor excecauit. Recedite.

Iudas dux eſt priceps patrum, dicat nobis cri-

men atrum, dedi virgam niſi caprum.

In biuio thamar ſedebat, meretricem ſe finge

Geñ. 38 bat: trahis mẽtẽ corpus fedat. Recedite.

Ioſeph decus caſtitatis: pugil fortis honeſta-

tis: verbum ferat veritatis.

In me velut vrſa ruit, veſtes traxit atq; luit vir

Geñ. 39 hebreus me deluſit. Recedite.

Moab iſrael fedauit, per puellas quas orna-

uit: pro his deus hos poſtrauit.

Quia his ſe miſcuerũt, multa milia perierunt:

Nũeri 12 vna die corruerunt. Recedite.

Finees plenus vigore, binos ferit pugione: de

um placet hoc cruore.

Balaam q hoc ſuaſit, gladium iam nõ euaſit,

Nūeri.22 cum iſrael Mo ab inuaſit. Recedite.
Dic tu Siſara famoſe: me vocauit gratioſe: lac propinat hec doloſe.
Poſtq̄ pauit fugiētē: me decepit blādienten.
Iudicū.4 & occidit dormitentem. Recedite:
Dic Abimelec ſceleſte: qui feſtaſti terram peſte molam iacit hec funeſte.
Hec in turri cum ſederet: & pugnātē me vide
Iudicū.9 ret: me colliſit: ne lungeret. Recedite.
Dicat nobis Sāſon fortis: q detraxit vectes
Iudic.16 pōtis: ſum cecatus homo mortis.
Et hunc Dalida decepit: qn̄ ſcam tōderi fecit cor & virtus tunc defecit. Recedite.
Per hanc vna tribus ſpreta: Beniamin cede
Iudic.20 repleta: fere in tota deleta.
Pro te vili concepita: orta eſt lis inaudita: vt omnes dicamus ite. Recedite.
Dic Dauit ꝓpheta ſancte dum tranſfixus ſe lauante: traxit ferrum adamante.
Homicidiū hinc cōcepi: Vriam mori precepi
2.Reg.11 cuius vxorē mox accepi. Recedite
Amā diligent ſororem. philocaptus in amo
1.Reg.13 rem virginalem rupit florem.
Fecit me primo lāguere: ſ; poſt actū ſic horre re vt nō poſſim iam ſilere. recedite.
Abſalon ſtulte feciſti: Amon fratrem occidiſti
2.Reg.13 contra patrem ſuperbiſti.
Concubinis te fedaſti: regis thorum violaſti
2.Reg.16 lanceatus expiraſti. recedite.
Clamet Salomon dilectus: qui eſt feminis al
3.Reg.11 lectus: heu miſer ſum deceptus.
Regem tantū ſeduxerūt: me prudētē peruer terunt: me ydolatrā fecerunt. recedite.
Dicat Siba decolatus: ſum ꝯfuſus ſum dam natus ferit corda mutat ſtatus.
Sapienter hec imbuta: ciuibus ſic eſt locuta

1.Reg.20 Hunc tradamus vrbs eſt tutta. Recedite.
Dic nequiſſima regina: que ſententia ſtiuina
deperiſti cum ruina.
Acap regem cõfudiſti, & prophetas occidiſti
3.Reg.20 dic Helya quid fuiſti. Recedite.
Crudeliſſima Athilia: ſimili cucurrit via in/
4.Reg.20 terfacta prole pia
Regis natos trucidauit: annis ſex poſt impe
rauit: tandẽ mortẽ reportauit. Recedite,
Michol virũ deridebat, filia inepte ludebat
2.Reg.6 Moyſi ſoror detrahebat.
Vna nãq; proles gignit, aliã mors cito ſtrin
Iudictũ.11 git ſed mariam lepra tingit. Recedite.
Nũer.12 Holofernes dux ſuperbus: qui currebat ſicut
Iudith.11 ceruus iugulatus eſt proteruus.
Hoſtẽ verbis demulcebat: & benignã ſe ꝑbe/
bat: ſic illum Iudith falebat. Recedite.
Dic amen qui exaltaſti: altũ lignum qđ dola
Heſter. ſti ipſum tibi preparaſti.
Hec me regi diffamauit: cuius mentẽ immuta
uit: me qui ſolio priuauit. Recedite
Dicat ſenes de Suſana: nos refecit q̃ſi can
Dañ.13 na multa nobis infert damna
Species nos excecauit, ſicut Daniel clamauit
populus nos lapidauit. Recedite.
Vox clamantis in deſerto, monet oẽs in apet
Marci.6 to caput poſtulat pro certo.
Canit ſaltat coram rege, placet cunctis dita
lege homo tace fuge lege.
Primus lapis fundamenti Petrus clamat
Matth.2 voce flenti, mihi credite lugendi.
Vna me voce ꝓſtrauit, talem gladiũ vibrauit
nego vitam quam amauit Recedite.
Dicat terra clamet celũ, hec eſt inimici tellum
omnes ergo dicant verum
Viuos probos ſanctitate, hec decepit hanc fugate: oẽs
ergo vos clamate. Recedite. Finis.